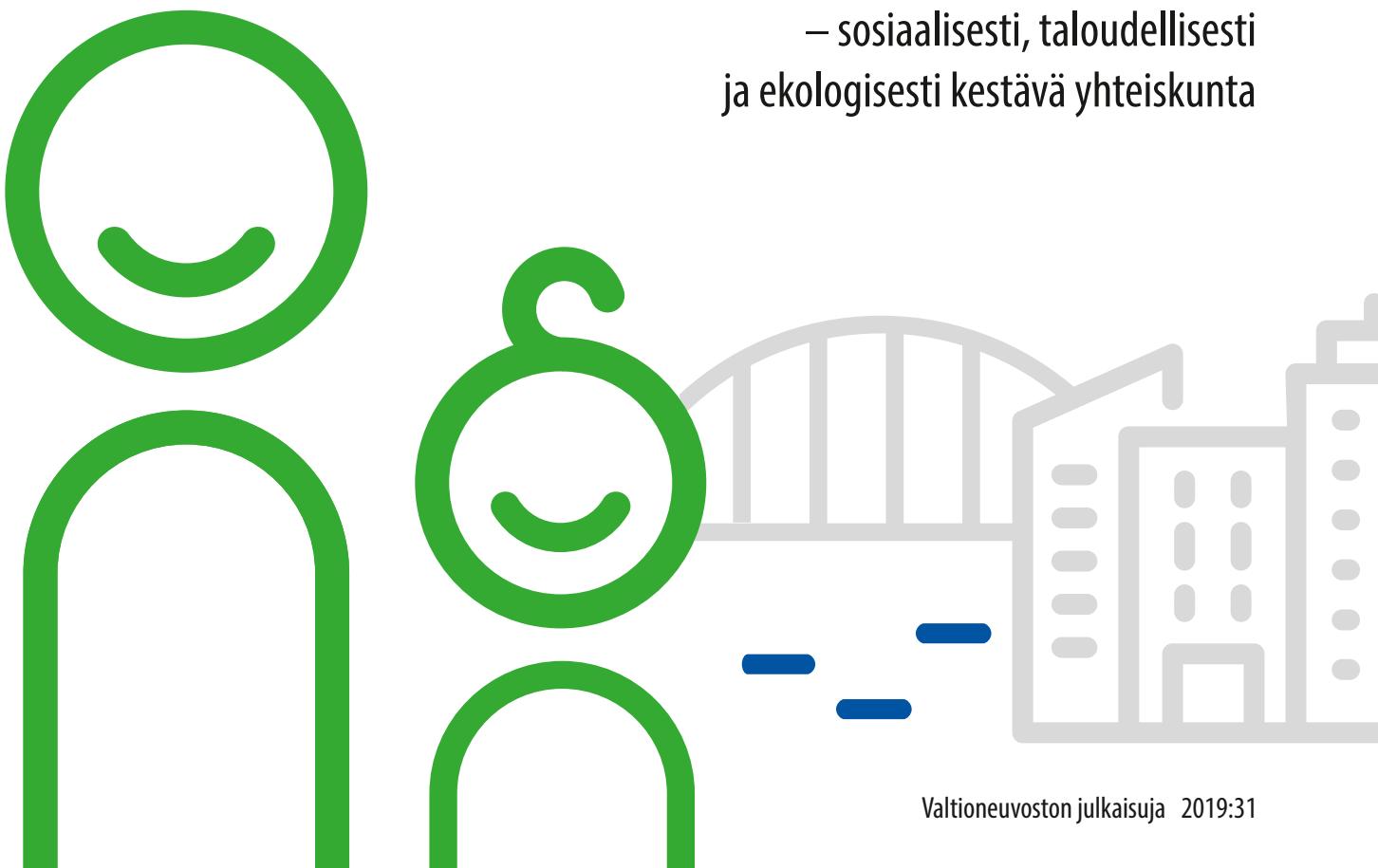

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019

OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI

– sosiaalisesti, taloudellisesti
ja ekologisesti kestävä yhteiskunta

Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019

Osallistava ja osaava Suomi
– sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta

ISBN nid. 978-952-287-807-6

ISBN PDF 978-952-287-808-3

ISBN epub 978-952-287-812-0

ISSN nid. 2490-0613

ISSN PDF 2490-0966

Taitto

Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Kuvat

Sivu 30: Sakari Piippo / Finland Promotion Board

Sivu 54: Laura Kotila / Valtioneuvoston kanslia

Sivu 73: Tulli

Sivu 95: Juho Kuva / VR Group

Sivu 127 ja 140: Suvi-Tuuli Kankaanpää, Keksi / STM

Sivu 160: Pia Inberg, Keksi / Finland Promotion Board

Helsinki 2019

Sisältö

Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 10.12.2019 nimitetyn pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmasta	5
1 Johdanto	7
1.1 Lupauksemme kansalaisille poliikan uudistamisesta.....	11
2 Kestävän talouden Suomi	13
2.1 Verotus muuttuvassa maailmassa	21
3 Strategiset kokonaisuudet	31
3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi.....	32
3.1.1 Asuntopolitiikka.....	48
3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla.....	56
3.2.1 Eurooppa-politiikka.....	66
3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi.....	75
3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen.....	85
3.3.2 Puolustuspolitiikka.....	92
3.4 Elinvoimainen Suomi	97
3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen.....	111
3.4.2 Maatalous.....	120
3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi.....	129
3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi.....	142
3.6.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistus.....	153
3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen	156
3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi.....	162
3.7.1 Kulttuuri, nuoriso ja liikunta-asiat.....	172
4 Ohjaustavat	178
4.1 Strategisen hallitusohjelman johtaminen	179
4.2 Parlamentaariset komiteat	179
4.3 Strategiset ministerityöryhmät	181
4.4 Omistajapolitiikka	182
4.5 Maailman paras julkinen hallinto	183
4.6 Hallituksen viestintästrategia	184

Liitteet	185
Liite 1. Yhteenveton päättösperäisistä pysyvistä menomuutoksista	185
Liite 2. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestointit	187
Liite 3. Kehyslähtö	188
Liite 4. Harmaan talouden vastaiset toimet	190
Liite 5. Kansainväisen veronkierron ja aggressiivisen verosuunnittelun vastaiset toimet	192
 Liitteet ja pöytäkirjamerkinnät.....	193
Liite 6. Pöytäkirjamerkinnät.....	193
Liite 7. Eurooppa-pöydän muistio EU-puheenjohtajakauden keskeisistä teemoista.....	196
Liite 8. Liikenneryhmässä esille nousseet MAL-kehittämisajatukset kirjattuna.....	198
Liite 9. Demokratian kehittäminen	199
Liite 10. Korotusten vaikutukset etuksiin	201
Liite 11. Liitteen 1 taulukot.....	202
Liite 12. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestointit, liitteen 2 taulukot	209

Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle 10.12.2019 nimitetyn pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmasta

Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma Osallistava ja osava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, on annettu tiedonantona (VNT 1/2019) eduskunnalle 6.6.2019.

Tasavallan presidentti on myöntänyt eron pääministeri Antti Rinteen hallitukselle 10.12.2019 ja samalla nimittänyt pääministeri Sanna Marinin hallituksen.

Pääministeri Sanna Marinin hallitus on ottanut ohjelmaan edellä mainitun hallituksen ohjelman Osallistava ja osava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta.

1 Johdanto

Ilmastonmuutos, globalisaatio, kaupungistuminen, väestön ikääntyminen ja teknologinen kehitys muuttavat Suomea ja maailmaa ehkä nopeammin kuin koskaan aikaisemmin. Muutos tarjoaa suuria mahdollisuuksia maamme kehittämiseelle, mutta myös turvattomuutta ja huolta tulevasta. Murroksen keskellä poliikan on tarjottava ihmisseille turvaa ja toivoa paremmasta huomisesta.

Epävarmuus työssä ja yritymisessä, huoli maapallon kohtalosta ja lastemme elinolosuhteista sekä yhä jyrkempi vastakkainasettelu erilaisista taustoista tulevien ihmisten välillä kärjistäävät yhteiskunnallista ilmapiiriä.

Emme elä tai ajattele samoin, eikä niin tarvitsekaan tehdä. Mutta maailman muutoksen keskellä ratkaisujen löytäminen edellyttää, että tulemme toisiamme vastaan. Suomen on löydettävä yhteen tie. Sen eteen tämä hallitus lupaa tehdä kaiken mahdollisen.

Yhteiskunnan perusrakenteet ovat kunnossa. Talous- ja työllisyyskehitys on ollut viime vuodet vahva. Pohjoismainen hyvinvointivaltiomme on kestävä ja oikeudenmukainen malli vastata tulevaisuuden haasteisiin. Toimeentulon turva, toimivat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä koulutus ovat perusta, joka takaa jokaiselle yhdenvertaiset mahdollisuudet tavoitella unelmiaan.

Maailman muutos ja tulevaisuuden haasteet edellyttäävät kuitenkin pohjoismaisen mallin uudistamista ja vahvistamista 2020-luvulle. Tavoitteenamme on luoda Suomesta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävän kehityksen yhteiskunta vuoteen 2030 mennessä. Pohjoismaisessa hyvinvointivaltiossa taloutta hoidetaan ihmistä varten, ei päinvastoin.

Sosialinen kestävyys on sitä, että kannamme vastuuta toinen toisistamme ja yhteisestä tulevaisuudesta. Ihmisten välillä vallitsee oikeudenmukaiseksi koettu tasa-arvo. Laadukkaat julkiset sosiaali- ja terveyspalvelut tuottavat hyvinvointia – luottamusta siihen, että jokaisesta pidetään huolta, kun omat voimat eivät riitä. Rakennamme Suomesta lapsiystäväällisen maan, jossa perheitä ja heidän mahdollisuukseen valita tuetaan ja vanhemmat osallistuvat tasa-arvoisesti lastensa hoitoon. Yhdenkään nuoren ei pidä syrjäytyä, eikä yhdenkään ikäihmisen pidä pelätä vanhenemista. Sosiaalisesti kestävä hyvinvointivaltio ottaa huomioon myös vammaisten osallisuuden sekä mahdollisuudet itsenäiseen elämään, kouluttautumiseen ja työllistymiseen. Haluamme, että kaikki pysyvät mukana.

Hyvinvoinnin perusta on myös 2020-luvulla osaamisessa, työssä ja yrityjyydessä. Työelämän murroksessa avainasemassa ovat vahvat perustaidot sekä kyvyt ja valmiudet oppia uutta, päivittää omaa osaamistaan koko elämän ja työuran ajan. Tavoitteenamme on maailman paras työelämä: onnellisten ja hyvinvoivien ammattilaisten Suomi, missä jokaisen tiedot ja taidot ovat työelämän käytössä.

Uusia työpaikkoja syntyy etenkin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Haluamme entistää yritysväestöllisemmän ja kilpailukykyisemmän Suomen, jossa yrityksillä on hyvät edellytykset menestyä, jossa henkilökunnan palkkaaminen on helppoa ja jossa verotus kannustaa työntekoon ja yrittäjyyteen. Viranomaisten päätöksenteko on joustavaa yrittäjyyden helpottamiseksi.

Luottamus ihmisten kesken ja toisaalta yhteiskunnan toimijoiden välillä on edellytys sosiaalisesti kestävän yhteiskunnan rakentamiselle. Sopimisen kulttuuri ja työelämän reilut pelisäännöt turvaavat työntekijöiden aseman ja toimeentulon. Samalla taataan yritysten vakaa, kannustava ja ennustettava toimintaympäristö, joka tekee mahdolliseksi uudet investoinnit ja uusien työpaikkojen synnyttämisen.

Sosiaaliseen kestävyyteen kuuluu myös huolenpito koko Suomesta ja maamme tasa-puolisesta kehityksestä. Haluamme, että ihmisillä on aito mahdollisuus rakentaa oman elämänsä polkuja riippumatta siitä, missä he elävät. Se tarkoittaa toimivaa infrastruktuuria, sujuvia liikenneyhteyksiä, työpaikkoja, kouluttautumisen ja yrittämisen mahdollisuuksia ja hyvinvoitipalveluja kaikkialla Suomessa. On tärkeää, että maataloutta voidaan harjoittaa kestävästi ja kannattavasti koko Suomessa.

Elinvoimainen, sosiaalisesti vahva Suomi rakentuu metropolialueen, kasvavien kaupunkiseutujen, seutukuntien ja maaseudun yhteisestä menestyksestä.

Kaupunkien merkitys Suomen elinvoimalle on suuri. Kaupungistumisen jatkessa nopeana kasvukaupungeilla on keskeinen rooli kestävän kasvun ja työllisyyden edistämisesä, ilmastonmuutoksen torjunnassa ja syrjäytymisen ehkäisyssä.

Kestävä talouskasvu nojaa paitsi työllisyysasteen nostamiseen, myös työn tuottavuuden vahvistumiseen. Menestymisemme riippuu kyvystä hyödyntää muutoksen tarjoamia mahdollisuuksia ja kehittää olemassa olevia vahvuksamme. Suomen on oltava maailman kärjessä koulutuksessa.

Sekä julkinen että yksityinen tutkimus-, kehitys- ja innovatiotoiminta on käännettävä kasvu-uralle, jotta voimme luoda uutta kasvua globaalien megatrendien ratkaisemisesta. Perinteisten menestysalojemme rinnalla hiilineutraalisuus, ekologiset investoinnit, cleantech, kierto- ja biotalous ja resurssiniukkuus synnyttävät uusia suomalaisen teollisuuden kasvutarinoita, rakennuspalikoita hyvinvoinnillemme.

Talous kukoistaa, kun yhteiskunta ja yritykset investoivat kasvun lähteisiin. Korkeasti koulutettu, osaava väestö, tutkimus- ja yrittäjyysmyönteinen ilmapiiri ja uusien teknologioiden ennakkoluuloton hyödyntäminen ovat 2020-luvun valttikortteja. Näistä on pidettävä kiinni jatkossa.

Pohjoismainen hyvinvoimintamalli yhdistettynä luonnonvarojen vastuulliseen ja vähenevään käyttöön on yhteiskuntamalli, joka takaa maamme tulevaisuuden kilpailukyvyn. Piirräme tiekartan kohti päästötöntä Suomea. Takaamme nuorille sukupolville oikeuden elinkelpoiseen ympäristöön ja kestävään talouteen.

2020-luvun maailma tarvitsee edelläkävijöitä. Ekologisesti kestävä Suomi näyttää tietä ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa. Edelläkävijänä Suomi voi olla kokoaan suurempi ihmiskunnan yhteen haasteen ratkaisemissa. Suomalaiselle tutkimukselle, osaamiselle, innovaatioille ja yrityksille tämä avaa uusia mahdollisuuksia. Luonnonvarojen käyttö on suhteutettava kestävän kehityksen tavoitteisiin. Ratkaisumme teollisuudessa sekä metsä- ja maataloudessa toimivat esimerkkinä muillekin. Suomen metsät ja niiden kestävä käyttö ovat tärkeä osa ilmastonmuutoksen vastaista työtä, eivät ongelmien lähde.

Suomi voi toimia kokoaan suurempana maailmalla, kun teemme osaltamme töitä sääntöperusteisen kansainvälisen yhteistyön vahvistamiseksi. Yhteisistä päätöksistä on kaikkien pidettävä kiinni. Erityisen tärkeää tämä on sitoutumisessa maapallon keskilämpötilan nousun rajoittamiseen. Tavoittelemme rauhaa, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja yhteistyötä valtioiden välillä niin lähellä kuin kaukana.

Suomi on avoin, kansainvälinen maa. Länsimaisena demokratiana Suomi edistää oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia. Kahden kansalliskielemme, suomen ja ruotsin, myötä Suomi on vahva osa Pohjoismaita. Suomi on rakentava ja aloitteellinen toimija Euroopan unionissa ja kansainvälisissä yhteisöissä.

Muutoksen keskellä ei aina ole helppoa ja tiedämme, että kohtaamme myös vaikeuksia. Menestymme, kun me olemme kaikki mukana muutoksessa ja tavoitteiden saavuttamisessa.

1.1 Lupauksemme kansalaisille poliikan uudistamisesta

Haluamme uudistaa poliittista kulttuuria ja päätöksentekoa. Yhteiskunnan uudistaminen ja tasa-arvon lisääminen on mahdollista vain vahvistamalla ihmisten luottamusta demokraattisen järjestelmämme toimintakykyyn.

Siksi teemme seuraavat lupaukset kansalaisille **poliikan uudistamisesta**:

1. Lupaus hallinnon jatkuvasta oppimisesta

Jatkuvan muutoksen keskellä emme kuvittele tietävämmeksi etukäteen, mikä toimii ja mikä ei. Sen sijaan etsimme tietoa ja kokeilemme, jotta osaamme toimia tavoilla, joista suomalaiset hyötyvät.

2. Lupaus uudenlaisesta vuorovaikutuksesta

Tarvitsemme enemmän poikkihallinnollista asioiden valmistelua ja päätöksentekoa. Kehitämme tapoja tuoda yhä laajemman joukon osaksi yhteiskunnan uudistamista. Uudenlainen vuorovaikus tarkoittaa sekä ihmisten osallistumista julkisen hallinnon toimintaan huomattavasti nykyistä vahvemmin että uusien vuorovaikutusmenetelmien etsimistä ja kokeilemista.

3. Lupaus pitkän aikavälin politikasta

Sitoudumme pitkän aikavälin tavoitteiden huomioon ottamiseen ja järjestelmälliseen parlamentaariseen yhteistyöhön valtioneuvoston ja eduskunnan välillä. Kehittämällä uusia eduskunnan ja valtioneuvoston välisiä yhteistoimintakäytäntöjä voidaan pitkän aikavälin tavoitteet saada toteaksi.

4. Lupaus tietopohjaisesta politiikasta

Laadukas lainvalmistelu on keskeistä poliikan uskottavuuden ja legitimiteetin näkökulmasta. Sitoudumme tietopohjaisen poliikan tekoon sekä systemaattiseen vaikuttavointiin kaikessa lainvalmistelussa. Syvennämme yhteistyötä tiedeyhteisön kanssa.

5. Lupaus syrjimättömyydestä

Ihmisoikeudet ja ihmiservo kuuluvat meistä jokaiselle. Lupaamme rakentaa Suomea, joka on suvaitsevainen sekä kunnioittava ja edistää jokaisen ihmisoikeuksia. Meidän Suomessamme on nollatoleranssi kiusaamiselle ja rasismille. Haluamme rakentaa tasa-arvoista Suomea, joka on esteetön ja tukee kaikkia.

6. Lupaus sukupolvien välistä oikeudenmukaisudesta

Vanheneva väestö on huolissaan palveluista, niiden laadusta ja toimeentulosta. Nuoret ovat huolissaan elämän edellytyksistä maapallolla ilmastonmuutoksen keskellä, mutta myös omista koulutus- ja työmahdollisuksistaan yhä epävarmempien työmarkkinoiden maailmassa. Haluamme rakentaa lapsiystäväällistä Suomea, jossa on hyvä käydä koulua, tehdä työtä ja perustaa perhe. Haluamme varmistaa, että jokaisella nuorella on mahdollisuus opiskella, osallistua ja toteuttaa unelmiaan. Samalla haluamme taata kaikille arvokkaan vanhuuden, jossa kukaan ei jää yksin. Emme halua myöskään elää tulevien sukupolvien kustannuksella: sen vuoksi sitoudumme 75 prosentin työllisyysasteeseen ja siihen, että julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023.

Nämä lupaukset lunastamalla on mahdollista saavuttaa rohkeita poliittisia tavoitteita ja sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi.

2 Kestävän talouden Suomi

Taulukko 1. Julkisen talouden rahoitusasema ja velka, jos suorat budgettitoimet toteuttaan täysimääräisesti ja 75 %:n työllisyysastetavoite sekä tuottavuushankkeelle asetettu tavoite toteutuvat

2023	
Työllisyysaste, %	75,0
Työttömyysaste, %	4,8
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto, % BKT:sta	0,0
Julkisyhteisöjen velka, % BKT:sta*	57,1

*Velkasuhdearviossa toimien toimeenpanon on oletettu ajoittuvan tasaisesti hallituskaudella.

Hallituskauden keskeiset talouspolitiikan tavoitteet:

- Työllisyysaste nostetaan 75 prosenttiin ja työllisten määrä vahvistuu vähintään 60 000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä
- Normaalina kансainvälisten talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023
- Hallituksen päätöksillä eriarvoisuus vähenee ja tuloerot pienenevät
- Hallituksen päätöksillä Suomi kulkee kohti hiilineutraaliutta vuoteen 2035 mennessä

Talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Se tarkoittaa ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävää julkista taloutta. Talouden vakauden ansiosta vältetään yllättävät, hyvinvointia heikentävät muutokset ihmisten elämässä.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota päätösten vaikutuksiin pitkällä aikavälillä. Perinteisten taloudellisten mittarien tukena ja rinnalla päätöksenteon valmistelun tukena hyödynnetään mittareita, jotka kuvaavat taloudellista, ekologista ja sosialista hyvinvointia.

Talouspoliittisessa päätöksenteossa otetaan huomioon tavoite hiilineutraalista Suomesta sekä Suomen tavoitteet ja sitoumukset EU:n ja globaalissa ilmastopolitiikassa. Kunniinhimoinen, johdonmukainen ja ennakoitava ilmastopolitiikka luo vakaan investointiympäristön, mikä on mahdollisuus suomalaisille yrityksille ja työllisyydelle.

Talouskasvu perustuu Suomessa ennen kaikkea tuottavuuden kasvuun. Tuottavuuden kasvun tärkeimmät tekijät ovat osaaminen ja innovaatiot. Toimiva hyvinvointivaltio, toimiva infrastruktuuri, koulutus, tutkimus ja tiivis kiinnityminen maailmantalouteen ovat Suomen taloudellisen menestyksen ja kasvun perusta. Nämä tekijät vahvistavat toinen toisiaan. Hallituksen talouspolitiikka tähtää tämän perustan vahvistamiseen.

Julkisen talouden kestävyyden turvaaminen väestön ikääntyessä edellyttää nykyistä korkeampaa työllisyyttä 2020-luvulla ja sen jälkeen. Tavoitteeseen pääsemiseksi toteutetaan

työllisyyttä vahvistavia uudistuksia. Uudistukset toteutetaan tavoilla, jotka lisäävät luottamusta ja osallisuutta ja vähentävät ihmisten epävarmuutta työstä ja toimeentulosta koko Suomessa. Tavoitteena on, että uudistukset vahvistavat mahdollisuuksien tasa-arvoa ja edistävät siten sosialista liikkuvuutta.

Viennin kasvu luo tilaa kotimaisen kysynnän ja työllisyyden kestävälle kasvulle. Hallituksen tavoitteena on reaalisen kilpailukyvyn ja kustannuskilpailukyvyn turvaaminen, päätöksenteon vakaus ja ennakoitavuus sekä viennin pohjan laajeneminen uusiin yrityksiin, toimialoille ja markkinoille ja jalostusarvon nostaminen.

Erityinen huomio kiinnitetään siihen, että investointiympäristö on Suomessa houkutteleva. Ilmastoteknologian ja vähähilisen tuotannon tuomat mahdollisuudet hyödynnetään täysimääräisesti. Kun Suomi on mukana osana globaalien ilmiöiden ja megatrendien ratkaisuja, syntyy kestävää talouskasvua ja uudenlaista vientiä. Pidämme huolta teollisuuden kilpailukyvystä.

Hallitus kannustaa yrityjyypeen. Yhteiskunnan tulee pitää huolta yrityjyden kannusteista ja yritysten kannusteista työllistää.

Julkisen talouden kestävyys

Ihmisarvoisten ja laadukkaiden palvelujen ja koko väestön toimeentulon turvaaminen edellyttää, että julkinen talous on vakaalla pohjalla ja että sitä hoidetaan kestävällä tavalla.

Hallitus on sitoutunut vahvistamaan julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä johdonmukaisesti niin, että ei ajauduta kestämättömän velkaantumisen uralle, joka pakottaisi tulevaisuudessa menojen leikkauksiin tai verojen korottamiseen.

Ikäsidonnaisten menojen kasvu jatkuu koko 2020-luvun ja siitä eteenpäin. Kestävyysvajeen suuruudeksi arvioidaan 3–4 prosenttia BKT:sta. Kestävyysvajearvio on luonteeltaan painelaskelma, jonka arvointiin liittyy huomattavaa epävarmuutta vaikeasti ennakoitavan talous- ja väestökehityksen vuoksi.

Työikäisen väestön määrän aleneminen heikentää taloudellista huoltosuhdetta ja aiheuttaa haasteita työvoiman saatavuudelle. Kestävin keino vahvistaa julkista taloutta pitkällä aikavälillä on työllisyyden kasvu, mukaan lukien työperäinen maahanmuutto, tavalla, joka vahvistaa myös julkista taloutta.

Työllisyden kasvun ohella kestävyyttä vahvistetaan tehokkaimmin julkisesti rahoitetun palvelutuotannon tuottavuutta parantamalla. Sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä muun julkishallinnon tuottavuuskasvua vahvistetaan organisatorisin toimin sekä teknologisin

keinoin. Julkisia hankintoja ja tilojen hallintaa tehostetaan. Kustannusten kasvua pyritään lisäksi hillitsemään erityisesti osaamis-, sosiaali- ja terveyspoliittisin ennaltaehkäisevin toimin.

Hallitus valmistelee tuottavuustoimia, joita valmistellaan ja seurataan julkisen talouden suunnitelman yhteydessä toteutettavassa alueiden ja valtion välisessä neuvottelumenettelyssä.

Hallitus on sitoutunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen toimeenpanon jatkamiseen yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Meno- ja veropäästösten mitoituksen tavoitteena on, että normaalilta kansainväliseltä talouden tilanteessa julkinen talous on tasapainossa vuonna 2023 ja julkisen velan suhde BKT:een alenee. Lisäksi kumuloituvilla tuottavuushyödyillä voidaan rahoittaa hallituskauden jälkeen toteutuvaa menojen kasvua, joka aiheutuu nyt tehtävistä linjauksista siten, että julkinen talous pysyy tasapainossa.

Päättöksenteon lähtökohtana on, että budgettitalouden lukuja tarkastellaan hävittääjhankinnoista puhdistettuna.

Työllisyys- ja työmarkkinapolitiikan linjaus

Hallituksen talous- ja työllisyyspolitiikan tavoitteena on, että normaalilta kansainväliseltä siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen olissa työllisyysaste saavuttaa 75 prosentin tason 15–64-vuotiaiden ikäryhmässä vuonna 2023. Pidemmällä aikavälillä julkisen talouden kestävyys edellyttää tätkin korkeampaa työllisyyttä, minkä vuoksi kiinnitetään huomiota toimiin, joiden työllisyysvaikutus näkyy vasta viiveellä.

Työllisyden kehitystä seurataan hienojakoisemmillä mittareilla. Työllisyysasteen tarkastelussa käytetään rinnakkain myös 20–69-vuotiaille laskettua työllisyysastetta. Työllisyden kehityksen arvioinnissa tarkastellaan tehtyjen työtuntien määrää, kokoikatyöksi muutetulta työllisyysastetta, työsuhteiden tyyppiä ja niiden laatua. Tavoitteena on, että syntyvät työpaikat ovat laadukkaita ja toimeentulon turvaavia.

Korkea työllisyys edellyttää hyvin toimivia työmarkkinoita ja aktiivista työllisyyspolitiikkaa sekä erityisesti vaikeasti työllistyyvien työmarkkinoille pääsyn tukemista.

Suurin potentiaali työllisyysten kasvussa on niissä ryhmissä, joissa työllisyys on nyt matalaa joko työttömyyden tai työmarkkinoiden ulkopuolelle jäämisen takia. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi ikääntyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja osa maahanmuuttajataustaisista.

Työllisten määrää voidaan kasvattaa nostamalla jo maahan muuttaneiden työllisyysastetta, koulutusmahdollisuksia parantamalla sekä vahvistamalla erityisesti osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa. Työperustaisen maahanmuuron vahvistaminen edellyttää toimivia ja tasaveroisia pelisääntöjä työmarkkinoilla sekä niiden tehokasta ja kattavaa valvontaa.

Työllisyyttä vahvistavissa toimissa kiinnitetään erityistä huomiota niiden kustannus-tehokkuuteen, vaikuttavuuteen ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.

Hallitus toimii yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa talous- ja työmarkkinapolitiikan yhteensovittamiseksi kuullen myös yrittäjäjärjestöjä. Lisäksi paikallista sopimista edisteään laajennetussa kolmikannassa. Yhteistyön tavoitteena on työmarkkinoiden vakaus ja hyvä työllisyyskehitys, työelämän tasapainoinen kehitys, kotitalouksien ostovoiman myönteinen kehitys ja reaalinen kilpailukyky sekä kustannuskilpailukyky. Lisäksi otetaan huomioon suhdannevaiheluihin ja rakennemuutokseen varautuminen ja reagointi. Myös ilmastotavoitteiden saavuttaminen edellyttää erityisesti toimialakohtaista arviontia ja yhteistyötä myös työmarkkinaosapuolilta.

Työllisyystavoitteeseen sitoutuminen

Hallitus on vahvasti sitoutunut 75 prosentin työllisyystavoitteeseen normaalilin kansainvälisen ja siitä heijastuvan kotimaisen talouskehityksen oloissa. Se tarkoittaa valtiovarainministeriön kevään 2019 ennusteeseen verrattuna työllisten määrän kasvua laskennallisesti noin 60 000 henkilöllä vuonna 2023. Työllisyysasteen nousu on hallitusohjelmassa tulopohjan keskeisin yksittäinen elementti.

Hallitus arvioi työllisyyden kehitystä ja tämän tavoitteen saavuttamista jatkuvasti muun muassa jokaisessa julkisen talouden suunnitelman (JTS) rihessä ja budgettirihessä sekä hallituskauden puolivälitarkastelussa. Jos näyttää siltä, että tavoitetta ei saavuteta, hallitus ryhtyy määräätietoisin toimenpiteisiin tavoitteen saavuttamisen varmistamiseksi. Hallitus ei sulje mitään työllisyyttä parantavaa keinoa tarkastelun ulkopuolelle.

Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää työn tarjontaa ja kysyntää tukevia toimia sekä kohtaanto-ongelman lievittämistä:

- Ikääntyneiden ja muiden vaikeasti työllistyvien työllisyyttä lisätään.
- Työttömyysturvaan uudistetaan ja aktiivisen työvoimapoliikan toimenpiteitä lisätään tavoitteena työttömyysjaksojen lyhentäminen ja työttömyyden pitkittymisen torjuminen. Palkkatuen käyttöä lisätään merkittävästi.

- Jo maahan muuttaneiden työmarkkinavalmiuksia parannetaan ja erityisesti osaavan työvoiman työperusteista maahanmuuttoa lisätään.
- Paikallista sopimista edistetään.
- Korkeakoulutuksen saaneiden työmarkkinoille tuloa nopeutetaan.

Näiden ja muiden toimenpiteiden yhteisvaikutuksena haetaan vähintään 60 000 lisättyöllistä edellä tarkoitetuissa normaalissa suhdannetilanteessa. Edellä tarkoitetuista toimenpiteistä on puolet valmiina elokuun 2020 budgettiriikeen mennessä. Ellei näin ole, budgettiriihessä arviodaan aiemmin päättettyjä menolisyksisiä, jotka on tehty suhteessa tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Hallitus ei tee työvoimapoliikkassa toimia, joilla on negatiivinen työllisyysvaikutus ilman, että se tekee samanaikaisesti työllisyyttä parantavia tehokkaampia toimia.

Hallitus käynnistää kolmikantaisen valmistelutyön, joka laatii esitykset toimenpiteistä, jotka tukevat hallituksen työllisyystavoitteen saavuttamista. Kolmikantaisen valmiste-lun piiriin kuuluvat ainakin työttömyysturvan uudistaminen ja siihen liittyvät työvoimapoliittiset toimet, vaikeasti työllistettävien ryhmien työllisyyden parantaminen sekä paikalainen sopiminen. Näistä jälkimmäisin toimenpide käsitellään laajennetussa kolmikannassa.

Valmistelu etenee kaksivaiheisesti siten, että ensimmäinen osa valmistuu syksyn 2019 budgettiriikeen mennessä ja toinen osa niin, että esitykset ovat käytettävissä kevään 2020 julkisen talouden suunnitelman käsitelyn yhteydessä. Työmarkkinajärjestöt kävät sopimallaan tavalla ja aikataulussa toimialakohtaiset palkka- ja muut työ- ja virkaehitoneuvottelut.

Finanssipoliittika

Hallitus toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipoliittikaa, joka mitoitetaan suhdanne-tilanteen edellyttämällä tavalla.

Hallituksen päätösperäiset pysyvät lisämenot katetaan pääosin päätösperäisin pysyvin lisätuloin. Pysyviä menoja lisätään hallituksen päätöksin 1,230 miljardia euroa vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan. Pysyvät uudet menot kohdennetaan muun muassa osaamisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vahvistamiseen sekä ilmastopolitiisiin toimiin. Luettelo menomuutoksista on liitteessä 1.

Hallitus sitoutuu valtiontalouden menoja koskevaan kehysmenettelyyn. Kehyssääntö on kuvattu liitteessä 3.

1,230 miljardin euron päätösperäiset menolisäykset rahoitetaan siten, että verotuloja lisätään 730 miljoonaa euroa ja budgettitalouden menoja ja tuloja uudelleen kohdennetaan 200 miljoonaa sisältäen 100 miljoonaa yritystuista. Lisäksi 75 prosentin työllisyysastetavoitteen saavuttaminen vahvistaa julkista taloutta niin, että osa vahvistumisesta voidaan kohdentaa lisämenoihin julkisen talouden tasapainotavoite saavuttaen.

Hallitus toteuttaa vaalikauden aikana kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman, joka tukee hallitusohjelman tavoitteiden saavuttamista sekä julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä. Sen puitteissa kohdennetaan enintään 3 miljardia euroa kertaluontesiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin. Toimet ovat kertaluontoisia, eivätkä ne lisää valtion menoja vuonna 2023. Toimet rahoitetaan pääosin omaisuustuloilla siten, että ne eivät johda lisävelkaantumiseen vuonna 2023. Näiden varojen käytöstä päättää valtioneuvoston yleisistunto talouspoliittisen ministerivaliokunnan valmistelun perusteella. Luettelo investointiohjelman sisällöstä ja menettelytavoista on esitetty liitteessä 2.

Finanssipoliikan mitoittaminen suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla tarkoittaa ennen kaikkea sitä, että julkisen talouden tulojen ja menojen on mahdollista muuttua automaattisesti suhdannetilanteen mukaan. Aktiivisen työvoimapoliikan resurssit mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla.

Kysyntää tuetaan tarpeen vaatiessa myös päätösperäisin toimin. Päätösperäisiä suhdannetasausvälineitä ovat muun muassa valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot, finanssijoitukset, verotoimet ja infranhankkeiden jaksotus. Niiden lisäksi osana kehyssääntöä otetaan käyttöön mekanismi poikkeuksellista suhdannetilannetta varten. Mekanismi turvaa osaltaan talouspolitiikan kykyä reagoida taloustilanteen edellyttämällä tavalla ja se voidaan ottaa käyttöön poikkeuksellisen vakavan suhdannetaantuman tilanteessa.

Mekanismin puitteissa voidaan kohdentaa enintään 1 miljardi euroa, kuitenkin enintään 500 miljoonaa euroa vuodessa, kertaluontesiin menoihin tilanteessa, jossa mekanismin käytön edellytykset täytyvät. Mekanismin käyttö ei ole automaattista, vaan se perustuu harkintaan suhdannetilanteen luonteesta ja erilaisten suhdannetasaustoimien tehokkuudesta. Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää poikkeuksellisen suhdannetilanteen määritelmän täytymisestä ja poikkeusolojen mekanismin käyttöä koskevasta suosituksesta valtioneuvostolle. Mekanismin koko ja käyttöperiaatteet on kirjattu kehyssääntöön liitteessä 3 ja poikkeuksellisen suhdannetilanteen määritelmää on tarkennettu pöytäkirjamerkinnässä liitteessä 6.

Työttömyysturvajärjestelmän muun kehittämisen ohella selvitetään myös sen parempaa sopeutumista suhdanteisiin yhdessä työmarkkinajärjestöjen kanssa. Yksi tapa

varautua kansainvälisen talouden uhkiin on Työllisyysrahaston suhdannepuskureiden vahvistaminen.

Talouspoliittinen päätöksenteko

Hallitus seuraa taloustilannetta sekä työllisyys- ja tasapainotavoiteiden toteutumista jatkuvasti ja reagoi taloustilanteen edellyttämällä tavalla. Hallitusohjelman ja muita toimenpiteitä toteutetaan vaalikauden kehyksen mahdollistamissa rajoissa ja hallituksen julkiselle taloudelle asettama tavoite huomioon ottaen (julkisen talouden tasapaino vuonna 2023). Hallitus sitoutuu tarkastelemaan hallitusohjelman toimenpiteitä uudelleen, mikäli niiden toteuttaminen vaarantaisi julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden saavuttamisen.

Talouspolitiikan kokonaisuutta tarkastellaan vuosittain JTS-riihessä ja budgettiriihissä. Hallituskauden puolivälissä toteutetaan politiikan kokonaisuutta koskeva tarkastelu, jossa päätetään tarvittavista laajemmista lisätoimenpiteistä.

Työllisyyttä ja julkisen talouden tasapainoa koskevat tavoitteet eivät estä suhdanteita tasoittavaa politiikkaa. Tavoitteet ovat luonteeltaan rakenteellisia. Kansainvälisen talouden odotettua heikomman kehityksen aiheuttamaa kasvun, työllisyyden ja julkisen talouden heikentymistä ei ole syytä tulkita tavoitteista poikkeamiseksi. Sen sijaan kotimaisista syistä syntyvä poikkeama on tällainen ja sen toteamisen tulee johtaa politiikan tarkistamiseen.

Laadukkaan päätöksenteon varmistamiseksi päätökset valmistellaan huolellisesti ja tutkimustietoon pohjautuen. Siksi osa talouspoliittisista linjauskristeista edellyttää jatkovalmistelua, jossa selvitetään tarkoitukseenmukaisimmat keinot ja yksityiskohtat sovittuihin tavoitteisiin pääsemiseksi. Yksityiskohtainen päätöksenteko voi tällöin tapahtua esimerkiksi ensimmäisen JTS-rihen yhteydessä ja EU-puheenjohtajakauden jälkeen vuoden 2020 alussa.

Ilmiöpohjaista budgetointia ja erityisesti kestävän kehityksen budgetointia kehitetään valtiovarainministeriön julkaiseman työryhmäraportin esitysten pohjalta. Niitä hyödynnetään aidosti ohjaavana työkaluna.

Rahoitusmarkkinat

Kotitalouksien ylivelaantumisen ehkäiseminen

Kotitaloussektorin nopeasti kasvanut velkaantuneisuus tekee siitä haavoittuvan tulojen supistumiselle ja korkotason nousulle. Kotitalouksien suoran ja välillisen velkaantumiskehityksen hillitsemiseksi sekä rahoitusvakauden turvaamiseksi päätetään tarpeellisista toimenpiteistä työryhmävalmistelun pohjalta.

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjunta

Varmistetaan riittävät viranomaisresurssit, parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi.

Rahoitusmarkkinoiden vakaviin häiriötilanteisiin varautuminen

Edistetään vakaviin häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumista rahoitusalalla kehitämällä sääntelyä kansallisista varajärjestelyistä kustannustehokkaalla tavalla.

Tehostetaan julkisen hallinnon strategisen tason johtamista sekä linjataan yhteiskunnan toiminnan turvaamisen kannalta kriittisten tietojen, tietoverkkojen ja tietojärjestelmien kehittämistoimista digitaalisessa toimintaympäristössä.

2.1 Verotus muuttuvassa maailmassa

Tilannekuva

Suomen ja maailman talouteen vaikuttaa tällä hetkellä kaksi keskeistä muutospainetta: ilmastonmuutos ja teknologinen kehitys, johon liittyvät robotisaatio, digitalisaatio, alustatalous ja tekoäly. Tämän vuoksi verotuksen tulisi paremmin ottaa huomioon sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä kehitys.

Globalisoitunut talous ja tekninen kehitys uhkaavat perinteistä verotuksen päätehtävää: yhteiskuntien palveluiden ja etuuksien rahoittamista. Keskeinen ongelma nykyisessä verojärjestelmässä on se, että pääomat liikkuvat vapaasti rajojen yli ja yritykset toimivat kansainvälisesti, mutta sääntely on pitkälti edelleen kansallista.

Suomen tulee edistää sellaisia kansallisja ja kansainvälisiä ratkaisuja, jotka turvaavat ja vahvistavat Suomen veropohjaa globaalista kestävällä tavalla. Liikkuvien pääomien veropohja vuotaa. Pidemmän aikavälin tavoitteena konserneja tulisi periaatteessa voida verottaa yhtenä kokonaisuutena. Ensi vaiheessa on puuttuttava aggressiiviseen verosuuntieluun tiivistämällä veropohjaa ja estämällä kansainväliseen sijoitustoimintaan liittyvää veronkiertoa. Harmaata taloutta on torjuttava kansainvälisesti ja kansallisesti.

Suomen on osallistuttava haitalliseen veropohjista käytävän kilpailun lopettamiseen sitoumalla yhteisiin, reiluihin pelisääntöihin OECD:n, YK:n ja EU:n puitteissa. Se on Suomen

etu, sillä Suomi ei ole osallistunut haitalliseen verokilpailuun. Siksi Suomi tukee yhteistyötä johdonmukaisesti.

Julkisten palveluiden kestävä rahoitus edellyttää veropohjan tiivistämistä kansainvälisesti ja kansallisesti, jotta suomalaisten palkansaajien ja yritysten maksutaakkaa voidaan huojentaa ja kasvun edellytyksiä tukea. Samalla kansalaiset voivat kokea verotuksen oikeudenmukaiseksi, ja liike-elämässä edistetään aitoa kilpailua.

Verotuksen tehtävä on myös tulontasaus pieni- ja keskituloisten hyväksi, mikä onnistuu ottamalla huomioon maksukyky verotuksen perusteissa. Sen lisäksi verotuksessa on otettava huomioon, että varallisuuserot ovat kasvaneet.

Digitaalisten palveluiden oikeudenmukainen verotus edellyttää myös Suomen veropohjan laajentamista. Verohallinnon työtä alustatalouden verottamiseksi on syytä tukea.

Kestävää kehitystä ja ilmastonmuutoksen hillintää on vahvistettava verotuksella niin kansainvälisesti kuin kansallisesti sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla ja veropohja turvaten. Verotuksella on ohjattava kestävämpiin valintoihin tuotannossa ja kulutuksessa.

Verotuksen tulee tukea talous- ja työllisyyspolitiikalle asetettuja tavoitteita, kansainvälistä kilpailukykyä ja koko Suomen elinvoimaisuutta. Verotuissa on siirryttää suunnitelmallisesti ja ennustettavasti kohti talouden uudistumista sekä tutkimusta ja innovaatiota vauhdittavia toimia.

Samalla on muistettava, että verotus ei aina ole tehokkain ratkaisu yhteiskunnallisiin haasteisiin. Tarvitaan suunnitelmallista sääntelyä ja muita ohjauskeinoja.

Tavoite

1

Kansainvälinen verotus

Hallituksen tavoitteena on varmistaa hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohja digitaalisessa ja nopeasti kehittyvässä maailmantaloudessa.

Keinot

Suomi edistää EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa aktiivisesti ja aloitteellisesti kansainvälistä yhteistyötä Suomen etu huomioonottoen.

Suomi tukee ratkaisuja, joilla voidaan torjua ja vaikeuttaa veroparatiisien toimintaa niin EU:ssa kuin muuallakin maailmassa, jotta yritysten voitot ja muut tulot tulevat läpinäkyväällä tavalla kertaalleen verotetuiksi. Tavoitteena on tiiviimmät ja laajemmat veropohjat, joilla torjutaan kansainvälisen yritysten aggressiivista verosuunnittelua ja veronkertoa sekä valtioiden välistä haitallista verokilpailua. Hallitus on tarvittaessa valmis kahden-välisen verosopimusten uudelleen neuvotteluun, mikäli se on verovältelyn estämiseksi tarpeen.

Kilpailua vääristää verokannustimet ja muu haitallinen verokilpailu tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua tehokkaasti. Suomen tulee osallistua aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön, jolla varmistetaan alustatalouden ja digitalouden yritysten verotus. Sellaiset yhtiöt, joissa valtiolla on määräysvalta, näytävät esimerkkiä yhteiskuntavastuuista raportoimalla maakohtaisesti verojalanjäljestään omistusohjauksen ohjeistuksen mukaisesti. Aggressiivista verosuunnittelua ei hyväksytä.

Suomeen perustetaan kansallinen yhteistyöelin (esimerkiksi laaja-alainen parlamentaarien neuvottelukunta) muodostamaan tilannekuvaan ja seuraamaan kansainvälisen verotuksen kehitystä ja arvioimaan erilaisten ehdotusten vaikuttuksia Suomelle.

EU:n toiminnan rahoitusta koskeissa uudistuksissa tulee varmistaa, että Suomen edut tulevat riittävällä tavalla huomioonotetuiksi. Päätökset EU:n rahoituksesta kuuluvat jatkossakin jäsenvaltioille.

EU:n mahdollisia uusia omia varoja on tarkoitukseenmukaista kerätä sellaisista lähteistä, joiden luonteeseen sopii laaja-alainen kansainvälinen verotus paremmin kuin yksittäisen maan toteuttama kansallinen verotus. EU:n rahoitusta koskevia uudistuksia tehdessä tulee arvioida, miten EU:n rahoitusmalli voidaan kytkeä muihin käynnissä oleviin uudistuksiin, kuten ilmastomuutoksen torjuntaan.

Tavoite

2

Veropohjan tiivistäminen

Veropohjan tiivistäminen on erityisen tärkeää globaalissa taloudessa, jossa rahavirrat ylitävät kansalliset rajat. Tiivis veropohja mahdollistaa myös matalat verokannat ja tasapuolisen verotuksen, jotka edistävät yritystoimintaa, työllisyyttä, kasvua ja hyvinvointia.

Keinot

Osinkojen lähdevero

Hallitus selvittää, onko veropohjan tiivistämiseksi mahdollisuus ottaa käyttöön ulkomaisten rahastojen (ja muiden osinkoveroista vapautettujen yhteisöjen) saamille osingoille 5 prosentin lähdeveron vuoteen 2022 mennessä.

Kansainvälisen vertailun lisäksi selvitetään lähdeveron vaikutus eri toimijoihin Suomessa, erityisesti yleishyödyllisiin yhteisöihin. Mahdollisen osinkoveron johdosta tieteen, taiteen, kulttuurin ja liikunnan rahoituksen kokonaistaso ei laske. Samalla kartoitetaan verosopimukset, joita uudelleen neuvoteltaessa pyritään varmistamaan, etteivät ne rajoita lähdeveron soveltamista.

Muut veropohjaa tiivistävät toimet

Hallitus jatkaa edellisten hallitusten linjaan, jossa oman asunnon asuntolainan korkojen verovähennyksistä luovutaan asteittain. Jäljelle jäändyt verovähennys poistuu kokonaan hallituskauden aikana.

Selvitetään mahdollisuutta uudistaa asuntosijoittamisen verotusta siten, että rajoitetaan oikeutta vähentää yhtiölainan lyhennyksen osuus vuokratuotosta. Osaltaan verovedun vuoksi monissa uusissa asunto-osakeyhtiöissä velka-aste on noussut jopa yli 80 prosenttiin.

Selvitetään vuoteen 2022 mennessä mahdollisuudet periä ulkomaisten rahastojen ja muiden verovapaiden yhteisöjen kiinteistösijoituksista saamista voitoista kohtuullista veroa.

Kotitalousvähennyksen osuutta työkorvaussissa lasketaan 40 prosenttiin ja palkoissa 15 prosenttiin. Lisäksi kotitalousvähennyksen enimmäismäärää alennetaan 2 250 euroon. Muutos lisää verotuottoja vuositasolla noin 95 miljoonaa euroa.

Selvitetään edellytykset ottaa kotitalousvähennyksen rinnalle käyttöön tukijärjestelmä, jossa kotitalousvähennyksen kaltaisesta edusta voisivat hyötyä myös pienituloisimmat.

Harmaan talouden ja aggressiivisen verosuunnittelun torjunta sekä taloushallinnon digitalisaatio

Harmaa talous ja veronkerto aiheuttavat suomalaiselle yhteiskunnalle merkittävät veromenetykset vuosittain. Ensinnäkin tämä heikentää laillisesti ja eettisesti reilusti toimivien yritysten ja niiden työntekijöiden asemaa asettamalla ne epäreiluun kilpailutilanteeseen. Toisekseen verovajeen vuoksi yhteiskunnan menoja on rahoitettava keräämällä veroja ja maksuja enemmän toisaalta.

Verovajeen pienentämiseksi hallitus laajentaa ja vauhdittaa harmaan talouden vastaisia toimia kattavalla ohjelmalla, jonka toteuttamiseen varataan vaalikauden aikana yhteensä 20 miljoonan euron lisärahoitus. Lisäksi poliisin harmaan talouden torjunnan erillismäärräraha vakinaistetaan ja jatketaan ulosottolaitoksen sekä konkurssiasiamiehen toimiston 1,3 miljoonan euron lisärahoitusta talousrikollisuuden torjuntaan. Samalla edistetään merkittävästi hallinnon ja koko yhteiskunnan digitalisaatiota sekä reaalialaista taloutta. Lisäksi helpotetaan pitkäjänteisesti yritysten ja kansalaisten hallinnollisia velvoitteita. Suomi osallistuu aktiivisesti myös harmaan talouden torjunnan kansainväliseen yhteistyöhön.

Yritysten taloushallinnossa siirrytään kohti täydellistä automatisointia ottamalla käyttöön rakenteisessa muodossa oleva sähköinen kuitti ja lasku. Verottajalle mahdollistetaan tarvittavat lainsäädännölliset ja teknologiset keinot, joilla se voi mahdolliimman automatisesti kerätä digitaalisen alustatalouden toimijoiden tiedot verotuksen käyttöön. Selvitetään arvonlisäveroilmoitusten tietosisällön laajentamista. Verohallinnon tarvitsemiin hallinnon digitalisointia koskeviin ja läpinäkyvyytyttä edistäviin kehityshankkeisiin varataan vaalikauden aikana yhteensä noin 30 miljoonan euron rahoitus.

Telakoilla otetaan käyttöön rakennusalalla hyvin toiminut ja harmaata taloutta ennaltehkäissyt veronumero. Veronumeron käyttöönnoton tarvetta ja edellytyksiä kartoitetaan myös muille riskialoille, kuten matkailu- ja ravintola-alalle. Yritystietojärjestelmää (YTJ) voidaan laajentaa sisältämään nykyistä kattavammin tietoja yritysten keskeisten velvoitteiden hoitamisesta. Hallituksen harmaan talouden vastaisia toimia on listattu tarkemmin hallitusohjelman liitteessä 4.

Suomi jatkaa kansallisista toimista kansainvälisen veronkierron ja aggressiivisen verosuuntitelun torjumiseksi erillisellä toimenpideohjelmalla, jolla laajennetaan Suomen veropohjaa ja lisätään läpinäkyvyyttä. Ohjelman toimenpiteitä on esitetty liitteessä 5. Hallitus seuraa kansainvälisen ja kansallisten veronkiertoa estävien toimien vaikuttavuutta.

Tavoite

3

Kestävän kehityksen verouudistus

Keinot

Valmistellaan hallituksen ilmastotavoitetta palvelemaan kestävän verotuksen tiekartta, jonka ensimmäinen vaihe valmistuu vuoden 2020 kehysriikeen mennessä. Valmistelussa haetaan ratkaisuja, jotka edistävät hallituksen ilmastotavoitteita taloudellisesti tehokkaimmin, nopeuttavat siirtymää pois fossiilisista polttoaineista ja jotka samalla täyttävät sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimukset. Hallitus edistää ilmastotavoitteiden toteutumista myös EU-tason verouudistuksissa.

Kokonaisuuteen kuuluvat energiaverotuksen uudistus, liikenteen verotuksen uudistus, kiertotalouden edistäminen sekä päästöihin perustuvan kulutusverotuksen selvittäminen.

Energiaverotuksen uudistus

Lisätään energiantuotannon päästöohjausta poistamalla teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä ja alentamalla II veroluokan sähkövero kohti EU:n sallimaa minimitasoa. Uudistus toteutetaan kustannusneutraalisti siirtymäkauden kuluessa. Siirretään sähköveron veroluokkaan II kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavat lämpöpumput ja konesalit.

Alennetaan verotukea yhdistetyssä sähkön- ja lämmöntuotannossa sekä korotetaan verotasoa lämmityspolttoaineissa niin, että verotulot kasvavat yhteensä 100 miljoonaa euroa vaalikauden aikana. Edistetään kysyntäjouston kannustimia esimerkiksi dynaamisella sähköverotuksella. Sähkön varastoinnin kahdenkertainen verotus poistetaan myös pumppuvoimaloiden ja nykyistä pienempien akkujen osalta.

Liikenteen verotuksen uudistus

Liikenteeltä vaadittavat päästövähennykset ovat merkittävät, samoin tähän liittyvä liikenteen käyttövoimien nopea muutos, käynnissä oleva automatisaatioon liittyvä teknologinen murros ja liikkumispalveluiden yleistyminen. Näihin muutoksiin liittyen käynnistetään työ, joka tähtää tätä hallituskautta pidemmällä aikajaksolla liikenteen verotuksen fiskaalisen pohjan turvaamiseen. Työssä otetaan huomioon sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja alueellinen tasa-arvo samalla, kun päästövähennykset tiukentuvat.

Fossiilisten polttoaineiden verotusta korotetaan kuluttajahintojen ennustetun nousun mukaisesti 250 miljoonalla eurolla vaalikauden aikana. Vaikutus pienituloisille otetaan huomioon tuloverotuksen ja etuustasojen muutoksilla.

Varmistetaan, että auton käyttövoiman konversiot, jotka mahdollistavat vähäpäästöisemän liikkumisen, otetaan huomioon niin auto-, ajoneuvo- kuin käyttövoimaverotuksessa.

Uudistetaan autoilun työsuhde-ettua siten, että etu suosii huomattavasti vähäpäästöisen auton valintaa. Vapautetaan sähköauton latausetu verosta. Uudistetaan samalla muiden työsuhde-ettujen verotusta niin, että sillä tuetaan tasapuolisemmin myös kevyen ja julkisen liikenteen sekä liikkumispalvelujen (Maas) käyttöä. Säädetään laki, joka mahdolistaan kaupunkiseutujen liikenteen hallintaan tähtäävien ruuhkamaksujen käytönnoton.

Suomi tukee päästökaupan laajentamista kaikkiin lentoliikenteen ilmastoona vaikuttaviin päästöihin. Vaihtoehtoisesti voidaan selvittää lentopoltoaineen veron tai lentomaksun käyttöönottaminen EU:n laajuisesti tai globaalisti.

Poistetaan arvonlisäveron verovapaus alle 22 euron arvoisilta EU:n ulkopuolelta tuodulta tuotteilta viimeistään vuoden 2021 alusta. Tämä lisää arvonlisäveron verotuottoa arviolta noin 40 miljoonaa euroa. Kuljetuspäästöjen vähentämisen lisäksi uudistus vähentää harmaata taloutta sekä parantaa kotimaisen kaupan kilpailukykyä.

Kiertotalouden edistäminen

Hallitus selvittää kevään 2020 kehysriiheen mennessä kattavasti edellytykset edistää verropoliittisin keinoin kiertotaloutta esimerkiksi laajapohjaisella uusiutumattomista luonnonvaroista tehtyjen pakkausten pakausverolla, jätteenpolton energia- ja hiilidioksidipäästöön perustuvalla verolla sekä kaatopaikalle päätyvän jätteen jäteveroa korottamalla. Tavoitteena on toteuttaa veromuutokset vuoden 2021 alusta.

Päästöihin perustuva kulutusvero

Kehitetään elintarvikkeiden ja muiden kulutustuotteiden elinkaaripäästöjen arvointia kulutusverotuksen suuntaamiseksi ilmasto- ja ympäristövaikutukset huomiovaksi.

Kaivosverotus

Siirretään kaivokset sähköveroluokkaan I ja poistetaan ne energiaveroleikkurin piiristä. Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön erillinen kaivosvero, jotta maaperän kaivannaisista saadaan yhteiskunnalle kohtuullinen korvaus. Selvitetään mahdollisuksia verottaa kaivosoikeuksien myyntivoittoja Suomessa silloinkin, kun ne ovat ulkomaisten yhteisöjen omistuksessa.

Tavoite

4

Työllistävä ja yritymisen kannustava verotus

Keinot

Ansiotuloverotus

Hallitus ei pidä tarkoituksenmukaisena ansiotulojen veron yleistä keventämistä tilanteessa, jossa talous kasvaa normaalilla tavalla. Hallitus varaa kuitenkin 200 miljoonaa euroa maltilliseen tuloveron kevennykseen, jolla korvataan osaltaan pieni- ja keskituloisiin palkansaajaiin, eläkeläisiin ja yrityjiin kohdistuvia välillisten verojen korotuksia. Jatketaan niin kutsuttua solidaarisuusveroa hallituskauden loppuun. Ansiotuloverotukseen tehdään ansiotason nousua ja inflaatiota vastaava tarkistus vuosittain.

Työtulotuki ja työvoiman liikkuvuuden edistäminen

Selvitetään mahdollisuutta ottaa käyttöön valtion tuloverotuksen yhteydessä toteutettava työtulotuki vuoteen 2022 mennessä. Se tarkoittaisi, että ansiotulovero voi olla negatiivinen pienituloisille palkansaajilla, eläkeläisillä ja yrityjillä. Työtulotuki kannustaisi työllistyämään muun muassa osa-aika- ja keikkatyöhön ja ulottaisi tuloverotuksen progression myös pienempiin ansiotuloihin, joista ei makseta ansiotuloveroa. Valmistelun yhteydessä selvitetään, miten työtulotuki on yhdistettävissä muihin etuksiin tarkoituksenmukaisella tavalla.

Edistetään työvoiman liikkuvuutta sekä maan sisällä että ulkomailta Suomeen työnantajan maksamien muuttokustannusten korvausten veronalista osuutta kohtuullistamalla.

Pienyritysten ja kasvuyritysten tukeminen

Suomi hakee EU:ltä poikkeuslupaa yritysten arvonlisäverovelvollisuuden alarajan nostamiseksi 15 000 euroon, jolla pyritään keventämään pienyrityjien hallinnollisia velvoitteita.

Selvitetään tulorekisterin käytöönnotossa ilmenneet ongelmat ja korjataan niitä, jotta helpotetaan pienyrityjien ja kansalaisjärjestöjen toimintaa. Tuetaan aloittavia pienyrityjiä lisäämällä joustavuutta ennakkoverojen maksuajassa.

Hallitus toteuttaa listaamattomien kasvuyritysten henkilöstön palkitsemista koskevan uuden lainsäädännön viime hallituskaudella valmistelussa olleen mallin pohjalta. Uudistukseen varataan 10 miljoonaa euroa vuositasolla.

Vakinaistetaan ulkomailta Suomeen muuttaviin avainhenkilöihin kohdistuva verohuojen-nus pysyväksi.

Tavoite

5

Tervyden edistäminen verotuksella

Keinot

Tupakkavero

Hallitus jatkaa tupakka- ja nikotiinituotteiden asteittaisia veronkorotuksia yhteensä 200 miljoonalla eurolla tulevan hallituskauden aikana. Vero-ohjauksella edistetään kansanterveyttä.

Alkoholivero

Hallitus jatkaa alkoholiveron maltillisia korotuksia 50 miljoonalla eurolla ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset niin, että vaikutukset matkustajatuontiin seurataan.

Virvoitusjuomavero

Hallitus korottaa 25 miljoonalla eurolla virvoitusjuomaveroa painottaen korotuksen soke-ripiksiin juomiin. Tällä vahvistetaan veron kansanterveydellistä ohjausvaikutusta. Hallitus selvittää, voisiko veron rakennetta muuttaa siten, että marja- ja hedelmämehut rajataan pois veron piiristä. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta korottaa verosta vapautetun pien-tuotannon rajaan.

Tervyttä edistävä veron selvittäminen

Hallitus selvittää mahdollisuuden ottaa käyttöön kansanterveyttä edistävän veron, joka kohdistuisi esimerkiksi sokeriin. Hallitus vaikuttaa myös EU:ssa siihen, että uudenlaisia terveyttä edistäviä veroja voidaan ottaa käyttöön.

Tavoite

6

Kiinteistöverotus

Keinot

Kiinteistöverouudistuksessa päämäääränä on uudistus, jossa kiinteistöverotusarvot koko-naisutena heijastavat nykyistä paremmin käypiä arvoja. Kiinteistöverouudistuksen val-mistelussa on otettava nykyistä paremmin huomioon sekä maapohjan että rakennusten todellinen markkina-arvo.

Kiinteistöverouudistus ei saa johtaa kohtuuttomiin muutoksiin kenenkään kiinteistö-verossa. Uudistusta arvioidaan kohtuullisten muutosten näkökulmasta ennen kuin se an-neaataan. Kiinteistöverouudistuksen yhteydessä selvitetään, miten verovelvollisen alhainen maksukyky voidaan ottaa huomioon.

Kiinteistöveron uudistamisen yhteydessä otetaan huomioon ympäristönäkökohdat. Alennetaan merituulivoimaloiden kiinteistöverotusta. Vapautetaan luonnonsuojelu-lain nojalla suojeillut alueet kiinteistöverosta. Kiinteistöverotusta ei laajenneta maa- ja metsätalousmaahan.

Tavoite

7

Maakunnat

Keinot

Mahdollisen maakuntaveron käyttöönnotolla ei ole tarkoitus nostaa verotuksen tasoa.

3 Strategiset kokonaisuudet

Uuden vuosikymmenen ensimmäinen hallitus on tunnistanut seuraavat strategiset tavoitteet, joiden kautta sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää Suomea lähdetään rakentamaan.

3.1

Hiilineutraali ja luonnon
monimuotoisuuden
turvaava Suomi

Tilannekuva

Ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja luonnonvarojen ylikulutus ovat ihmiskunnan vakavimpia ongelmia. Kestävyyskriisin ratkaiseminen edellyttää nopeaa systeemistä muutosta yhteiskunnassa. Suomella on hyvät mahdollisuudet kestävän kehityksen mukaiseen ekologiseen jälleenrakentamiseen vakaan ja kestävän yhteiskuntarakenteen, koulutetun väestön ja korkean teknologiaosaamisen maana.

Ilmastonmuutoksen hillitseminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on mahdollista. Ihmisten huoli ympäristön tilasta vaatii meitä toimimaan nopeasti. Suomi voi olla kokoaan suurempi ilmasto- ja kestävyyshaasteen ratkaisijana – meillä voi olla pieni jalanjälki, mutta suuri kädenjälki.

Hallitustenvälisen ilmastopaneelin IPCC:n mukaan ilmaston lämpeneminen yli 1,5 asteen rajan kiihyttää lajien sukupuuttoa merkittävästi, muuttaa yhä useampia alueita elinkelvottomiksi sekä uhkaa veden saatavuutta, ruuantuotantoa ja ekosysteemin toimivuutta. Elämän perusedellytysten järkkyminen sadoilta miljoonilta ihmisiiltä johtaisi epävakauteen, konfliktieihin ja pakolaisuuteen. Aikaa globaalien päästöjen kääntämiseen pysyvästi laskuun on vain muutamia vuosia.

Suomi on osana Euroopan unionia sitoutunut Pariisin ilmastosopimukseen. Eduskunta-puolueiden yhteisen linjauksen mukaan tavoite edellyttää pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU:n hiilineutraalius saavutetaan ennen vuotta 2050.

Suomi on vähentänyt päästöjään yli 21 prosenttia vuoden 1990 tasosta ja saavuttaa EU:n vuoden 2020 ilmastotavoitteet etuajassa. Kuitenkin 1,5 asteen tavoite tarkoittaa myös Suomen päästövähennysten tiukentamista.

Suomen luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen jatkuu. Uusimpien arvioiden mukaan Suomen luontotyyppiestä on uhanalaisia lähes puolet ja lajeista reilu kymmenes. Hallitustenvälisen luontopaneelin IPBES:n mukaan luonnon monimuotoisuus heikenee globaalisti ennen näkemättömän nopeasti ihmisen aiheuttamien vaikutusten vuoksi. Suomi on sitoutunut omalta osaltaan pysäyttämään luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen. Tämä edellyttää nopeita ja kattavia toimia.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen on mahdollista vain, jos ilmaston lämpeneminen ja luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen pysytetään.

Tavoite

1

Suomi on hiilineutraali vuonna 2035

Hallitus toimii tavalla, jonka seurauksena Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiili-negatiivinen nopeasti sen jälkeen. Tämä tehdään nopeuttamalla päästövähennystoimia ja vahvistamalla hiilineluja.

Hallitus sitoutuu uudistamaan Euroopan unionin ja Suomen ilmastopolitiikkaa siten, että teemme oman osamme maailman keskilämpötilan nousun rajoittamiseksi 1,5 asteeseen. Suomi tavoittelee EU:n pitkän aikavälin ilmastotoimien rakentamista siten, että EU saavuttaa hiilineutraaliuden ennen vuotta 2050. Tämä edellyttää vuoden 2030 päästövähennysvelvoitteen tiukentamista vähintään 55 prosenttiin vuoteen 1990 verrattuna.

Suomi jatkaa pohjoismaista ilmasto- ja energiayhteistyötä hiilineutraaliuden saavuttamiseksi ja vahvistaa yhteistä johtajuutta kansainvälisessä ilmastopolitiikassa.

Keinot

Ilmastopolitiikan uudet tavoitteet

Hallitus päättää tarvittavista lisätoimista, joilla päästövähennyspolku saadaan vastaamaan tavoitetta 2035 hiilineutraliuudesta.

Ilmastolain ohjausvaikutusta vahvistetaan. Lakia päivitetään siten, että tavoite hiili-neutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä toteutuu. Ilmastolain vuoden 2050 tavoitetta päivitetään. Lakiin lisätään hiilineutraaliuspolku vastaavat päästövähennystavoiteet vuosille 2030 ja 2040. Ilmastolakiin otetaan mukaan myös maankäyttösektori sekä hiilinelujen vahvistamista koskeva tavoite.

Hiilineutraaliustavoite arvioidaan vuonna 2025. Arvioinnissa otetaan huomioon muun muassa uusin tieteellinen tieto, teknologian kehitys ja muiden maiden päästösitoumukset ja mahdollisuudet kansainvälisen joustojen käyttöön.

Keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmaa ja kansallista ilmasto- ja energiastrategiaa päivitetään siten, että hiilineutraaliuden edellyttämä päästövähennystaso vuodelle 2030 saavutetaan. Ratkaisuja arvioidaan niiden vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden näkökulmasta sekä alueelliset erot ja työllisyysvaikutukset huomioonottaan.

Oikeudenmukainen siirtymä – ilmastopolitiikan ohjaus tulevalla hallituskaudella

Päästövähennystoimet toteutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti ja niin, että kaikki yhteiskunnan osa-alueet ovat mukana.

Hallitus perustaa ilmasto- ja energia-asioihin keskittyvän ministerityöryhmän valmistelemaan ilmastopolitiikkaa kokonaisuutena. Ilmastovaikutusten arvointi otetaan osaksi normaalista lainvalmistelua.

Ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön tarvitaan kaikki yhteiskunnan osa-alueet mukaan. Hallitus perustaa kestävän kehityksen toimikunnan yhteyteen ilmastopolitiikan pyörän pöydän. Tuomalla yhteiskunnan eri toimijat yhteen varmistetaan, että ilmastotoimenpiteet ovat yhteiskunnan kokonaisedun mukaisia ja kansalaisten laajasti hyväksyttyvissä.

Hallitus edistää kuntien ja alueiden omien hiilineutraaliussuunnitelmien valmistelua ja ilmastotoimien toimeenpanoa.

Ilmastopaneelin roolia tieteellisenä ja riippumattomana asiantuntijaelimenä vahvistetaan ja sillä osoitetaan tarvittavat resurssit.

Tavoite

2

Suomi pyrkii maailman ensimmäiseksi fossiilivapaaksi hyvinvointiyhteiskunnaksi

Sähkon ja lämmön tuotannon tulee olla Suomessa lähes päästötöntä 2030-luvun loppuun mennessä huolto- ja toimitusvarmuusnäkökulmat huomioiden.

Keinot

Osana kestävän kehityksen verosiirtymää hallitus toteuttaa energiaverotuksen kokonaisuudistuksen vuoden 2020 budjettiriheen mennessä (elokuu 2020). Uudistus yhdessä päästökaupan kanssa tukee johdonmukaisesti etenemistä hiilineutraaliin kiertotalouteen.

Ensimmäisessä vaiheessa toteutetaan seuraavat veromuutokset:

- Lisätään energiantuotannon päästöohjausta poistamalla teollisuuden energiaveron palautusjärjestelmä ja alentamalla II veroluokan sähköveron kohti EU:n sallimaa minimitasoa. Uudistus toteutetaan kustannusneutraalisti siirtymäkauden kulussa. Siirretään sähköveron veroluokkaan II kaukolämpöverkkoon lämpöä tuottavat lämpöpumput ja konesalit.
- Alennetaan merituulivoimaloiden kiinteistöveroa.
- Sähkön varastoinnin kaksinkertainen verotus poistetaan myös pumppuovoimaloiden ja nykyistä pienempien akkujen osalta.

Energiatukijärjestelmää kehitetään siten, että painopistettä siirretään tuotantotuista kohti uuden energiateknologian investointi- ja demonstratiotukia.

Kivihiilen energiakäyttö päättyy jo tehtyjen päätösten myötä viimeistään toukokuussa vuonna 2029. Tuetaan kivihiilestä viimeistään vuonna 2025 luopuvien energiayhtiöiden kivihiiltä korvaavia investointeja erillisellä kannustimella.

Polttoon perustumattomien uusien kaukolämmön tuotantotapojen ja varastoinnin käyttöönnottoa ja pilotointia edistetään.

Turpeen pääasiallinen energiakäyttö päättyy nykyennusteiden mukaan 2030-luvun aikana päästöoikeuden hinnan noustessa, vaikkakin se säilyy huoltovarmuuspoltoaineena. Turpeen energiakäyttö vähintään puolitetaan vuoteen 2030 mennessä. Energiaverotuksen kokonaisuudistuksen osana arviodaan turpeen verotukseen tarvittavat muutokset, jotta turpeeseen liittyvä tavoite vuonna 2030 toteutuu. On pidettävä huolta siitä, ettei ainespuuta ohjaudu polttoon.

Perustetaan turvealan laajapohjainen työryhmä selvittämään keinot, joilla turpeen käyttö suuntautuu hallitulla tavalla polton sijasta korkeamman jalostusasteen innovatiivisiin tuoteisiin. Työryhmän tulee esittää keinuja, joilla muutos tapahtuu alueellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaisimalla tavalla ja ettei muutos vaaranna Suomen sähkön ja lämmön toimitus- ja huoltovarmuutta.

Fossiilisen öljyn käytöstä lämmityksessä luovutaan asteittain 2030-luvun alkuun mennessä. Valtion ja kuntien kiinteistöjen öljylämmityksestä luovutaan vuoteen 2024 mennessä. Kannustetaan öljylämmittesiä kiinteistöjä siirtymään muihin lämmitysmuotoihin 2020-luvun aikana erillisellä toimenpideohjelmalla.

Yhteiskunnan sähköistyminen ja energiajärjestelmien (sähkö-, lämpö- ja liikenne) kytketytyminen toisiinsa edellyttää uusiutuvan sähköntuotannon merkittävää lisäämistä.

Tuulivoiman osuutta Suomen energiatuotannosta kasvatetaan. Maatuulivoiman määrän kasvun arvioidaan tapahtuvan markkinaehoiseksi. Merituulivoiman rakentamisen edellytyksiä parannetaan. Poistetaan tuulivoiman rakentamisen hallinnollisia, kaavoitukseen liittyviä ja muita esteitä. Selvitetään ja mahdollisuksien mukaan toteutetaan keinoja vähentää tutkista johtuvia rajoituksia tuulivoiman rakentamiselle.

Käytössä olevien ydinvoimaloiden jatkolupiin suhtaudutaan myönteisesti edellyttäen, että Säteilyturvakeskus puolaa niitä.

Sähkön siirtohintojen hillitsemiseksi toteutetaan muun muassa sähkönsiiron kustannusselvityksen johtopäätöksiä, kuten alituottojen tasausjakson pidennys. Kehitetään sähköverkon joustavuutta ja vaihtoehtoisia tapoja varmistaa sähkön toimitusvarmuus erityisesti haja-asutusalueilla. Selvitetään mahdollisuus rajoittaa nykyisestään sähkönsiirtomaksujen vuotusta korotusta.

Laaditaan yhteistyössä alan toimijoiden kanssa toimialakohtaiset tiekartat vähähiilisyyteen, jotka sovitetaan yhteen uusien ilmastotoimien kanssa.

Vähähiiliseen talouteen siirtymiseksi tarvitaan lisäpanostuksia erityisesti biotalouden, kiertotalouden, puhtaan teknologian ratkaisujen, energiatehokkuuden, päästötömien energiantuotantomuotojen, energian varastointiratkaisujen ja hiilen talteenoton ja hyödyntämisen kehittämiseksi ja markkinoille saattamiseksi sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan.

Kehitetään pohjoismaista sähkömarkkinaa ja energiajärjestelmien integraatiota sekä näitä tukevaa yhteistä tutkimusta EU:n tutkimusohjelmien tuella.

Yhteiskunnallisella päätöksenteolla ohjataan ja kannustetaan julkisia ja yksityisiä raha-virtoja tukemaan muutosta kohti ilmastoystäväällistä kiertotaloutta.

Parannetaan huoltovarmuutta kehittämällä Suomeen alan toimijoiden kanssa älykkäämpää sähkö- ja kaukolämpöverkkoa, parantamalla siirtoyhteyksiä sekä hyödyntämällä uusia energian varastointimahdollisuuksia.

Älykkäiden sähköverkkojen ja kysyntäjouston potentiaali on hyödynnettävä täysimääräisesti. Sääntelyä ja verotusta kehitetään siten, että helpotetaan energian pientuotannon hyödyntämistä kaikille osapuolle, mukaan lukien taloyhtiöt, pientalot ja maatalat.

Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin muutosten implementoinnin yhteydessä varmistetaan, että lämpöpumppuihin perustuvat lämmitysjärjestelmät eivät aiheuta sähkökulutuksen tehopiikkejä.

Tavoite

3

Hiilinieluja ja -varastoja vahvistetaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

Keinot

Hallitus laatii osana ilmasto- ja energiapolitiikan suunnittelujärjestelmän kokonaisuutta kokonaisvaltaisen maankäytösektorin ilmasto-ohjelman. Ohjelman tehtävään on selvittää keinot, joilla maankäytösektorin päästöjä vähennetään ja Suomen hiilinieluja vahvistetaan lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Tavoitteena on, että Suomen nettonielu kasvaa. Nielupoliikka otetaan osaksi ilmastolain päivittämistä ja strategiaa kohti hiilineutraaliutta. Nielujen kehittymistä ja toimien vaikuttavuutta arvioidaan osana ilmastolain vuosittaista raportointia.

Maankäytösektorin ilmasto-ohjelman toimenpiteitä arvioidaan vaikuttavuuden ja kustannustehokkuuden kannalta. Ohjelman toimenpiteisiin kuuluvat muun muassa:

- Metsien hoidosta, kasvukyvystä ja terveydestä huolehtiminen
- Metsityksen edistäminen
- Metsäkadon vähentäminen
- Keinot soiden ja turvemaiden päästöjen vähentämiseen
- Suometsien ilmastoestävä hoito
- Maatalousmaan päästöjen vähentäminen ja hiilensidonnan vahvistaminen

Kehitetään ohjauskeinoja ja kannustimia metsien ja maaperän hiilinielujen ja -varastojen vahvistamiseksi.

Edistetään monipuolisia metsien kasvatus- ja käsittelytapoja, mukaan lukien jatkuva- peitteinen kasvatus, ilmastotavoitteet ja taloudelliset näkökulmat huomioonottaan.

Metsänhoidon suosituksia arvioidaan ja tarvittaessa päivitetään tutkimus- ja seurantatiedon sekä käytännön kokemusten perusteella.

Metsähallituksen omistajapoliittiset linjaukset päivitetään siten, että yhteensovitetaan paremmin kestävä metsätalous, puun saatavuus, luonnon monimuotoisuus, virkistyskäyttö, ilmastopolitiikan tavoitteet ja maankäytön eri muodot.

Metsähallituksen vuotuisessa tuloutusvaatimuksessa otetaan nykyistä vahvemmin huomioon vaikutukset hiilinieluun ja luonnon monimuotoisuuteen metsätalouden ja teollisuuden puuntarpeen rinnalla. Asetetaan Metsähallitukselle nielutavoite.

Edistetään korkean jalostusarvon ja pitkään hiiltä varastoivien puutuotteiden tutkimusta ja tuotekehitystä sekä sivuvirtojen kestävää hyödyntämistä. Varmistetaan puumarkkinoiden läpinäkyvyys ja toimivuus, jotta puuaines ohjautuu tarkoituksenmukaisesti.

Selvitetään mahdollisuus ottaa ilmastovaikutusten arvointi osaksi ympäristölupamenettelyä.

Metsien raivaamista rakentamiseen pyritään hillitsemään esimerkiksi ottamalla käyttöön maankäyttömuutosmaksu.

Metsälain toimivuus arvioidaan. Kestävän metsätalouden rahoitusjärjestelmä uudistetaan painottuen aktiivista ja oikea-aikaista metsien hoitoa ja luonnonhoitotoimia sekä ottaen huomioon hiilensidonnan kasvattaminen ja luonnon monimuotoisuuden parantaminen. Järjestelmään sisältyy metsätieverkon ylläpito.

Toteutetaan ravinnekierron toimenpidekokonaisuus, jonka avulla lisätään biokaasun tuotantoa ja kulutusta sekä synnytetään markkina kierrätyslannoitteelle, jotta tarve uuden pellon raivaamiseksi lannanlevitykseen vähenee merkittävästi ja vesistöjen ravinnekuormitus pienenee.

Jatketaan panostamista hiilinielujen tutkimukseen, hiilensidonnan mittaukseen ja laskentamallien kehittämiseen.

Pilotoidaan hiilen sidonnan ja varastoinnin markkinoita kotimaassa kuitenkin siten, ettei tällä korvata päästövähennyksiä.

Suomi edistää kansainvälistä 4/1000-aloitetta maatalouden hiilensidonnan lisäämiseksi. Kehitetään uusien viljelytapojen tutkimusta ja edistetään niiden käyttöönottoa.

Tavoite

4

Pienennetään asumisen ja rakentamisen hiilijalanjälkeä

Keinot

Toteutetaan toimenpidekokonaisuus, jolla tuetaan hiilijalanjäljen pienentämistä asumisessa, parannetaan olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta ja tuetaan siirtymistä päästöttömään lämmöntuotantoon:

- Otetaan käyttöön erityisesti taloyhtiöille suunnattu energia-avustusjärjestelmä, jolla tuetaan energiatehokkuuden parantamiseen sekä älykkääseen ja joustavaan energiankulutukseen tähtääviä toimenpiteitä. Avustusjärjestelmän periaatteena on, että tukea maksetaan suhteessa saavutettuihin energiatehokkuushyötyihin. Hankkeiden tulee olla kustannustehokkaita ja asianmukaisesti suunniteltuja.
- Jatketaan ja korotetaan sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamistukea.
- Selvitetään energiaremonttien suunnittelukustannusten ottaminen kotitalousvähennyksen piiriin, vähennyksen mahdollistaminen taloyhtiöiden osakkaille sekä korkeamman vähennysprosentin soveltaminen energiatehokkuuden parantamiseen tai fossiilisesta lämmitysjärjestelmästä luopumiseen tehtävien korjaustöiden osalta.

Lisätään rakennusalan täydennyskoulutusta energiatehokkuusosaamisen parantamiseksi. Panostetaan riippumattomaan rakennusalan tutkimukseen.

Rakennusmääräyksiä kehitettäessä varmistetaan mahdollisuus painovoimaisen ilmanvaihdon käyttöön energiatehokkuustavoitteista tinkimättä.

Edistetään laajamittaisia peruskorjaus- ja energiatehokkuushankkeita, joissa parannetaan kokonaisten kortteleiden, alueiden tai kaupunkien energiatehokkuutta.

Luodaan yhdessä alan toimijoiden kanssa rakennusalalle hiilineutraaliuteen tähtäävä toimialakohtainen suunnitelma. Jatketaan vähähiilisen rakentamisen tiekartan toimeenpanoa ja kehitetään rakennuksen elinkaaren aikaiseen hiilijalanjälkeen perustuvaa säädösohjausta. Tehostetaan materiaalien kierrätystä ja kiertotaloutta rakennusalalla.

Puurakentamista edistetään, sillä puurakennus toimii myös hiilivarastona. Kehitetään palomääräysten materiaalineutraaliutta niin, että puurakennusten kaksinkertaisen (teknisen ja rakenteellisen) palosuojauskuksen tarve vähenee. Selvitetään myös, onko puurakentamisen palomääräyksiä syytä keventää.

Asetetaan vähimmäismäärät sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamiselle kiinteistöissä laajamittaisen remonttien yhteydessä. Poistetaan sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamisen hallinnollisia esteitä erityisesti taloyhtiöissä.

Tavoite

5

Pysytetään luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen Suomessa

Suomi saavuttaa YK:n biodiversiteettisopimuksen tavoitteet.

Keinot

Kasvatetaan luonnonsuojelun rahoitusta kokonaisuudessaan 100 miljoonalla eurolla vuositasolla.

Toteutetaan heikentyneiden elinympäristöjen tilan parantamisen toimintaohjelma.

METSO-ohjelmaa jatketaan ja uudistetaan sekä korotetaan sen rahoitusta. Ohjelman laajentamista uusille elinympäristöille, kuten soihin, arvioidaan osana uudistusta. Jatke-taan soidensuojelun täydennysohjelman toteuttamista.

Metsähallituksen luontokohteiden korjausvelkaa vähennetään suunnitelmallisesti vaali-kauden mittaisella ohjelmalla ja korotetaan luontopalveluiden perusrahoitusta. Paranne-taan luontomatkailun harjoittamisen edellytyksiä eri puolella Suomea.

Laajennetaan kansallispuistoverkostoa.

Jatketaan Luontolahja Suomelle -kampanjan periaatetta, että yksityisen omistajan siir-täässä suojueluun omistamansa arvokkaan luontoalueen, Metsähallituksen luonto-arvoiltaan arvokkaimmista alueista siirretään suojueluun vastaavankokoinen alue.

Turvataan Life-rahoituksen omarahoitusosuuus.

Selvitetään uusien innovatiivisten rahoituskeinojen mahdollisuksia luonnonsuojelun rahoittamisessa.

Vapautetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeillut alueet kiinteistöverosta.

Jatketaan laji- ja luontotyyppien inventointia.

Luonnonsuojelulainsäädäntöä uudistetaan arvioinnin pohjalta.

Varmistetaan Luontopaneelin toimintaedellytykset.

Pilotoidaan ekologisen kompensaation käyttöä esimerkiksi isoissa infrastruktuuri-hankkeissa ja arvioidaan saatujen kokemusten perusteella lainsääädännön uudistus-tarpeita. Ekologisella kompensaatiolla tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan luonnon monimuotoisuutta vaurioittavan toiminnan haittoja hyvitetään parantamalla heikenty-neitä elinympäristöjä ja luomalla uusia toisaalla kuitenkin niin, että kompensaatio on viimesijainen vaihtoehto luontohaittojen vähentämisen jälkeen. Ennen kompensaatiomah-dollisuuden käyttöä tulee kuitenkin minimoida alkuperäisen hankkeen ympäristöhaitat.

Edistetään talousmetsien luonnonhoitoa, kuten lahopuun ja kantojen jättöä, kulotusta, tekopökkölöitä, riistatiheikköjä, suojaavyöhykkeitä ja vesistövaikutuksen pienentämi-seen tähtääviä toimia. Myös metsähallituksen mailla edistetään jatkuvan kasvatuksen menetelmiä.

Tehostetaan vieraslajien torjuntaa sekä lainsäädännöllä että torjuntatoimenpiteiden rahoitusta lisäämällä.

Kestävä vapaa-ajankalastus, metsästys sekä luonnontuotteiden keräily ja jokamiehen-oikeudet turvataan.

Päivitetään vesilaki ulottamaan kalatalousvelvoitteet niin sanoittuihin nollavelvoite-laitoksiin. Käynnistetään kansallinen ohjelma vaelluskalakantojen elvyttämiseksi:

- Jatketaan luontaisen kierron palauttamista rakennettuihin vesistöihin kansallisen kala-tiestrategian pohjalta.
- Puretaan vaellusesteitä ja kunnostetaan kalojen lisääntymisalueita. Toteutetaan ohitus-ratkaisuja.
- Toteutetaan vaelluskalahankkeita laajalla yhteistyöllä. Kalatalousvelvoitteita päivitetään viranomaistyönä.

Lisätään ympäristötutkimuksen ja ympäristöhallinnon resursseja.

Kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä (TOVA).

Edistetään luonto- ja ympäristökasvatusta.

Itämeren suojele

Hallitus vahvistaa kansainvälisistä ympäristöyhteistyötä Arktisella ja Itämeren alueella. Hallitus varmistaa riittävät resurssit Itämeri-strategian päivittämiseksi Suomen EU-puheen-johjakaudella ja Itämeren suojelusuunnitelman päivittämiseksi Suomen HELCOM-puheenjohtajuuden aikana.

Eurooppalaisten ja pohjoismaisten rahoituslaitosten osallistumista Itämeren alueen ympäristöä ja ilmastoja parantaviin hankkeisiin vahvistetaan.

Jatketaan tehostettua Itämeren ja vesiensuojelun ohjelmaa vähintään sen nykyisessä laajuuudessa vaalikauden ajan vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi.

Laajennetaan peltojen kipsi-, rakennekalkki- ja ravinnekuitukäsittelyä joko osana maatalouden ympäristötukiohjelmaa tai erillistoimin.

Edistetään kotimaisen luonnonkalan käyttöä ja itämerirehun käyttöä kalankasvatuksessa.

Parannetaan öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntavalmiutta. Öljyntorjuntayhteistyötä lisätään osana EU:n Itämeri-strategiaa.

Tavoite

6

Vahvistetaan Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä

Keinot

Kiertotaloudesta uuden talouden perusta

Kiertotalouden lisäämisen avulla hillitään luonnonvarojen ylikulutusta ja ilmastonmuutosta, suojellaan luonnon monimuotoisuutta, luodaan uudenlaista työtä ja vahvistaan talouden kilpailukykyä.

Edistetään tuotteita korvaavien palvelujen syntymistä ja vahvistetaan neitseellisiä raaka-aineita korvaavien kierrätyusraaka-aineiden markkinoita.

Kierrossa olevien raaka-aineiden osuutta lisätään suunnitelmallisesti.

Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä vahvistetaan. Hallituskaudella toteutetaan poikkihallinnollinen, strateginen kiertotalouden edistämishjelma mittareineen. Ohjelmassa asetetaan tavoitteet, määritellään tarvittavat toimenpiteet ja varataan tarvittavat resurssit kiertotalouden edistämiseksi Suomessa.

Edistetään hallinnon, lainsäädännön ja taloudellisten ohjauskeinojen avulla kiertotaloutta ja puretaan sen esteitä sekä Suomessa että EU:ssa.

Vahvistetaan Suomen profilia kiertotalouden edelläkävijänä myös kansainvälisillä foorumeilla (mukaan lukien eri YK-prosessit, WTO).

Kehitetään suomalaisen kiertotalousosaamisen vientiä sekä luodaan edellytyksiä kansainväliselle kiertotalousyhteistyölle eri sektoreilla.

Suomi ajaa ekosuunnitteludirektiivin muuttamista siten, että se edistää kiertotaloutta nykyistä paremmin.

Vahvistetaan kiertotaloutta myös ravinteiden kierron osalta.

Kiertotalouden investointien vauhdittamiseksi otetaan käyttöön määräaikainen kiertotalouden investointituki.

Jätteiden kierrätyks

Luodaan jätesektorille kierrätyks- ja kiertotaloustavoitteita tukeva visio, joka ulottuu 2030-luvulle. Tavoitteena on kierrätsasteen nostaminen vähintään EU:n kierrätystavoitteiden tasolle.

Käynnissä olevan jätelain uudistamisen yhteydessä varmistetaan, että kunnissa noudatetaan jätelain säädöksiä silloinkin, kun kuljetukset on annettu kiinteistön haltijan järjestetäväksi. Pidetään kunnallisen jätehuollon toimijan ulosmyyntiraja 10 prosentissa (1.1.2030 alkaen).

Varataan tarvittavat resurssit seuranta- ja mittausjärjestelmien kehittämiseen.

Selvitetään mahdollisuus käynnistää tekstiilien erilliskeräys ennen jätedirektiivissä asetettua vuoden 2025 määräaikaa.

Tehostetaan muovinkieräystä ja toimeenpanaan muoviteiekartan ehdotukset.

Julkinen ja yksityinen kuluttaminen

Valtion ja kuntien on toimittava suunnannäyttäjinä ympäristöystävällisten ratkaisujen käyttöönottamisessa.

Hankintaosaamisen tasoa ja hankintalain velvoittavuutta kestäviin hankintoihin ja laatu-arviointiin nostetaan. Hankintalakia muutetaan siten, että hiili- ja ympäristöjalanjälki sisällytetään hankintakriteereihin ympäristövaikutuksiltaan merkittävissä hankinnoissa.

Otetaan käyttöön työkalu innovatiivisten hankintojen riskien jakamiseksi. Vauhditetaan kestäviä ja innovatiivisia hankintoja koskevien hyvien käytäntöjen yleistymistä.

Kuluttajien mahdollisuutta saada tietoa palvelujen ja hyödykkeiden ilmasto- ja ympäristövaikutuksista vahvistetaan. Edistetään olemassa olevien kestävä kulutusta tukevien kriteeristöjen käytöä ja uusien luomista. Uudistetaan verotusta tukemaan kestävän kehityksen tavoitteita ja kestävää kuluttamista. Tavoitteena on, että ilmasto- ja ympäristövaikutukset näkyvät vahvemmin tuotteiden ja palveluiden hinnassa.

Tavoite

7

Ilmastoystävällistä ruokapolitiikkaa

Keinot

Ruokajärjestelmän kestävyyden parantamisessa merkittävä rooli on julkisilla hankinnoilla ja julkisilla ruokapalveluilla.

Laaditaan kansallinen ilmatoruoka-ohjelma, joka tähtää kulutetun ruoan ilmastoalanjälen pienentämiseen sekä ymmärryksen lisäämiseen ruoantuotannosta.

Lisätään julkisisissa hankinnoissa ja ruokapalveluissa kasvispainotteisen ruoan osuutta. Lihan, kananmunien ja maidon osalta kuntia ohjataan suosimaan suomalaista lähi- ja luomutuotantoa.

Puolitetaan ruokahävikki vuoteen 2030 mennessä. Laaditaan tiekartta hävikin vähentämiseksi ruokaketjun jokaisessa vaiheessa.

Tavoite

8

Parannetaan kaivosten ympäristönsuojelua

Keinot

Kaivoslainsäädäntö uudistetaan. Uudistuksen lähtökohtana on ympäristönsuojelun tason parantaminen, kaivosten toimintaedellytysten varmistaminen sekä paikallisen hyväksyttävyyden ja vaikuttamismahdollisuksien parantaminen.

Kunnille säädetään oikeus päättää kaavoituksella, onko kaivostoiminta mahdollista kunnan alueella.

Parannetaan kaivosalueen ja kaivoksen vaikutusalueen kiinteistön- ja maanomistajien asemaa ja tiedonsaantioikeutta.

Otetaan merkittäväissä kaivoshankkeissa nykyisen lainsäädännön edellyttämällä tavalla alkuperäiskansojen oikeudet huomioon.

Parannetaan kaivosluvan ja ympäristöluvan yhteensovittamista.

Otetaan huomioon suunnitellun kaivoksen ympäristövaikutukset mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Malmin uraanipitoisuuden huomioonottamista kaivoshankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnissa kehitetään.

Kehitetään vakuussääntelyä siten, että ympäristölliset vastuut hoidetaan kaikissa tilanteissa.

Lainsäädännön piiriin otetaan myös merenpohjan mineraaleihin kohdistuva kaivostoiminta.

Selvitetään malminetsintäoikeuden lupaprosesseja, käytänteitä ja mahdollisia rajoittamis- tarpeita luonnonsuojelualueilla.

Tavoite

9

Parannetaan eläinten hyvinvointia

Keinot

Viime vaalikaudella eduskunnan käsitteilyssä ollutta esitystä laaksi eläinten hyvinvoinnista täydennetään siten, että lain perusteluissa tunnistetaan eläimen itseisarvo ja mahdollistaan eläinten lajityypillinen käyttäytyminen.

Asetetaan asiantuntijatyöryhmä selvittämään, miten voidaan tukea sika-alan tavoitetta porsitushäkeistä luopumiseksi. Uusien parsinavetoiden rakentamisesta luovutaan.

Maatalouden kannattavuutta tarkastelevan työn yhteydessä selvitetään mahdollisuudet vahvistaa siirtymää insenttiiveillä.

Selvitetään mahdollisuudet luopua porsaiden kastaatiosta ja taataan riittävä kivunlievitys kivuliaissa toimenpiteissä.

Kehitetään tukijärjestelmää eläinten hyvinvointia parantaviin investointeihin, jotka nevät lain vaatimuksia pidemmälle tai toteuttavat lain määräykset ennen säädettyä siirtymäaikaa.

Kestävien tuotantotapojen edistämiseksi ja antibioottien liikakäytön vähentämiseksi selvitetään esimerkiksi eläinperäisten tuotteiden osalta antibioottiveron käyttöönottoa.

Edistetään eläinten hyvinvoinnin kriteeristöä Pohjoismaiden ja EU:n normeissa ja lainsäädännössä.

Kehitetään eläinkaupan sääntelyä erityisesti verkossa tapahtuvan eläinkaupan osalta sekä huolehditaan koirien ja kissojen tunnistusmerkinnöstä ja rekisteristä.

Eläinläkäreille säädetään ilmoitusvelvollisuus perinnöllisten vikojen johdosta lemmikeille tehdyistä toimenpiteistä.

Eläinkokeita korvaavien menetelmien käyttöönnoton rahoitusta lisätään.

Eläinten hyvinvointiin liittyvän lainsäädännön valvontaa parannetaan ja teurastamoiden videovalvontaa tehostetaan.

Perustetaan eläinsuojelusiamiehen virka Seinäjoelle.

3.1.1 Asuntopolitiikka

Tilannekuva

Rakentaminen ja rakennukset tuottavat yli kolmanneksenvälistä Suomen kasvihuonekaasupäästöistä ja liikenne noin viidennekseen. Näitä päästöjä on vähennettävä, jotta Suomi saavuttaa kansalliset ja kansainväliset ilmastotavoitteensa.

Pääkaupunkiseudulla ja muilla kasvavilla kaupunkiseuduilla asumisen kalleus sekä asuntojen riittämättömyys vaikuttavat työvoiman saatavuutta ja yritysten kasvuedellytyksiä. Ihmiset kärsivät asumisen kalleudesta, sillä monilla asuminen vie tuloista liian suuren osan. Vuokralla asuminen on yleistynyt, ja vuokrat ovat nousseet elinkustannuksia nopeammin.

Monipuoliselle markkinaehdoiselle asuntorakentamiselle sekä sitä täydentävälle valtion tukemalle kohtuuhihtaiselle asuntotuotannolle on tarvetta. Opiskelijoiden asuntotilanne on joissakin kaupungeissa huono, eikä läheskään kaikille opiskelija-asuntoa hakeville pysytty sellaista tarjoamaan. Asunnottomuus on keskittynyt pääkaupunkiseudulle ja muihin suuriin kasvukeskuksiin.

Samaan aikaan asunnot jäävät tyhjilleen muuttotappioalueilla ja asuntokanta rappeutuu. Väestön ikääntyessä tarve asuntojen esteettömyyteen kasvaa. Esteettömistä asunnoista hyötyvät ikääntyneiden lisäksi myös monet erityisryhmät.

Rakennuskannan teknisessä kunnossa on korjaamista. Sisäilmaongelmista aiheutuvia haittoja ei ole onnistuttu merkittävästi vähentämään. Ongelmaa on niin rakentamisen laadussa ja vastuunjaossa kuin sisäilmasta oirehtivien ja sairastuneiden asumisratkaisuissa.

Tavoite

1

Rakennetaan hiilineutraalia yhteiskuntaa ja parannetaan rakentamisen laatua

Hallitus rakentaa hiilineutraalia yhteiskuntaa pienentämällä rakentamisen, maankäytön ja liikenteen hiilijalanjälkeä ja tukemalla kestävää yhdyskuntarakennetta. Rakentamisen laatua parannetaan ja vähennetään sisäilmaongelmia sekä niistä aiheutuvia terveyshaittoja.

Energiatehokkuutta ja vähähiilisyyttä parannetaan olemassa olevassa rakennuskannassa. Kaksinkertaistetaan puun käyttö rakentamisessa hallituskauden aikana. Puun käyttö lisää niin suomalaista työtä kuin positiivisia ilmastovaikutuksia.

Korjataan ja ehkäistään rakennusten sisäilmaongelma ja helpotetaan niistä oirehtivien elämää. Lainsäädäntöä ja valtion tukijärjestelmiä kehitetään niin, että rakennusten sisäilmaongelmat ja niistä aiheutuvat terveyshaitat ja ihmisten sairastuvuus vähenevät merkittävästi. Parannetaan rakentamisen laatu ja valvontaa sekä selkeytetään vastuita.

Keinot

Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus

Viedään maankäyttö- ja rakennuslain uudistus loppuun parlamentarisessa valmistelussa. Uudistuksen päätavoitteita ovat hiilineutraali yhteiskunta, luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen sekä rakentamisen laadun parantaminen ja digitalisaation edistäminen. Lisäksi on otettava huomioon yhdyskuntarakenteen sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys. Kuntien kaavamonopoli ja kaavahierarkia säilytetään, kaavaprosessin sujuvuutta edistetään ja kuntien maapolitiikkaa vahvistetaan. Kaavoitus perustuu kattaviin vaikutusarvioihin. Alueiden käytön laillisuuden valvonta säilyy viranomaistoimintana vähintään nykytasolla.

Ilmastonmuutoksen torjunta otetaan huomioon niin kaavoituksessa, rakentamisessa kuin rakennuskannan ylläpidossa. Yhdyskuntarakenteen tulee tukea ilmastonmuutokseen sopeutumista sekä suosia kävelyä, pyöräilyä ja joukkoliikennettä erityisesti kaupunkiseuduilla. Vaalitaan kulttuuriympäristöjä ja vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta myös kaupunkiympäristössä. Parannetaan ihmisten osallistumismahdollisuuksia. Luodaan rakennetun ympäristön valtakunnallinen digitaalinen rekisteri ja tietoalusta, joihin maankäyttöä ja rakentamista koskevat päätökset ja prosessit tukeutuvat. Edistetään kunnissa rakentamisen luvissa ja ilmoituksissa yhden luukun periaatetta ja sähköistä asiointia.

Puurakentamisen ja vähähiilisen rakentamisen edistäminen

Nopeutetaan vähähiilisen rakentamisen tiekartan täytäntöönpanoa ja edistetään kiertotaloutta rakentamisessa. Jatketaan puurakentamisen toimenpideohjelmaa vuoden 2022 loppuun saakka. Osoitetaan puurakentamiselle tavoitteet julkisessa rakentamisessa.

Edistetään puurakentamisen osaamista ja täydennyskoulutusta rakennusalalla sekä puurakentamisen tutkimusta, tuotekehitystä ja vienninedistämistä.

Edistetään puurakentamista ARA-tuotannossa MAL-alueilla maksettavalla korotetulla käynnistysavustuksella.

Korjausten tukeminen

Edistetään ARA-asuntokannan perusparannuksia ja energiarendointteja ottamalla käyttöön korkotukilainaan sidottu perusparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona on energia-tehokkuuden parantaminen. Avustuksen enimmäissuuruus on 4 000 euroa asuntoa kohden.

Jatketaan sähköisen huoneistotietojärjestelmän kehittämistä. Selvitetään kiinteistön korjausvelkaa mittaavan laskennallisen osuuden liittämistä isännöitsijätodistuksiin asunto-osakeyhtiöissä asunnonostajan kuluttajansuojan parantamiseksi.

Asunto-osakeyhtiöiden perusparannuksen takausjärjestelmä uudistetaan toimivaksi tukimalliksi. Otetaan käyttöön avustus kuntotutkimuksiin ja korjaussuunnitelmien laatimiseen.

Selvitetään mahdollisuksia muuttaa asuintalovarausjärjestelmää veroneutraalisti siten, että se edistäisi asunto-osakeyhtiöiden varautumista välttämättömiin ja erityisesti vähäpäästöisyyttä tukeviin korjauksiin.

Sisäilmaongelmiin puuttuminen

Jatketaan Terveet tilat 2028 -toimintaohjelmaa. Lisätään ohjelman kunnianhimoa ja tarkastellaan sen tavoitteenasettelua ja toimialaa sisäilmaongelmien tehokkaammaksi ratkaisemiseksi. Varmistetaan, että ohjelma johtaa vaalikauden aikana tarvittaviin lainsääädäntömuutoksiin ja toimenpiteisiin. Osana Terveet tilat 2028 -ohjelmaa selvitetään korjausrakentamisen osaamiskeskukseen perustaminen.

Selvitetään ja varmistetaan eduskunnan aiemmin hyväksymien rakennusten kosteus- ja homeongelmia koskevien kannanottojen toteutuminen.

Parannetaan rakentamisen laatua ja valvontaa sekä selkeytetään vastuita erityisesti maankäyttö- ja rakennuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä. Rakentamisen toteutusvastuu säädetään pääurakoitsijalle. Tämä pitää sisällään vastuun rakennusvirheistä ja niiden korjaamisesta.

Parannetaan ohjeistusta sisäilmaongelmien korjaamiseen ja väälttämiseen tutkimuksen pohjalta. Lisätään korjausrakentamisen osaamista tarvittaessa täydennyskoulutuksin. Panostetaan sisäilmaongelmien ja niiden ratkaisujen tutkimukseen.

Laajennetaan terveystarkastajien ja työsuojeluviranomaisten toimivaltuuksia korjauksiin velvoittamisessa. Tuodaan kuntotarkastustoiminta lainsääädännön piiriin ja asetetaan kuntotarkastajille pätevyysvaatimukset.

Sisäilmaongelmista kärsivien auttaminen

Selvitetään, millaista apua ja tukea homeloukuun jääneet tarvitsevat. Selvitetään, voiko valtio tukea rakennusten sisäilmaongelmien korjaamista ja puhtaiden asuntojen rakentamista sisäilmasta sairastuneille.

Selvitetään, onko tarvetta vahvistaa sisäilmaongelmaisen talon ostajan oikeusturva velvoittavalla lainsääädännöllä. Selvitetään yksityisten omistamien asuinrakennusten korjaus-avustusten tarpeellisuus ja reunaehdot. Investointirahan myöntämisen edellytyksenä on todettu sisäilmaongelma.

Tavoite

2

Tuetaan kestävää kaupunkikehitystä ja lisätään asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla

Tuetaan kestävää kaupunkikehitystä ja lisätään asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla, jotta pystytään vastaamaan asuntojen kasvavaan kysyntään, kohtuullistamaan asumisen hintaa ja helpottamaan työvoiman liikkuvuutta.

Kasvavien alueiden tarpeet edellyttävät monipuolisia toimia asuntorakentamisen määräni lisäämiseksi ja rakentamisen kustannusten alentamiseksi. Valtion tukemaan kohtuuhintaista asuntotuotantoa lisäämällä täydennetään markkinaehtoista ja yksityistä asuntotarjontaa sekä tasataan suhdanteita. Metropolialueen merkitys ja erityistarpeet otetaan huomioon. Kaupunkipolitiikassa korostuvat segregaation ehkäiseminen ja lähiöiden kehittäminen.

Tunnistetaan, että maan sisällä on hyvin erilaisia asuttomarkkinoita ja myös äkillisten muutosten aiheuttamia tarpeita. Pitkäjänteisen ja ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävän asuntopoliikan tavoitteena on monipuolisen asuntotarjonnan lisääminen kasvavilla alueilla. Samalla suurin osa Suomea on väestöään menettävä aluetta, jossa ikääntyneen väestön asumistarpeet korostuvat. Huolehditaan asuinolojen kehittymisestä koko Suomessa.

Eri ikä- ja väestöryhmien erilaiset tarpeet otetaan huomioon asumisessa. Huolehditaan riittävästä valtion tuesta erityisryhmien asumiseen. Kehitetään yhteisöllistä asumista.

Keinot

Asuntopoliikan kehittäminen pitkäjänteisesti

Asuntopoliikasta laaditaan kokonaisvaltainen ja tavoitteellinen kahdeksan vuoden kehittämishohjelma. Ohjelman pohjaksi tehdään kattava selvitys asuntopoliikan keskeisistä kehittämiskohteista. Ohjelma annetaan selontekona eduskunnalle vuoden 2020 loppuun mennessä.

Toteutetaan eduskunnan syksyllä 2018 hyväksymässä tarkastusvaliokunnan laatimassa Asuntopoliikan kehittämiskohteet -mietinnössä esitettyjen kymmenen kannanoton toimenpiteet.

MAL-sopimusmenettely

Jatketaan valtion ja suurten kaupunkiseutujen kumppanuutta kaupunkikehityksessä Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimuksin ja vahvistetaan niiden sitovuutta. Rakennetaan hiilineutraaleja kaupunkiseutuja, lisätään asuntotuotantoa ja kasvatetaan kestävien liikkumismuotojen kulkutapaosuutta.

Torjutaan segregatiota ja asunnottomuutta sekä edistetään alueiden monimuotoista asukasrakennetta. Valtio huolehtii riittävistä panostuksista muun muassa joukkoliikenneinvestointeihin ja kunnallisteekniikan rakennusavustuksiin sekä osoittaa maaomaisuuttaan erityisesti kohtuuhintaisen asuntotuotannon ja kestävien liikenneyhteyksien toteuttamiseen.

MAL-sopimuksilla varmistetaan, että kunnilla on riittävä kaavavaranto monipuolisen asuntotuotannon toteuttamiseen pitkällä aikavälillä. MAL-sopimuksissa edistetään täydennysrakentamista ja siirtymistä markkinaehdoiseen pysäköintiin.

Sopimusmenettelyä voidaan laajentaa nykyisten sopimusseutujen lisäksi uusille seuduille ja valtio vastaavasti lisää osallistumistaan. MAL-sopimusten kesto pidennetään 12 vuoteen ja sopimuksista tehdään rullaavia.

Valtion tukema kohtuuhintaista ARA-asuntotuotantoa lisäämällä täydennetään markkinaehdoista ja yksityistä asuntotarjontaa sekä tasataan suhdanteita. Laajennetaan pitkän korkotuen käynnistysavustukset kaikille MAL-sopimusalueille. Niiden suuruus Helsingin seudulla on 10 000 euroa asuntoa kohden ja muilla MAL-alueilla 3 000–5 000 euroa asuntoa kohden. Puurakentamisessa otetaan käyttöön 20 prosentin korotettu käynnistysavustus. Tavoitellaan kohtuuhintaisen ARA-asuntotuotannon osuuden nostamista vähintään 35 prosentiin kuitenkin niin, ettei muodostu hallintamuodoltaan yksipuolisesti painottuneita alueita.

Osana Helsingin seudun MAL-sopimusta huomioidaan seudun kasvuhaasteet ja segregatiion torjunta.

Valtion tukema asuntotuotanto

Valtion tukemassa asuntotuotannossa säilytetään Valtion asuntorahaston asema valtion talousarvion ulkopuolisena rahastona ja etsitään uusia tulonlähteitä rahastolle. Varmistaan, että valtion tukijärjestelmä kannustaa innovatiivisiin ja ympäristöystävällisiin asumisen ratkaisuihin.

Uudistetaan kohtuuhihtaisen asuntotuotannon pitkän korkotuen tukijärjestelmä, jotta siitä tulee nykyistä kannustavampi ja läpinäkyvämpi. Valtion tuen määrää lisätään ja rajoitusaika säilytetään nykyisessä 40 vuodessa. Uudistuksessa otetaan huomioon asumisen palvelullistuminen ja uudet asumisen ratkaisut. Säilytetään ARA-vuokra-asuntojen asukasvalintaperusteet ennallaan.

Uudistetaan asumisoikeusjärjestelmää niin, että vahvistetaan kohtuuhihtaisuutta, läpinäkyvyyttä ja asukkaiden vaikutusmahdollisuksia. Uudistetaan asukasvalintaa.

Turvataan A-Kruunu Oy:n asema kohtuuhihtaisista vuokra-asuntojen tuottajana.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA:n toimintamääärärahoja korotetaan lisääntyvien tehtävien vuoksi.

Toimet kasvavilla kaupunkiseuduilla

Lisätään kasvavilla kaupunkiseuduilla kohtuuhihtaisen ARA-asuntojen tuotantoa sekä nykyisen asuntokannan korjaamista. Asetetaan tavoiteeksi, että valtion pitkällä korkotuelle rakennettavien asuntojen uudistuotannon määräksi tulee vähintään 10 000 uutta asuntoa vuosittain, josta yli puolet Helsingin seudulle. Uudistuotannon korkotukilainoitusta suunnataan pääsääntöisesti alueille, joilla on asuntojen kysyntää myös pitkällä aikavälillä. Myös positiivisen rakennemuutoksen alueet otetaan huomioon.

Edistetään kohtuuhihtaita asuntorakentamista kasvavilla kaupunkiseuduilla ottamalla käyttöön käyttötarkoituksen muutosavustus, jolla olemassa olevaa rakennuskantaa, kuten toimistoja voidaan muuttaa ARA-asunnoiksi.

Toimet väestöltään vähenevillä alueilla

Väestöltään vähenevillä alueilla valtion tuella rakennetut vuokraloyhteisöt tarvitsevat erityistä tukea asuinolojen kehittämiseksi ja valtion taloudellisten riskien vähentämiseksi.

Autetaan kuntia ja yhteisöjä sopeuttamaan kiinteistökantaansa vähenevään kysyntään ja korjaamaan olemassa olevaa ARA-asuntokantaa ikääntyville sopivaksi. Korotetaan määräaikaisesti purkuavustusta ja purkuavustusvaltuutta sekä akordivaltuksia kiinteistökannan sopeuttamiseksi. Vuokraloyhtiöiden lainojen yhdistelyä helpotetaan niin sanotulla konversiolainoilta.

Erityisryhmien asuminen

Edistetään erityisryhmien asumista huolehtimalla ARA-erityisryhmien investointiavustukseen riittävästä tasosta. Lisätään opiskelija- ja nuorisoasuntojen rakentamista ja korotetaan erityisryhmien ARA-investointiavustuksen alinta tukiluokkaa 10 prosentista 15 prosenttiin.

Toteutetaan osana hallituskauden uutta ikäohjelmaa erillinen ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelma. Kehitetään ikääntyneiden asumisen hyviä ratkaisuja, kuten yhteisölistä asumista ja yhteisöketien rakentamista yhdessä kuntien kanssa. Edistetään esteettömyyttä hissi- ja esteettömyysavustuksilla, mikä hyödyttää ikääntyneiden lisäksi monia muita väestöryhmiä. Muistisairaiden erityistarpeet ja ikääntyvän väestön asumisen turvalisuuus otetaan huomioon.

Kehitysvammaisten laitoshoidon purku saatetaan loppuun ja mahdollistetaan kehitysvammaisten ja autismin kirjon nuorten ja aikuisten itsenäistymisen tukemalla yksilöllisten tarpeiden mukaisten asuntojen hankintaa ja asuntokohteiden rakentamista tavallisille asuinalueille.

Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumista edistetään.

Lähiöiden kehittäminen ja kestävä kaupunkikehitys

Lähiöiden kokonaisvaltaista kehittämistä jatketaan ja samalla edistetään lähidemokratiaa. Edistetään sosialista eheyttä ja pysäytetään asuinalueiden eriytymiskehitys. Lisäksi edistetään kestävien liikenneratkaisujen luomista, täydennysrakentamista, viihtyisyyttä, yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta ja torjutaan syrjäytymistä. Varataan tähän riittävät resurssit. Hiilineutraalisuus ja viheralueet ovat keskiössä, kun asuinalueita kehitetään.

Käynnistetään poikkihallinnollinen lähiöohjelma, jolla edistetään asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä asuinalueiden elinvoimaa ja ehkäistään segregatiota. Jatketaan kansallista kestävän kehityksen kaupunkiohjelmaa.

Omistusasumisen uudet muodot ja hinta

Edistetään ja tuetaan ryhmä- ja osuuskuntarakentamista. Jatketaan osuuskunta-asumisen pilotteja ja valmistellaan osuuskunta-asumisen lainsäädäntö. Edistetään ryhmärakentamista säätämällä rakennusaikaisesta takauksesta.

Selvitetään rakentamisen hintaan vaikuttavia tekijöitä, esimerkiksi autopaikka- ja väestönsuojanormeja edullisemman rakentamisen edistämiseksi. Mahdolliset säädösten keventämiset tulee tehdä ilman, että rakentamisen laatu tai rakennusten terveellisyys tai turvallisuus on uhattuna.

Selvitetään valtion mahdollisuudet edistää kohtuhintaista omistusasumista, esimerkiksi aravalainoituksen kautta.

Vuokralaisen aseman vahvistaminen

Vuokralaisen aseman vahvistamiseksi kiinnitetään voimassaolevan lainsäädännön puitteissa huomiota keinoihin, joilla voidaan ehkäistä kohtuuttomia vuokrankorotuksia. Vahvistetaan vuokralaisten asemaa uudistamalla yhteishallintolaki, joka säätlee asukkaiden päätösaltaa valtion tukemissa vuokra- ja asumisoikeusyhtiöissä.

Tehdään kansainvälinen asumisen tukien, lainsäädännön ja vuokramarkkinoiden vertailu osana kahdeksanvuotista asuntopoliittista kehittämисohjelmaa.

Tavoite

3

Poistetaan asunnottomuus kahdessa vaalikaudessa

Puolitetaan asunnottomuus vaalikauden aikana ja poistetaan asunnottomuus kahdessa vaalikaudessa eli vuoteen 2027 mennessä. Toimivaksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni. Kiinnitetään erityistä huomioita asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn, painopistealueena ovat nuoret ja maahanmuuttajat.

Keinot

Käynnistetään yhteistyöohjelma keskeisten kaupunkiseutujen, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä ja poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä. Liitetään asunnottomuuden poistotavoite osaksi valtion ja suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimuksia.

Asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseksi tehdään asumisneuvonnasta lakisääteistä ja osoitetaan siihen riittävät resurssit. Turvataan riittävä asumisneuvonta yhdessä kuntien kanssa. Asumisneuvontaa on oltava tarjolla asumismuodosta riippumatta.

Kehitetään asunnottomuuden tilastointia. Rakennetaan esimerkiksi kansallisesti tietojärjestelmiin, kuten Kanta-palveluun pohjautuva asunnottomuuden tilastointijärjestelmä, joka reaalialaisen tilastotiedon lisäksi tuottaa tietoa myös asunnottomuuspoluista ja niiden taustalla vaikuttaneista tekijöistä.

3.2

Suomi
kokoaan suurempi
maailmalla

Tilannekuva

Tietoisuus koko maapalloa koskevista ongelmista kasvaa. Merkitykseltään kaikkein kauas-kantoisimpiin kysymyksiin, kuten ilmostonmuutokseen, väestönkehitykseen, luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen ja ympäristön elinkeljaisena säilyttämiseen vaikuttaminen edellyttää mahdollisimman laajaa yhteistyötä ja nopeita toimia. Pariisin ilmostosopimus ja kestävän kehityksen tavoitteet määrittelevä Agenda2030 antavat perusteet lähi vuosien kansainvälistelle yhteistyölle ja Suomen toiminnalle.

Kansainväiset yhteistyörakenteet mukaan lukien YK-järjestelmä kärsivät erilaisista vastakkainasettelusta. Sääntöpohjaisen kansainväisen järjestelmän ja kansainväisen oikeuden periaatteiden puolustaminen ja kehittäminen uusia tarpeita vastaan vakiinaiseksi on entistä vaikeampaa jakolinjojen vuoksi. Myös WTO ja monenvälinen kauppajärjestelmä ovat suurten haasteiden edessä. Nouseva protektionismi ja kriittinen suhtautuminen monenväliseen kauppoliitikkaan ovat vaikeuttaneet WTO:n toimintaa.

Sekä Euroopan että Yhdysvaltojen globaali vaikutusvalta muuttuu maailman moninaisuuksessa. Vaurastunut Kiina pyrkii lisäämään kansainvälistä painoarvoaan monin eri tavoin. Muutkin valtiot, kuten Venäjä, hakevat merkittävämpää asemaa.

Sitoutuminen universaleihin ihmisoikeuksiin, demokratiaan ja oikeusvaltioon on heikentyt. Äärimmäinen köyhys maailmassa on vähentynyt. Silti sen osuus on huomattava. Erityisesti Saharan eteläpuolinen Afrikka on jäljessä tavoitteesta.

Arktisen alueen geopoliittinen, ympäristöllinen ja taloudellinen merkitys kasvaa. Pohjoismaat ovat edelleen Suomen lähimmät kansainväiset yhteistyökumppanit. Turvallisuusyhteistyö Pohjoismaiden kanssa on viime vuosina kehittynyt Itämeren alueen lisääntyneen jännittyneisyyden vuoksi.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan linja

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan arvopohjassa keskeistä on ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteiden, demokratian, rauhan, vapauden, suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon edistäminen kaikessa kansainvälisessä toiminnassa. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka perustuu hyviin kahdenväliisiin suhteisiin, aktiiviseen vaikuttamiseen Euroopan unionissa ja tehokkaaseen monenkeskiseen kansainväisen oikeuden kunnioittamiseen ja vahvistamiseen perustuvaan yhteistyöhön. Suomi toimii aktiivisesti YK:n aseman ja toimintakyvyn vahvistamiseksi sekä Agenda2030:n tavoitteiden toteuttamiseksi.

Suomi harjoittaa ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, jonka päämäääränä on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, parantaa Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan

toimivuutta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on estää joutuminen sotilaalliseen konfliktiin. Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ehkäisemiseksi ja jännitteiden vähentämiseksi. Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa varaudutaan muun muassa ilmastonmuutokseen, luonnonkatastrofeihin, eriarvoisuuden kasvuun, hybridti- ja kybervaikuttamiseen ja muihin ei-sotilaallisiin uhkiin. Suomen huoltovarmuus turvataan kaikissa olosuhteissa.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperustaista. Sen keskeisenä tavoitteena on edistää systemaattisesti sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien täytä toteutumista.

Suomi on sotilasliittoon kuulumaton maa, joka huolehtii oman puolustuksensa uskottavasta kyyvystä. Suomi osallistuu tästä vahvistavaan turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen yhteistyöhön Euroopan unionissa sekä Naton kumppanuuden ja pohjoismaisen yhteisyyden puitteissa. Myös kahdenvälinen yhteistyö on osa kokonaisuutta. Sotilaallisesti liitoutumattomien Suomen ja Ruotsin puolustusyhteistyön syventäminen antaa erityisiä mahdollisuuksia maittemme puolustuksen vahvistamiselle. Suomen puolustuskyvyn tulee tukea maan yleistä ulko- ja turvallisuuspoliittista linjaa.

Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan perustaan kuuluu kansallisen liikkumatilan ja valintamahdollisuksien ylläpitäminen. Tämä säilyttää mahdollisuuden hakea Nato-jäsenyyttä. Ratkaisuja tarkastellaan aina reaalialajassa kansainvälisten turvallisuusympäristön muutokset huomioon ottaen.

Suomi jatkaa kumppanuuteen perustuvaa laaja-alaista Nato-yhteistyötä. Osallistumme koulutus- ja harjoitustoimintaan omista lähtökohdistamme. EU:n ja Naton toimiva yhteistyö on Suomen etu.

Euroopan unioni on Suomen ulkosuhteiden tärkein viitekehys ja vaikutuskanava sekä turvallisuusyhteisö. Suomen etujen mukaista on vahvistaa EU:n ulkoista toimintakykyä ja yhtenäisyyttä. Myös transatlanttisen suhteen kehittäminen muuttuvassa toimintaympäristössä on Euroopalle tärkeää. EU:n jäsenenä Suomi ei voisi olla ulkopuolinen, jos sen lähi-alueella tai muualla Euroopassa turvallisuus olisi uhattuna.

Suomi ylläpitää hyviä ja rakentavia suhteita Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain kanssa ja pyrkii toimimaan siten, etteivät suurvaltasuhteissa näkyvät jännitteet heikentäisi sääntöpohjaista monenkeskistä kansainvälistä yhteistyötä ja kansainväisen oikeuden kunnioittamista.

Hallituskauden alussa laaditaan ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko. Selonteon tilannekuva ja toimintaympäristön analyysi ohjaavat myös puolustusselonteon valmistelua. Turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä järjestetään kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta eduskunnan edellyttämällä tavalla.

Suomen edustustot maailmalla luovat edellytyksiä turvallisuutemme ja hyvinvointimme ylläpitämiselle. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi edustustoverkkoa laajennetaan ja vahvistetaan muun muassa Afrikassa sekä Etelä- ja Kaakkois-Aasiassa. Lisäpanostukset tehdään ulko- ja turvallisuuspolitiikan, taloussuhteiden, viennin, kehityspoliikan ja maahantuloasioiden hoitoon sekä tietoturvallisuuteen niin ulkoministeriössä kuin edustustoverkossa.

Tavoite

1

Suomi vahvistaa monenkeskistä yhteistyötä

Globaalien ongelmien ratkaisu onnistuu vain toimivan sääntöpohjaisen kansainväisen järjestelmän puitteissa. Samalle pohjalle rakentuu myös Suomen turvallisuus ja taloudellinen menestys. Siksi Suomi kuuluu monenkeskisen järjestelmän ja kansainväisen oikeuden puolustajien joukkoon.

Keinot

YK on monenkeskisen järjestelmän perusta, jonka puitteissa luodut kansainväiset sopimukset suojelevat ihmisoikeuksia ja ympäristöä sekä hillitsevät asevarustelua. Suomi on sitoutunut YK:n yleismaailmallisiin arvoihin ja toimii kansainväisen oikeuden, demokratian ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo näkyvät vahvasti Suomen kaikessa toiminnassa. Suomi pyrkii rakentamaan näiden asioiden edistämisessä uusia kumppanuuksia erityisesti Afrikan, Aasian ja Latinalaisen Amerikan maiden kanssa.

Suomi toimii YK-järjestelmän uudistamiseksi ja vahvistamiseksi. Suomi tukee YK:n pääsihteerin aloittamaa hallintoa, rauhaa ja turvallisuutta sekä kehityssektoria koskevaa YK:n uudistusprosessia. Turvallisuusneuvoston asemaa kansainväisen rauhan ja turvallisuuden takaajana tulee vahvistaa sekä neuvostoa laajentamalla että toimintatapoja uudistamalla pyrkien entistä rajatumpaan veto-oikeuden käyttöön. Suomi on ehdokkaana YK:n

ihmisoikeusneuvostoon vuosiksi 2022–2024 ja YK:n turvallisuusneuvoston vaihtuvaksi jäseneksi vuosiksi 2029–2030.

Suomi tukee, vahvistaa ja kehittää kansainvälistä oikeutta ja monenkeskistä sopimusjärjestelmää. Kansainvälisen ihmisoikeussopimusten implementointia ja valvontaa on edistetävä ja vahvistettava, mukaan lukien Istanbulin naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen sopimus.

Suomi edistää ilmastonmuutoksen torjuntaa ja sopeutumista ilmastonmuutokseen kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppa- ja kehityspoliikka.

Suomi toimii aloitteellisesti globaalihallinnan vahvistamiseksi paitsi hallitustenvälisesti myös yhteistyössä kansalaisyhteiskunnan, elinkeinoelämän ja muiden ei-valtiollisten toimijoiden kanssa.

Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön periaatteet muodostavat Euroopan turvallisuuden peruspilarin, ja siksi niiden kunnioittaminen ja vahvistaminen on välttämätöntä. Euroopan neuvoston poliittisen, taloudellisen ja oikeudellisen toimintakyvyn turvaaminen on tärkeää.

Suomalaisten asiantuntijoiden rekrytointia kansainväliin tehtäviin YK:iin ja muihin monenkeskiin järjestöihin edistetään.

Tavoite

2

Suomi rakentaa rauhaa

Konfliktinesto, rauhanvälitys ja -rakennus ovat Suomen ulkopoliikan vahvistuva painopiste. Suomi pitää yllä ja kehittää valmiuksiaan osallistua kansainväliin siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin yhdessä muiden kansainvälisen toimijoiden kanssa. Osallistuminen palvelee niin vastuunkantoa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämestä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn ja valmiuksien kehittämistä.

Muuttuvassa turvallisuusympäristössä asevalvonnan merkitys korostuu.

Keinot

Laajennetaan suomalaista osallistumista YK:n ja muihin rauhanvälitys- ja dialogiprosesseihin.

Vahvistetaan verkostomaista toimintatapaa suomalaisten rauhanvälityksen toimijoiden kanssa ja kehitetään toimintaa vahvuksiemme pohjalta.

Suomi edistää YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-päätöslauselman mukaisesti naisten osallistumista rauhanneuvotteluihin ja rauhanrakentamiseen painottuen naisten ja tyttöjen oikeuksien turvaamista rauhanprosesseissa. Kestävä rauhaa ei voi rakentaa epätasa-arvoisutta ylläpitäville rakenteille.

Suomi jatkaa tukeaan Nuoret, rauha ja turvallisuus -teeman mukaisille toimille ja laatii kansallisen toimeenpano-ohjelman 2250-päätöslauselman toteuttamisesta.

Tavoitteena on nostaa siviilikriisinhallinnan osallistumistaso vähintään 150 asiantuntijaan. Suomen kriisinhallintapolitiikan kehittämisestä laaditaan kokonaisvaltainen ylivaalikautinen kriisinhallinnan tavoitelinjaus toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi samoin kuin määrällisesti riittävän osallistumisen varmistamiseksi.

Pitkittyneiden kriisien hoitaminen edellyttää rauhanrakentamisen, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön yhteensovittamista. Vahvistetaan jatkumoa lisäämällä humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön rahoituksen joustavuutta ja mahdollistamalla rahoituksen monivuotisuus.

Suomi toimii joukkotuhohaseiden leviämisen ehkäisemiseksi ja hyödyntää laaja-alaista asevalvontaosaamistaan. Suomi tukee ydinsulkusopimuksen asemia ydinaseriisunnan edistämisenä. Suomi jatkaa ydinasekielosopimuksen sisällön analysointia ja vertailua muihin sektorin keskeisiin aloitteisiin sekä seuraa aktiivisesti sopimuksen voimaansaattamisprosessin etenemistä. Prosessin edistyessä Suomi arvioi YK:n ydin-asekielosopimukseen liittymistä. Suomi pyrkii kaikkien joukkotuhohaseiden kielämiseen ja hävittämiseen.

Suomi edistää kansainvälisissä neuvotteluissa autonomisten asejärjestelmien globaalista sääntelyä. Tavoitteena on kielää tekoälyyn perustuvien asejärjestelmien kehittäminen ja tuotanto.

Suomi edistää kansainvälisen asekauppasopimuksen yleistä sitovuutta, kattavuutta ja toimeenpanoa. Suomi ei vie puolustusmateriaalia sotaa käyviin tai ihmisoikeuksia polkeviin maihin. Puolustustarvikkeiden vienti kansainvälisiä velvoitteita noudattaen tukee osaltaan sotilaallista huoltovarmuutta. Suomi toimii puolustustarvikkeiden viennissä kansainvälisen sopimusten ja tekemiensä sitoumusten sekä kansallisen lainsääädäntönsä mukaisesti.

Tavoite

3

Suomi kantaa globaalia vastuuta

Kehityspoliikka on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja sen perustana on Agenda 2030. Päämäääränä on köyhyyden poistaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen.

Keinot

Suomi tähtää YK-sitoumuksen mukaiseen tavoitteeseen käyttää 0,7 prosenttia bruttokansantuolosta (BKTL) kehitysyhteistyöhön sekä 0,2 prosenttia BKTL:sta tukena vähiten kehittyneille maille. Sukupuolinäkökulman vahvistamiseksi kehitysyhteistyössä Suomi tavoittelee vaiheittain EU:n linjaukseen mukaisesti sitä, että uusista hankkeista 85 prosenttia sisältää sukupuolten välistä tasa-arvoa edistäviä tavoitteita sekä sukupuolten välisen tasa-arvon valtvirtaistamista kaikessa kehitysyhteistyössä.

Suomi laatii aikataulutetun tiekartan YK-tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomi lisää ilmastorahoitusta osana kehitysrahoitusta ottaen huomioon osuutensa Pariisin ilmastorahoitusvastuuista. Pyrkimyksenä on ohjata puolet ilmastorahoituksesta sopeutumiseen muun muassa kansainvälisten rahastojen ja kansalaisjärjestöjen kautta. Investointi- ja lainamuotoista rahoitusta jatketaan erityisesti ilmastorahoituksen vahvistamiseksi.

Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää julkisten toimien lisäksi mittavia yksityisiä investointeja kehittyvien maiden ilmastotoimiin, tasa-arvon edistämiseen ja reilujen työpaikkojen luomiseen. Suomi toimii omassa kehityspoliikassaan ja EU-vaikeutmisessaan niin, että kehitysmaiden kestävän kehityksen investointeihin saadaan mukaan yksityistä rahoitusta ja yrityksiä. Varmistetaan Finnfundin toimintaedellytykset ja jatketaan finanssisisjoiusten käytööä kehitysrahoituksessa.

Suomi vahvistaa kehitysmaiden omien verojärjestelmien kehittämistä.

Kehitysyhteistyötä tehdään pitkäjänteisesti Suomen painopistealueilla: naisten ja tyttöjen asema ja oikeudet, demokratia ja toimivat yhteiskunnat, laadukas koulutus, kehitysmaiden talouden perustan vahvistaminen ja työpaikat, ilmastonmuutoksen torjunta ja siihen sopeutuminen, ruokaturva, vesi, uusiutuva energia ja luonnonvarojen kestävä käyttö mukaan lukien metsitys. Kehitysyhteistyön lisärahoitus kohdennetaan edellä mainituille painopistealueille.

Suomi kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden ja vähemmistöjen oikeuksien toteutumiseen ja osallisuuteen kehityspoliikan valmistelussa. Toteutuksessa hyödynnetään näiden ryhmien omaa asiantuntijuutta.

Nostetaan tehokkaaksi ja tuloksellisiksi todettujen YK-järjestöjen ja muun monenkeskisen kehitysyhteistyön rahoitusta Suomen painopistealueisiin keskittyen.

Humanitaarisen avun tasoa nostetaan.

Hallitus toteuttaa kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta parantavia uudistukseja. Laaditaan Suomelle kehityspoliikan politiikkajohdonmukaisuutta ja vaikuttavuutta edistävät periaatteet, jotka ovat ylivaalikautiset.

Velvoitetaan kehitysyhteistyövaroin tuettavat yritykset noudattamaan verovastuullisuuden ja avoimuuden kriteereitä sekä edistämään ihmisoikeuksia sekä Suomen kehityspoliikan tavoitteita.

Vahvistetaan systemaattisesti kansalaisyhteiskunnan tilaa ja toimintaedellytyksiä Suomessa ja maailmalla. Kansalaisjärjestöille suunnattua kehitysyhteistyörahoitusta nostetaan.

Vahvistetaan ulkoministeriön hallinnollisia resursseja.

Tavoite

4

Suomi lisää kumppanuutta Afrikan maiden kanssa

Afrikan merkitys EU:n naapurina ja strategisena kumppanina kasvaa. Suomi antaa vahvan tuen Afrikan unionin ja EU:n kumppanuusneuvottelujen eteenpäin viemiselle.

Keinot

Suomi laati kokonaisvaltaisen Afrikka-strategian, joka perustuu Agenda 2030:lle ja varmistaa Suomen Afrikka-politiikan johdonmukaisuuden. Suomi laajentaa poliittista ja taloudellista kanssakäymistään Afrikan maiden kanssa.

Kehitysyhteistyön maantieteellinen painopiste on Afrikka. Suomi ohjaa kehitysyhteistyörahoitusta muuttoliikkeen juurisiin.

Tavoite

5

Suomi edistää avointa ja reilua kauppaa

Suomi toimii aktiivisesti globaalitalouden hallinnon säätöpohjaisuuden vahvistamiseksi, maiden tasavertaisen kohtelun lisäämiseksi ja Agenda2030:n tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomi edistää WTO-järjestelmän uudistuspyrkimystä ja etsii monipuolisesti sovittelevia ratkaisuja kriisin päätämiseksi.

Keinot

Suomi toimii WTO:n ympärille rakentuvan monenkeskisen kauppajärjestelmän vahvistamiseksi ja EU:n kahdenvälisten kauppasopimusten verkon laajentamiseksi Aasiassa, Afrikassa ja Latinamerikassa.

Suomi vaikuttaa yhdessä muiden jäsen maiden kanssa siihen, että EU säilyy avoimena kansainvälistelle kaupalle. Kaupan esteitä pyritään purkamaan.

Suomi pyrkii varmistamaan, että EU:n solmimissa kauppasopimuksissa otetaan riittävällä tavalla huomioon sopimusten vaikutukset ympäristöön, kestävään kehitykseen, tasa-arvoon ja naisten, tyttöjen sekä työntekijöiden oikeuksiin liittyviin kysymyksiin.

Ulkosuhteiden kautta edistetään vientiä: etenkin pienien ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä, kehittyvien maiden integroitumista maailmantalouteen sekä investointien saamista Suomeen.

Suomi toimii monenkeskisesti säädellyn, oikeudenmukaisen ja tasapainoisen investointisopimusjärjestelmän kehittämiseksi, joka edistää ulkomaisten suorien investointien ohjaamista kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti.

Suomi kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa yritysvastuuta koskevaa sitovaa sääntelyä osana YK:n ja OECD:n puitteissa tapahtuvaa uudistamistyötä.

Aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierton ja haitallisen verokilpailun kitkeminen edellyttää yhteistyötä niin EU-tasolla kuin laajemminkin. Haitalliset verokannustimet ja muu haitallinen verokilpailu tulee tunnistaa ja niihin tulee puuttua tehokkaasti. Suomi toimii EU:ssa, OECD:ssa ja YK:ssa aktiivisesti aggressiivisen verosuunnittelun, veronkierton ja haitallisen verokilpailun hillitsemiseksi.

Aasian painoarvo kasvaa maailmantaloudessa ja -politiikassa. Tämä otetaan huomioon niin kansallisesti kuin EU:ssa.

Tavoite

6

Suomi vahvistaa arktista yhteistyötä

Arktisen alueen merkitys on kasvanut ilmastonmuutoksen, lisääntyvien taloudellisten aktiiviteettien, liikenneyhteyksien avautumisen sekä alueen geopoliittisen merkityksen lisääntymisen seurauksena.

Keinot

Hallitus laatii uuden arktisen poliikan strategian, joka ottaa huomioon pitkäjänteisesti Suomen tavoitteet alueella ja tarvittavat toimintaresurssit. Suomi ottaa keskeisen roolin EU:n arktisen poliikan vahvistamisessa.

Suomi tukee arktisessa yhteistyössä Arktisen neuvoston vahvistamista ja Arktisen talousneuvoston työn edistämistä. Kaiken toiminnan arktisella alueella tulee perustua luonnon kantokykyyn, ilmaston suojelemiseen ja kestävän kehityksen periaatteisiin sekä alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamiseen.

Suomi edistää arktisen alueen vakautta ja pyrkii vaikuttamaan siihen, että arktinen alue pidetään sotilaallisten jännitteiden ulkopuolella.

Tavoite

7

Suomi syventää pohjoismaista yhteenkuuluvuutta ja Itämeri-yhteistyötä

Pohjoismaat ovat Suomen luonnollisimpia yhteistyökumppaneita. Pohjoismaat jakavat samanlaisia arvoja demokratiasta, avoimuudesta ja hyvinvointivaltiosta. Suomi tukee Pohjoismaiden neuvoston ja ministerineuvoston työtä.

Keinot

Pohjoismaiden on oltava maailman parhaiten integroitunut alue. Suomi pyrkii helpottamaan kansalaisten liikkuvuutta Pohjoismaiden välillä. Suomi toimii aktiivisesti olemassa olevien rajaesteiden poistamiseksi ja pyrkii ottamaan huomioon, ettei uusia rajaesteitä synny Pohjoismaiden välille uutta lainsäädäntöä laadittaessa.

Suomi edistää pohjoismaista yhteistyötä myös EU:ssa, YK:ssa ja muilla kansainvälisillä foorumeilla.

Pohjoismaisessa yhteistyössä painopistealue on käytännön tulosten saavuttamisessa muun muassa edelläkävijöinä ilmastonmuutoksen vastaisessa työssä, digitalisaatiossa, kulttuurin sekä puolustuksen alalla.

Ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä Ruotsin kanssa syvennetään.

Suomi edistää Itämeren alueen turvallisuuspoliittista vakautta ja vahvistaa Itämeri-yhteistyötä yhdessä Pohjoismaiden, Venäjän ja Baltian maiden kanssa. Itämeren maiden valtioiden neuvosto (CBSS) ja HELCOM ovat tärkeitä foorumeita Itämeri-yhteistyössä.

Suomelle keskeinen alueellisen yhteistyön muoto Itämerellä on EU:n Itämeri-strategia ja sen puitteissa tehtävä yhteistyö. Suomen tavoitteena on puhdas Itämeri, jossa on elinvoimainen, kestävästi hyödynnetty meriliuonto. Itämeren alueesta pyritään saamaan kestävän kehityksen sekä bio- ja kiertotalouden edelläkävijä.

Alueellinen ja rajat ylittävä yhteistyö, mukaan lukien EU:n Itämeri-strategia, otetaan huomioon EU:n vuosien 2021–2027 ohjelmakauden rahoitusinstrumentteja suunniteltaessa.

3.2.1 Eurooppa-politiikka

Tilannekuva

Euroopan unionin kannatus kansalaisten keskuudessa on vahvistunut eri puolilla Eurooppaa. EU:lla on ollut kykyä selvittää kriiseistä ja siltä odotetaan nyt johtajuutta globaalien ongelmien ratkaisemiseksi. EU on sitoutunut Pariisin ilmastosopimuksen toimeenpanoon ja etenkin lämpenemisen rajoittamiseen 1,5 asteesseen sekä YK:n Kestävän kehityksen Agenda2030:n toimeenpanoon.

EU:hun kohdistuu sisäisiä ja ulkoisia haasteita, jotka koettelevat sen yhtenäisyyttä ja toimintakykyä. Iso-Britannia on eroamassa EU:sta. Tiettyjen EU-jäsenvaltioiden heikko sitoutuminen EU:n perusarvoihin ja erityisesti oikeusvaltioperiaatteeseen on koetellut EU:ta. Turvattomuus sekä taloudellinen ja sosiaalinen eriarvoisuus ovat lisänneet epävarmuutta, jota populistiset ja nationalistiset liikkeet ovat hyödyntäneet. Ulkoisissa suhteissa EU:ta haastavat kasvavat suurvaltajännitteet, alueelliset konfliktit EU:n lähialueilla sekä EU:n vaikeudet esiintyä vahvana ihmisoikeuksien puolestapuhujana.

Viime vuosien suotuisan talouskasvun jatkuminen edellyttää EU:ta kilpailukykyä vahvisiota uudistuksia, johdonmukaisuutta kauppapolitiikassa, sisämarkkinoiden kehittämistä, sosiaalisen pilarin vahvistamista sekä kykyä tehdä kestävä kasvua edistäviä investointeja. Tuleviin kriiseihin on varauduttu luomalla taloutta vakauttavia ja krisivalmiutta parantavia järjestelmiä. Haitallisen verokilpailun vähentämiseen ja veronkierron ehkäisyn on kasvia paineita.

Laajentumis- ja naapuruuspolitiikka ovat merkittävässä roolissa Euroopan rauhan, hyvinvoinnin ja turvallisuuden sekä vakauden edistämisessä.

Tavoite

1

Vahva, yhtenäinen ja toimintakykyinen EU, jolla on kyky ratkaista globaaleja haasteita

Euroopan unionin globaali toimintaympäristö on muuttunut monimutkaisemmaksi ja arvaamattomammaksi. Ulkoisissa suhteissa unioni ei ole kyennyt toimimaan riittävän yhtenäisesti ja ripeästi.

EU-jäsenyys edellyttää EU:n perusarvoihin sitoutumista.

Keinot

Suomi sitoutuu vahvasti EU:n jäsenyyteen ja unionin kehittämiseen sekä sen perusarvojen mukaiseen poliitikkaan. Hallitus antaa Eurooppa-poliittisen selonteen eduskunnalle EU-puheenjohtajakauden jälkeen.

Tiivistyvän EU:n päätöksenteko perustuu ennen kaikkea yhteisömenetelmään. Suomen edun edistämiseksi Suomen on oltava EU:n eturivissä, vaikutettava aktiivisesti EU:n tulevaisuuteen ja rakennettava entistä vahvempaa Eurooppaa. Suomen erityisolosuhteet otetaan huomioon EU:n päätöksissä. Eurooppalaisessa yhteistyössä keskitytään unionin eurooppalaista lisäarvoa tuottaviin ydintehtäviin kuten ilmastopolitiikkaan, kauppapolitiikkaan, sisämarkkinoihin, sosiaaliin oikeuksiin sekä sisäiseen ja ulkoiseen turvallisuuteen.

EU noudattaa läheisyys- ja suhteellisuusperiaatteita. Päätökset tehdään mahdollisimman avoimesti, demokraattisesti ja lähellä kansalaisia. Suomi on valmis tapauskohtaisesti tarkeallemaan määräenemmistöpäätöksenteon laajentamista neuvostossa. Unionin toiminnissa, etenkin johtotehtävissä, otetaan huomioon sukupuolten tasa-arvo ja unionin moninaisuus.

EU tukee kansainvälistä sääntöperustaista monenkeskistä järjestelmää. EU edistää rauhaa, vakautta ja vastuullista markkinataloutta.

Oikeusvaltioperiaatetta vahvistetaan. Oikeusvaltioperiaatteentukemiseksi sekä EU-tuomioistuinta että kansallisia tuomioistuimia vahvistetaan. EU:lle luodaan toimiva mekanismi puuttua oikeusvaltioperiaatteeseen rikkomiseen. Kansalaisyhteiskuntaa tuetaan oikeusvaltion vahvistamiseksi. EU-rahoituksen käyttö voidaan kytkeä oikeusvaltioperiaatteeseen noudattamiseen.

Iso-Britannian ja EU:n tulevan suhteen lähtökohtana on mahdollisimman läheisen yhteistyön jatkaminen eri poliittikko-aloilla. EU:n yhtenäisyyttä, osapuolten etuja ja reiluja pelisääntöjä puolustetaan.

EU:lle luodaan kasvustrategia, jonka tavoitteena on rakentaa maailman kilpailukykyinen, sosiaalisesti ehein vähähiilinen talous. Murroksen yhteydessä on otettava huomioon sosiaalinen oikeudenmukaisuus, jonka on poikkileikattava ilmastotyötä. Samalla on tiedostettava, että kunnianhimoinen ilmostopolitiikka – cleantech, kiertotalous, resurssivirtaus – tuo kestävää kasvua ja työpaikkoja.

Yksi EU:n perustehtävistä on luoda hyvinvointia kansalaisille. EU:n oikeutus lunastetaan luomalla sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia.

EU:lle laaditaan tarkoituksenmukainen budjetti, joka turvaa nykyiset EU-toiminnot ja mahdollistaa joustavasti uusien prioriteettien luomisen. Suomen maksuosuuksia pidetään kohtuullisena ja käytetylle rahalle edellytetään saatavan sekä kotimaista vastinetta että eurooppalaista lisäarvoa. Maatalouden ja maaseudun kehittämisen rahoituksen taso turvataan. Myös aluekehitysrahoituksen taso ja harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema turvataan. TKI-toimintaan panostaminen on Suomelle tärkeää.

Pariisin sopimuksen tavoitteita edistetään rahoituskehysessä ja sen ohjelmissa. EU rahoittaa sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliuteen. Suomi tukee ilmasto- toimien painoarvon nostamista 25 prosenttiin EU:n budgetista tulevalla rahoituskehys- kaudella. Sukupuolten tasa-arvoa edistetään EU:n talousarviossa sekä rahoituksen valvontamekanismeja tehostetaan.

Suomella on valmius tarkastella unionin omien varojen järjestelmän kehittämistä. Järjestelmää kehitettäessä otetaan huomioon Suomen kaltaisten maiden etu, ja se etteivät kustannusvaikutukset kohdennu näihin maihin suhteettomasti. Jäsenmaat päättävät unionin varainhankinnasta.

EU:n turvapaikka- ja maahanmuuttopoliikka pohjautuu EU-tason yhteisiin säätöihin, yhteisesti sovittuun vastuunjakoon ja toimintaperiaatteisiin kuten korjattuun Dublin-järjestelmään sekä yhteistyöhön YK:n pakolaisjärjestön kanssa. Ihmisoikeusperustainen turvapaikka- ja maahanmuuttopoliikka pohjautuu kansainväliin sopimuksiin, viranomaisyhteistyöhön, tehokkaaseen ulkorajavalvontaan ja asianmukaisiin, nopeisiin ja oikeusturvan kannalta laadukkaisiin turvapaikkaprosesseihin. EU kitkee ihmiskaljutusta ja muuta rikollisuutta. Laillisten maahantuloreittien järjestelmää kehitetään.

Suomi edistää EU:n globaalistrategiaa, joka vahvistaa unionin roolia globaalina johtajana. Jäsen maiden ja unionin koordinaatiota ulkoisessa vaikuttamisessa lisätään. Määrä-enemmistöpäätöksentekoa voidaan lisätä rajatuilla toimialoilla, mikä mahdollistaa osaltaan riittävän nopean toiminnan unionin ulkosuhteissa.

Suomi edistää arktisen alueen vakauden, taloudellisten mahdollisuksien, työllisyyden sekä erityisherkin luonnon turvaamisen huomioivaa EU-politiikkaa. Arktisen politiikan keskiössä on oltava ilmastonmuutoksen hillintä. Pohjoisen elinkeinot ja alkuperäiskansojen oikeudet turvataan ja kaikista keskeisistä arktisen alueen hankkeista tehdään perusteelliset vaikutusarvioinnit. Edistetään Suomen liikenneverkon kytkeytymistä Euroopan laajuisen liikenneverkon TEN-T:n ydinverkkokäytäviin. TEN-T liikenneverkon tavoitteena on edistää turvallista, kestävää ja talouden elinvoimaa tukevaa liikennejärjestelmää.

EU:n Itämeri-strategia uudistetaan ja sen toimeenpanoon turvataan riittävät resurssit.

EU:n kumppanuutta ja yhteistyötä Afrikan maiden kanssa tiivistetään. EU:n ja Afrikan välinen suhde perustetaan tasavertaisuuteen, jossa tavoitteena tulee olla ekologisesti, taloudellisesti ja sosialisesti kestävä muutos esimerkiksi koulutukseen, kestävään talouskehitykseen ja ihmisarvoiseen työhön panostamalla.

Unionin laajentuminen perustuu yhteisesti sovittuihin kriteereihin. EU:n jäsenyyttä tavoittelevien maiden työtä kriteerien täyttämiseksi tuetaan.

Tavoite

2

Ekologisesti kestävä EU globaalina ilmastojohtajana

Keinot

EU:n ilmastopolitiikka päivitetään nykyistä kunnianhimoisemmaksi siten, että sovitaan vuoden 2050 hiilineutraaliustavotteesta ja nostetaan vuodelle 2030 asetettua päästövähennystavoitetta vähintään 55 prosenttiin.

EU:n päästövähennystavoitteita tiukentavat lisätoimet painotetaan päästökauppa-sektorille, jotta energiantuotanto ja teollisuus etenevät kohti vähähiilisyyttä kaikissa jäsenmaissa. Suomi vaikuttaa aktiivisesti EU:n päästökauppajärjestelmän kehittämiseen siten, että päästöoikeuksien hinta nousee ja ohjaa tehokkaasti ja nopeasti päästöjen vähentämiseen. Samalla huolehditaan eurooppalaisen teollisuuden kilpailukyvystä.

Markkinoille tulevia päästöoikeuksia vähennetään vuosittain nykyistä 2,2 prosentin vähennystä selvästi enemmän, käyttämättä jääviä päästöoikeuksia mitätöidään ja päästökauppa laajennetaan kattamaan esimerkiksi kiinteistökohtainen lämmitys ja jäähdytys. EU:n päästökauppa kehitetään pidemmällä aikavälillä niin, että päästöoikeuksien määrä sovitaan EU:n osuuteen jäljellä olevasta globaalista 1,5 asteen mukaisesta hiilibudjetista.

Suomi tukee päästökaupan laajentamista lentoliikenteen kaikkiin ilmastoön vaikuttaviin päästöihin. Vaihtoehtoisesti voidaan selvittää lentopoltoaineen veron tai lentomaksun käyttöönottaminen EU:n laajuisesti.

Päästökaupan kehittämiseksi pyritään sopimaan EU:n yhteisestä tai pohjoismaisesta päästöoikeuden lattiahinnasta. Sen avulla varmistetaan, ettei päästöoikeuden hinta laske tasolle, jolla sen ohjausvaikutus merkittävästi heikkenee.

Hallitus kannattaa maailmalla käytössä olevien päästökauppajärjestelmien yhteensovittamista ilmastovaikuttavuuden ja taloudellisen tehokkuuden parantamiseksi. Suomen ja EU:n on edistettävä Pariisin sopimuksen tehokasta toimeenpanoa sekä hiilidioksidipäästöjen hinnoittelua ja hiilijalanjälkilaskentaa maailmanlaajuisesti. Lisätään ilmastonrahoidusta kehityspoliikassa kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen, ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja hiilinelujen vahvistamiseen.

Selvitetään lisämekanismien, esimerkiksi hiilitullien, kehittämistä EU:n ja sen ulkopuolisten maiden väliseen kauppaan, jotta hiilidioksidin hinta kohdistuu tasapuolisesti sekä EU:ssa että sen ulkopuolella valmistettuihin tuotteisiin.

Tuetaan EU:n tutkimus- ja tuotekehitysrahoituksen kasvattamista ilmatoratkaisuiden kehittämiseksi.

EU sitoutuu vahvasti YK:n biodiversiteettisopimuksen toteuttamiseen. EU torjuu luonnon monimuotoisuuden hupenemista ja ottaa huomioon myös vesistöjen tilan. Euroopan komission antibioottiresistanssiohjelman kaltaisia aloitteita kehitetään laajojen haasteiden ratkaisemiseksi.

Pariisin sopimuksen tavoitteiden edistäminen ja saavutaminen näkyy myös unionin rahoituskehysessä ja sen ohjelmissa. EU rahoittaa sosiaalisesti oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliuteen. Suomi tukee ilmastotoimien painoarvon nostamista 25 prosenttiin EU:n budgetista tulevalla rahoituskehyskaudella.

Tavoite

3

Sosiaalisesti kestävä ja tasa-arvoinen EU

Keinot

EU-yhteistyössä keskeistä on eriarvoisuuden vähentäminen. Sosialinen ulottuvuus on tärkeä EU:n painopistealue. EU:n sosiaalisen ulottuvuuden vahvistamisen avain on sosiaalisten oikeuksien ja työelämän ajantasainen vähimmäissääntely ja sen tehokkaampi toimeenpano. Euroopan alueiden tasa-arvoa ja Suomen sosiaali- ja työllisyyspolitikan kansallisia erityispiirteitä, kuten sopimiseen perustuvaa työmarkkinajärjestelmää, kunnioitetaan.

EU:n talousarvio edistää sukupuolten tasa-arvoa.

EU lisää työtään kaikkea naisiin kohdistuvaan väkivaltaan vastaan. Istanbulin sopimus eli Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumisesta toimeenpanaan täysimääräisesti Euroopan unionin kaikesta toiminnasta. Hallitus vahvistaa EU-tason työtä tasa-arvon hyväksi. EU:ssa laaditaan tasa-arvostrategia.

EU:n päätöksenteossa korostetaan ikäsyryjinnän torjuntaa, ikääntyneiden osallisuutta ja arvokasta vanhuutta. Unionissa edistetään esteettömyyttä elinympäristössä, palveluissa ja digitalisaatiossa, elinikäistä oppimista ja ikäystäväällistä työelämää.

EU:n nuorisostrategia otetaan huomioon EU-päätöksenteossa. Nuorten on voitava aidosti osallistua keskusteluun heitä koskevissa asioissa. EU:n nuorisotoimintaa kehitetään yhdessä Euroopan neuvoston kanssa, joka tavoittaa nuoret koko mantereella. Nuoriso-takuuta edistetään kaikissa jäsenmaissa ja sitä hyödynnetään myös nuorisotyöttömyyden ehkäisemisessä.

Tavoite

4

Taloudellisesti kestävä EU – maailman kilpailukykyisin talousalue

Keinot

EU:ssa pidetään huoli sekä unionin sisäisestä että ulkoisesta kilpailukyvystä. Toimivat sisämarkkinat ovat koko EU:n sekä etenkin Suomen kaltaisen, vientivetoisen maan etu. EU:n teollisuus- ja kilpailupoliikkaa kehitetään siten, että suomalaisyrityksille turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet unionin sisä- ja ulkomarkkinoilla. Varmistetaan elinkeinoelämälle ennakoitava toimintaympäristö. Kasvun mahdollisuuksia EU:n sisämarkkinoilla tuetaan edistämällä tuotteiden ja erityisesti palveluiden vapaata liikkuvuutta sekä vahvistamalla pienien ja keskisuurten yritysten mahdollisuuksia toimia sisämarkkinoilla.

EU-sääntelyn on oltava tarkoituksemukaista ja laadukasta. Samalla kun luodaan uutta sääntelyä, tarkastellaan kriittisesti vanhaa sääntelyä ja tarvittaessa yksinkertaistetaan sitä. Tarpeetonta hallinnollista taakkaa vältetään.

Suomi on sitoutunut euroalueen jäsenyyteen ja kasvu- ja vakaussopimukseen. Suomi osallistuu aktiivisesti ja suhtautuu avoimesti EMU:n kehittämiseen korostaen, että kullaakin jäsenmaalla on ensisijainen vastuu omasta taloudestaan. Euromaiden talouspolitiikkojen koordinaatiota ja eurooppalaisen ohjausjakson toimintaa kehitetään. Eurooppalainen ohjausjakso on ensisijainen väline maiden välisten erojen tasaamiseksi, työllisyyden sekä sosiaalisen koheesion edistämiseksi ja euroalueen vakauden ylläpitämiseksi.

Suomi pitää tärkeänä, että EU-maat harjoittavat vastuullista EU:n vakaus- ja kasvusopimusta kunnioittavaa talous- ja finanssipoliikkaa. Sääntökehikon on mahdolistettava jäsenmaille järkevän suhdannepolitiikan harjoittaminen.

Suomi toimii aktiivisesti pankkiunionin viimeistelemiseksi ottaen huomioon pankkien riskitasot.

EU edistää sääntöpohjaista, monenkeskistä kauppapolitiikkaa. Sääntöpohjainen vapaa-kauppa on Suomen kaltaisen vientivetoisen maan etu. EU:n kauppasopimuksiin sisältyvien kestävän kehityksen tavoitteiden sitovuutta vahvistetaan ja toteutumista seurataan. Kauppa- ja investointisopimukset eivät saa estää jäsenvaltioiden oikeutta säättää syrjimätömästi esimerkiksi terveyden suojeleua, kuluttajansuojaa, sosiaalista suojeleua, työntekijöiden suojeleua tai ympäristönsuojeleua koskevaa lainsääädäntöä.

Suomi edistää EU:n digitalisaatiopolitiikkaa, joka säädtelee kestävästi ylikansallisia alustapalveluja, vahvistaa EU:n digitaalisia sisämarkkinoita ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten ja yritysten tietosuojaa ja digitaalisia toimintaedellytyksiä. Suomi edistää eettisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävän datapolitiikan ja tekölypoliittisen sääntelykehikon laatimista. Tekoälyä ja algoritmeihin perustuvaa päätöksentekoa käsittelevän unionin sääntelyviraston perustamista selvitetään.

EU:n strategiseksi tavoitteeksi tulee ottaa eurooppalaisen koulutuksen ja tutkimuksen nostaminen maailman parhaaksi. EU panostaa tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin globaalilta kilpailukykynsä säilyttämiseksi. Suomi tukee Horisontti Eurooppa- ja Erasmus+-ohjelmien rahoituksen huomattavaa kasvattamista ohjelmien kehittämiseksi ja vahvistamiseksi. PK-yritysten mahdollisuksia päästää mukaan TKI-ohjelmiin vahvistetaan. Selvitetään mahdollisuksia luoda verkostomainen eurooppalainen superyliopisto.

Tiiviillä EU-yhteistyöllä kitketään aggressiivista verosuunnittelua, torjutaan veronkertoa ja vähennetään haitallista verokilpailua. Suomi toimii aktiivisesti EU:n veroparatiisilistan kehittämisenä. EU:ssa otetaan käyttöön maakohtainen raportointi.

Selkeät ja yhteiset aggressiivista verosuunnittelua ja veronkertoa torjuvat toimenpiteet ovat kaikkien etu, ja ne helpottavat myös yritysten toimintaedellytyksiä. Tähän asia-kokonaisuuteen liittyvät toimenpiteet käsitellään viimeistään Eurooppa-poliittisessa selonteossa.

Selvitetään mahdollisuutta huolellisuusvelvoitteeseen perustuvaan EU-tasoiseen yritysvastuulakiin, joka ottaa huomioon eri kokoiset yritykset ja kansainväliset arvoketjut.

Tavoite

5

Turvallinen EU

Keinot

Suomi on aktiivisesti mukana EU-puolustusyhteistyön kehittämisessä. Pysyvä rakenteellinen yhteistyö (PRY) on keskeinen EU:n puolustusulottuvuutta koskeva hanke. Yksittäisiin PRY-hankkeisiin osallistumisessa käytetään tapauskohtaista harkintaa. Harkinnassa otetaan huomioon esimerkiksi Suomen oman puolustuskyvyn erityiset kehittämistarpeet. Pysyvän rakenteellisen yhteistyön puitteissa mahdollistetaan myös alueellinen yhteistyö. Puolustusrahaston puitteissa toteutettavalla yhteistyöllä tuetaan kansallisten suorituskykyjen sekä kotimaisen puolustusteollisen ja -teknologisen perustan kehittämistä.

EU:n valmiuksien vahvistamiseen hybridiuuhkien torjumiseksi panostetaan sekä EU:n että jäsenvaltioiden tasolla. Kriisinkestokyvyn kehittämiseksi panostetaan myös EU:n ja eurooppalaisen hybridiuuhkien torjunnan osaamiskeskukseen väliseen yhteistyöhön.

EU:n ulkorajavalvontaa kehitettäessä otetaan huomioon sen vaikuttavuus, humanitääriset näkökulmat sekä kansalliset erityispiirteet. Edistetään Frontexin tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Vapaa liikkuvuus Schengen-alueella turvataan.

3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi

Tilannekuva

Suomi on maailman turvallisimmaa ja sellaisena haluamme pysyä. Monissa kansainvälisissä vertailuissa olemme myös maailman vakain, vapain ja parhaiten ihmisten perusoikeuksia suojeleva maa, jossa on hyvä hallinto ja riippumaton oikeuslaitos. Tämä ei ole itsestään selvyyss. Olosuhteiden muutokset haastavat meitä ennakomaan ja varautumaan aiempaa paremmin. Suomen on huolehdittava sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta, oikeusvaltioperiaatteesta ja arjen turvallisuudesta.

Kansalaisten turvallisuus ja myös turvallisuuden kokemus ovat suomalaisen demokratian ja hyvinvointiyhteiskunnan ydintä. Yhteiset arvot, hyvinvointi, tasa-arvo, demokratia, luotettava hallinto, oikeusvaltio ja toimivat instituutiot luovat pohjan yhteiskunnan vakaudelle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Suomalainen demokratia nojaa oikeusvaltioon, jossa perustuslaki antaa vahvan suojan jo kaisen yksilön ihmisarolle ja koskemattomuudelle sekä muille perusoikeuksille. Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälistä ihmisoikeussopimuksia sekä EU:n perusoikeussäännöksiä. Oikeusvaltion ytimessä on laadukas perus- ja ihmisoikeudet turvaava lainsäädäntö, jota sovelletaan riippumattomissa tuomioistuimissa. Oikeusvaltioon kuuluu oikeuksien rinnalla myös yksilöiden velvollisuudet toisiaan sekä yhteiskuntaa kohtaan. Osana perusoikeuksiamme on alkuperäiskansamme saamelaisten kielelliset ja kulttuuriset oikeudet, joita valtio on sitoutunut kunnioittamaan ja edistämään.

Tulevan hallituskauden keskeisiä haasteita oikeusvaltion näkökulmasta ovat muuttunut turvallisuustilanne ja uhkien monipuolistuminen, eriarvoisuuden kasvu ja syrjäytymisen lisääntyminen, oikeuksien yhdenvertaisen toteutumisen ongelmät, turvallisuuden tunteen ylläpitäminen, luottamus yhteiskuntaan yleensä ja hyvät väestösuhteet sekä turvallisuusviranomaisten toimintakyky.

Tavoite

1

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja oikeuksien yhdenvertainen toteutuminen vahvistuvat

Keinot

Hallitus huolehtii oikeusjärjestelmän selkeydestä, oikeusturvasta ja lainsäädäntöratkaisujen johdonmukaisuudesta.

Sähköisten palveluiden esteettömyyttä parannetaan. Erityistä huomiota kiinnitetään viranomaiskieleen. Selkokielen käyttöä lisätään, jotta palvelut olisivat kaikkien saatavilla. Viranomaispalveluja kehitetään sellaisille, joilla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköisiä palveluja.

Rasismia ja syrjintää torjutaan kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla. Hallitus laatii rasismiin ja syrjinnän vastaisen toimintaohjelman. Rekrytointisyrittäjiin puututaan määrätietoisesti sekä viranomaisten osaamista ja tietoisuutta vähemmistöasioissa lisätään.

Laaditaan tasa-arvo-ohjelma. Hallitus sitoutuu sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseen muun muassa talousarvioprosessissa ja kaikissa keskeissä uudistuksissa.

Hallitus varmistaa kielellisten oikeuksien toteutumisen viranomaistoiminnassa, hallinnossa ja lainvalmistelussa. Koulutuksella ja henkilöstön rekrytoinnilla huolehditaan, että turvallisuusviranomaisten tosiallinen palvelukyky turvataan suomen ja ruotsin kielellä (erityisesti poliisi ja hätäkeskus).

Vanhusten ja vammaisten tietoisuutta omista oikeuksistaan vahvistetaan ja niiden tosiasiallista toteutumista tuetaan.

Tavoite

2

Turvallisuuden tunne vahvistuu ja turvallisuusviranomaisten toimintakyky varmistetaan

Keinot

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuus

Hallitus huolehtii perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä torjuu ihmisiin kohdistuvia oikeudenloukkauksia. Erityistä huomiota kiinnitetään ihmisten turvallisuuden paranemiseen, uusiin turvallisuusuhkiin varautumiseen ja turvallisuuden kokemuksen vahvistamiseen.

Hallitus ottaa päätöksenteossaan huomioon myös elintärkeän infrastruktuurin toimivuuden, väestön toimeentulon ja toimintakyvyn, henkisen kriisinkestävyyden, huoltovarmuuden sekä Suomen toiminnan kansainvälisten yhteisöjen jäsenenä.

Hallitus antaa eduskunnalle vuoden 2021 loppuun mennessä kokonaisvaltaisen hallintorajat ylittävän sisäisen turvallisuuden selonteen.

Uuden tiedustelulainsäädännön tehokas ja asianmukainen soveltaminen varmistetaan sekä tiedusteluviranomaisten toimivaltuksien ja erityisesti tiedustelua valvovien viranomaisten resurssien ajantasaisuus ja riittävyys taataan. Hallitus antaa tiedustelulainsäädännöstä kokonaisvaltaisen selonteon vuoden 2021 loppuun mennessä.

Turvallisuusviranomaisten toimintakyky

Rikollisuutta ja rikosten uusimista ehkäistään monipuolisin keinoin. Poliisin, syöttäjän, tuomioistuinten tai ulosoton kohtaamat henkilöt ohjataan myös muiden tarvitsemaansa palveluiden piiriin, kuten ulosotosta talous- ja velkaneuvontaan, poliisilta pähdehuoltoon tai väkivallan katkaisuohjelmaan, vankilasta ja yhdyskuntaseuraamuksista sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä rikollisuutta ehkäiseviin kuntoutusohjelmiin. Oikeusministeriölle osoitetaan rahoitus kolmivuotiseen hankkeeseen rikosten ennaltaehkäisyn tehostamiseksi.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota henkilökohtaiseen koskemattomuuteen sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten, erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten sekä lähi-suhdeväkivallan vähentämiseen. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien uhrien auttamiseksi matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuksia parannetaan ja vahvistetaan viranomaiskäytäntöjä. Seksuaalista hyväksikäyttöä ja väkivaltaa kokeneiden lasten auttamiseksi edistetään Lastenasiantalo-mallin laajentamista. Ihmiskaupan uhrin asemaa parannetaan itse ihmiskaupparikosprosessin etenemisestä riippumatta.

Rikosvastuu toteutumiseksi ja rikosten käsittelyaikojen nopeuttamiseksi lisätään poliisin, syöttäjien ja tuomioistuinten voimavaraja siten, että koko oikeudellisen prosessin käsittelyajat lyhenevät (esitulkinta, syöttäminen ja tuomioistuinkäsittely lainvoimaiseen tuomioon).

Radikalisaatiota ehkäistään viranomaisten ja järjestöjen yhteistyöllä sekä tukemalla järjestöjen toimintaa. Järjestöjen tarpeellinen rahoitus ja ohjaus varmistetaan, jotta toiminta olisi pitkäjänteistä ja valtakunnallista. Tietoa palveluista levitetään eri viranomaisille, jotta apua tarvitsevat osataan ohjata sopivan avun piiriin.

Poliisien määrä nostetaan 7 500 henkilötyövuoteen vuoteen 2022 mennessä. Tätä tuetaan poliisien koulutusmäärää lisäämällä. Vahvistuvat voimavarat kohdennetaan poliisin operatiiviseen toimintaan. Erilaisista etnisistä taustoista tulevien hakeutumista poliisikoulutukseen pyritään edistämään. Poliisin kielitaitoon kiinnitetään huomiota.

Hallitus lisää viranomaisten läsnäoloa ja näkyvyttä etenkin alueilla, joissa on heikoin palvelutaso. Poliisille määritellään enimmäsvasteajat koko Suomeen.

Lähiöpoliisitoimintaa, raskaan liikenteen valvontaa sekä ennalta ehkäisevän työn resursseja vahvistetaan. Harmaan talouden torjuntaohjelmaa jatketaan ja talousrikostutkinnan suorituskyvyn varmistamiseksi sisäministeriölle osoitettu määräaikainen erillisrahoitus muutetaan pysyväksi rahoitukseksi 2021 lukien. Verkossa tapahtuvan rikollisuuden tutkita ja torjuntaa vahvistetaan. Perustetaan ryhmä ihmiskaupparikosten paljastamiseen ja tutkimiseen.

Turvataan Rajavartiolaitoksen suorituskyky muuttuvassa toimintaympäristössä. Rajavartiolaitoksen tekniset valvontajärjestelmät ja kaksi lentokonetta uusitaan vuoteen 2022 mennessä.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyötä jatketaan. Turvallisuusviranomaisten hallinnollista yhteistyötä kehitetään ja syvennetään.

Hallitus jatkaa toimenpiteitä, joilla turvataan turvallisuusviranomaisille terveelliset, turvaliset ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaiset toimitilat.

Ehkäistään ja torjutaan paperittomuutta laaja-alaisella viranomaisyhteistyöllä.

Päivitetään laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastainen toimintaohjelma.

Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan suorituskyky ja voimavarat varmistetaan ottaen huomioon kansalliset ja alueelliset palvelutarpeet. Vahvistetaan pelastustoimen ja siviili-valmiuden tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Pelastusviranomaisten johto- ja tilannekeskuskokonaisuus yhtenäistetään sekä huolehditaan sen kytkeytymisestä muiden viranomaisten johto- ja tilannekeskuksiin.

Sopimuspalokuntien toimintaedellytyksiä pelastuslaitosten kumppanina vahvistetaan tunnistaen myös niiden nykyiset ja tulevaisuuden haasteet sekä erityispiirteet. Uudistetaan pelastuslaki kokonaisvaltaisen selvityksen pohjalta. Hallitus huolehtii koko maan kattavasta paloasemaverkostosta.

Viranomaisten ja muiden turvallisuustoimijoiden kriittinen viestintä ja yhteistyö turvataan koko maassa. Tulevaisuuden laajakaistaisen viranomaisverkon (Virve) toimintaedellytykset varmistetaan huomioiden haavoittuvuudet ja riskitekijät.

Hallitus uudistaa kansallisen kyberturvallisuusstrategian ja käynnistää strategian toimenpanon. Kyberturvallisuuden strategista johtamista kehitetään. Kyberturvallisuuden

rahoitusta sekä Kyberturvallisuuskeskuksen kykyä tukea eri toimialojen yritysten, hallinnon sekä kansalaisten kyberturvallisuutta vahvistetaan. Kansalaisten kyberosaamista kasvatetaan.

Yhteiskunnan haavoittuvuutta vähennetään vahvistamalla kriittisen infrastruktuurin toimintakykyä myös kriisilanteissa. Suomessa sijaitsevan Euroopan hybridiosaamiskeskuksen toimintaa tuetaan.

Rahanpesun ja terrorismin rahoituksen torjumiseksi varmistetaan riittävä viranomaisten resurssit, parannetaan tiedonvaihtoa ja tehostetaan valvontaa.

Elinkeinoelämän kykyä selvitä lisääntyvän tietotekniikan hyödyntämisen tuomista riskeistä vahvistetaan. Rahoitusalalla varautumista koskeva lainsäädäntöä täsmennetään siten, että yhteiskunnan kannalta elintärkeiden rahoitusmarkkinapalveluiden jatkuvuus turvataan kansallisissa varajärjestelyissä myös vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

EU-maiden sisäisen turvallisuuden toimijoiden ja kriisinhallintaoperaatioiden yhteistyötä tuetaan muun muassa hallitsemattoman muuttoliikkeen, terrorismin ja kansainvälisten ri-kollisuuden ehkäisemiseksi.

Tavoite

3

Demokratia, osallisuus ja luottamus yhteiskunnan instituutioihin
vahvistuvat

Keinot

Hallitus turvaa osallisuuden ja monimuotoisen kansalaistoiminnan edellytykset valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti.

Kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä vahvistetaan. Eriarvoisuutta torjutaan osallisuudella. Kaikkien mahdollisuutta merkitykselliseen kansalaistoimintaan edistetään ja turvataan järjestöjen toiminnan autonomisus.

Hallitus kartoittaa eri väestöryhmien keskuudessa esiintyviä syrjäytymisen riskitekijöitä ja keinoja niihin vaikuttamiseksi. Vähemmistöryhmien osallisuutta koulutuksessa parantetaan. Vahvistetaan osallistumisoikeuksien ja aktiivisen osallistumisen toteutumista sekä hyviä väestösuhteita.

Syrjätyneiden tai syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden avunsaantia tehostetaan viiranomaisten välistä palveluun ohjaamista kehittämällä. Syrjäytymisriskin tunnistamista kehitetään ja mahdollistetaan varhaisen puuttumisen malli, kun useampi syrjäytymisindikaattori täytyy.

Kuolemiskäytäntöjä ja vaikutusten arviontaan parannetaan sekä lisätään kansalaisyhteiskuntaan liittyvä osaamista hallinnossa.

Kansalaistoimintaa häiritsevää hallintokuormaa puretaan ja lupakäytäntöjä kevennetään. Selvitetään ja poistetaan pikaisesti muun muassa tulorekisterin aiheuttama tarpeeton kansalaistoimintaa häiritsevä hallinnollinen taakka pienille yhdistyksille.

Aselupakäytännöt yhdenmukaistetaan niin, ettei aselainsääädäntö kiristy.

Tiedonvälitys ja journalismi

Hallitus tukee sananvapautta ja demokratian toimivuutta vahvistamalla vastuullisen median toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä sekä kansalaisten tasavertaisia mahdollisuuskuria saada luotettavaa tietoa ja sivistää itseään.

Yleisradion riippumattomuus turvataan ja sen merkittävä roolia kaikkia suomalaisia palvelevana julkisena mediana vahvistetaan.

Vääärän tiedon ja valeutisoinnin leviämistä ehkäistään edistämällä medialukutaitoa muun muassa opettajankoulutuksessa, kouluissa ja nuorisotyössä. Tietoisuutta hybridivaikuttamisesta lisätään.

Vastuullisen journalismin toimintaedellytyksiä tuetaan erityisesti nuorten suosimien digitaalisilla alustoilla toimivien medioiden osalta.

Hallitus seuraa tekoälyn käytön vaikutuksia ihmisten yhdenvertaisuuteen. Varmistetaan, ettei tekoälyjärjestelmissä hyödynnetä välittömästi tai välillisesti syrjiviä toimintamalleja.

Digitaalisesti talletetun informaation säilyvyys ja luotettavuus varmistetaan. Huolehditaan, että Suomella on varmennettua ja pysyvä digitaalista historiaa.

Vahvistetaan tukipalveluita, joilla edistetään ikäihmisten kykyä käyttää sähköisiä palveluja sekä autetaan lapsia suojautumaan ja käsittelemään verkossa kohtaamiaan ongelmia.

Ylivelkaantumiseen liittyvät kysymykset

Hallitus toimii tehokkaasti ylivelkaantumisen ja siihen liittyvien ongelmien vähentämiseksi. Talous- ja velkaneuvonnan saatavuutta parannetaan ja palveluihin ohjaamista tehostetaan koko maassa oikeusministeriölle osoitettavan lisämäärärahan puitteissa. Sosiaalinen luototuksen valtakunnallistaminen selvitetään, ja selvityksen pohjalta se otetaan käytöön koko maassa vaalikauden aikana.

Kansalaisten talousosaamista ja talouden hallintaa kehitetään kaikissa ikäryhmissä ja ylivelkaantuneiden avunsaantia parannetaan. Hallitus vahvistaa poikkihallinnollista yhteisyyötä velkakierteiden ehkäisemiseksi. Talousosaamista lisätään eri asteisessa koulutuksessa velkaantumisongelman ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä. Taloussosiaalityön osaamista vahvistetaan osana sosiaalityön koulutusta.

Hallituskaudella 2015–2019 hyväksytyn kuluttaja- ja pikaluottoja koskevan säätelyn tehotakuutta seurataan. Mikäli sen tehokkuudessa havaitaan puutteita, ryhdytään toimenpiteisiin säätelyn tehostamiseksi ja kuluttajaluottojen markkinoinnin säantelemiseksi. Vähennetään kuluttajaluottojen houkuttelevuutta jatkamalla aggressiivisen markkinoinnin hillitsemiseen tähtäävää työtä. Pikaluoton myöntäjien valvonta keskitetään Finanssivalvontaan.

Perintätoimien kohteena olevilta laskutettavien perintäkulujen määälle säädetään euronmääräiset ylärajat myös velallisen ollessa muu kuin kuluttaja-asemassa oleva yksityishenkilö. Hallitus ryhtyy toimiin vahvistaakseen viranomaisten edellytyksiä puuttua lain tai hyvän perintätavan vastaiseen perintätoimintaan.

Hallitus selvittää pikaisesti vaalikauden alussa ulosottokaaren muutostarpeet, esimerkiksi velallisen suojaosan kohdalla, ja tekee tarvittavat lainsäädännölliset muutokset. Tavoiteena on korottaa ulosoton suojaosaan vähintään takuueläkkeen tasolle.

Positiivinen luottorekisteri otetaan käyttöön hallituskauden aikana, ja samalla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaiakaat.

Hallitus selvittää yksityishenkilön velkajärjestelyn ja yrityssaneerausta koskevien lakienvuoden tavoitteena velkajärjestelyjen ja niiden kattavuuden parantaminen.

Rahapelipoliikka, Veikkauksen asema ja veikkausvoittovarat

Rahapelihaittojen hillitsemiseksi rahapelipoliikalla turvataan Veikkaus Oy:n kanavointikykyinen yksinoikeus ja Veikkaus Oy:n toimintaedellytykset nopeasti muuttuneessa toimintaympäristössä.

Rahapelihaittoja torjutaan tehokkaasti. Rahapelipelaamista ohjataan lailliseen, vastuulliseen ja valvottuun pelitarjontaan.

Rahapelipoliikan tavoitteiden varmistamiseksi hallitus toteuttaa hallituskauden alussa arpajaislain uudistuksen toisen vaiheen.

Arpjaislain vastaiseen markkinointiin puututaan tehokkaasti. Selvitetään keinoja rajoittaa pelaamista yksinoikeusjärjestelmän ulkopuolisten toimijoiden sivustoille.

Järjestöjen valtionapukäytännöt

Järjestöjen avustusten ja rahoituksen riittävyyttä seurataan muuttuvassa toimintaympäristössä.

Järjestölle jaettavien avustusten sekä valtionapujen käytäntöjä eri hallinnonaloilla selvitetään oikeusministeriön ja tuotonjakoministeriöiden kesken ja soveltuvin osin yhdenmukaistetaan. Uudistustyön lähtökohtana on kansalaisjärjestöjen autonomian kunnioittaminen ja byrokratian keventäminen, pitkäjänteisyden ja ennakoitavuuden turvaaminen, järjestöjen yhdenvertainen kohtelu sekä avoimuus ja läpinäkyvyys.

Rakennetaan vahvaa kumppanuutta järjestöjen ja valtion välillä eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Turvapaikka- ja pakolaispolitiikka

Globaalii pakolaistilanteeseen vastaaminen edellyttää yhteisiä eurooppalaisia ratkaisuja. Suomi tekee turvapaikka- ja pakolaispolitiikkassa jatkuvaa pohjoismaista yhteistyötä edistäen yhtenäisiä linjoja ja käytäntöjä. Suomi edistää yhteisten ihmisoikeuksia kunnioittavien eurooppalaisten turvapaikka- ja pakolaispolitiikkaa koskevien ratkaisujen muodostusta pyrkimyksenä oikeudenmukainen ja kestävä vastuunjako Euroopan maiden kesken.

Suomi edistää osana kansainvälistä yhteistyötään kiintiöpakolaisjärjestelmän laajempaa käyttöä. Yhteistyötä YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n kanssa jatketaan, jotta voimme tarjota turvaa kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville.

Kiintiöpakolaisjärjestelmä on mahdollistanut kansainvälisten suojeleun tarpeen perusteella myönnnettävien oleskelulupien kohdentamisen erityisesti kaikkein haavoittuvimmassa asemassa oleville. Tämä järjestelmä on vaikuttava sekä turvallinen tapa toteuttaa humanitääristä maahanmuuttoa. Kiintiöpakolaisia valittaessa painotetaan haavoittuvaa asemaa ja otetaan huomioon myös kotoutumisen edellytyksiä, kuten muun muassa perheiden yhdessä pitäminen.

Kiintiöpakolaisten määrä nostetaan vuonna 2020 vähintään 850 tasolle. Tämän jälkeen arvioidaan vuosittain kiintiöpakolaisten määrä välille 850–1 050 ottaen huomioon turvapaikanhakijoiden määrä.

Turvapaikkaprosessin sujuvuus ja perusoikeuksien toteutuminen varmistetaan sekä näytökynnyksen kohtuullisuus arvioidaan. Turvapaikkahakemukset käsitellään ilman aiheettomia viivästyksiä yksilöllisessä ja oikeusturvan takaavassa menettelyssä tavoitteena kuuden kuukauden käsitellyaika.

Selvitetään ulkomaalaislakiin tehtyjen lukuisten erillisten lakimuutosten ja soveltamiskäytäntöjen yhteisvaikutukset oikeusturvaan.

Vapaaehtoisen paluun järjestelmää kehitetään ensisijaisena vaihtoehtona turvata kielteisen päätöksen saaneiden maasta poistuminen kestävä paluuta tukien. Palautuksia toimeenpanaan tehokkaasti kunnioittaen perustuslain ja kansainvälisen ihmisoikeus-sopimusten palautuskieltoja.

Hallitus pyrkii saamaan aikaan palautussopimukset kaikkien keskeisten kolmansien maiden kanssa, joiden kansalaisia Suomi voi palauttaa turvallisesti. Jatketaan yhteistyötä sen varmistamiseksi, että viranomaisten linjaukset keskeisimpien lähtömaiden tilanteesta ja sisäisen paon mahdollisuudesta ovat linjassa YK:n pakolaisjärjestön suositusten kanssa huomioiden myös EASOn selvitykset.

Käynnistetään lakimuutos ulkomaalaislain muuttamiseksi siten, että säilöönnotolle ja asumisvelvollisuudelle vaihtoehtoisena vähemmän rajoittavana ja yhteiskunnan kannalta tarkoituksenmukaisempana turvaamistoimena säädetään kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneen henkilön tekninen valvonta.

Selvitetään yli 15-vuotiaiden lasten säilöönnoton vaihtoehtoja.

Hallitus kehittää lainsäädäntöä ja soveltamiskäytäntöä sen edistämiseksi, että työllistyneet kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneet voivat nykyistä joustavammin saada oleskeluluvan työn perusteella.

Selvitetään perheenyhdistämiseen liittyviä ongelmia sekä kansainvälistä suojaa saavien perheenkokoajiin sovellettavien tulorajojen kohtuullisuutta ottaen huomioon perhe-elämän suoja, lapsen edun toteutuminen ja muissa Pohjoismaissa sovellettavien toimeentuloedellytysten taso ja käytännöt. Toimeentuloedellytyksen soveltaminen kansainvälisten suojojen tarpeen perusteella oleskeluluvan saaneisiin alaikäisiin perheenkokoajiin lopetetaan.

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

Tilannekuva

Turvallinen oikeusvaltio edellyttää perus- ja ihmisoikeuksien ja oikeusturvan yhdenvertaista toteutumista sekä hyvien väestösuhteiden, osallisuuden ja osallistumisoikeuksien vahvistamista. Näin ylläpidetään yhteiskuntarauhaa ja kansalaisten luottamusta. Erityistä huomiota kiinnitetään heikoimmassa asemassa olevien ihmisten oikeuksien turvaamiseen. Esimerkiksi lähisuhdeväkirallan uhrien, vanhusten, vammaisten, sukupuolivähemmistöjen, etnisten vähemmistöjen sekä turvapaikanhakijoiden asemassa on edelleen vakavia puutteita. Puutteita on myös ihmisoikeusongelmien tunnistamisessa sekä raportoinnissa.

Nykytilan parantaminen edellyttää arjen turvallisuuden edistämistä, eriarvoisuuden kaaventamista sekä toimivaa kansalaisyhteiskuntaa, jossa syrjäytymiseen ja vihapuheeseen puututaan. Lisäksi yhdenvertaista osallistumista yhteiskuntaan sekä pääsyä koulutukseen ja työelämään edistetään tavoitteellisesti.

Yhteiskunnallinen passivoituminen on lisääntynyt ja esimerkiksi äänestysaktiivisuus on muihin Pohjoismaihin verrattuna alhainen. Liian moni kokee, ettei kykene vaikuttamaan itseään koskeviin asioihin ja yhteiskunnan kehitykseen. Yhteiskunnallisessa osallisuudessa on suuria sosioekonomisia ja alueellisiakin eroja.

Tavoite

1

Toimiva demokratia sekä laadukas lainsäädäntö, joka edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Keinot

Lainvalmistelijoiden osaamista perus- ja ihmisoikeuksissa vahvistetaan johdonmukaisesti. Ministeriöiden rajat ylittävää tukea lisätään, jotta lakienvaikutukset myös ihmisten toimeentuloon, ympäristöön, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja yritysten toimintaedellytyksiin voidaan arvioida perusteellisesti. Perustuslain asemaa ja sen tulkinnan riippumattomuutta kunniotetaan ja vahvistetaan samalla, kun lakiesitysten perustuslainmukaisuuden sekä vaikutusten arvointia tehostetaan ja laajennetaan.

Valmistellaan kolmas kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma. Ihmisoikeusongelmien tunnistamisen ja raportoinnin ongelmien puututaan määritetöisesti turvamalla erillisvaltuutettujen ja muiden viranomaisten toiminta sekä kansalaisjärjestöjen

ja kansainvälisen toimijoiden toimintaedellytykset. Toteutetaan yhdenvertaisuuslain osittaisuudistus.

Lainsäädännön arvointineuvoston roolia vahvistetaan samalla, kun Suomeen laaditaan valtioneuvostotasoinen lainsäädännön jälkiarvointijärjestelmä, jonka valmistelu aloitetaan mahdollisimman pian. Laaditaan paremman sääntelyn kokonaisvaltainen toimintaohjelma.

Suomi edistää EU:n yhteisten perusarvojen toteutumista vaativalla, että jäsenmaille maksettavat tuet, kuten rakennerahestovarat kytketään EU:n perusarvojen noudattamiseen. Lainvalmistelussa edistetään pohjoismaista yhteistyötä, etenkin EU-direktiivien voimaansaattamiseksi, jottei synny uusia rajaesteitä Euroopassa. Suomi on aloitteellinen pohjoismaisen digitaalisen säädöskokoelman luomiseksi.

Käynnistetään vuoteen 2025 ulottuva hallinnonalat ylittävä demokratiaohjelma. Demokratiaohjelmalle keskeistä on kouluopetuksen ja koulujen toimintakäytäntöjen kehittäminen. Sillä myös tuetaan lasten ja nuorten valmiuksia vaikuttaa omassa lähiympäristössään ja laajemmin yhteiskunnassa, ulkopuolisuitta kokevien osallisuuden vahvistamista, kansalaisjärjestöjen autonomian ja toimintaedellysten turvaamista sekä lähi-demokratian vahvistamista.

Edistetään aktiivisesti monipuolisia ja vaikuttavia osallistumisen mahdollisuuksia ja suoran demokratian keinoja. Niitä ovat esimerkiksi käyttäjädemokratia, kansalaistraudit, kuntalaishastattelut, nuorisovaltuustot, verkkovaltuustot ja osallistuva budjetointi. Lisäksi etsitään keinoja kytkeä pop-up-tilaisuudet ja kevytosallistuminen poliikkaan ja poliittiseen keskusteluun.

Korruptionvastaista toimintaa tehostetaan säätämällä ilmoittajan suojelesta (niin sanottu Whistleblower-direktiivi) sekä lisäämällä läpinäkyvyttä kaikessa päätöksenteossa.

Säädetään avoimuusrekisteri parlamentaarisen valmistelun pohjalta kansalaisyhteiskuntaa kuullen. Lain tarkoituksesta on päätöksenteon läpinäkyvyyden parantaminen ja sitä kautta epäasiallisen vaikuttamisen torjunta sekä kansalaisten luottamuksen vahvistaminen.

Selvitetään tarve ajantasaistaan julkisuuslaki koskemaan asiakirjakohtaisuuden lisäksi tietoa laajemmin. Arvioidaan julkisuuslain soveltamisen laajentamista koskemaan julkisen sektorin omistamia tai määräysvallassa olevia oikeushenkilöitä.

Julkisuuslain noudattamista vahvistetaan tiukentamalla viranomaisten velvollisuutta julkisuuslain ja sitä koskevan oikeuskäytännön julkisuusmyönteiseen noudattamiseen sekä selvittämällä nykyistä selkeämät seuraamukset lain rikkomisesta.

Laaditaan uudistettu kansalliskielistrategia, joka turvaa kaikkien oikeuden saada palvelua kansalliskielillä ja parantaa kieli-ilmapiiriä. Strategia vastaa Kotimaisten kielten keskuksen huoleen kansalliskielten asemasta muuttuvassa kieliympäristössä.

Kaikki valtiolliset ohjeet ja säännökset annetaan myös ruotsiksi niiltä osin kuin ne koskevat myös Ahvenanmaata. Lisäksi laaditaan kielipoliittinen ohjelma, jossa otetaan huomioon muut Suomessa puhutut kielet, erityisesti saamen kielet, romanikieli, karjalan kieli ja viittonakielten.

Uudistetaan vahingonkorvauslain julkisyhteisön korvausvastuuta koskeva sääntely.

Henkilötietojen suojaa kehitetään määritetietoisesti. Edistetään Pohjoismaiden neuvoston yhteispohjoismaista sähköistä identiteettiä koskevaa hanketta.

Ahvenanmaan itsehallintoa kehitetään ja vaalitaan hyvässä yhteistyössä Ahvenanmaan kanssa. Ahvenanmaan itsehallinnon uudistaminen jatkuu. Ahvenanmaa-kysymysten yhteensovittamista kehitetään. Varmistetaan toimiva yhteydenpito ruotsin kielellä valtionhallinnon ja maakunnan itsehallinnon välillä. Ahvenanmaan vaikuttamismahdollisuudet EU-asioissa turvataan.

Hallituskauden aikana tehdään Ahvenanmaa-strategia, jossa on konkreettisia ehdotuksia, miten Ahvenanmaa-osaamista vahvistetaan ja kehitetään valtionhallinnossa sekä varmistetaan resurssien riittävyys.

Ahvenanmaan itsehallintoa nostetaan itsehallinnon 100-vuotisjuhlavuoden yhteydessä kansainvälisesti esille esimerkkinä onnistuneesta ja menestyksekästä itsehallintoratkaisusta.

Tavoite

2

Toimivat oikeusprosessit ja oikeusturva (muun muassa oikeusturvan saatavuus taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta, oikeudenkäytien kesto)

Keinot

Oikeudenhoidon riittävät resurssit turvataan ja oikeudenkäytien kokonaiskestoja lyhennetään. Oikeudenkäytien kustannuksia alennetaan ja sujuvoitetaan muun muassa digitalisaation avulla ja vahvistetaan oikeudenalaista erityisosamista tuomioistuimissa. Rikosasioiden käsitteilyä nopeutetaan varmistamalla parempi yhteistyö syyttäjän ja

poliisien kesken. Syrjäytymisen ehkäiseminen, koulutus ja kiinnijäämisriskin nostaminen ovat tärkeimpiä rikollisuutta ehkäiseviä toimia.

Selvitetään oikeudenkäyntikulujen määräytymisperusteita muun muassa kulturiskin alentamiseksi. Selvitetään oikeusavun tularajojen nostamista, keskituloisten oikeusapua ja oikeusturvavakuutusten säältelyä.

Keskitetään oikeudenkäynneissä näytön vastaanottaminen käräjäoikeuksiin niin, että todistelu taltioidaan hovioikeuskäsittelyä varten.

Käynnistetään hanke tuomioistuinten oikeudenkäytön kehityssuuntien ja nykyisen tuomioistuinrakenteen tarkoituksenmukaisuuden arvioimiseksi sekä toimintatapojen uudistamiseksi.

Tuomioistuinverkko ja ulosottoviraston toimipisteverkko säilytetään nykyisellään. Vankila-verkkoa kehitetään edelleen turvaten samalla nykyiset toimipisteet.

Lautamiesjärjestelmä säilytetään ja selvitetään lautamiesten valintatavan uudistaminen tuomioistuinten riippumattomuutta ja puolueettomuutta vahvistavasti.

Selvitetään maksuaikoja ja maksukyvyttömyyttä koskevan lainsäädännön uudistamista, taavoitteina etenkin pienien ja keskisuurten yritysten toimintaedellytysten vahvistaminen.

Selvitetään tarve lainsäädännölle, joka turvaa pienyrittäjien asemaa markkinoilla. Puuttuaan epäreiliun kilpailuun lisäämällä Kilpailu- ja kuluttajaviraston sekä Markkinaoikeuden resursseja.

Ajantasaistetaan kuluttajansuojaa etenkin palveluiden osalta. Samalla kuluttajansuojalainsäädännön noudattamista tehostetaan uudistamalla kuluttajaviranomaisten toimivaltuuskia koskeva säältelyä.

Puhelin- ja kotimyyntiä rajoitetaan ja säädellään tiukemmin kuluttajan suojaksi.

Sovittelun käyttöä vahvistetaan oikeudenkäyntien määrän vähentämiseksi. Sovittelua ei käytetä tilanteessa, jossa se saattaa uhata uhrin oikeusturvaa. Arvioidaan lähisuhdeväki-vallan sovittelun jatkamista. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet tuoda sovittelun kaltaisia menettelyjä joihinkin hallintoprosesseihin ja selvitetään pienien yksityisten, mukaan lukien yritysten, välisten riita-asioiden ratkaisua kevyemmillä menettelyillä, esimerkiksi lautakunnilla. Selvitetään mahdollisuudet tasata juttuja joustavammin tuomioistuinten välillä.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva vahvistetaan niin, että mahdollistetaan avustajan käyttö turvapaikkapuhuttelussa. Lisäksi otetaan käyttöön tuntiperusteiset palkkiot avustajille sekä yleiset hallinto-oikeudelliset valitusajat. Parannetaan turvapaikanhakijoille suunnattua yleistä oikeudellista neuvontaa, arviodaan turvapaikkamenettelyn laatu ja lapsen edun toteutumista sekä varmistetaan turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten pätevyys ja huolellisuus.

Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa jatkamalla ulosottolaitosten ja konkurssiasiamiehen toimiston lisärahoitusta.

Selvitetään uusia keinoja, esimerkiksi hallinnollisia sanktioita, tahalliseen tai törkeän huolimattomaan alipalkkaukseen puuttumiseksi.

Tavoite

3

Vahvistetaan yhteiskunnan eheyttä (osallisuus, hyvä etniset suhteet, syrjinnän ehkäisy, kasautuvan syrjäytymisen ja eriarvoistumisen katkaiseminen)

Keinot

Tuetaan tasa-arvoista vuorovanhemmuutta. Mahdollistetaan lapselle kaksi tasavertaista osoitetta.

Säädetään itsemääräämisoikeutta kunnioittava laki sukupuolen vahvistamisesta. Vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan ja lääketieteelliset hoidot eriytetään juridisen sukupuolen korjauksesta.

Sukupuolen voi hakemuksesta korjata täysi-ikäinen henkilö, joka esittää perustellun selvityksen siitä, että hän pysyvästi kokee kuuluvansa korjattavaan sukupuoleen. Sukupuolen korjaamiseen tulee harkinta-aika.

Henkilötunnuksen sukupuolisidonaisuudesta luovutaan osana henkilötunnuksen uudistamista valtiovarainministeriön selvityksen pohjalta.

Intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeutta vahvistetaan ja luovutaan pienien lasten kosmeettisesta, ei-lääketieteellisestä sukuelinkirurgiasta.

Yhdistetään äitiys- ja isyyslait vanhemmuuslaiksi.

Selvitetään ei-kaupallisen sijaissynnytyksen salliminen lainsäädännössä erikseen määriteltyissä tapauksissa.

Hallitus kunnioittaa ja edistää kaikkien saamelaisten ja saamelaisryhmien kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista ottaen huomioon kansainväliset sopimukset. Osana tätä työtä selvitetään ILO 169 -sopimuksen ratifioinnin edellytyksiä. Jatketaan työtä saamelaiskärjälain uudistamiseksi. Totuus- ja sovintokomission työtä jatketaan. Selvitetään pikaisella aikataululla saamelaiskärjävaalien ajankohtaan liittyvä kysymys.

Hallituskaudella laaditaan laaja-alainen hyvien väestösuhteiden edistämisen toimintaohjelma täydentämään valtion kotouttamisohjelmaa. Arvioidaan tarve puuttua vakavimpiin järjestätyneen rasismiin muotoihin lainsäädännön keinoin.

Valtioneuvosto käynnistää valtiollisen sovintoprosessin kuuroihin kohdistuneista oikeudenloukkauksista Suomen historiassa.

Tavoite

4

Turvallinen oikeusvaltio (vastuullinen rikosseuraamusjärjestelmä, rikoslaki ja rikosuhrien aseman parantaminen)

Kriminaalipoliitikka tähtää kokonais- ja uusintarikollisuuden vähentämiseen, vaikuttavan kuntouttavan toiminnan vahvistamiseen sekä rikosseuraamusviranomaisten ja muiden sektoreiden välisen yhteistyön lisäämiseen. Kohdennetaan väkivallan vastaista työtä väki- valtataipumuksia itsessään tunnistavalle, kaikki sukupuolet huomioiden.

Keinot

Turvataan rikoksen uhrin ja henkirikoksen uhrin omaisten parempi tuki ja mahdollisuus saada korvauksia Valtiokonttorilta. Vahvistetaan matalan kynnyksen ilmoitusmahdollisuksia ja viranomaiskäytäntöjä. Uudistetaan lähestymiskieltoon liittyvä lainsäädäntö turvamaan paremmin uhrin oikeudet. Säädetään rikoslain 6 luvun 5 pykälän mukaiseksi koven-tamisperusteeksi rikoksen tekeminen sukupuoleen perustuvasta vaikuttimesta.

Laaditaan naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma, jossa muun muassa lisätään uhrien tukipalveluja sekä turvakotien paikkamääritö ja resursointia Euroopan neuvoston edellyttämälle tasolle. Perustetaan itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väki-vallan raportoijan tehtävä ja huolehditaan Istanbulin sopimuksen toimeenpanosta. Ehkäis-tään myös miehiin kohdistuvaa väkivaltaa sen kaikissa muodoissa.

Turvataan resurssit sukuelinten silpomisen vastaiseen työhön. Mahdollistetaan pakkoavio-liittojen mitätöinti ja selvitetään niiden kriminalisointia.

Laaditaan laki ihmiskaupan uhrien auttamisesta, joka turvaa kuntien mahdollisuuden auttaa uhreja ja lisää sosiaali- ja terveydenhuoltolakeihin viittauksia ihmiskaupan uhreihin. Vastaanottolakia päivitetään niin, että kytkentä rikosprosessiin heikkenee kansainvälisen velvoitteiden edellyttämällä tavalla.

Ihmiskaupan uhrien turvallisesta ja tuetusta asumispalvelusta säädetään ja huolehditaan EU-lainsäädännön edellyttämällä tavalla. Toiminnan valvonta- ja ohjaustehtävä osoitetaan Terveten ja hyvinvoinnin laitokselle.

Toteutetaan seksualirikoslainsäädännön kokonaisuudistus, jossa lähtökohtina ovat koskemattomuus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Muutetaan rikoslain raiskausmääritelmä suostumuksen puutteeseen perustuvaksi oikeusturvasta huolehtien. Laajennetaan seksualirikosten uhrien tukikeskusten palvelutarjontaa ja valtakunnallista kattavuutta. Laaditaan Suomeen Lanzaroten sopimuksen kansallinen toimeenpanosuunnitelma yhteistyössä järjestöjen kanssa lapsiin kohdistuvan seksuaalisen väkivallan ehkäisemiseksi ja varmistetaan sen kohteeksi joutuneiden palvelut.

Törkeimpien väkivalta- ja seksualirikosten rangaistavuutta arvioidaan niin, että rangaisukset ovat oikealla tasolla sekä suhteessa teon vahingollisuuteen että muista rikoksiista langetettaviin rangaistuksiin. Erityisesti lapsiin kohdistuvien törkeiden seksualirikosten vähimmäisrangaistuksia korotetaan. Arvioidaan vaarallisimpien väkivaltarikollisten vapautumisen edellytyksiä perusteellisesti.

Hallituskauden aikana toteutetaan poikihallinnollisesti toimenpiteitä, joilla puututaan nykyistä vahvemmin järjestelmälliseen häirintään, uhkailuun ja maalittamiseen, joka uhkaa sananvapautta, viranomaistoimintaa, tutkimusta ja tiedonvälitystä. Turvataan edellä mainittujen rikosten torjuntaan ja selvittämiseen riittävät resurssit sekä osaaminen. Edistetään syrjintä- ja viharikostilanteen systemaattista seurantaa kansallisesti ja kansainvälisesti.

Selvitetään ja tarvittaessa tarkennetaan kotirauhan ja julkisrauhan rikkomisen soveltuvuus yritystoimintaan, elinkeinonharjoittajiin ja tuotantotiloihin kohdistuvaan häirintään.

Selvitetään ympäristöriskosten ennaltaehkäisyn ja seuraamusjärjestelmän tehostamista.

Toteutetaan maanomistajan oikeusturvaa parantava ja kuntien maapolitiikan turvaava lunastuslain kokonaisuudistus.

3.3.2 Puolustuspolitiikka

Tilannekuva

Suomen turvallisuusympäristö on muuttunut epävakaampaan suuntaan, ja muutoksen arvioidaan olevan pitkäkestoinen. Itämeren alueen sotilasstrateginen merkitys on kasvanut, ja sotilaallinen toiminta alueella on lisääntynyt. Uusien vaikuttamiskeinojen kehitys on vaikeuttanut uhkatalanteiden tunnistamista ja niihin reagoimista. Kybertoimintaympäristön ja hybridiuuhkien merkitys kasvaa, eikä niiden käyttöä poliittisten ja sotilaallisten päämäärien saavuttamiseksi voida sulkea pois. Turvallisuusympäristön kehitys on asettanut kasvaneita vaatimuksia erityisesti tilannekuvalle, ennakkovaroituskyvylle ja valmiudelle. Vaikka Suomeen ei tällä hetkellä kohdistu sotilaallista uhkaa, yllättävä turvallisuusympäristön muutokset ovat mahdollisia.

Sotilaallisen toimintaympäristön muutoksen ohella haasteena on myös käytöstä poistuva kalusto. Suomen puolustus on 2020-luvulla poikkeuksellisessa tilanteessa, kun kahden puolustushaaran pääjärjestelmät poistuvat käytöstä lähes samanaikaisesti.

Vuosina 2012–2014 toteutetussa puolustusvoimauudistuksessa puolustusbudjettia leikattiin noin 10 prosenttia pääosin sen hetkisen taloudellisen tilanteen vuoksi. Uudistukselle asetetut säästötavoitteet saavutettiin.

Tavoite

1

Uskottava puolustus

Suomi pitää huolen uskottavasta kansallisesta puolustuksestaan ja sen riittävästä resursoinnista. Suomen puolustuskyky perustuu yleiseen asevelvollisuuteen, koulutettuun reserviin, koko maan puolustamiseen ja korkeaan maanpuolustustahtoon. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärenä on ehkäistä Suomen joutuminen sotilaallisen konfliktin osapuoleksi.

Suomi harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisemiseksi. Suomi ei salli alueensa käyttämistä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan. Kansainvälinen puolustusyhteistyö, kansainvälinen koulutus- ja harjoitustoiminta sekä osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan ovat tärkeä osa Suomen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa.

Keinot

Toimintaympäristön kehitystä vastaan puolustuskyvyn ylläpito ja sen kehittämisedellytykset varmistetaan turvaamalla puolustushallinnolle riittävät resurssit. Puolustuksen resursoinnissa noudatetaan puolustusselontekoa (2017).

Suomen sotilaallinen puolustuskyky on kokonaisuus, ja sitä kehitetään tasapainoisesti kai-kissa puolustusharjoissa. Maavoimien toimintaedellytykset turvataan ja kalustoa ja materiaalia kehitetään suunnitelmallisesti.

Puolustusvoimien henkilöstöä lisätään hallituskaudella noin 100 tehtävällä. Turvallisuustilanteen muutokset edellyttävät puolustusvoimilta korkean valmiuden ylläpitämistä ja suorituskyvyn jatkuva kehittämistä. Lainsäädäntö ja tehtävät ovat muuttuneet ja kansainvälichen toiminnan määrä on kasvanut. Henkilöstön jaksamiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Puolustushallinnon kiinteistöjärjestelmää kehitetään palvelemaan puolustushallinnon tarpeita aiempaa paremmin. Senaatti-kiinteistöille perustetaan tytärlivelaitos Puolustuskiinteistöt, joka vastaa puolustushallinnon erityistarpeista muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Puolustuskiinteistöjen velvoitteista säädetään lailla. Tavoitteena on vähentää toimitalustannusten nousua.

Kansainvälinen puolustusyhteistyö on osa Suomen puolustuskykyä. Puolustusyhteistyöllä, mukaan lukien kansainvälinen harjoitustoiminta ja kansainvälinen puolustusmateriaalyhteistyö, vahvistetaan Suomen kansallista puolustusta sekä parannetaan lakisääteistä edellytystä tarvittaessa antaa ja vastaanottaa sotilaallista apua.

Suomi jatkaa aktiivista osallistumista pohjoismaiseen puolustusyhteistyöhön Nordefco:n puitteissa. Nordefco-yhteistyön painopisteet ovat tilannekuvayhteistyössä ja koulutus- ja harjoitustoiminnassa.

Hallituskaudella laajennetaan kahdenvälistä ja alueellista puolustusyhteistyötä Ruotsin kanssa. Hallituskaudella kehitetään transatlantista yhteistyötä sekä lisätään yhteistyötä Norjan kanssa. Yhteistyötä kehitetään myös muiden kumppanimaiden kanssa.

Osallistuminen vaativaan kansainvälineen harjoitustoimintaan on keskeinen osa puolustusyhteistyötä. Harjoituksiin osallistuminen harkitaan tapauskohtaisesti kansallisen puolustuksen, Suomen omien intressien ja harjoituksista saatavan hyödyn pohjalta. Puolustusministeriö arvioi yhdessä ulkoministeriön kanssa koulutus- ja harjoitustoiminnan ulko- ja turvallisuuspoliittista merkittävyyttä harjoituskohtaisesti TP-UTVA:n asetamien kriteereiden mukaan. TP-UTVA linjaa puolustusvoimien kansainvälistä harjoitustoiminnasta. Kansainvälinen koulutus- ja harjoitustoiminta on myös väittämätöntä

kansainväisen avun antamista ja vastaanottamista koskevan lainsäädännön sekä sotilaalisen kriisinhallinnan edellyttämän sotilaallisen kyvyn kannalta. Suomi osallistuu Naton artikla 5 -harjoituksiin ainoastaan kumppanimaan roolissa.

Eduskunnan valiokuntia informoidaan säännöllisesti ja oikea-aikaisesti kansainvälistä harjoitustoiminnasta.

Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan perustuu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteisiin. Osallistuminen palvelee niin vastuunkantoa kansainväisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn ja valmiuksien kehittämistä.

Suomi toteuttaa ja edistää kriisinhallinnan kokonaisvaltaista lähestymistapaa. Keskeistä on turvallisuuden ja vakauden vahvistaminen konfliktialueilla sekä konfliktista kärsivien maiden oman osaamisen ja kapasiteetin vahvistaminen. Vahvistetaan Suomen kykyä tarjota kriisinhallintakapasiteettia ja rakennetaan johdonmukaista kokonaisuutta kriisinhallinasta rauhanvälitykseen ja jälleenrakentamiseen.

Suomen kriisinhallintapolitiikan kehittämiseksi asetetaan parlamentaarinen komitea, joka laatii kokonaisvaltaisen yli hallituskausien ulottuvan kriisinhallinnan tavoitelinjaksen toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi samoin kuin määrällisesti riittävän osallistumisen varmistamiseksi. Hallituskaudella Suomi pyrkii vahvistamaan osallistumistaan kansainväliseen kriisinhallintaan.

Yleistä asevelvollisuutta ylläpidetään sotilaallisen maanpuolustuksen tarpeisiin. Asevelvollisuus tukee yhteiskunnallista koheesiota ja luo perustaa maanpuolustustaholle. Hallituskauden alussa asetetaan laajapohjainen parlamentaarinen komitea selvittämään yleisen asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä. Tavoitteena on korkean maanpuolustustahdon ylläpitäminen ja kansalaisten yhdenvertaisuuden vahvistaminen.

Varusmiesten ja reserviläisten koulutusta kehitetään yhteiskunnan ja toimintaympäristön muutoksia seuraten. Palvelusta suorittavien mahdollisuksia yhdistää siviilielämä ja palvelus kehitetään. Naisten edellytyksiä suorittaa vapaaehtoinen asepalvelus ja palvelua Puolustusvoimissa parannetaan muun muassa tasa-arvotyöllä ja lisäämällä tietoisuutta naisten asepalveluksesta.

Kertausharjoitusten määrää nostetaan asteittain vaalikauden aikana Puolustusvoimien henkilöstömäärän kasvaessa. Tavoitteena on noin 20 prosentin lisäys nykyisestä tasosta hallituskauden loppuun mennessä.

Hallituskauden alussa laaditaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteen linjauksia noudattava puolustusselonteko. Tämä mahdollistaa Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tarkastelun kestävästi ja pitkäjänteisesti.

Tiedustelulakien mukanaan tuomat resurssitarpeet huomioidaan yhdessä sisäministeriön hallinnonalan kanssa. Hallitus antaa eduskunnalle selonteen tiedustelulakeihin liittyen.

Yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden kannalta vapaaehtoisilla maanpuolustusjärjestöillä on tärkeä rooli. Maanpuolustusjärjestöjen aktiivinen toiminta reserviläisten kenttäkelpoisuuden ja maanpuolustustahdon ylläpidossa on merkityksellistä kansallisen puolustuksen suorituskyvyn näkökulmasta. Maanpuolustusjärjestöjen riittävät resurssit varmistetaan ja ampumaharjoittelun edellytykset koko Suomessa turvataan. Laki vapaaehtoista maanpuolustuksesta pannaan toimeen. Puolustushallinto ohjaa ja valvoo vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa asianmukaisella tavalla.

Suomalaisella puolustusteollisuudella on keskeinen merkitys huoltovarmuuden kannalta. Puolustustarvikkeiden vienti tukee osaltaan sotilaallista huoltovarmuuttamme. Suomi toimii puolustustarvikkeiden viennissä kansainvälisen sopimusten ja sitoumusten sekä kansallisen lainsäädentönsä mukaisesti. Suomi kehittää omaa puolustusteollisuuttaan kansallisesti sekä yhteistyössä Euroopan unionin ja muiden vakiintuneiden kumppaneiden kanssa.

Puolustusvoimien sodan ajan suorituskyvyt perustuvat suurelta osin muualta yhteiskunnasta saataviin resursseihin. Sotilaallisella huoltovarmuudella turvataan puolustusvoimien kriittisten järjestelmien toimintakyky yhteiskunnan häiriötilanteissa. Teknologista osaamista kehitetään näiden järjestelmien toiminnan varmistamiseksi. Tätä varten tehdään tiivistä kansainvälistä yhteistyötä niin viranomaisten kuin koti- ja ulkomaisen puolustusteollisuuden kanssa. Räjähteiden elinkaaren hallinta järjestetään lähtökohtaisesti Puolustusvoimien omana tuotantona huoltovarmuuden varmistamiseksi.

Tavoite

2

Poistuvat strategiset suorituskyvyt korvataan
täysimääräisesti

Maamme puolustuskyky turvataan strategisten hankkeiden kautta. Meri- ja ilmapuolustus ovat edellytys koko puolustusjärjestelmän toimivuudelle ja puolustusvoimien tehtävien toteuttamiselle normaaliloissa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, ennaltaehkäisyssä sekä mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa.

Keinot

Hornet-kaloston suorituskyky korvataan täysimääräisesti. Hankintasopimus solmitaan vuonna 2021.

Laivue 2020 -hankkeen hankintasopimusta koskeva päätös tehdään hallituskauden alussa.

Tavoite

3

Suomi on varautunut monipuolistuviiin uhkiin

Perinteisten sotilaallisten uhkien lisäksi Suomi varautuu vastaamaan entistä monitahoisempiin uhkiin, joissa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot. Ulkoinen ja sisäinen turvallisuus kytkeytyvät toisiinsa yhä selhemmin ja siksi toimenpiteet vaativat poikihallinnollista johtamista ja koordinointia. Varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuden toimintamallin mukaisesti sekä säädöspohjaa kehittämällä. Turvallisuuteen vaikuttavia teknologisia, yhteiskunnallisia ja ympäristön tilaan liittyviä kehityskuluja seurataan tiiviisti ja ennakoiden.

Kansainvälinen yhteistyö on Suomen kyberturvallisuudelle elintärkeää. Suomen etu on tehdä tiivistä yhteistyötä kansainvälisten toimijoiden kanssa monenvälisesti, alueellisesti ja kahdenvälisesti. Tämä koskee niin tekniistä kuin poliittisen tason yhteistyötä ja vuoropuhelua. Suomi vaikuttaa kansainväisen kyberturvallisuuden haasteiden ratkaisemiseksi aktiivisesti Euroopan unionissa ja keskeissä kansainvälisissä järjestöissä.

Keinot

Kansallista kyberturvallisuutta edistetään päivittämällä Suomen kyberturvallisuusstrategia ja laatimalla kyberturvallisuuden kehittämisohjelma. Kyberturvallisuuden koordinatiota tiivistetään, ja vastuu siitä on valtioneuvoston kanslia. Lisäksi varmistetaan ympäri vuorokautinen keskitetty tilannekuva, joka on tukena valtion virastolle, kriittisille infrastruktuurin toimijoille ja kumppaneille.

Puolustusvoimat kehittää valmiuksia vastata monitahoisiin uhkiin. Hybridiuhiin ja yhteiskunnan muihin häiriötilanteisiin varautuminen edellyttää syvenevää kansainvälistä, koko julkishallinnon kattavaa ja yksityisen sektorin sekä kolmannen sektorin kanssa tehtävää yhteistyötä. Suomi vahvistaa hybrid- ja kyberuhkiin liittyvää osaamistaan jatkuvasti, jotta se pysyy korkealla kansainvälisellä tasolla. Puolustusvoimat jatkaa oman kyberpuolustuskykynsä kehittämistä ja osallistuu kansallisen kyberturvallisuusstrategian toteuttamiseen.

3.4 Elinvoimainen Suomi

Tilannekuva

Suomella on vahvat edellytykset menestyä kansainväisen osaamisen ja innovaatioiden kärkimaana vahvuksiensa vuoksi. Tulevaisuuden muutosajureita ovat globaalit megatrendit, kuten ilmastonmuutos, digitalisaatio ja kaupungistuminen. Elinvoimaisen Suomen menestyksen avain on kyyssä tarttua muutoksen tarjoamiin mahdollisuuksiin ja tarjota niihin ratkaisuja. Suomen vahvuutena on myös moniin muihin maihin verrattuna vakaa ja ennustettava toimintaympäristö.

Kiinnitymällä kansainväliin kysytävetoisiin ekosysteemeihin yritykset, tutkimuslaitokset ja korkeakoulut ja muut oppilaitokset luovat yhteistyössä uutta liiketoimintaa ja huipuluokan innovaatioita. Näin on mahdollista vahvistaa viennin merkittävää kasvua nykyisestä. Panostamalla lisäksi ohjelmallisesti kansainväiseen kasvuun sekä vahvan yritysyyspolitiikkaan Suomi kykenee monipuolistamaan elinkeinorakennetta ja luomaan kestävän kasvun edellytyksiä kaiken kokoisille yrityksille.

Hallitus tukee kasvua panostamalla TKI-toimintaan, kehittämällä uusia toimintamalleja julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä sekä lisäämällä kansainvälisten huippuosaajien määrää.

Elinvoimainen ja sosiaalisesti vahva Suomi rakentuu metropolialueen, kasvavien kaupunkiseutujen ja maaseudun yhteisestä menestyksestä.

Suomen näkökulmasta yksi keskeisistä tulevaisuuskysymyksistä on esimerkiksi väestön entistä voimakkaampi keskittyminen ja sen seuraukset. Elinvoimaa ja toimintakykyä on vaalittava koko Suomessa. Pääkaupunkiseutu kilpaillee muiden metropolialueiden kanssa. Kaupunkien merkitys elinvoimalle on suuri niin kasvun rakentamisessa kuin ilmastonmuutoksen torjunnassa. On tärkeää, että elinvoimaisella Suomella, kaikilla sen tasolla, on riittävästi voimavarat näihin haasteisiin vastaamisessa. Uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisessä alueiden ja maakuntien asema on ratkaiseva.

Väyläverkkojen osalta on tarve siirtyä pitkäjänteisempään ja suunnitelmallisempaan kehittämiseen sekä korjattava pitkään jatkunutta investointien alirahoitusta. Saavutettavuus on turvattava koko Suomessa.

Pitkällä aikavälillä ilmastonmuutos voi johtaa tuotantoedellytysten heikkenemiseen maailman tärkeillä ruuantuotantoalueilla. Tämän vuoksi on varmistettava maatalouden kannattavuus, kansallinen ruokaturva sekä kilpailukykyinen kotimainen ruokajärjestelmä osana kierto- ja biotalouden kokonaisuutta. Oma kotimainen ruoantuotanto on tärkeää huoltovarmuuden, työllisyden ja aluerakenteen kannalta.

Tavoite

1

Suomi tarjoaa ratkaisuja globaalaleihin kehityshaasteisiin arvopohjaisesta maakuvastaan lähtien

Suomeen luodaan kestävän kasvun strategia, joka tähtää elinkeinorakenteen monipuolistumiseen, tuottavuuden paranemiseen, viennin kasvuun, yritysten uudistumiseen ja toimintaedellytysten vahvistumiseen, sekä kansainvälisen miljardiluokan ekosysteemien syntyn, joiden myönteiset vaikutukset heijastuvat koko maahan. Kasvustrategiaa ja työllisyyttä tukevat nouseva koulutustaso ja kansainvälinen huippuosaaminen sekä vahvat kotimarkkinat.

Suomi kehittyy merkittävästi tutkimus- ja innovatiotoimintaympäristönä, sekä aineettomat ja aineelliset investoinnit lähtevät kasvuun.

Isoina muutosajureina kaikessa toiminnassa vaikuttavat ilmastonmuutoksen vastainen taistelu, bio- ja kiertotalous, teknologinen kehitys sekä kaupungistuminen.

Keinot

Ekosysteemit kestävän kasvun moottoreina – Suomeen syntyy uusia miljardiluokan ekosysteemejä sekä nykyiset ekosysteemit vahvistuvat.

Käännetään Suomen TKI-määrärahat nousu-uralle. Laaditaan tiekartta TKI-panostusten nostamiseksi neljään prosenttiin BKT:sta ja Suomen kehittämiseksi maailman parhaaksi innovaatio- ja kokeiluymääräistöksi.

Kehitetään julkisen ja yksityisen sektorin innovatiokumppanuusmallia. Innovaatio- ja tutkimuspolitiikan ylittävää johtamista ja kasvupoliikan koordinaatiota vahvistetaan läpi valtionhallinnon.

Panostetaan kansainvälisen osaajien pitämiseen ja vetovoimatyöhön sekä oleskelulupajärjestelmän nopeuttamiseen laatimalla ja resurssioimalla poikkihallinnollinen ohjelma. Säädetään avainhenkilölaki pysyväksi.

Luodaan kansallinen aineettomien oikeuksien strategia, jonka avulla osaamista sekä hallintoa kehitetään ja tehdään nykytilannetta kehittäviä toimenpiteitä.

Valmistellaan viennin ja kansainväisen kasvun ohjelma 2030 yli perinteisten toimialarajojen yhteyssä keskeisten toimijoiden kanssa vuoden 2019 aikana.

Sisällytetään ohjelmaan poikihallinnollisesti tärkeimmät poliikan osa-alueet viennin ja kansainväisen kasvun kannalta. Ohjelmassa painotetaan muun muassa kansainväisen liiketoiminnan osaamista, tuottavuuden ja jalostusarvon nostoa sekä vähähiiliseen bio- ja kiertotalouteen siirtymistä.

Ohjelman toteutumista seurataan vuosittain (julkisen talouden riihien yhteydessä) ja tarvittaessa tehdään uusia päätöksiä ohjelman tavoitteiden tueksi.

Tehdään lisäpanostuksia kansainvälistymispalveluihin, jotka linkittyvät syntyviin ekosysteemeihin. Kehitetään pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksia ohjelmakokonaisuuden avulla. Palvelujen alueellista, kansallista ja kansainvälistä saatavuutta parannetaan, ulko- maan resursseja vahvistetaan sekä eri osapuolten, kuten Team Finland -toimijoiden välistä yhteistyötä kehitetään.

Edistetään aktiivista teollisuuspolitiikkaa EU-tasolla ja edellytetään teollisuuspoliittisen strategian laatimista, johon sisältyy suunnitelma eurooppalaisen elinkeinoelämän kestävästä kehityksestä globaalissa muutosprosessissa. Lisäksi edistetään aktiivista kauppapolitiikkaa, joka perustuu avoimuuteen sekä sääntöpohjaisen monenkeskisen kauppajärjestelmän ja vapaakaupan edistämiseen kestävän kehityksen periaatteet huomioon ottaen.

Kansainväisen kasvun ohjelmaan sisällytetään toimialakohtaiset tiekartat vähäpäästöisyyteen.

Sovitetaan yhteen yrityslähtöisen strategisen tutkimuksen ja kehityksen toimia kansallisesti ja kansainvälisti. Vaikutetaan EU:n piirissä valmisteltavien osaamisalueiden ja eurooppalaisten ekosysteemien kehittämishojelmiin ja uusiin innovatiivisiin ratkaisuihin, kuten energian varastointiin ja akkuteollisuutta koskeviin aloitteisiin. Varaudutaan mahdollisiin lisäinvestointitarpeisiin.

Rakennetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä (PPP-malleilla) kansallisille vahvuksille perustuvia ratkaisuja globaaleihin kehityshaasteisiin.

Lisätään pohjoismaista yhteistyötä arvopohjaisen yhteisen brändin vahvistamiseksi. Edistetään kasvua tukevaa lähialueyhteistyötä.

Vauhditetaan toimialojen kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden haasteisiin vastaava rohkeaa uudistumista.

Laaditaan kaupan alan tulevaisuuden selonteko, jotta alaa voidaan kehittää strategisesti ja pitkäjänteisesti.

Käynnistetään kansallinen matkailun ohjelmakokonaisuus, jonka avulla jatketaan matkailualan kestävää kasvua ja tuetaan matkailuyrittäjyyden lisääntymistä.

Jatketaan terveysalan kasvustrategian mukaisten toimenpiteiden täytäntöönpanoa. Edistetään sote-datan joustavaa ja laajamittaisista hyödyntämistä, samalla kuitenkin rekisteröityjen tietosuojan korkeasta tasosta huolehtien.

Käynnistetään luovien alojen palvelukokonaisuus.

Nostetaan puutuotteiden jalostusastetta, edistetään puurakentamista sekä puutuotevientiä.

Kasvatetaan kestävän elintarviketalouden lisäarvoa kotimarkkinoilla ja viennissä sekä parannetaan alan toimintaedellytyksiä.

Laaditaan kansallinen biokaasuohjelma Suomen elinvoiman kehittämiseksi ja ilmastovitteisiin pääsemiseksi.

Yritysten kasvua ja uudistumista mahdollistetaan erilaisten yritysten tarpeet tunnistaan.

Luodaan yrityjyssstrategia, joka ottaa huomioon eri kokoiset yritykset sekä nuoret kasvuyritykset. Strategia sisältää yksityyrittäjien aseman ja mikroyritysten työllistämisen edistämisen, luovan alan arvomuodostuksen ja liiketoimintamallien kehittämisen, pk- ja mid-cap-yritysten kasvuhakuisuuden ja kansainvälistymisen tukemisen sekä suurten veturiyritysten kanssa tehtävän vienninedistämisen.

Madalletaan kynnystä yritystoiminnan aloittamiseen ja kasvattamiseen yrityjämyönteistä ilmapiiriä ja työelämätaitoja vahvistamalla muun muassa lisäämällä yritymisseen ja työelämään liittyvää ymmärrystä ja osaamista eri koulutusasteilla sekä muiden julkisten palveluiden kautta. Kansainväisen tason liiketoimintaosaamisen vahvistamiseksi luodaan soveltuva koulutusta.

Edistetään riskinottokykyä kehittämällä yrityjälle entistä parempia mahdollisuuksia "uuteen alkuun" muun muassa konkursitilanteissa. Asiassa otetaan huomioon muun muassa EU:n niin sanotun maksukyvyttömyy whole directive täytäntöönpano ja arvioidaan maksukyvyttömyyslain säädännön kokonaistoimivuus.

Arviodaan maksuhäiriötä, perintäkulua ja maksuaikoa koskevan lainsääädännön kehittämistarpeet. Positiivinen luottorekisteri otetaan käyttöön hallituskauden aikana, ja samalla lyhennetään maksuhäiriömerkintöjen kestoaiakaat.

Tuetaan toimintamalleja yrityjen jaksamisen tukemiseksi osana yrityspalvelukesysteemin kehittämistyötä.

Varmistetaan yritystoiminnan jatkuvuutta omistajanvaihdostilanteissa ottaen myös huumioon tilanteet, joissa henkilöstö jatkaa yrityksen toimintaa.

Otetaan käyttöön start up -yritysten kasvua, rekrytointia ja omistuspohjan laajentumista tukeva uusi toimintamalli.

Tuetaan aloittavia pienyrityjiä lisäämällä joustavuutta ennakkoverojen maksuajassa.

Edistetään osuuskuntamuotoista yritystoimintaa.

Vahvistetaan pk-yritysten edellytyksiä kasvuun, työllistämiseen ja investointeihin parantamalla yritysten tasaveroisia toimintaedellytyksiä, huolehtimalla verotuksen ennustettavuudesta ja markkinoiden kilpailullisuudesta.

Haetaan EU:ltä poikkeuslupaa yritysten arvonlisäverollisen liiketoiminnan alarajan nostamiseksi 15 000 euroon.

Valmistellaan yrityksen ensimmäisen ulkopuolisen työntekijän palkkausta tukeva toimintamalli ja tehdään tästä koskeva kokeilu.

Otetaan huomioon digitalisaation edistämisessä ja tietopolitiikassa pk-yritysten kyky tarttua uusiin mahdollisuksiin avoimien rajapintojen kautta.

Yritys- ja kansainvälistymispalveluiden asiakaslähtöisyyys, saumattomuus ja saatavuus varmistetaan alueellisesti ja kansallisesti kotimaassa ja ulkomailla.

Otetaan huomioon päätöksenteossa vaikutukset aina yritysten kasvun, työllistävyyden ja investointien edistämisen näkökulmasta.

Selvitetään keinuja yrityjen sosialiturvan, eri tulomuotojen toimivaan yhteensovittamiseen ja eläketurvan parantamiseen.

Vaalitaan yritysrahoitusmarkkinoiden toimivuutta, haetaan ratkaisut rahoituksen pullonkaulojen poistamiseksi sekä vahvistetaan kotimaista omistajuutta.

Tuetaan start up- ja pk-yritysten rahoitusvaihtoehtojen monipuolistumista.

Kehitetään kotimaisia pääomasijoitusmarkkinoita sekä lisätään rahastosijoituksia ja suoria sijoituksia työ- ja elinkeinoministeriön alaisten toimijoiden kautta.

Varmistetaan Finnveran valtuuksien riittävyys ottaen huomioon riskien hallinnan tarpeet.

Laaditaan kotimaisen omistamisen ohjelma, joka tukee kasvua löytämällä keinoja vahvistaa, monipuolista ja tasa-arvoista suomalaista omistajuutta.

Tavoite

2

Suomen menestystä rakennetaan alueiden ja kaupunkien vahvuksien ja erityispiirteiden ympärille eri toimijoiden yhteistyöllä

Alue- ja kaupunkikehitys on sosiaalisesti oikeudenmukaista, ympäristöllisesti kestävä ja taloudellisesti vastuullista. Yli alue- ja toimialarajojen rakentuvat ekosysteemit ja elinkeinoille myönteinen toimintaympäristö sekä hyvä saavutettavuus ja toimivat palvelut mahdollistavat kiinnittymisen kasvuun kaikkialla Suomessa.

Kunnilla on riittävät resurssit elinvoiman kehittämiseen ja palveluiden järjestämiseen.

Keinot

Koko Suomen monimuotoinen elinvoimapoliikka

Vahvistetaan osana kestävän kasvun strategiaa alueiden, kuntien ja kaupunkien monimuotoista elinvoimaa.

Aluekehystä tehdään alueiden vahvuksien pohjalta. Tavoitteena on elinvoiman lisääminen, poikihallinnolliseen toimintaan kannustaminen ja alueellisten voimavarojen kokonaisuuden yhdessä määriteltyjen tavoitteiden edistämiseksi.

Huolehditaan elämisen ja yrittämisen edellytyksistä koko Suomessa monimuotoisesti alueiden ja kaupunkien tarpeet huomioon ottaen: metropolialue, yli 100 000 asukkaan suuret kaupungit ja yliopistokaupungit, keskisuuret maakuntakeskuksien kaupunkiseudut, seutukaupungit sekä harvaan asutut alueet.

Tunnistetaan erityisesti metropolialue ja suuret kaupungit koko maan kannalta strategisesti merkittävinä kasvun ja kestävän kehityksen alueina.

Aluepolitiikan tavoitteena on alueiden välisen ja kuntien sisäisen eriytymisen vähentäminen.

Elinvoimatyötä ja strategista kaavojusta voidaan tehdä kunta- ja maakuntarajojen yli alueellisen kasvun vahvistamiseksi laajassa sitouttavassa yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Luodaan alue- ja/tai teemalähtöisesti sopimusperustaisuuteen ja kumppanuuteen perustuva (aluekehityksen) toimintamalli, joka vastaa kunkin alueen erityispiirteisiin. Alueelliset sopimuskokonaisuudet ovat osa Suomen ekosysteemipoliikan ja kasvuohjelman kokonaisuutta. Tarkennetaan toimintamalli aluekehityspäätöksen yhteydessä vuonna 2019.

Maakuntien liittojen rooli aluekehitysviranomaisena jatkuu. Liitoilla on myös jatkossa keskeinen merkitys aluekehityksen ja yhteistyön edistäjänä. Maakuntien liitoille kohdenneitaan nopeasti ja joustavasti hyödynnettävää aluekehitysrahoitusta (entinen maakunnan kehittämisraha).

Maakuntien liittojen (18) rooli EU-rakennerahastojen ja muiden EU-ohjelmien välittäjinä ELY-keskusten kanssa säilytetään ohjelmarahoitukseen perustuvissa rahoituspäätökissä.

Hyödynnetään alueellisessa kehityksessä mahdollisimman tehokkaasti EU:n rahoitusmuotoja. EU:n koheesiopolitiikassa pyritään turvaamaan aluekehitysrahoituksen taso sekä harvaan asutun Itä- ja Pohjois-Suomen erityisasema ja tukien pysyvyys.

Huolehditaan elinvoimaisuuden osatekijöistä alueellisesti tasapainoisesti. Erityisesti kiinnitetään huomio saavutettavuuteen (toimiva liikenneinfra ja -palvelut, mukaan lukien datayhteydet), korkeakoulujen, toisen asteen koulutuksen ja t&k-toiminnan jakautumiseen eri puolille maata, ammattitaitoisen työvoiman saatavuuteen sekä yritystoimintaa tukevaan kaavoitukseen ja palveluihin.

Päättyneen maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelutyön tuloksia hyödynnetään mahdollisimman laajasti. Valtion, maakuntien liittojen ja kuntien sekä yksityisten toimijoiden ja järjestöjen välisiä yhteistyökokeiluja edistetään vapaaehtoisuuden pohjalta ja niille selvitetään uusia rahoitusmalleja.

Edistetään uuden teknologian hyödyntämistä tehokkaasti joustavan elämisen, työskentelyn ja yrittämisen mahdollistamiseksi paikasta riippumatta. Valtion työtehtäviä tulee organisoida monipaikkaisuutta ja älyteknologian mahdollistamaa paikkariippumattomuutta

hyödyntäen. Alueellistamislainsääädäntö on uudistettava vuoden 2019 loppuun mennessä laadittavan strategian puitteissa.

Valtio ja kunnat panostavat osaavan työvoiman saatavuuteen, työperäiseen maahanmuuttotoon ja kotoutumiseen. Valtio sitoutuu yhdessä halukkaiden kuntien kanssa resursoimaan pysyvän toimintamallin kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi.

Laaditaan kansallinen kaupunkistrategia, jolla vastataan kaupungistumisen mahdollisuuksiin ja haasteisiin YK:n kaupunkikehitysohjelman laaja-alaiset tavoitteet huomioon ottaen.

Vahvistetaan pääkaupunkiseudun muodostaman metropolialueen kykyä kilpailulla muiden eurooppalaisten metropolienvälisten kanssa niin osaavasta työvoimasta, yrityksistä kuin kulttuurisesta vetovoimasta ja sen mukanaan tuomista matkailijoista.

Metropolialueen ja suurten kaupunkien MAL-sopimuksia jatketaan ja pidennetään niihin kesto 12 vuoteen. MAL-sopimuksia on mahdollista laajentaa uusille yli 100 000 asukkaan kaupunkikeskuksille. Kehittämisen yksityiskohdista linjataan osana asuntopolitiikan kokonaisuutta.

Mahdolistetaan metropolialueen tasapainoisen kehityksen vaatimat erityisratkaisut.

Yliopistokaupunkien kanssa luodaan erilliset ohjelmat/sopimukset julkisen ja yksityisen TKI-rahoituksen strategisesta kohdentamisesta globaalista kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi.

Vahvistetaan alueellisten keskuskaupunkien ja maakuntakeskusten ympärille muodostuvaa kasvua edistämällä useamman kunnien yhteistä strategista kaavoitusta, vahvistamalla toimivia joukkoliikenteen ratkaisuja sekä asukkaiden joustavia palveluita.

Luodaan sopimusperusteista kehittämistyötä kaupunkien ja alueiden tarpeista ja yhteistyöstä nousevilla sisällöillä ja painopisteillä positiivisen rakennemuutoksen edistämiseksi (myönteinen talous-, työllisyys- ja investointikehitys).

Turvataan korkeakoulutuksen kehittämistä jokaisessa maakunnassa. Tämä tukee alueellista erikoistumista ja kiinnitymistä globaaleihin ekosysteemeihin. Turvataan kattava toisen asteen koulutusverkosto koko maassa osaavan työvoiman saannin varmistamiseksi.

Tehdään seutukaupunkiohjelma ja tuetaan seutukaupunkien yhteisten kehittämisstrategioiden laadintaa ja verkostomaista toimintaa.

Tunnistetaan usein yksittäisten päätösten ratkaiseva merkitystä koko seutukaupungin elinvoimalle. Selvitetään ja otetaan huomioon päätösten yhteiskunnalliset vaikutukset kattavasti muun muassa alueen ja sen veturiyristen kannalta.

Toteutetaan harvaan asuttujen alueiden parlamentaarisen työryhmän esityksen pohjalta vaikuttavuusarvointi ja muodostetaan toimenpideohjelma kokeiluineen elinvoiman ja hyvinvoinnin kehittämiseksi myös väestöään menettäville alueille.

Selvitetään poikihallinnollisesti toteuttamiskelpoiset keinot monipaikkaisen elämän tukemiseksi sekä viedään eteenpäin säädösten ja käytäntöjen uudistamista tähän pohjautuen.

Hyödynnetään matkailu- ja elämyspalvelujen sekä luonnonvarojen kestävän hyödyntämisen mahdollisuudet uusien kehitysnäkymien avaamiseksi.

Turvataan harvaan asutuilla alueilla ja saaristossa ihmisten oikeudet peruspalveluihin alueiden yhteistyötä tukemalla, uusilla toimintatavoilla ja riittävillä resursseilla (palveluiden saatavuus, yhteiskunnan turva, liikkumisen edellytykset).

Turvataan EU:n leader-rahoituksen jatkuvuus.

Etsitään ratkaisuja helpottamaan ihmisten tilannetta liittyen rapistuvaan ja arvoaan menevään asuntokantaan. Selvitetään, millä edellytyksillä valtion takaamia perusparan-nuslainoja olisi mahdollista myöntää sellaisille asunto-osakeyhtiöille, jotka sijaitsevat esimerkiksi väestöltään vähenevillä alueilla ja joiden on muuten vaikea saada pankkilainoi-tusta kiinteistöjen peruskorjauksiin.

Kuntien asema

Laaditaan kuntien tilanteesta kokonaisvaltainen tuoreimpia tietoihin pohjautuva arvointi syksyllä 2019.

Kuntien tehtävät rahoitetaan kestävästi kuntien omilla verotuloilla sekä oikeudenmukai-sella ja riittävällä valtion tuella.

Väliaikaiset valtionosuusleikkaukset kunnille päätyvät vuonna 2020.

Valtionosuusjärjestelmää tulee tarvittaessa kehittää niin, että se ottaa huomioon paremmin alueiden tarpeet ja erityispiirteet.

Kuntien tehtäviä ja velvoitteita vähentävät, lisäävät tai laajentavat toimenpiteet sekä kuntatalouteen vaikuttavat veroperustemuutokset kompensoidaan nettomäärisesti

muuttamalla valtionosuuksia ja tai vastaavaa kiinteää määrärahaa 100-prosenttisesti taikka poistamalla muita tehtäviä tai velvoitteita.

Tuetaan kuntien yhteistoimintaa elinvoiman turvaamiseksi ja palveluiden järjestämiseksi.

Kannustetaan kuntarakenteen vapaaehtoiseen tiivistämiseen taloudellisia esteitä poistamalla.

Selvitetään kuntalain säädöksiä kilpailuneutraliteetista kunnan toteuttamassa elinkeino-politiikassa kohtuullisuuden takaamiseksi kuntien näkökulmasta.

Tavoite

3

Suomi tunnetaan teknologisen kehityksen, innovatiivisten hankintojen ja kokeilukulttuurin edelläkävijänä

Suomi tunnetaan edelläkävijänä, jossa digitalisaation ja teknologisen kehityksen luomia mahdollisuuksia kehitetään ja otetaan käyttöön yli hallinto- ja toimialarajojen.

Julkisilla hankinnoilla vahvistetaan teknologista kehitystä, mutta myös laajemmin kestävä kehitystä, innovatiivisuutta sekä elinkaarialoudellisuutta.

Suomi kehittää säädösympäristöä ja hallintoa siten, että ne mahdolistaavat digitalisaation ja kestävän kehityksen sekä laajan kokeilukulttuurin.

Keinot

Varmistetaan kilpailu- ja kuluttajapolitiikan toimivuus kasvun ja kansalaisten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja tavoitellaan kotimarkkinoiden kilpailullisuuden vahvistumista.

Vahvistetaan kilpailu- ja kuluttajavalvonnan toimivaltuuksia, käytettävissä olevia sanktioita ja resursseja.

Tuetaan puolueetonta ja riippumatonta liiketoiminnallista kuluttajatiedon saatavuutta vahvistamalla kansalaisjärjestöjen rahoitusta.

Arvioidaan kilpailun lisäämisen mahdollisuuksia sektoreilla, joilla kilpailu toimii puutteellisesti.

Säädetään nykyistä laajempi velvoite tavaroiden ja pakkausten tuottajille tarjota kuluttajille myyimiensä tavaroihensa ja pakkaustensa ympäristövaikutuksista.

Selvitetään mahdollisuudet rajoittaa aggressiivista ja epäasiallista suora- ja kotimarkkinoita. Puhelin- ja kotimyyntiä rajoitetaan ja säädellään tiukemmin kuluttajan suojaksi.

Nostetaan julkisen sektorin teknologia- ja digitalisaatiokykyytyttä sekä kehitetään julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä.

Rakennetaan digitalisaation edistämisen ohjelma, jonka myötä julkiset palvelut on oltava kansalaisten ja yritysten digitaalisesti saatavilla vuoteen 2023 mennessä.

Asetetaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteinen korkean tason neuvottelukunta sihteeristöineen neuvoo-antavaksi elimeksi teknologia-alueelle.

Laaditaan julkisen sektorin datan avaamisen ja hyödynnettävyyden strategia toimenpidessuunnitelmineen ottaen huomioon tietosuojavaikutukset ja mahdolliset lainsääädäntötarpeet. Lähtökohtana on, että julkiset toimijat avaavat julkiset rajapinnat, jos niitä ei ole erityistä syytä pitää niitä suljettuna.

Edistetään yritysten ja yrityjien datan jakamista ekosysteemien sisällä.

Edistetään reaalialkataloutta rakenteisten sähköisten laskujen ja kuittien laajalla käyttöönnotolla.

Kehitetään lupajärjestelmiä niin, että Suomessa on jatkossa toimiva yhden luukun digitaalinen lupa.

Jatketaan arjesta ja liiketoiminnasta sujuvampaa tekevän AuroraAI-verkon kehittämistä tietoturvallisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla menokehynsen sen saliessa.

Edistetään toimivien tunnistusratkaisujen kehittymistä, jotka mahdollistavat erilaisten välneiden käytön.

Turvataan yksilölle mahdollisuudet hallita omia julkisia palveluissa olevia tietojaan oma-data-periaatteen mukaisesti.

Kehitetään digitaalisia järjestelmiä yhteistyössä kumppanimaiden muun muassa muiden Pohjoismaiden ja Viron kanssa.

Parannetaan sähköisten julkisten palveluiden esteettömyyttä ja turvataan niiden käyttöön riittävä tukipalvelut kansalaisten yhdenvertaisuuden varmistamiseksi.

Suuria digitalisointihankkeita tehtäessä on varmistettava, että kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä.

Varmistetaan yksityisyden suoja, tietosuoja ja tietojen julkisuutta koskevien lakiens toimivuutta kokonaisuutena tietosuoja-asetuksen rajoissa.

Lisätään innovatiivisten hankintojen käyttöä ja kehitetään sitä kautta palveluja, luodaan kasvua ja mahdolistetaan referenssimarkkinoiden kehitymistä.

Kasvatetaan innovatiivisten hankintojen määrää 10 prosenttiin julkisista hankinnoista vähäkauden loppuun mennessä. Seurataan tavoitteen toteutumista vuositasolla.

Sovitaan valtioneuvoston yhteisistä tavoitteista ja konkreettisista linjauksista sekä lisätään ministeriöiden välistä käytännön yhteistyötä.

Edistetään sosiaalisten, ilmasto- ja kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista julkisten hankintojen kautta.

Panostetaan julkisten hankintayksiköiden osaamiseen koulutuksen ja parhaiden käytäntöjen levittämisen avulla.

Selvitetään mahdollisuudet hajauttaa innovatiivisten hankintojen riskiä laajemmalle esimerkiksi riskirahastojen perustamisen kautta.

Korjataan hankintalain puutteet

Selvitetään nykyisen hankintalain mahdollisia muutostarpeita sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen yhteydessä.

Julkisten hankintojen tehokkuuden lisäämiseksi hallitus ryhtyy toimiin vahvistaakseen laadullisten kriteerien huomioonottamista julkisissa tarouskilpaluissa. Hankintalakia kehitetään ohjaamaan hankintayksikköjä ottamaan huomioon kokonaistaloudellisuuden kriteereinä ensisijaisesti hinta-laatusuhdetta ja kokonaiskustannuksia ja käyttämään pelkkää hankintahintaa kriteerinä vain rajatusti.

Lisätään hankintojen vastuullisuutta. Tavoitteen edistämiseksi arvioidaan hankintalain ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisten rikkomusten poissulkemisperusteiden

laajentamistarpeet sekä keinot korostaa yritys- ja verovastuullisuutta. Tehdään tarvittavat kehittämispäätökset arvioinnin pohjalta.

Edistetään kaksikielisiä hankintoja ja selvitetään mahdollisia ongelmakohtia lainsääädännössä.

Tehdään Suomesta yhteiskuntavastuuun edelläkävijämaa.

Tehdään selvitys, jonka tavoitteena on yritysvastuulain säätäminen. Laki perustuu yrityksille asetettavaan niin kotimaista kuin ulkomaista toimintaa koskevaan huolellisuusvelvoiteseen. Selvitys tehdään elinkeino-, yrittäjä- ja palkansaajajärjestöjen kanssa ottaen erityisesti huomioon pk-yritysten aseman. Vastaavaa tavoitetta edistetään EU:ssa.

Sosiaali- ja terveyspalveluissa palveluntuotannon laadun ja vastuullisuuden valvontaa vahvistetaan.

Vahvistetaan kokeilukulttuuria poikihallinnollisesti.

Mahdollistetaan jakamistalouden kehittymisen lainsääädännöllä ottaen huomioon työntekijöiden oikeudet ja yritysten reilun kilpailun pelisäännöt.

Panostetaan kokeilutoiminnan edistämiseen toteuttamalla parlamentaarisen kokeilutoiminnan neuvottelukunnan suosituksia.

Edistetään johdonmukaisesti kokeiluja ja testialustatoimintaa yhdessä kuntien kanssa.

Kehitetään lainsääädäntöä laajentamalla asteittain yksi yhdestä -periaatetta painottaen määrällisyden sijaan kuitenkin lainsääädännön tarkoituksenmukaisuutta.

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen

Tilannekuva

Liikenneverkostossamme on 2,5 miljardin euron suuruinen korjausvelka, ja verkon kunto heikentyy vuosi vuodelta. Ihmisten ja tavaroiden turvallinen sekä saumaton liikkuminen on uhattuna yhä useammalla alueella. Rahoitustaso on riittämätön, ja se vaikuttaa turvallisuteen ja sujuvuuteen sekä alueiden saavutettavuuteen ja yritysten kilpailukykyyn. Esimerkiksi päärataverkon kehittäminen, matka-aikojen nopeuttaminen ja liikenteen välistykyvyn parantaminen ovat saaneet rinnalleen uusia merkittäviä suurhankkeita, jotka odottavat rahoitusta.

Liikenteen päästöt muodostavat viidenneksen maamme kasvihuonepäästöistä. Suomi on sitoutunut puolittamaan liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä. Suurin kasvihuonekaasujen vähennyspotentiaali on tieliikenteessä.

Haasteena on myös nopeiden viestintäteyksien saatavuus. Verkkojen nykyinen kapasiteetti ei tue riittävästi asiakastarpeita, digitaalisia palveluita ja automaatiota. Verkot ovat alusta yhteiskunnan palveluille, ja niiden tulee olla palvelutarvetta vastaavassa kunnossa koko maassa.

Tavoite

1

Toimiva liikenteen infrastrukturi

Suomen infraverkko maalla, merellä, sisävesillä ja lentoliikenteessä rakentuu ja tukee tasapainoisesti koko maan huoltovarmaa, kilpailu- ja uudistumiskykyistä, resurssiviisasta ja kokonaisvaltaisesti kestävää kehitystä.

Suomi kasvattaa rautateiden liikenne- ja infrakorjausinvestointiosuutta merkittävästi nykytasosta ottaen huomioon myös poikittais- ja vähäliikenteiset radat.

Väylien peruskorjauksessa painotetaan perusväylästön kuntoa parantavia ja pullonkaujoja poistavia, päästöjä vähentäviä ja liikenneturvallisuutta vahvistavia investointeja, jotka hyödyttävät niin joukkoliikenteen kehittämisen, alueellisen saavutettavuuden kuin elinkeinoelämänkin tarpeita. Myös alemman tieverkon ja yksityisteiden korjausvelan tulee vähentyä.

Keinot

Perusväylänpitoon tehdään parlamentaarisen työryhmän esityksen mukaan vuodesta 2020 eteenpäin 300 miljoonan euron vuosittainen tasokorotus. Talvikunnossapitoon tehdään 20 miljoonan euron pysyvä korotus perusväylänpidon tasokorotuksen sisällä. Rahoitusta kohdennetaan erityisesti alueille, joissa talvi asettaa suurimmat haasteet.

Perusväylänpidon rahoitustason pysyvällä nostolla varmistetaan, ettei korjausvelka enää kasva ja olemassa olevaa korjausvelkaa pystytään purkamaan. Korjausvelan vähentämiseen osoitetun lisärahoituksen vaikuttavuutta arviodaan vuosittain.

Korjataan perusväylästöä, poistetaan pullonkauloja, toteutetaan päästöjä vähentäviä ja liikenneturvallisuutta parantavia investointeja, jotka hyödyttävät niin joukkoliikenteen kehittämisen, alueellisen saavutettavuuden kuin elinkeinoelämänkin tarpeita. Myös alemman tieverkon kuntoon panostetaan.

Raidelinvestointien määrää kasvatetaan nykytasosta investoimalla enemmän raiteisiin. Toteutetaan rautateiden nopeutus- ja turvallisuustoimenpiteitä perusväylänpidon tasokorotuksen sisällä. Vaarallisten tasoristeysten poistamiseen on varattu lisärahoitusta 22 miljoonaa euroa vuosina 2020–2022.

Yksityisteiden peruskorjausmäärärahat turvataan. Korjauksissa otetaan huomioon vaikutukset vesien laatuun. Yksityisteiden runkojen päättäminen on kansataloudellisesti kestävästi, joten pysyvä rahoitus on perusteltu.

Kävelyn ja pyöräilyn infratarpeet otetaan huomioon väyläverkon kehittämishankkeiden yhteydessä 10 miljoonan euron osuudella kokonaishankkeesta.

Perusväylänpidon tasokorotusta ohjataan alueellisesti tasapainoisella tavalla elinkeinoelämän tarpeet huomioon ottaen ennen 12-vuotisen liikennejärjestelmäselonteon valmistumista: matkustajaliikenteen matka-aikojen nopeuttamiseen, tavaraliikenteen pullonkaulujen poistamiseen, liikenneturvallisuuden parantamiseen, akselipainojen korottamiseen ja väyläverkkojen päälysteisiin ja siltoihin.

Toteutetaan sähköistys Kemi–Laurila–Haaparanta välillä. Tämän kustannus on valtion talousarvioille 10 miljoonaa euroa. Sähköistys avaa yhteyden Pohjois-Ruotsin kautta rahti- ja matkustajaliikenteelle Eurooppaan ja Jäämerelle. Ratayhteys mahdollistaa uuden kuljetusreitin, palvelee teollisuutta ja avaa potentiaalia myös rajat ylittävään matkustajaliikenteeseen.

Hallitus antaa kesäkuussa 2019 lisäbudjetin, jossa käynnistetään merkittäviä liikennehankkeita. Hallitus määrittää hankkeet lisäbudjetin valmistelun yhteydessä.

Väyläverkoston kokonaiskuva kootaan ja arvioidaan laaja-alaisesti. Kokonaiskehittämisen linjataan osana parlamentaarisen työryhmän esittämää 12-vuotista valtakunnallista liikennejärjestelmäsuunnitelmaa.

Pääväyliä ja niiden palvelutasoa koskevan asetuksen toimivuus ja muutostarpeet arvioidaan 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelmatyön yhteydessä, jotta yhteys lähekkäisten maakuntakeskusten välillä toimii ja vientisamat sekä rajanylityspaikat tulevat huomioon otetuksi.

Teollisuuden ja elinkeinoelämän kannalta infran kriittiset erityistarpeet otetaan huomioon ja rautateiden terminaaleja kunnostetaan mahdollisuksien mukaan.

Suoran budgettirahoituksen rinnalle nostetaan erillisrahoituksen ratkaisuja hankekohtaisesti.

Erityisesti rataverkkoa ja raideliikennettä koskeville miljardihankkeille on syytä tehdä laaja-alainen vaikutusten arvointi sekä suunnitella ja rakentaa ne nykyisen verkon kanssa toimivaksi kokonaisuksiksi, jotka tuovat lisää matkustajia raiteille ja mahdolistavat järkevästi rahankäytön. Hankkeet tukevat Suomen kehittämistä, työvoiman liikkumista, kestävän liikkumisen tavoitteita toiminnallisesti ja alueellisesti tasapainoisella tavalla sekä tarjoavat kilpailukykyisen vaihtoehdon lentoliikenteelle.

Hankkeita ei eroteta koko väyläverkoston kehittämisestä ja 12-vuotisesta liikennejärjestelmäsuunnittelusta, jotta kustannustehokkaimmat ja toimivimmat ratkaisut tulevat käytäntöön.

Liikennepoliikan näkökulmasta asetetaan reunaehdot hankeyhtiöille ja suhde infran omistamiseen:

- Valtio omistaa keskeisen infran
- Julkisomisteinen määräenemmistö yhtiöissä
- Rahoituksesta tulee olla maininta kuntien takauskeskuslaissa
- Rahoituskustannusten minimointi
- Yhtiön tulot perustuvat realistiseen arvioon
- Tuotto-odotukset eivät saa nostaa ratamaksuja kohtuuttomasti
- EU-rahoitushakujen varmistamiseksi väylähankkeiden suunnitteluvaihtoedistetään. Hankehakuja tehostetaan tiedostaen, että joidenkin hankkeiden kohdalla toteutusvalmius on edennyt.

Selvitetään myös Military Mobility – EU-linjausten rahoitushakumahdollisuudet pääväyläverkon investointien osalta.

Hallitus pääomittaa Pohjolan Rautatiet Oy:tä tarpeen mukaan ja käynnistääkseen jäljempänä luetellut rataverkon kehittämishankkeet niiden täytäessä edellä määritellyt perusteet. Pääomitus toteutetaan julkisen talouden tasapainon ja menokehysen raameissa.

- Päärata ja sen laajennukset
- Helsingistä länteen suuntautuva rata (mukaan lukien Espoon kaupunkirata)
- Helsingistä itään suuntautuva rata

Pisara-radan ja Helsingin ratapihan järjestelyjen osalta on varmistettava liikenteen kehittämisen ja kansantalouden kannalta tehokkain ja parhaan kokonaishyödyn tuova malli.

Eteneminen suurissa ratahankkeissa edellyttää sopimukseen pääsemistä toteutuksesta ja rahoituksesta valtion, kuntien ja muiden mahdollisten hyödynsaajien kanssa.

Investointikokonaisuuden yhteydessä on otettava huomioon, että myös rautateiden ohjaus- ja turvallisuusjärjestelmä tarvitsee päivittämishojelman.

Muita toimenpiteitä

Liikenneturvallisuuden parantaminen otetaan uudelleen mukaan liikenteen ja liikennejärjestelmän kehittämiseen. Tavoitteena on vastata EU:n nollaskenaarioon (nolla liikennekuolemaa vuoteen 2050 mennessä). Valmistellaan liikenneturvallisuuden periaatepäätös ohjaamaan tavoitteeseen pääsemistä. Vakavat onnettomuudet ja kuolemat synnyttivät vuoden 2016 hintatasossa 1 370 miljoonan euron kustannukset, joten tavoitteen saavuttamisella on myös merkittävät taloudelliset vaikutukset.

Liikenteen digitalisaation, palveluistumisen ja yhteiskäytön mahdollisuudet käytetään täysimittaisesti järjestelmän kehittämiseksi, päästöjen vähentämiseksi ja saavutettavuuden parantamiseksi. Kaupunkiympäristöjen ja maaseutualueiden erityispiirteet sekä eri liikenememuodot ja mahdollisuudet älykkäisiin väyläratkaisuihin maalla, merellä, sisävesillä ja ilmassa otetaan huomioon.

Kootaan tietoa eri tavoista turvata paremmin kansalaisten oikeuksia hallinnoida omia tie- ja rautateiden omadata-periaatteen mukaisesti. Edistetään tavoitetta niin kansallisessa kuin kansainvälisessä säätelyssä.

Suuria digitalointihankkeita tehtäessä on varmistettava, että kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä.

Suomeen luodaan ohjeistus tekoälyn eettisestä käytöstä.

Huoltovarmuuden alaisen jäänmurtokalustokapasiteetin uudistamista jatketaan niin, että se vastaa ulkomaankaupan tarpeita pitkälle tulevaisuuteen.

Selvitetään vaihtoehdot tehdä jäänmurtoyhteistyötä ja kalustohankintoja yhdessä Ruotsin kanssa.

Saaristoliikenteen kaloston uudistamista jatketaan. Säilytetään saaristoliikenteen maksuttomuus.

Säilytetään meriliikenteen nykyinen väylämaksujärjestelmä, jonka avulla varmistetaan säännöllinen ympäri vuoden tapahtuva merenkulku Suomeen ja Suomesta.

Tehdään liikennepalvelulain arvionti.

Taksiliikenteen osalta tehdään tarvittavat korjaukset ottaen huomioon toiminnan turvallisuus ja harmaan talouden torjunta. Erityisesti kohdattuihin epäkohtiin (esimerkiksi hinnoittelun läpinäkyvyys ja taksien saatavuus) pyritään etsimään ratkaisuja muuttuneessa tilanteessa. Kela-taksien kilpailutuskäytännöt vaativat myös uudelleenarviontia.

Tavoite

2

Vähäpäästöinen liikenne

Liikenteen päästövähennystavoitteiden tulee vastata Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen. Suomi vähintään puolittaa liikenteen päästöt vuoteen 2030 mennessä verrattuna vuoden 2005 tasoon. Tämä on askel kohti hiiletöntä liikennettä. Liikenteen päästöjen vähentämiseksi tehdään toimia, jotka vähentävät liikennesuoritteita ja edesauttavat siirtymää kokonaisuutena kestävämpään tapaan liikkua ja vapautua fossiilisista polttoaineista.

Joukkoliikenteen, pyöräilyn ja kävelyn yhteenlaskettua matkasuoritetta on kasvatettava selvästi. ILMO 2045 -selvityksen mukaan matkasuoritetta on kasvatettava selvästi.

Valtioneuvoston vuonna 2018 hyväksymän Kävelyn ja pyöräilyn edistämishojelman tavoitteena on kasvattaa jalankulun ja pyöräilyn määrää vuoteen 2030 mennessä 30 prosentilla verrattuna vuoteen 2018.

Raskaan liikenteen ja lentoliikenteen siirtymää kestävien biopoltoaineiden käyttöön edistetään.

Keinot

Käynnistetään kestävän liikenteen vero- ja maksu-uudistus, joka vähentää päästöjä. Uudistuksen pohjaksi tehdään laaja-alainen vaikutusten arvointi, jonka pohjalta rakennetaan pitkän aikavälin sosiaalisesti, yhteiskunnallisesti ja alueellisesti kestävä toimintamalli, jolla varmistetaan, etteivät tulo- ja varallisuuserot kasva. Uudistus toteutetaan vaiheittain siten, että verotuksen taso muuttuu suunnitelmallisesti päästötavoitteet huomioon ottaen.

Valmistellaan raskaan liikenteen vinjettimaksu ottaen huomioon vaikutukset kuljetusalan kustannusrakenteeseen ja suhde EU:n lainsäädännön valmisteluun (charging of heavy good vehicles).

Jos liikenteen ja erityisesti dieselin verotusta uudistetaan, ammattibiodieselin käyttöön-oton mahdollisuksia selvitetään.

Luodaan tiekartta fossiilitomaan liikenteeseen hiilineutraaliustavoitteen mukaisesti, kehitetään mittaristoja ja tehdään käyttövoimaauudistus:

- Mahdolistetaan ajoneuvojen käyttövoimien uudistamista ja ajoneuvokannan asteittaisista nollapäästöistymistä.
- Ohjataan kestävästi tuotettuja nestemäisiä biopoltoaineita erityisesti raskaan liikenteen ja lentoliikenteen käyttöön.
- Arvioidaan kestävästi tuotettujen biopoltoaineiden riittävyys maantieliikenteessä.
- Käynnistetään yhteistyöverkosto, jonka tehtävänä on kehittää päästömittaristoja verotuksen pohjaksi. Verkosto muodostuu ministeriöiden (VM, TEM, YM, LVM, MMM), asiantuntijoiden, tutkijoiden, yritysten ja kansalaisjärjestöjen toimijoista. Mittaristotyön tulokset otetaan huomioon valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmatyössä.

Nopeat toimet päästöjen vähentämiseksi ja kiertotalouden edistämiseksi ovat:

- Toteutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishelma. KÄPY-suunnittelun ja hankkeiden edistämiseen varataan 41 miljoonaa euroa 2020–2022.
- Laaditaan yhtenäistä laatunormistoa pyöräilyväylille.
- Joukkoliikennetuki ja joukkoliikenteen ostot saavat ilmastoperusteisen tasokorotuksen, vuosittain 20 miljoonaa euroa.
- Vauhditetaan joukkoliikenteen vähäpäästöisen kaluston käyttöönottoa (EU-puhtausvartimukset: palveluhankinnoissa 41 prosentin osuus puhtaista ajoneuvoja vuoteen 2025 mennessä ja 59 prosentin osuus vuoteen 2030 mennessä).
- Mahdolistetaan henkilö- ja tavaraliikenne vähän liikennöidyillä ja käytöstä poistetuilla rataosuuksilla.
- HAMA-alueilla haetaan liikkumispalveluinnovaatioita panostamalla hallinnon rajat ylittäviin palvelupilotteihin.
- Kestävästi tuotettu biokaasu biopoltoaineiden jakeluvovelvoitteen piiriin.

- Edistetään työsuhdepyöräilyä.
- Jatketaan konversiotukea nykytasolla. Varmistetaan, että auton käyttövoiman konversiot, jotka mahdollistavat vähäpäästöisemmän liikkumisen, otetaan huomioon niin auto-, ajoneuvo- kuin käyttövoimaverotuksessa.
- Latausinfrastruktuurin edistämiseksi asetetaan rakennusten energiatehokkuusdirektiivin mukainen kansallinen velvoite rakentaa sähköautojen latausinfrastruktuuri taloyhtiöiden ja liikehuoneistojen suurten remonttien yhteydessä.
- Säädetään velvoite huoltoasemaketjuille tarjota tietty määrä sähköautojen latauspisteitä huoltoasemien yhteyteen.
- Biokaasulle konvertoidut traktorit tulee saada rekisteröidä tieliikennekäytöön.
- Hiilineutraalien synteettisten polttoaineiden pilotointia ja tuotannon käynnistämistä Suomessa edistetään.
- Hallitus edistää liikenteen ja logistiikan digitalisoitumista ja automatisaatiota kohdentamalla rahoitusta kokeiluille ja vaikuttamalla alan EU- ja kansainväliseen sääntelyyn.
- Traficomin olemassa olevan rekisterin pohjalta tulisi perustaa romutettavaksi menevien ajoneuvojen tietoalusta, jotta romuajoneuvodirektiivin (ELV) tavoitteet täytetään.
- Tavoitellaan lentoliikenteessä sekoitovelvoitteen avulla 30 prosentin osuutta kestäville biopolttoaineille vuonna 2030.
- Suomi jatkaa aktiivista työtä sekä lentoliikenteen että merenkulun päästöjen vähentämiseksi niin EU-tason kuin kansainvälisten järjestöjen kautta.
- Tuetaan latausinfran ja biokaasun jakeluverkon laajennuksia hyödyntäen EU:n rahoituspotentiaalia.
- Laaditaan sisävesiliikenteen kehittämisohjelma ottaen huomioon elinkeinoelämän ja vesisuojelun kannalta parhaat kohteet.
- Osana liikenteen päästöjen vähentämiseen tähänäviä toimia edistetään sisävesiliikennettä EU:n tavoitteiden mukaisesti esimerkiksi pidentämällä Saimaan kanavan sulut hyödyntäen EU:n rahoitusmahdollisuus.
- Järvimatkailun edistämiseksi ja vesien laadun parantamiseksi voidaan toteuttaa kanava-hankkeita yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa.

Tavoite

3

Toimiva viestintä ja tiedonvälitys

Rakennetaan kattavaa valokuituverkkoa koko maahan ja nostetaan tiedonsiirtonopeutta yleispalveluvelvoitteena. Edistetään digitaalisen infrastruktuurin strategian toteutumista. Turvataan Yleisradion riittävä rahoitus ja postipalvelujen oikeudenmukainen saatavuus koko maassa.

Kansalaisten oikeus monipuoliseen, moniääniseen ja luotettavaan tietoon varmistetaan.

Keinot

Toteutetaan EU:n ja LVM:n digi-infrastrategian (2018) asettama tavoite vuodelle 2025. Tavoitteen mukaan jokaisella tulee olla mahdollisuus nopeaan laajakaistaan. Yleispalveluvelvoitteen tasoa nostetaan. Teleoperaattorien tulee esittää suunnitelmansa laajakaistaverkon rakentamiseksi tavoitetilaan.

Laajakaistan investointivelkaa puretaan jatkamalla laajakaistaohjelmaa. Luodaan paremin ohjattu laajakaistatukilaki, joka ottaa huomioon myös taajamien ongelmat. Ohjelma suunnataan alueille, joille kaupallista laajakaistaa ei ole tulossa ennen vuotta 2025.

Hallitus saattaa Laajakaista kaikille -hankkeen sitoumukset päätökseen.

Infran yhteisrakentamista ja kustannustehokkuutta edistetään velvoittamalla sähköverkkohtiot ja teleoperaattorit jakamaan tulossa olevat hankkeensa yhteisrakentamisportaaliissa siten, että eri toimijat pääsevät mukaan ja vältetään päälekäinen maankaivuutyö.

Edistetään kiinteän ja langattoman laajakaistaverkon rakentamista tasapainoisesti.

Valokuituverkon rakentaminen toteutetaan ensisijaisesti markkinaehdoisesti, toissijaisesti valtion, kuntien ja EU-rahoituksen kautta.

Edistetään uusien kaapelointiteknologoiden (esimerkiksi mikrosahaus) käyttöönnottoa.

Varmistetaan ylihallinnollisesti verkkojen toimintavarmuus ja turvallisuus kriisilanteissa.

Kehitetään sähköisiä ratkaisuja ja eSuomi-hallintoa yhteiskunta- ja viranomaispalveluiden yksinkertaistamiseksi ja parantamiseksi.

Edistetään Suomen kansalaisille ja kaikille Suomessa asuville mahdollisuutta sähköiseen tunnistautumiseen.

Postilakia ja sen toteutumista tarkastetaan säilyttäen yleispalveluvelvoite. Postinjakelu turvataan harvaan asutuilla alueilla sekä saaristossa saaristolain mukaisesti. Maksuton poste restante varmistetaan ihmisiille, joille se on ainoa tapa vastaanottaa postia.

Selvitetään Posti Group Oyj:n osinkovaateiden kestävyyts.

Selvitetään kokonaivaltaisesti vaihtoehtoja postin ja sanomalehtien jakelun turvaamiseksi koko maassa moniäänisen tiedonvälityksen varmistamiseksi. Edistetään pakettiautomaatin saamista jokaiseen kuntaan.

Tavoite

4 Liikenteen valtionyhtiöiden asema

Vahvistetaan omistajaohjauksen roolia. Huoltovarmuuden ja liikenneturvallisuuden kannalta tärkeät yhtiöt pidetään julkisomisteisina.

Valtionyhtiöissä kilpailutukset hoidetaan kansantaloudellisesti vastuullisella ja kestäväällä tavalla.

Keinot

Omistajaohjauksen roolia vahvistetaan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Rautateiden henkilöliikenteen kilpailun avaamisessa seurataan HSL:n lähiliikenteen kilpailutuksen tuloksia ja jatkokilpailutuksissa edetään Open Access -mallin mukaan.

Tarkastellaan, tuottaisiko osinkotulojen käyttö palvelutason korotuksiin, liikenteen ostoihin ja kaluston modernisointiin paremman kokonaistuoton kuin valtionkassan yleiskat-teeksi päätyminen. VR-Yhtymä Oy on vuosien 2015–2019 välillä maksanut valtioille omistajana 640 miljoonaa euroa osinkoina ja pääoman palautuksina sekä 1,4 miljardia euroa veroina ja veroluontoisina maksuina.

Parannetaan VR:n palvelua ja avataan tiedon avoimet rajapinnat matkaketjujen yhdistämisen mahdollistamiseksi (palveluistuminen).

Henkilöliikenteessä kalustotarpeet on hoidettava kustannustehokkaalla tavalla kuntoon, ottaen huomioon ratakaliston elinkaaren mittainen, resurssiviisas käyttö.

Selvitetään mahdollisuudet älykkäisiin väyläratkaisuihin myös merenkulun osalta, kuten Finnspilot Pilotage Oy:n etäluotsauksen käyttömahdollisuudet tietyillä väylillä. Varmistaan korkeatasoinen osaaminen ja riittävä ammattitaito merialueilla.

Finavia huolehtii kentäninfraa osalta kolmen tunnin saavutettavuustavoitteen toteutumisesta niillä alueilla, joilla raideliikenne ei turva tavoitetta. Selvitetään tehokkain tapa toteuttaa julkisesti tuettu lentoliikenne näille alueille. Finavian lentokenttäverkoston ulkopuolisten kenttiä tuki säilytetään.

3.4.2 Maatalous

Tilannekuva

Maataloudella on runsaasti potentiaalia ympäristöhaasteiden ratkaisuun. Muuttuva ilmasto pakottaa ruuantuotannon varautumaan erilaisiin sää-, eläintauti- ja markkinariskeihin. Maaperän hyvä kasvukunto, vesitalous ja hiilensidontakyky parantavat viljelyominaisuuksia, satovarmuutta ja maatalouden sopeutumista muuttuviin luonnonolosuhteisiin.

Kestävän ruokajärjestelmän perustaksi tarvitaan terve, kannattava ja uudistumiskykyinen kansallinen maatalila-, kala-, poro- ja riistatalous. Ne ovat osa laajempaa ruokajärjestelmää: niiden tehtävä ei ole ainoastaan tuottaa ruokaa. Suomalaisen ruuan tuotantostandardit ovat erittäin korkeat, ja tuotteemme kiinnostavat maailmalla muun muassa puhtautensa ja turvallisuutensa ansiosta.

Maatalouden kannattavuuden heikkeneminen on pitkään jatkunut kehityssuunta. Yrittäjätulo heikkenee tilakoon kasvusta huolimatta. Omavaraisuuden kasvattaminen energian, lannoitteiden ja valkuaisrehujen osalta on keskeistä paremman kannattavuuden saavuttamiseksi. Hyvin käyntiin lähtetä vientiponnisteluja jatketaan.

Maatalouden biomassojen rooli biokaasutuotannon kasvattamisessa on erittäin tärkeää. Suomessa on tarve pitkän aikavälin kansalliselle biokaasuohjelmalle, jonka puitteissa voidaan edistää biokaasun tuotantoa ja käyttöä.

Tavoite

1

Ilmasto- ja ympäristöystävällinen ruokajärjestelmä

Keinot

Vähennetään maatalouden ilmastopäästöjä ja lisätään hiilinieluja maatalouden toimintaedellytyksiä kehittäen.

Vähennetään turvemaiden raivausta lisäämällä lannan prosessointia ja tuotteistusta. Edistäään pellojen hiilensidontaa lisäämällä jatkuva kasvipeitteisyyttä ja säätösalaojitusta. Kohdennetaan tuet aktiiviljelyyn. Suunnataan tulevia ympäristökorvausjärjestelmän toimenpiteitä siten, että maatalouden päästöjä pienennetään.

Varmistetaan EU:n rahoituskehysneuvotteluissa ja kansallisesti riittävä ilmasto- ja ympäristötavoitteiden rahoittaminen (CAP, EAKR, LIFE).

Panostetaan tutkimukseen, koulutukseen ja neuvontaan. Painopistealueina ovat hiilensi-donta, vähähiilisyys ja kilpailukyky.

Kehitetään markinalähtöisiä mekanismeja, joilla maaperän hiilensidonnasta voidaan kor-vata viljelijälle tulospurusteisesti.

Parannetaan valkuaisomavaraisuutta edistämällä lajikejalostusta ja tuotantokasvivalikoi-man laajentamista.

Arvioidaan luonnonvaroja koskevan tutkimusrahoituksen uudelleenjakoa Suomen Akate-mian, VNK:n ja sektoritutkimuslaitosten kesken, jotta tutkimustoiminnan rahoitusta kye-tään vahvistamaan.

Kootaan nykyisistä maatalousyrittäjien ohjaus- ja neuvontapalveluista verkostomainen uusi osaamis- ja palvelukeskus.

Käynnistetään kannattavaan ruuantuotantoon soveltumattomien peltojen sekä käytöstä poistuneiden turvetuotantoalueiden metsitys- ja kosteikko-ohjelma.

Edistetään viljelytekniikkoiden käyttöönottamista, joilla voidaan joko lisätä hiilensidontaa tai vähentää ilmastopäästöjä (muun muassa kosteikkoviljely ja biohiili).

Vähennetään ruokahävikkiä poistamalla esteitä, lisäämällä kannusteita ja monistamalla hyviä käytänteitä.

Valmistellaan ilmastokesstävän ruokajärjestelmän toimintasuunnitelma poikihallinnollisella yhteistyönä vuoteen 2030 mennessä.

Edellytetään julkisten ruokahankintojen raaka-aineilta ja tuotantotavoilta kansallisen lain-sääädännön vaatimuksia. Lisätään kotimaisten kasviperäisten tuotteiden ja kalan osuutta ravitsemussuositusten ja vähähiilisyystavoitteiden mukaisesti.

Vahvistetaan luonnon monimuotoisuutta maatalouspolitiikan keinoin

Toimenpiteinä ovat muun muassa perinnebiotoopit, monimuotoisuuspellot, alkuperäisro-dut ja -lajikkeet sekä pölytyspalveluiden lisääminen. Tehostetaan vieraslajien torjuntaa.

Biokaasu

Otetaan käyttöön biokaasun tuotantopotentiaali laatimalla kansallinen biokaasuohjelma.

Tuetaan biokaasuinvestointeja ja uusia lannankäsittelytekniikoita.

Otetaan käyttöön ravinnekiertoon perustuva biokaasun tuotantotuki.

Järkevöitetään biokaasulaitosten säädelyä muun muassa luvituksen ja energian ulosmyynnin osalta.

Lisätään kotimaisten luomuotteiden osuutta ruuantuotannossa, elintarvikejalostuksessa, kotimaan kulutuksessa ja viennissä

Päivitetään kansallinen luomustrategia.

Vahvistetaan ja vakiinnutetaan Luomuinstituutin rahoitus.

Pienennetään maatalouden vesistövaikutuksia

Tuetaan ravinteiden kierrätystä edistäviä investointeja.

Jatketaan vesiensuojelun tehostamisohjelmaa ja ravinteiden kierrätyksen kärkihanketta.

Kehitetään poikihallinnollisesti ravinteiden kierrätystä tukeavaa säädelyä ja kierrätyslannoitemarkkinoiden toimivuutta.

Edistetään tulvasuojelua ja peltojen vesienhallintaa.

Vesitoimenpiteitä kohdennetaan lisäämällä viljelijöiden välistä yhteistyötä vesistöratkaisuissa.

Tavoite

2

Elinvoimainen ja kannattava elintarviketalous

Keinot

Parannetaan maatalouden kannattavuutta

Lainsäädännöllisin toimin ei aiheuteta lisäkustannuksia ilman kompensaatiota maatalousyrittäjille.

Kohdennetaan tuet aktiiviseen ja kestävään ruuantuotantoon. Hillitään tukien pääomittumista peltomarkkinoille uuden ohjelmakauden valmistelussa.

Jatketaan säätelyn ja valvonnan sujuvoittamista.

Palautetaan sadonkorjuuvelvoite, jos valvontaa koskeva EU-lainsäädäntö ja uudet valvonnan välineet sen mahdollistavat.

Toteutetaan peltorakenteen kehittämishojelma, jossa sujuvoitetaan prosesseja ja vauhditaan tilusrakenteen kehitystä.

Turvataan maatalouden tukitasot

Paikataan ympäristökorvauksen vaje vuonna 2020.

Paikataan luonnonhaittakorvauksen vaje vuonna 2020.

Varmistetaan uusien luomusitoumusten rahoitus vuonna 2020.

Tavoitellaan EU:n rahoituskehysiin nykytasoista maatalousbudjettia.

Tulevalla ohjelmakaudella tukien painopiste suunnataan aktiiviljelyyn sekä parantamaan eläinten hyvinvointia ja ympäristön tilaa.

Toteutetaan CAP-suunnitelma siten, että tukitasot ja sitoumusten solmiminen ovat johdonmukaisia koko ohjelmakauden ajan.

Jatketaan Etelä-Suomen kansallista tukea.

Turvataan kilpailukykyä, ympäristö- ja ilmastokeskävyttä ja eläinten hyvinvointia edistävät investoinnit sekä sukupolvenvaihdokset

Turvataan maatalouden investointeja Makeran lisäpääomituksella.

Uuden ohjelmakauden valmistelun yhteydessä uudistetaan Makeran toimintaa, jotta uusien rahoitus- ja takausinstrumenttien hyödyntäminen on mahdollista ja vaikuttavaa. Lisäksi kehitetään ja arvioidaan Makeran toiminnan avoimuutta, kriteeristöä, vaikuttavuuden mittausta, raportointia ja johtokunnan kokoonpanoa.

Selvitetään uusien investointien rahoitusvälineiden käyttöönottoa sekä maatalouden saatamista Finnveran palveluiden piiriin.

Tarkastellaan ympäristöministeriön rakentamissäädösten tarkoituksenmukaisuutta maatalouden kilpailukyvyn näkökulmasta.

Luodaan ohjelmakauden valmistelussa väline edistämään maatilojen sukupolvenvaihdoksia.

Parannetaan viljelijöiden asemaa ruokaketjussa ja edistetään ruokaketjun sisäistä vuoropuhelua

Perustetaan Uusi alku -selvityksen mukainen Yhteinen ruokapöytä.

Velvoitetaan päivittäistavaraliikkeet jakamaan elintarvikkeiden kulutustietoja kuluttajan tietosuoja turvaten.

Hillitään päivittäistavarakauppojen ylivoimaista neuvotteluasemaa lainsäädännöllisin toimin, muun muassa private label -tuotteet.

Edistetään kumppanuusmaatalouden ja lähiruuantuottajien suoramyyynnin toimintaedellytyksiä.

Tuetaan tuottajaorganisaatioiden syntymistä ottamalla käyttöön uuden ohjelmakauden alkaessa tuottajaorganisaatioiden starttiraha.

Painotetaan maatalousyrittäjien koulutuksessa ja neuvonnassa talousosaamista, markkina-aseman vahvistamista sekä omistajaohjausta tukevia toimia.

Kasvatetaan elintarviketalouden lisärvoa kotimarkkinoilla ja viennissä

Panostetaan elintarviketeviin.

Edistetään kotimaisen ruuan käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Edistetään uusien ruokaan liittyvien innovaatioiden, tuotantoteknologoiden ja kasvipohjaisten tuotteiden kehitystä.

Parannetaan kotimaisen elintarviketeollisuuden ja -jalostuksen toimintaedellytyksiä.

Laajennetaan pakollisia pakaus- ja alkuperämerkintöjä.

Toteutetaan elintarvikkelain kokonaisuudistus.

Panostetaan maatalouden riskienhallintaan

Jatketaan antibioottien vähäisen käytön kehittämistä sekä salmonellavapauden ylläpitämistä

Torjutaan vakavia eläintauteja.

Perustetaan kansallinen eläintautirahasto yhdessä maatalousyrittäjien ja elintarviketeollisuuden kanssa.

Toimeenpannaan vakuutusmaksuveron poisto edellisen eduskunnan hyväksymän lainsääädännön mukaisesti.

Turvataan maatalouteen liittyvien julkisten palveluiden toimivuus

Turvataan Ruokaviraston resurssit tietojärjestelmien kehittämiseen uuden EU-tukiohjelman kauden tarpeita vastaavasti.

Uudistetaan eläinlääkäripalveluita koskeva lainsääädäntö siten, että ympäri vuorokautisen päivystyksen järjestämivastuu säilyy julkisella sektorilla.

Teetetään selvitys maatalouden ympäristöluvituksen prosesseista, resursoinnista ja hyvistä käytänteistä.

Luodaan pitkän aikavälin kansallinen visio suomalaiseksi ruokajärjestelmäksi

Laaditaan poikkihallinnollisesti kansallinen strategia taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävästä ruokajärjestelmästä vuoteen 2030 (Ruokasali).

Laaditaan kouluruuan kehittämishjelma.

Lisätään tutkimusta lasten ja nuorten ravitsemuksesta ravitsemuspolitiikan tueksi.

Kielletään energiajuomien myynti alle 16-vuotialle.

Tavoite

3

Kasvua ja työllisyyttä luonnon antimista

Keinot

Lisätään kotimaisen kalan tarjontaa ja osuutta kulutuksesta kestävästi laatimalla kotimaisen kalan edistämisojelma

Toimeenpannanan kalakasvatuksen ympäristölupajärjestelmän kehittämistoimet ottaen huomioon vesiympäristön suojuksen taso.

Luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisulle kalankasvatuksessa (kuten kiertovesiviljely ja itämerirehu).

Tuetaan kalatalouden tutkimusta ja tuotekehitystä sekä uuden teknologian kehittämistä esimerkiksi kohdistamalla EMKR-rahoitusta.

Edistetään monipuolisesti kotimaisten kalalajien hyödyntämistä.

Edistetään kotimaisen kalan käyttöä julkisissa hankinnoissa.

Edistetään sukupolvenvaihdoksia ja uusien yrittäjien aloittamista kaupallisessa kalastuksessa.

Tuodaan kalanjalostus investointituissa samalle viivalle muun elintarviketeollisuuden kanssa.

Edistetään kalatuotteiden vientiä.

Kehitetään uudenlaisia rahoitusvälineitä alan kehityksen edistämiseksi.

Kalastusta harjoitetaan turvaten elinvoimaiset ja kestävät kalakannat

Ajetaan EU:ssa tieteelliseen tietoon perustuvia kalastuskiintiötä.

Laittomaan pyyntiin puututaan tehokkaasti.

Toteutetaan tutkimukseen pohjautuva ja reaktiivista lohenkalastuksen sääntelyä merellä ja joella Itämeren luonnonlohikantojen parantamiseksi. Säännellään kalastusta siten, ettei kantojen geneettinen monimuotoisuus vaarannu.

Kalakantoja säännellään ja hoidetaan yhteistyössä eri toimijoiden, kuten paikallisten, vesi-alueiden omistajien, järjestöjen ja elinkeinonharjoittajien kanssa.

Toimeenpanaan kansallista lohi- ja meritaimenstrategiaa vuonna 2020. Arvioidaan strategian toteutuminen ja päätetään sen jatkamisesta tai päivittämisestä.

Panostetaan kalakantojen tutkimukseen.

Turvataan ammatillisen kalastuksen edellytykset ja vähennetään vahinkoja

Toimeenpanaan hyljekannan hoitosuunnitelma. Kehitetään ja tuetaan vahinkoja ehkäiseviä tekniikoita, pyydyksiä ja käytänteitä.

Otetaan käyttöön korvaus vahinkoja aiheuttavien hylkeiden poistosta aiheutuvista kuluista.

Laaditaan ja toimeenpanaan merimetsastrategia kannan hallitsemiseksi ja vahinkojen ehkäisemiseksi.

Sujuvoitetaan merimetsojen metsästyksen poikkeuslupien saantia.

Vapaa-ajankalastus on suosittu ja kestävä harrastus. Kehitetään kalastusmatkailua kestävästi.

Toimeenpanaan vapaa-ajan kalastuksen kehittämisstrategiaa.

Otetaan käyttöön vaelluskalojen saalisilmoitus koskien kaikkea saalistettua kalaa (oma kala -tietojärjestelmä).

Edistetään kalastusmatkailun kehittymistä erityisesti valtion vesialueilla sekä sen aluetalo-udellisten vaikutusten kasvua. Uudistetaan kalastusmatkailun toimenpideohjelma.

Panostetaan kalavesien hyvään hoitoon turvaamalla vesistöjen kunnostushankkeiden rahoitus sekä kalastonhoitomaksujen riittävä maksukertymä. Lisäksi parannetaan kalastonhoitomaksujen vaikuttavuutta ja kohdentumista kalakantojen ja kalavesien ylläpitoon.

Metsästys kehittyi luontoharrastuksena ja hyödyttää yhteiskuntaa

Metsästysharrastuksen edellytykset turvataan ja uusien harrastajien tuloa lajin pariin edistetään.

Metsästyksen merkitys luonnon- ja riistanhoidossa sekä vieraslajien torjunnassa otetaan huomioon.

Riistakantoja hallitaan kestävästi ja vahinkoja ehkäisten. SRVA-toiminnan edellytykset turvataan.

Suurpetopolitiikkaa harjoitetaan monipuolisella keinovalikoimalla mukaan lukien kanta-arvioihin ja hoitosuunnitelmiin perustuva metsästys, poikkeusluvat, vahinkojen ennaltaehkäisy sekä ennakoiva viestintä. Suurpetopolitiikassa lisätään eri toimijoiden välistä vuoropuhelua ja varmistetaan tutkimuksen ja seurannan pysyvä rahoitus. Vaikutetaan EU:ssa kansallisten erityispiirteiden tunnistamiseksi sekä joustavuuden ja liikkumavarан lisäämiseksi petopolitiikassa.

Edistetään aktiivista, kestävää ja kehittyvää porotaloutta

Kehitetään porotalouden tukijärjestelmää ja turvataan poratalouden investointituet.

Edistetään poratalouden kehittymistä kannattavana, kestävänä ja kulttuurisesti merkittävänen elinkeinona.

Vähennetään ristiriitoja poratalouden ja muiden maankäyttömuotojen välillä. Uudistetaan porojen aiheuttamien vahinkojen arvointia ja korvausta koskevaa lainsäädäntöä.

A photograph of a woman and a young child laughing together. The woman, on the left, has dark hair in a bun and is wearing a blue denim jacket over a striped shirt. She has colorful beaded earrings and a ring on her finger. The child, on the right, has blonde hair and is wearing a red and blue striped shirt. They are both laughing heartily, with their mouths wide open.

3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

Tilannekuva

Työllisyys on kehittynyt myönteisesti viime vuosien aikana. Työttömyys on alentunut kai-kissa ryhmissä. Pohjoismaisessa vertailussa Suomi jäätä kuitenkin työllisyysvertailussa sel-västi viimeiseksi. Työllisyyden parantuessa työllisyysasteen nosto 75 prosenttiin muuttuu haasteelliseksi. Samalla työvoiman saatavuus ja yritysten rekrytointivaikeudet ovat nous-seet yhä merkittävämmäksi ongelmaksi ympäri Suomea.

Työllisyysaste on tällä hetkellä 72,4 prosenttia. Myös työn tuottavuus on käännytynyt nou-suun. Suomen kaltaisissa talouksissa merkittävin tuottavuutta parantava tekijä on osaami-nen ja teknologinen kehitys. Ilmastonmuutos vaikuttaa työelämään ja ammattirakentei-siin. Suomalaisten yritysten ja niiden työntekijöiden kannalta on olennaista kilpailukyvyn parantaminen niin, että otetaan laajasti huomioon työntekijöiden koulutus ja osaami-nen, tuotekehitys ja investoinnit sekä työllistämiseen tähtäävät palvelut ja yrittäjyyteen kannustaminen.

Talouskehityksen ennakoitaa heikentyvä. Työikäisen väestön ikääntyminen ja synty-vyyden aleneminen haastavat suomalaiset työmarkkinat. Suomalaisten osaamistaso on käännytynyt laskuun ja merkittävällä osalla on puutteita perusosaamisessa. Työn muutos tuo mukanaan myös uudenlaisia ilmiöitä, joita nykylainsäädäntö ei vielä tunnistaa. Myös työelä-män laadussa ja tasa-arvossa on vielä paljon tehtävää. Naisen euro on edelleen 84 senttiä. Naiset tekevät enemmän osa-aikatyötä, ja naiset sijoittuvat useammin matalapalkkaisille aloille.

Jatkossa työllisyysasteen nosto on haastavaa. Olennaista on lisätä osatyökykyisten, vai-keasti työllistyvien ja maahanmuuttajien osallistumista työmarkkinoille. Tarvitaan vaikutta-via toimia näiden ryhmien työllistämiseksi. Näillä eväillä on mahdollista tavoitella kestäävän talouden, ympäristön ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kannalta hyvä kasvua ja saa-vuttaa 75 prosentin työllisyysaste. Kaikissa poliittikkatoimissa on varmistettava, että nämä kolme ulottuvuutta toteutuvat.

Tavoite

1

Aktiivisilla toimilla kohti korkeaa työllisyystä

Hallituksen työllisyysastetavoite edellyttää, että osatyökykyisten, vaikeasti työllistyvien, nuorten, ikääntyvien ja maahanmuuttajataustaisten osallistumista työmarkkinoille lisää-tään. Tarvitaan vaikuttavia toimia näiden ryhmien työllistämiseksi.

Työuria pidennetään alusta, keskeltä ja lopusta.

Tavoitteena on muuttaa muiden Pohjoismaiden tavoin työvoimapoliikan suuntaa passiivisesta aktiiviseen ja kohdentaa palveluja nykyistä tehokkaammin.

Keinot

Työllisyyspalveluiden hallinnon kehittäminen

Työllisyyspalveluiden valtakunnallista ohjausta ja hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä kehitetään.

Kuntien roolia työllisyyspalveluiden järjestäjänä vahvistetaan. Työllisyyspalveluiden järjestäminen ja toteuttaminen voidaan sopimuksella antaa yhden tai useamman kunnan tehtäväksi kuntien kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta. Toimeenpanon tueksi säädetään tarvittaessa erillislainsäädäntö.

Työllisyyspalveluiden järjestäjänä toimii julkinen sektori, joka voi tuottaa palveluja yhteisyyssä yksityisen ja kolmannen sektorin sekä järjestöjen kanssa.

Työllisyyspalveluiden kehittäminen

Työvoimapalveluita uudistetaan tukemaan nopeaa uudelleen työllistymistä. Erityisesti työttömyyden alun palveluja tehostetaan ja mahdollistetaan entistä paremmin työttömien erilaiset, yksilölliset tarpeet.

Parannetaan palveluiden saatavuutta, laatua, vaikuttavuutta ja monipuolisuutta rutiniinomaisten suoritteiden sijaan.

Työttömien henkilökohtaisen palvelun ja palvelukokonaisuuden takaamiseksi varataan tarvittavat henkilöresurssit.

Selvitetään henkilökohtaisen budjetointin käytöönotto työllisyyspalveluissa.

Kehitetään ura- ja ohjauspalveluita työttömien lisäksi erityisesti pitkään perhevapailla olleille ja ikääntyneille työntekijöille. Työuraohjausta lisätään myös työssäkäyville ja yrittäjille.

Työttömyysturvan ja työttömien palveluiden uudistus

Valmistellaan työttömyysturvan ja työttömien palveluiden uudistus, jonka tavoitteena on lyhentää työttömyysjaksojen kestoja, helpottaa lyhytaikaisen työn vastaanottamista, kannustaa työnhakuun sekä uudistaa ja kohtuullistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää niin, että oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa (karenssit). Puretaan

aktiivimallin leikkurit ja velvoitteet, kun työllisyysvaikutuksiltaan vastaavista toimenpiteistä on päättetty.

Tilalle valmistellaan malli, jossa työttömän työllistymissuunnitelmassa sovitaan henkilökohtaisesta työnhakuvelvoitteesta ja palveluista, kuten esimerkiksi koulutuksesta ja kunktoutuksesta. Henkilökohtaisen palvelun resurssit TE-toimistoissa turvataan.

Lisäksi selvitetään sairauspäivärahan, kuntoutustukien ja työttömyysturvan kriteerit siten, että ihminen on tarkoituksenmukaisella etuudella. Sovitellun työttömyysspäivärahan kehitämistä jatketaan. Kehittämisenä otetaan huomioon työhön osallistumisen helpottaminen sekä muuttuva työelämä. Yrittäjä- ja palkkatulojen vakuuttamista ja päivärahan määräytymistä näissä tilanteissa uudistetaan yhdistelmävakuutuksen suuntaan.

Yksityisen sektorin palkkatuen lisääminen

Hallituksen tavoitteena on lisätä merkittävästi palkkatuen käyttöä yrityksissä. Uudistetaan ja yksinkertaistetaan nykyinen palkkatuki vähentämällä työnantajabyrokratiaa siten, että työnantaja saa sitovan palkkatukipäätöksen ennakkolta. Otetaan käyttöön työllistämisseteli.

Palkkatukea kehitetään ja käyttöä laajennetaan yhteistyössä työmarkkinajärjestöjen kanssa niin, ettei vaaranneta työehtosopimusten mukaista työtä tai vääristetä kilpailua.

Palkkatuen rahoitusta jatketaan STM:n työttömyysturvamomentilta vuoden 2020 jälkeen.

Selvitetään mahdollisuus subjektiiviseen palkkatukeen ikääntyneille tai pitkään työttömänä olleille.

Kolmannen sektorin palkkatuen uudistaminen

Uudistetaan kolmannen sektorin palkkatuki. Tavoitteena on, että nykyiseen kolmannen sektorin palkkatukeen kytetään vahva yksilöllinen tuki, työkyvyn kartoitus ja muut palvelut siten, että mallista tulee uusi tuki avoimille työmarkkinoille siirtymiseen. Hallituksen tavoitteena on nostaa vaikeasti työllistyvien osatyökykyisten, vammaisten, pitkääikaistyötömiä ja maahanmuuttajien palkkatuen enimmäismäärää. Kolmannen sektorin palkkatuesta poistetaan työllistämistä estävä 4 000 henkilötyövuoden rajoite.

Kokeilu PK-yritysten rekrytuesta ja yksinyrittäjän työllistämiskynnysten alentaminen

Tuetaan pk-yritysten kasvua aloittamalla rekrytukikokeilu, jolla edistetään kohtaantoa ja alennetaan työttömiä rekrytointikynnystä pk-yrityksiin.

Yksityrittäjän riskiä palkata ensimmäinen työntekijä madalletaan luomalla hallinnoltaan mahdollisimman kevyt tuki ensimmäisen työntekijän palkkaamiseen.

Nuorten työllisyyden tukeminen

Taataan jokaiselle alle 25-vuotiaalle nuorelle tai alle 30-vuotiaalle valmistuneelle joko työ-, työharjoittelut-, työkokeilut-, työpaja-, oppisopimus- tai kuntoutuspaikka kolmen kuukauden aikana työttömyyden alkamisesta. Hallitus edistää nuorisotakuuta asiantuntijatyön pohjalta.

Vahvistetaan Ohjaamo-palveluita sekä nuorten työpajatoimintaa.

Osatyökykyiset ja erityistä tukea tarvitsevat

Toteutetaan osatyökykyisille suunnattu työkykyohjelma, jolla helpotetaan heidän työlistymistään. Osana ohjelmaa käynnistetään kokeiluhankkeet vaikuttavien palveluiden ja toimintamallien käyttöön ottamiseksi. Uudistetaan kuntoutusjärjestelmää kuntoutuskomitean esitysten pohjalta.

Kehitetään välityömarkkinoita. Erityisen tuen tarpeessa olevien (muun muassa osatyökykyiset, maahanmuuttajat, vammaiset, nuoret, ikääntyneet) päsyä työlistymistä edistävien ja yksilöllisten palveluiden piiriin tehostetaan. Työhönvalmentajien saatavuutta parantaa TE- ja sosiaalipalveluissa. Vahvistetaan mielenterveyspalveluiden saatavuutta.

Parannetaan yhteiskunnallisten yritysten toimintaedellytyksiä uudistamalla rahoitusta ja tarjoamalla liiketoimintaosaamista vahvistavaa tukea.

Hallituksen tavoitteena on, että julkisiin hankintoihin asetetaan ehto sosiaalisesta työllistämisestä.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestelmä uudistetaan sosiaalisella kuntoutuksella, jossa otetaan huomioon pitkäaikaistyöttömän tai heikossa työmarkkina-asemassa olevan henkilön yksilöllinen kuntoutustarve työelämävalmiuksien vahvistamiseksi ja yhteiskunnallisen osallisuuden turvaamiseksi.

Osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli

Puretaan työkyvyttömyyseläkkeellä olevien henkilöiden työntekijöiden estäviä kannustinloukuja ottamalla käyttöön osatyökyvyttömyyseläkkeen lineaarinen malli.

Tavoite

2

Suomi tasa-arvon kärkimaaksi

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Hallitus aikoo kunnianhimoisesti parantaa tasa-arvoa yhteiskunnan eri osa-alueilla. Erityinen huomio on työelämän ja perheiden tasa-arvon parantamisessa.

Keinot

Tasa-arvo-ohjelma

Laaditaan laaja-alainen tasa-arvo-ohjelma, jolla koordinoidaan toimenpiteitä tasa-arvoisen yhteiskunnan saavuttamiseksi eri osa-alueilla.

Tasa-arvon seuraamiseen luodaan valtion eri hallinnonalat kattava seurantajärjestelmä. Sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältyä kaikkien ministeriöiden alaisten hallinnon toimintoihin.

Palkka-avoimuus

Perusteettomien palkkaerojen ja palkkasyrjinnän poistamista edistetään lisäämällä palkka-avoimuutta lainsäädännön keinoin. Perusteettomiin naisten ja miesten välisiin palkkaeroihin puututaan nykyistä tiukemmin.

Lisätään tasa-arvolakiin henkilöstön, henkilöstöedustajien ja yksittäisen työntekijöiden oikeuksia ja tosiasiallisia mahdollisuksia lisätä palkkatietoutta ja puuttua tehokkaammin palkkasyrjintään.

Samapalkkaisuusohjelma

Palkkatasa-arvoa edistetään jatkamalla samapalkkaisuusohjelmaa, jonka on oltava aiempaa kunnianhimoisempi ja vaikuttavampi. Ohjelman keskeisenä tavoitteena on hallituksen, työnantajia ja työntekijöitä edustavien järjestöjen sitoutuminen toimenpiteisiin töiden vaativuuden arvioimiseksi, samapalkkaisuuden ja palkka-avoimuuden edistämiseksi sekä työelämän segregaatiorakenteen purkamiseksi. Osana ohjelmaa arvioidaan työ- ja virkaehatosopimusten sukupuolivaikutukset.

Syrjinnän ehkäisy

Ehkäistään raskaussyrjintää. Täsmennetään lainsääädäntöä niin, että raskaus ja perhevapaan käyttö eivät saa vaikuttaa määrääikaisen työsuhteen jatkumiseen. Selvitetään perhevapaalta palaavien työsuhdeturvan parantamista ja ryhdytään selvityksen tulosten perusteella tarvittaviin lainsääädäntö- ja muihin toimiin.

Ehkäistään rekrytointisyrjintää. Tehdään selvitys nimettömästä työnhausta.

Perhevapaat

Toteutetaan yhdessä työmarkkinaosapuolten kanssa kunnianhimoinen ja perheiden hyvinvointia tukeva perhevapaaudistus. Tavoitteena on, että perhevapaat ja hoitovastuu jakautuvat perheissä tasaisesti molempien vanhempien kesken, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo työelämässä vahvistuvat ja sukupuolten väliset palkkaerot pienenevät. Perheiden valinnan ja joustojen mahdollisuksia perhevapaiden pitämisessä lisätään. Uudistus toteutetaan siten, että se kohtelee tasa-arvoisesti kaikkia, myös monimuotoisia perheitä ja huomioi yrityjyden eri muodot.

Uudistus tulee toteuttaa niin, että äideillä ja isillä on yhtä paljon kiintiöityjä kuukausia. Isille kiintiöityjä ansiosidonnaisia vapaita pidennetään lyhentämättä äitien nykyisin käytetävissä olevaa osuutta. Lisäksi perhevapaiden tulee sisältää vapaasti valittava vanhempain-vapaajakso. Molemmille vanhemmille maksetaan korotettua ansio-osaa nykyistä äitien osuutta vastaavasti.

Uudistuksen tulee täyttää raskaussuojeludirektiivin ja työelämän tasapainodirektiivin vaatimukset.

Kotihoidontuki jatkuu nykymuotoisenä. Selvitetään mahdollisuus maksaa etuus suoraan lasta hoitavalle isovanhemmalle.

Tavoite

3

Sopimisella vakautta ja luottamusta työmarkkinoille

Hallitus tukee suomalaista sopimusyhteiskuntaa ja vahvistaa luottamuksen ilmapiiriä työmarkkinoilla. Hallituksen lähtökohtana on valmistella työelämän uudistuksia kolmikanta-periaatteella ja näin pyrkii työelämän tasapuoliseen kehittämiseen ja tulokselliseen uudistamiseen. Hallitus huolehtii työmarkkinoiden heikomman osapuolen eli työntekijän suo-jelusta ottaen huomioon maan ja yritysten kilpailukyvyn sekä varmistaen työllistymisen

edellytykset. Näin voidaan luoda työmarkkinoille vakautta ja ennakoitavuutta ja turvata työmarkkinoiden mahdollisimman häiriötön toiminta, joka on edellytys yritysten vakaalle toimintaympäristölle ja uusille investointeille.

Hallitus edistää työelämän hyvinvointia, vahvistaa työelämän tasa-arvoa, työntekijöiden osallistumismahdollisuksia, edistää paikallista sopimista ja parantaa työmarkkinoilla heikoimmassa asemassa olevien asemaa. Hallitus tukee yleissitovuuteen perustuvaa työ- ja virkaehitosopimusjärjestelmää.

Keinot

Yhteistoimintalain uudistaminen

Yhteistoimintaa koskeva lainsäädäntö uudistetaan rakenteellisesti ja sisällöllisesti työntajan ja henkilöstön välisen luottamuksen parantamiseksi.

Yhteistoimintalakia uudistetaan tukemaan paremmin työpaikkojen yhteistoimintaa ja turvaamaan mielekäs, turvallinen ja tuottava työelämä. Uudistuksen tavoitteena ovat riittävät oikeudet henkilöstön tiedonsaannin ja vaikutusmahdollisuksien lisäämiseen, jatkuvaan vuoropuheluun, työhyvinvoinnin edistämiseen sekä osaamisen kehittämiseen.

Työelämän luottamuksen ja työpaikkojen yhteistoiminnan vahvistamiseksi parannetaan henkilöstön osallisuutta ja asemaa sekä yt-menettelyssä että muutoin yritysten päätöksenteossa. Siirretään hallintoedustuslain henkilöstön edustusta koskevat säännökset yhteistoimintalakiin. Arvioidaan nykyisen hallintoedustuslain soveltamisrajaa ottaen huomioon pk-yritysten toiminnan erityispiirteet.

Paikallinen sopiminen

Hallituksen tavoitteena on lisätä paikallista sopimista osapuolten keskinäiseen luottamukseen perustuen. Paikallista sopimista kehitetään huolehtimalla henkilöstön riittävästä tiedonsaannista ja vaikutusmahdollisuksista, mikä on avainasemassa sopimisen vaatiman luottamuksen ilmapiirin luomisessa.

Paikallista sopimista edistetään työ- ja virkaehitosopimusjärjestelmän kautta tavoitteena joustavuuden ja turvan tasapainoinen yhdistäminen sekä työllisyyden ja kilpailukyvyn kehittäminen.

Pienyritysten neuvonta ja tukeminen

Lisätään neuvontaa ja tukea pienille yrityksille ja niiden työntekijöille työelämän säädelyyn liittyvissä kysymyksissä.

Selvitetään ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet, jotta työsuhdeisiin liittyvien riita-asioiden selvittely nopeutuisi esimerkiksi työyhteisösovittelua edistämällä.

Työaikajoustot

Selvitetään mahdollisuudet lisätä työajan joustoja tasapainottamaan työn ja perheen yhteensovittamista ja jaksamaan työuralla pidempääntä. Tavoitteena on parantaa erityisesti pienet lasten vanhempien ja ikääntyvistä omaisista huolehtivien mahdollisuuksia osa-aikatyöhön.

Kilpailukieltosopimukset

Kilpailukieltosopimusten ja työsuhteen aikaisen kilpailevan toiminnan kiellon käyttöä rajaataan täsmentämällä lainsäädäntöä ja sääätämällä kiellettyjen ehtojen käytämisen seuraamuksista tasapainoisella tavalla.

Työsuojelu

Työsuojeluvalvonnan resursseja lisätään työturvallisuuden, harmaan talouden torjunnan, palvelussuhteen ehtojen valvonnan sekä ulkomaisen työvoiman valvonnan tehostamiseksi. Viranomaisten keskinäistä tiedonkulkuja parannetaan.

Vuosilomat

Uudistetaan vuosilomalaki. Selvitetään mahdollisuudet joustavointaa lomien käyttöä ja siirtämistä työpaikan vaihtolanteissa (esimerkiksi lomapankki) lyhyissä työsuhdeissa työskentelevien yhdenvertaisuuden parantamiseksi.

Nollatuntisopimukset

Parannetaan päättööissä ja nollatuntisopimuksella työskentelevien asemaa. Tehdään selvitys työsopimuksissa sovittavasta työajasta. Vaihtevalla työajalla työskentelevän henkilön työajan vakiintumista vahvistetaan lainsäädännössä.

Työperäinen maahanmuutto ja ulkomaiset osaajat

Suomi tarvitsee aktiivista työperäistä maahanmuuttoa. Hallituksen tavoitteena on lisätä osaajien työperäistä maahanmuuttoa. Työperäisen maahanmuuron painopisteeksi asetetaan työvoimapulasta kärsivät alat sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaaajat, opiskelijat ja tutkijat. Kootaan laaja-alainen toimenpideohjelma tavoitteen toteuttamiseksi.

Siirretään työperäisen maahanmuuton hallinto työ- ja elinkeinoministeriöön käsittelyn tehostamiseksi.

Jatketaan ja vahvistetaan Business Finlandin Talent-toimintaa, joilla tuetaan kansainvälisten osaajien sijoittumista Suomeen ja asiantuntemuksen hyödyntämistä yritysten kasvussa, kansainvälistymisessä ja uudistumisessa sekä investointien kasvussa.

Kootaan toimenpideohjelma kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden työllistymisen parantamiseksi. Selvitetään taloudellisia tukimuotoja EU/ETA-alueen ulkopuolelta tulevien Suomessa opiskelevien lukukausimaksujen kompensoimiseksi, jos he jäävät valmistuttuaan Suomeen töihin. Pidennetään valmistumisen jälkeinen oleskelulupa kahteen vuoteen ja mahdolistetaan lyhytaikaisen työn vastaanotto.

Tehostetaan ja nopeutetaan työperusteisen oleskeluluvan käsittelyaikoa vahvistamalla edustustoverkkoa sekä purkamalla prosesseihin liittyviä pullonkauloja selvitysten pohjalta. Varmistetaan työperusteisten oleskelulupien nopea ja sujuva käsittely tavoitteena keskimäärin kuukauden käsittelyaika. Varmistetaan kausityöntekijöiden työperusteisten oleskelulupien riittävän nopea käsittely yritysten työvoimatarpeen turvaamiseksi. Parannetaan kausityöntekijöiden mahdollisuuksia vaihtaa työnantajaa.

Varmistetaan, että Suomeen töihin tulevat saapuvat maahan työntekoon tarkoitettulla luvalla (muun muassa turistiviisumien käytön kitkeminen). Ulkomaisen ei-työsuheteisten kausityöntekijöiden asema turvataan lainsäädännön keinoin (esimerkiksi marjanpoimijat).

Luodaan työlämän ohjelma lisäämään työnantajien rekrytointi- ja monimuotoisuusosasta sekä maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja kehittämistä työpaikoilla.

Uudistuksissa otetaan huomioon ulkomaisen työvoiman hyväksikäytön torjunta. Työperäisessä maahanmuutossa noudatetaan EU- ja ETA -alueen ulkopuoliseen työvoimaan sovelletaan saatavuusharkintaa eurooppalaisen valtavirran mukaisesti.

Työvoiman liikkuvuuden ja kohtaannon varmistamiseksi sekä saatavuusharkinnan joustavuuttamiseksi arviodaan tarve alueellisen työlpalinjausmenettelyjen yhdistämiseksi laajemmiksi kokonaisuuksiksi.

Kotouttaminen

Vahvistetaan, tehostetaan ja nopeutetaan maahanmuuttajien aktiivista kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Hallitus laatii kotouttamistoimien uudistamistarpeista kokonaisvaltaisen toimenpideohjelman eduskunnan hyväksymän tarkastusvaliokunnan mietinnön pohjalta.

Kotouttamispalveluiden laatua, velvoittavuutta ja vaikuttavuutta parannetaan molemmilla kansalliskielillä. Otetaan käyttöön kotouttamistyön malli, jolla tuetaan maahanmuuttajien työllistymistä ja mukaanpääsyä suomalaiseen yhteiskuntaan. Kuntien ja kolmannen sektorin roolia vahvistetaan. Työn ohessa tulee olla kielipetusta ja esimerkiksi ammatillista koulutusta.

Myönteistä ja aktiivista kotoutumista edistetään maahanmuuttajan kielitaidon ja ammatillisten valmiuksien vahvistamisella, työllistymisen nopeuttamisella ja yhteiskunnan tunteesta ja osallisuutta edistämällä. Kielikoulutukseen tulee päästää kolmen kuukauden kuluessa myönteisen oleskelulupapäätöksen saamisesta.

Turvapaikanhakijoiden kotouttamisen on käynnistytävä jatkossa entistä aikaisemmin, jo vastaanottokeskuksessa. Varmistetaan maahanmuuttajanaisten mahdollisuus osallistua kotoutumis- ja kielikoulutukseen. Rakennetaan yhden luukun moniammatillis-ten kotouttamis- ja osaamiskeskuksia ja edistetään parhaiden käytäntöjen valtakunnallista levittämistä. Vahvistetaan maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista, ohjausta ja osaamiskeskustoimintaa.

Tavoite

4 Osaamisesta turvaa työn murrokseen

Työn murros ja digitalisaatio vaikuttavat siten, että työpaikkoja häviää, mutta samalla syntyy uusia tuottavampia toimialoja, yrityksiä ja työtehtäviä. Muutoksen mahdollisuksia on tuettava kaikin keinoin edistämällä osaamista, uusiutumista, uuden teknologian käyttöönottoa ja uusien ideoiden levämistä. Useimmat ammatit vaativat entistä korkeampaa osaamista. Työelämässä tarvitaan koulutuksen ja jatkuvan oppimisen uudenlaista yhteispeliä.

Työelämän muutoksen käänöpuolen on työelämän epävarmuuden lisääntyminen. Vähimmäistyöehdot toteutumisessa on erityisesti puutteita heikommassa asemassa olevien työntekijöiden kohdalla.

Keinot

Työntekemisen uudet muodot

Selvitetään lainsäädännön muutostarpeita työn murroksen näkökulmasta (itsensätyöllistäjät, jakamis- ja alustatalous, uudet työn teettämisen muodot ja osuuskunnat). Työelämän epävarmuuden vähentämiseksi täsmennetään työsopimuslain työsopimuksen käsitettä siten, että työsopimussuhteeseen naamiointi muuksi kuin työsopimukseksi estetään.

Ennakointi ja muutosturva

Kehitetään rakennemuutoksen ennakointia. Kiinnitetään erityistä huomiota aloihin, joihin kohdistuu muutospaineita teknologian kehityksen ja ilmastonmuutoksen seurauksena.

Muutosturvaa kehitetään parantamaan työntekijöiden osaamista ja työllistymistä.

Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma

Käynnistetään työpaikkojen tueksi monivuotinen kansallinen Työn ja työhyvinvoinnin kehittämisohjelma vauhdittamaan toimintatapojen uudistamista ja uuden teknologian hyödyntämistä. Ohjelman tavoitteena on vahvistaa yhteistoimintaan ja luottamuksen perustuvaa työkulttuuria Suomen kilpailuvahvuutena, nostaa Suomi digiaikakauden johtavaksi työelämäinnovaatioiden kehittäjäksi ja työhyvinvoindi Suomessa maailman parhaaksi vuoteen 2030 mennessä.

Ohjelman kohderyhmänä ovat työntekijät, työnantajat, työyhteisöt ja niiden muodostamat verkostot. Ohjelma valmistellaan ja toteutetaan kolmikantaisesti ja siinä hyödynnetään aiempien työelämän kehittämisohjelmien kokemuksia.

Osana ohjelmaa toteutetaan työn, terveyden ja työkyvyn tutkimus- ja kehittämisohjelma. Ohjelmalla turvataan palvelujärjestelmien kehittämiseksi välttämätön työikäisten työ- ja toimintakykyyn liittyvä tutkimus.

Osaamisen kehittäminen työelämässä ja oppisopimus

Lisätään työelämässä muunto-, täydennys- ja erikoistumiskoulutuksia. Tavoitteena on jatkuvan oppimisen edistäminen, työntekijöiden työsuhdeturvan parantaminen, aikuisten puuttuvien perustaitojen vahvistaminen sekä eri alueiden ja toimialojen työvoimatarpeeseen vastaaminen.

Kehitetään yksilöiden erilaisten tarpeiden pohjalta uusia kustannustehokkaita palvelumuotoja. Tarjotaan yksilöityjä koulutuskokonaisuuksia esimerkiksi toisen asteen ja vapaan sivistystyön oppilaitoksissa mahdollistamalla myös ammatilliset näyttötutkinnot. Erityisenä painopisteena otetaan huomioon vähän koulutetut, uudelleenkoulutettavat työttömät ja työttömyysuhan alla olevat. Lisätään yritysten kanssa yhteishankintana järjestettävää työvoimakoulutusta.

Lisätään oppisopimusopiskelun käyttöä ensimmäisen työpaikan saamiseksi sekä uudelleenkoulutautumisen ja aikuiskoulutuksen väylänä. Uudistetaan ja yksinkertaistetaan oppisopimuskoulutuksen ajalta maksettavat korvaukset työnantajan hallinnollisen taakan keventämiseksi.

Vahvistetaan työpaikalla tapahtuvaa oppimista ja työpaikkaohjaajien roolia.

Kehitetään opintovapaata ja mahdollistetaan sen yhä laajempi käyttö aikuiskoulutustukea kehittäen. Aikuiskoulutustuki uudistetaan tukemaan työn ja opiskelun yhteensovittamista.

Parannetaan työttömien mahdollisuksia opiskella sivutoimisesti työnhaun ohessa.

Selvitetään mahdollisuudet laajentaa työllisyysrahaston tehtäviä tukemaan nykyistä laajemmin aikuisten osaamisen kehittämistä ja työkyvyn ylläpitämistä.

3.6

Oikeudenmukainen,
yhdenvertainen ja
mukaan ottava Suomi

Tilannekuva

Suomalaiset jakavat laajasti periaatteet ja arvot, joille pohjoismainen hyvinvoimallimme on vuosien saatossa yhteistyössä rakennettu. Sen kulmakiviä ovat ihmisten yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, verorahoitteinset hyvinvointi- ja koulutuspalvelut, suuri sosiaalinen liikkuvuus ja aktiivinen kansalaisyhteiskunta. Ihmisten hyvinvoointiin ja osallisuuteen ei ole investoitu vain siksi, että siihen on ollut varaa, vaan jotta vaurastuisimme kansakuntana. Hyvinvoitivaltion rahoituspohja on monien haasteiden edessä. Ikääntyminen ja matala synnytyvyys johtavat huoltosuhteiden heikkenemiseen. Väestökehitys yhdistettyinä huono-osaisuuden kasautumiseen ja talouskasvun hidastumiseen edellyttää voimakasta panostusta ongelmien ehkäisyn poikihallinnollisin keinoin.

Työelämä muuttuu, eikä sosiaaliturva ole aina sovitettavissa ihmisten vaihtuviin elämäntilanteisiin tai työn muutokseen. Köyhyyks altistaa laajemmalle syrjäytymiselle ja riippuvuus toimeentulotuesta heikentää osaltaan työllistymisen edellytyksiä.

Palvelujärjestelmän tavoitteena on edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia, terveyttä, toiminta- ja työkykyä ja sosialista turvallisuutta sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Osalla väestöstä nämä tavoitteet toteutuvat hyvin, mutta osan kohdalla palveluiden käyttö on tarpeisiin nähdyn vähäistä tai saatavilla oleva palvelu ei vastaa tarpeisiin. Vaikka suuri osa suomalaisista voi hyvin, hyvinvointi- ja terveyserot ovat merkittäviä. Usein huono-osaisuus siirtyy paitsi elämänvaiheesta toiseen myös sukupolvelta toiselle.

Perhepolitiikkaa haastavat vahvasti niin uudenlaiset tarpeet kuin lapsiperheiden muuttuminen monimuotoisemmiksi. Suomessa jo noin kolmasosa kaikista perheistä ei ole enää perinteisiä ydinperheitä: esimerkiksi uusperheiden ja sateenkaariperheiden määrä on kasvanut. Nykyiset toimintatavat ja tuen muodot eivät vastaa kaikkien perheiden todellisiin tarpeisiin. Yhteiskunnassa ei ole riittävästi pystytty edistämään työn ja perheen yhteensovittamista ja hoivavastuuun tasa-arvoisempaa jakautumista. Lapsiperheköhyys on yleisintä yksihuoltajaperheissä sekä perheissä, joissa lapset ovat alle kolmivuotiaita. Vanhemmuuden ja parisuheteiden hyvinvoointiin sekä ongelmatilanteiden ratkaisuun, kuten parisuhden-euvontaan tai eropalveluihin, ei ole kaikkialla käytössä järjestelmällisiä ja yhdenvertaisia tukimuotoja.

Yhteiskunnallinen eriarvoisuus heijastuu ihmisten elämään monin tavoin. Yksi sen ilmene-mismuodoista on köyhyyks ja pitkittynyt toimeentulotuen asiakkuus. Eriarvoisuus ilmenee myös eroina väestöryhmien terveydessä ja osallisuudessa sekä työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten osuutena.

Sosiaalisten ongelmien kuten ylisukupolvisen huono-osaisuuden, köhyyden, vaikiden elinolojen, matalan koulutustason ja työttömyyden yhteydestä yksilöiden heikkoon terveyteen ja hyvinvoointiin sekä kansantalouteen on vankka näyttö. Palvelujärjestelmästä

löytyy monialista osaamista ja tukea, mutta järjestelmä on sen jatkuvasta kehittämisestä huolimatta edelleen kirjava, hajanainen ja asiakkaille vaikeasti hahmotettava.

Palvelujärjestelmän oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden sekä kustannusten hiljinnän näkökulmasta suurimmat haasteet liittyvät perustason palveluiden vahvistamiseen, ennaltaehkäisevään työhön ja kuntoutukseen. Perustason palveluiden pirstaleinen järjestäminen, riittämätön resursointi, muuttuneet palvelutarpeet ja niihin liittyvät osaamisvajeet näkyvät terveyskeskuksissa ja sosiaalityössä, ikäihmisten palveluissa, vammais-palveluissa ja lastensuojoelussa, kielellisten oikeuksien turvaamisessa sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä.

Palveluiden sisältöjen lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet ja rahoitus eivät enää pysty turvaamaan yhdenvertaisia palveluita kaikille suomalaisille. Sosiaali- ja terveys-palveluiden uudistamisen välttämättömyys liittyy erityisesti kuntien taloudelliseen kantokykyn. Kuntien taloudelliset hartiat eivät kestä palveluiden rahoittamista ja järjestämistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon rakennetta on pyritty uudistamaan jo pitkään. Merkittävinä haasteina ovat olleet muun muassa perustuslain vaatimukset, uudistuksen laajuus, asetut aikaikkunat ja alueiden erilaisuus. Onnistunut rakenteiden uudistaminen edellyttää vuoropuhelun ja luottamuksellisen ilmapiirin vahvistamista valtiollisten, alueellisten ja paikallisten toimijoiden välillä.

Tavoite

1

Hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen

Suomi on entistä tasa-arvoisempi ja yhdenvertaisempi maa, jossa luottamus lisääntyy ja jokainen ihminen on arvokas. Ihmisten hyvinvointi-, terveys- ja tuloeroja kavennetaan ja osallisuutta lisätään. Suomi edistää ihmisoikeuksia, hyvinvoontitaloutta ja edellytyksiä ihmisen hyvälle elämälle läpi koko elämänkaaren. Ihmisillä on mahdollisuus hyvinvointia tukeviin valintoihin.

Keinot

Yhdenvertaisuutta edistävät toimet

Vammaisten henkilöiden asema on viime vuosina parantunut, mutta yhdenvertaisuus ei silti usein toteudu. Oikea-aikaisuus ja yksilölliset palvelutarpeet ovat haasteita vammais-palveluissa. Vammaisten ihmisten yksilöllisten tarpeiden parempi huomioon ottaminen toteutetaan osana vammaispalvelulain uudistusta. Samalla kokeillaan kehitysvammaisten

henkilökohtaisia budjetteja. Kokeilujen yhteydessä arvioidaan myös lainsäädännön muutostarpeet. Ruotsinkielisten vammaispalvelut turvataan.

Vahvistetaan lainsäädännöllä sosiaali ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemääriämisoikeutta. Parannetaan potilas- ja sosiaaliasiamiestoimintaa. Turvataan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä erityisesti ruotsin ja saamen kielellä sekä viittomakielellä. Käypä hoito -suositukset käännetään ruotsin kielelle.

Köyhyyden ja osattomuuden vähentäminen

Köyhys- ja syrjäytymisriski koskettaa ihmisiä entistä laajemmin. Hallitus puuttuu tähän määritietoisesti. Erityisesti eläkeläisten ja lapsiperheiden köyhyyttä ja köyhtymistä vähennetään kehittämällä samanaikaisesti etuksia ja palveluita. Tavoitteena on huolehtia kaikkien suomalaisten elintason kehityksestä ja tasaisemmasta tulonjaosta. Otetaan huomioon entistä paremmin huono-osaisuuden riskitekijät ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuus. Kohdennetaan vaikuttavia palveluita riskiryhmille aikuissosiaalityötä kehittämällä.

Uudistetaan asiakasmaksulaki tavoitteena hoidon esteiden poistaminen ja terveyden tasa-arvon lisääminen muu muassa maksuttomuutta laajentamalla ja kohtuullistamalla maksuja.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen

Edistetään hyvinvoittitaloutta investoinilla toimiin, joilla tuetaan hyvinvointia ja terveyttä sekä vähennetään eri palvelujen tarvetta.

Päätösten hyvinvointi- ja terveysvaikutukset arvioidaan kattavasti. Parannetaan kansansairauksien ehkäisyä ja hoidon vaikuttavuutta. Lisätään matalan kynnyksen elintapaohjausta ja ennaltaehkäiseviä toimia.

Vähennetään riippuvuuksia. Päivitetään pääihdestrategia ehkäisevän työn edistämiseksi sekä pääihdepalvelujen kokonaisuuden yhteensovittamiseksi. Jatketaan määritietoista työtä tupakoinnin ja alkoholin kokonaiskulutuksen vähentämiseksi. Huumeiden tehokkuutta parannetaan ja käytön haittoja vähennetään laitimailla poikkihallinnollinen valtioneuvoston periaatepäätös huumausainepolitiikasta. Ehkäistään pelihaittoja osana rahapelipoliittista ohjelmaa.

Laaditaan aiempaa valmistelua hyödyntäen mielenterveysstrategia, joka näkee mielenterveyden pääomana, turvaa mielenterveysoikeudet ja -palvelut, linkittää ne olemassa oleviin rakenteisiin, ehkäisee itsemurhia ja vahvistaa ammattilaisten osaamista. Samalla uudistetaan mielenterveys- ja pääihdelainsäädäntö.

Ennaltaehkäisyn edistämiseksi ja kansanterveyden vahvistamiseksi laajennetaan hallitusti rokotusohjelmaa (muun muassa hpv-rokotus pojille) ja seulontaohjelmaa (muun muassa suolistosyötöt).

Uudistetaan lomituslaki ja turvataan Välitä viljelijästä -toimintamalli. Toimintamallin vakinointaminen arvioidaan vaalikauden lopulla.

Turvataan vankiterveydenhuollon resurssit.

Vahvistetaan sote-järjestöjen toiminnan edellytyksiä sekä tuetaan järjestölähtöisen työn uudistamista ja monimuotoisuutta.

STM:n veikkausvoittovaroista jakamien avustusten ehdot sekä toimintatavat uudistetaan niin, että uuteen järjestelmään voidaan siirtyä vuoden 2021 avustuksissa. Tavoitteena on kansanvaltaisuuden lisääminen jakoprosessissa, autonomian kasvattaminen, järjestöbyrokratian vähentäminen ja resurssien siirto hallinnosta avustuksiin.

Vahvistetaan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmässä.

Lisätään sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten tietoisuutta vähemmistöjen kohtaamisesta ja erityistarpeista.

Perustetaan laaja-alainen viittomakieliasiain neuvottelukunta arvioimaan viittomakielilain ja viittomakielisten perusoikeuksien sekä yhdenvertaisuuden toteutumista (OM).

Tavoite

2

Lapsi- ja perheystävällisyden edistäminen

Suomi on entistä lapsi- ja perheystävällisempi maa, joka on mukaanottavampi ja yhdenvertaisempi. Lasten ja nuorten hyvinvointi on ensisijaista. Ihmisiä tuetaan kohti toivo-maansa lapsimääräitä. Perheellistyy voi monella tapaa ja erilaiset perhemallit ovat yhtä arvokkaita. Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen aikaiseen.

Keinot

Hyvinvoinnin vahvistaminen

Lapsiperhestrategialla kohti lapsi- ja perhemyönteistä ja yhdenvertaista Suomea

Alhainen syntyvyys, väestön ikääntyminen, lapsiperheköhyys ja ylisukupolvinen syrjäytyminen haastavat yhteiskuntaamme. Haasteisiin vastaamiseksi käynnistetään parlamentaarinen komiteaavalmistelu kansallisen, YK:n lapsenoikeuksien sopimukseen perustuvan lapsistrategian luomiseksi. Se luo hallituskaudet ylittävät ja eri hallinnonalat yhdistävän lapsi- ja perhemyönteisen Suomen vision.

Strategia perustuu tietoon ja tutkimukseen sekä edistää lapsenoikeuksien sopimuksen toimeenpanoa. Yhteisiin tavoitteisiin suunnataan hallinnon ja päätöksenteon lapsenoikeusperusteisuutta sekä palveluiden ja tukien lapsi- ja perhelähtöisyyttä yli hallinnonalarajojen edistävin toimin. Hallitus sitoutuu arvioimaan päätösten lapsivaikutuksia, edistämään lapsibudjetointia, lasten hyvinvoinnin tietopohjan vahvistamista sekä lasten ja nuorten osallisuutta.

Strategian tavoitteisiin sitoutetaan valtion ohella myös muut julkiset toimijat, etenkin kunnat ja kuntayhtymät, korkeakoulut ja opetuksen järjestäjät, järjestöt, seurakunnat sekä elinkeinoelämä. Valmistelussa hyödynnetään esimerkiksi Lapsen aika 2040 -raporttaa.

Valtaosa perheitä pärjää hyvin, mutta jokainen tarvitsee jonkinlaista lähiyhteisön tai yhteiskunnan tukea. Otetaan huomioon päätöksenteossa perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuus. Tuetaan tahattomasti lapsettomien perheellistymistoiveita eri keinoin ja turvataan hedelmöityshoitojen yhdenvertainen saatavuus. Edistetään vuoroviikkoasumista koskevan selvityksen toimenpide-ehdotuksia

Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus koskemattomuuteen. Vahvistetaan seksuaalikasvatusta. Laaditaan toimenpideohjelma kiusaamiseen puuttumiseksi ja yksinäisyyden vähentämiseksi.

Lapsiperheiden palveluiden parantaminen ja toimeentulon turvaaminen

Lapsiperheiden tukemiseksi toteutetaan hyvinvointia edistäviä sekä ongelmia ehkäiseviä ja korjaavia toimia. Madalleetaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saamisen kynnystä, parannetaan oikea-aikaisuutta ja saatavuutta osana peruspalveluja. Tiivistetään niiden yhteyttä olemassaoleviin lasten ja perheiden palveluihin ja muihin palvelurakenteisiin. Turvataan alaikäisten päihdetyön palvelut alueellisesti ja kielellisesti. Tiivistetään eri hallinnonalojen yhteistyötä ja turvataan tiedonkulku.

Jatketaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Levitetään perheeskustoimintamallia ja kehitetään neuvoloita. Vahvistetaan parisuhdetyötä ja vanhemmuuden tukea esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvolapalveluita parantamalla. Vahvistetaan sosiaalihuolto-lain mukaisia perheiden ennaltaehkäiseviä palveluita ja helpotetaan perheiden kotipalvelun saamis- ja myöntöedellytyksiä.

Hyvän elämän tarjoaminen jokaiselle lapselle on laajasti jaettu yhteiskunnallinen tavoite. Tästä huolimatta palvelut tai tuki eivät aina tavoita lasta, nuorta ja perhettä ajoissa. Lastensuojelu on maassamme tarpeeseen nähden aliresursoitu. Haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään asteittain kiristyvä vähimäishenkilöstömittoitus lastensuojeluun niin, että mitoitus on 30 asiakasta ammattilaista kohden. Vuonna 2022 mitoitus on 35. Lastensuojelu yksin ei pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Turvataan erityistä tukea tarvitsevien moniammatilliset palvelut ja ja levitetään eri alojen ammattilaisten yhteistyöhön perustuva tiimimallia.

Kehitetään lastensuojelun jälkihuoltoa. Annetaan nuorelle riittävä tuki matkalla aikuisuuteen.

Lisätään turvakotipalveluiden saatavuutta kohti Istanbulin sopimuksen mukaista tasoa. Päihdeäitienvaihto ja päihdeperheiden riittävät palvelut ja kuntoutus turvataan. Suomalaiset lapset liikkuvat suosituksiin nähden liian vähän ja monet hyvinvoittimittarit kertovat polariointumisesta. Liikunnallisuutta, painonhallintaa, tervettä ravitsemusta ja päihdeettömyyttä edistetään laaja-alaisesti.

Sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ja heidän perheitään tuetaan yksilöllisin ja oikea-aikaisin palveluin.

Toteutetaan valtakunnallinen kokeilu maksuttomasta ehkäisystä alle 25-vuotialle. Tulosten perusteella päätetään kokeilun vakinaistamisesta vaalikauden lopulla. Tuetaan rokotemyöntisyystä ja edistetään rokotekattavuutta.

Vahvistetaan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä.

Tavoite

3

Ikäystävällisyuden edistäminen

Suomi on entistä ikäystävällisempi maa, joka tunnistaa väestön ikääntymisen tuoman yhteiskunnallisen muutoksen ja varautuu siihen. Ikääntyneet eivät ole vain palveluiden kohde, vaan myös yhteiskunnan voimavara. Tavoitteena on, että terveiden elinvuosien määrä lisääntyy, toimintakyky paranee ja palvelut toimivat oikea-aikaisesti ja tehokkaasti.

Keinot

Hyvinvoinnin ja toimintakyvyn vahvistaminen

Laaditaan poikihallinnollinen ikäohjelma yhteistyössä eri ministeriöiden, kuntien, kolmannen sektorin ja muiden tahojen kanssa. Nostetaan muistisairauksien ennaltaehkäisy muiden kansansairauksien rinnalle.

Perustetaan vanhusasiavaltuutetun tehtävä ja toimisto. Kehitetään elämäntapaohjausta, neuvontaa ja tukea sekä toteutetaan kohdennettuja hyvinvoittitarkastuksia ja kehitetään palveluneuvontaa. Otetaan huomioon erityisesti eläkkeelle jäävät. Otetaan ikäihmisten ravitsemuksen laatu, saatavuus ja yhteisölliset ruokailumahdollisuudet sekä kotona asuvien että hoivayksiköiden asukkaiden kohdalla kehittämisen ja valvonnan osaksi.

Otetaan huomioon vanhuspalvelujen tuottajakentän monimuotoisuus. Kehitetään erilaisten hoivapalveluiden tuottamismistapoja, kuten perhehoitoa ja muita välimuotoisia ratkaisuja.

Sotiemme veteraanien ja sotainvalidien määrä vähenee. Ikääntymisen myötä heidän ja heidän läheistensä tuen tarve lisääntyy. Sotiemme veteraanien tuki ja palvelut turvataan. Varmistetaan, että palvelut toteutuvat laadukkaina kaikkialla maassa.

Palveluiden parantaminen

Palaутetaan luottamus vanhuspalveluiden laatuun, oikea-aikaisuuteen ja saatavuuteen. Tiekartan mukainen käytännössä todentuva resurssien lisäys ja toimintatapojen kehittäminen toteutetaan suunnitellusti ja varmistaten oikea kohdentuminen.

Eliniän pidentyessä eläkeläisten määrä kasvaa voimakkaasti. Väestö on aiempaa pidempiän tervehdää ja toimintakykyistä, mutta myös palvelujen tarve kasvaa. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (vanhuspalvelulaki) päivitetään. Vanhuspalvelujen laatua ja vaikuttavuutta lisätään.

Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympäri vuorokautisen hoivan yksiköissä. Mitoitukseen toteutuksessa otetaan huomioon aina ensisijaisesti hoitoisuus. Selkeytetään henkilöstön työnjakoa muun muassa tukipalveluiden osalta. Henkilöstömääränsä lisäys toteutetaan asteittain käynnistämällä tavoitteellinen kehittämishjelma, jolla rahoitetaan polkuja kohti uskottavaa ja vanhusten riittävän hoivan turvaavaa mitoitusta.

Suurin osa ikäihmisiä asuu kotona. Ympäri vuorokautisen hoivan rinnalla vahvistetaan kotihoidon resursseja ja laatua. Kehitetään omaishoittoa.

Resurssien vahvistamisen ja lain päivittämisen lisäksi palvelujärjestelmää tulee kehittää. Henkilöstön osaamisesta ja jaksamisesta huolehtiminen, uudistuvat tavat toteuttaa palvelut, tavoitteellinen henkilöstöpolitiikka ja toimintakulttuurien integraatio ovat keskeisiä tekijöitä haettaessa ratkaisuja tämän päivän ja tulevaisuuden haasteisiin.

Otetaan käyttöön uusia työtapoja ja teknologiaa. Varmistetaan vanhuspalveluiden hyvä johtaminen. Lisätään hoiva-alan houkuttelevuutta sekä henkilökunnan saatavuutta ja osaamista.

Kehitetään omavalvontaa sekä tehostetaan paikallista ja valtakunnallista valvontaa. Turvataan kielellisten oikeuksien toteutumista ikäihmisten kaikissa palveluissa. Jatketaan rationaalisen lääkehoidon edistämistä.

Tavoite

4

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden parantaminen

Suomi on maa, jossa jokainen saa hoitoa, hoivaa ja huolenpitoa oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti. Palvelut ovat kustannustehokkaita ja vaikuttavia. Ne rakentuvat joustavasti ja kokonaisvaltaisesti ihmisen elämäntilanteiden ja tarpeiden ympärille. Palveluiden parantuminen lisää luottamusta niin käyttäjien kuin sote-ammattilaisten keskuudessa.

Keinot

Perustason palveluiden saatavuuden parantaminen tulevaisuuden sotakeskuksissa

Varmistetaan, että perusterveydenhuolto ja sosiaalipalvelut ovat jokaisen saavutettavissa oikea-aikaisesti ja laadukkaasti. Otetaan huomioon tuottajakentän monipuolisuuus ja lähi-palveluiden saavutettavuus. Käynnistetään tulevaisuuden sote-keskusten kehittämishjelma. Ohjelma nivoutuu yhteen sote-rakennemuutosten valmistelun ja toimeenpanon kanssa. Kehittämishjelman tarkoituksena on myös vahvistaa kansalaisten luottamusta julkisesti järjestettyihin sote-palveluihin.

Tiukennetaan hoitotakuuta perusterveydenhuollossa niin, että jatkossa kiireettömässä tapauksessa hoitoon pääsee viikon (7 pv) sisällä hoidon tarpeen arvioinnista. THL:n arvion mukaan 7 päivän hoitotakuu edellyttäisi nykyjärjestelmällä toteutettuna 1 600–

2 600 lääkärin lisäämistä terveyskeskuksiin. Paljon voidaan kuitenkin saada aikaan kehittämällä järjestelmää ja sen toimintaa laaja-alaisesti.

Kehittämällä moniammatillisia sosiaali- ja terveyskeskuksia, joissa hyödynnetään digitalisointia sekä tuodaan vastaanottotoimintaan uudella työnjaolla eri ammattilaisten työpanosta ja erityistason konsultaatioita, voidaan tavoite nopeammasta hoitoon pääsyystä saavuttaa noin 1 000 yleislääkärin lisäysellä. Näistä noin 300 lääkärin lisäys on saatavissa pitkään täytämättöminä olevien virkojen täytämisellä ja tilapäisten vuokralääkäriostojen korvaamisella vakinaisilla lääkäreillä. Tämä edellyttää, että sote-keskukset ovat nykyistä houkuttelevampia työpaikkoja koko maassa.

Tervydenhuollon painopistettä siirretään näillä keinoilla erikoissairaanhoidosta perustasolle.

Sosiaali- ja terveyskeskuksen tarjoamiin palveluihin kuuluvat ainakin perusterveydenhuollon, suun terveydenhoidon, sosiaalityön ja kotihoidon lähipalveluja, kotisairaala, mielenterveys- ja päihdehuollon perustason palveluja, avokuntoutuspalveluja, kansansairauksien ehkäisyä sekä neuvola- ja muita ehkäiseviä palveluja.

Uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon ammattiherkilojen työnjakoa ja toimintatapoja. Jaetaan tehtäviä yhä laajemmin eri ammattiryhmien välillä. Moniammatillisten tiimien käyttö ja työnjaon kehittäminen takaavat hoidon jatkuvuuden ja vaikuttavuuden, palvelujen sujuvuuden ja kustannusten hallinnan. Laaditaan sosiaalihuollon kehittämisohjelma ja tuodaan sosiaalihuollon palveluita vahvemmin osaksi tulevaisuuden sote-keskusta.

Asiakaskeskeisyys on tulevien keskusten ytimessä. Hyvää johtamista sekä henkilökunnan ammattitaidon kehittymistä ja työhyvinvointia tuetaan. Laajennetaan tutkimus- ja kehittämistoimintaa osana perustyötä. Asiakaslähtöisyyttä parannetaan lisäämällä viikonloppu- ja iltavastaanottoja sekä matalan kynnyksen palvelupisteitä. Otetaan käyttöön digitaalisia ja mobiileja palveluratkaisuja. Varmistetaan tietovarantojen parempi käyttö sekä kehitetään tietojärjestelmiä.

Suunterveydenhuollon sekä mielenterveyspalvelujen saatavuuden parantaminen ja laadun kehittäminen on tärkeä osa uudistusta. Kansansairauksien ehkäisyä ja niiden hoidon vaikuttavuutta parannetaan.

Välttämätön hoito turvataan kaikille paperittomille.

Muutetaan Vaasan keskussairaala laajan päivystyksen sairaalaksi.

Perusterveydenhuollon vahvistamisen lisäksi tarkastellaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kokonaisuutta. Keskussairaaloiden päivystystoiminta ja osaajien riittävyys turvataan tarvittaessa erityisin päätöksin (koskien niin kutsuttua keskittämäasetusta),

vaarantamatta sosiaali- ja terveydenhuollon toimivaa kokonaisuutta tai potilasturvallisuutta. Valtioneuvosto päättää työnjaon ja yhteistyön kehittämisestä erityisvastuualueen yhteen kannan huomioon ottaen.

Palvelujärjestelmän rakennetta uudistetaan.

Palvelujärjestelmän kehittäminen ja käynnistettävä uudistushankkeet

Kehitetään kuntoutusta lähtökohtana kuntoutuskomitean työ. Tavoitteena ovat saumattomat hoitojärjestelmät ja ihmisen toimintakyvyn parantaminen ja tukeminen.

Toteutetaan kehittämishojelma, jolla turvataan lainsäädäntömuutoksin ihmisiarvoa kunnioittava saattohoito, pallatiivinen hoito ja kivun hoito. Syövän hoidon vaikuttavuutta parannetaan.

Luodaan laatua kuvaavia rekistereitä, parannetaan asiakastyytyväisyyttä ja kehitetään hoiota yhteistyössä käyttäjien kanssa.

Voimavarat terveydenhuollon tutkimukseen (mukaan lukien hoitotyö ja valtion määräraha yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen) ja sosiaalialan tutkimukseen sekä kehittämiseen turvataan pitkäjänteisesti. Rakennetaan Suomeen sosiaalihuollon tutkimus- ja kehittämiskeskus. Kuntien määräaikaista oikeustoimien rajoittamista investointien ja ulkoistusten suhteen jatketaan ja tiukennetaan. Lääkärihelikopteritoiminta turvataan koko maassa kustannusvaikuttavasti.

Kelan hallintoa ja sen järjestämien palveluiden toimivuutta selvitetään. Selvitetään siirtyminen rekisteröitymismenettelyyn tietyissä Kelan nyt kilpailuttamissa palveluissa. Arvioidaan Kelan ja kuntien kuljetuspalveluiden toimivuutta uuden taksilain aikana ja tehdään tarpeelliset muutokset.

Alko Oy:n omistajaohjaus säilytetään sosiaali- ja terveysministeriössä ja nykyinen vähittäismyynnin yksinoikeus turvataan.

Selvitetään vaihtoehto- ja uskomushoitojen eri sääntelymahdollisuudet.

Vakuutuslääkärijärjestelmän epäkohtia korjataan valiokunnan yksimielisen mietinnön (StV 33/2018) mukaisesti.

Jatketaan aktiivista ministeriöiden välistä yhteistyötä sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja innovaatioekosysteemin kehittämiseksi sekä huolehditaan vuoden 2014 kasvustrategian

mukaisten toimenpiteiden kiireellisestä täytäntöönpanosta. Edistetään kansallisten osaamiskeskusten perustamista ja toiminnan käynnistymistä.

Säädetään genomi- ja biopankkilainsääntö. Selvitetään sote-datan hyödyntämistä osana terveysalan tutkimus- ja innovatiotoimintaa huolehtien tietosuojan korkeasta tasosta.

Selvitetään ruokavaliokorvauksen tarpeellisuus.

Uudistetaan lääkehuvollon kokonaisuutta pitkäjänteisesti sosiaali- ja terveysministeriön raporttiin (2019:5) sisältyvän tiekartan suuntaviivojen mukaisesti. Tavoitteena on parantaa lääkehuvollon kustannustehokkuutta varmistaen lääketurvallisuus ja neuvonta sekä palveluiden sujuvuus, saatavuus ja saavutettavuus.

Pitkään valmistelussa olleet, apteekkialaa uudistavat ja viime hallituskaudella rauenneet hallituksen esitykset valmistellaan mahdollisimman pian uudelleen eduskunnan käsitteilyyn. Apteekkialan laajemman uudistustyön pohjaksi tehdään hallituskauden aluksi selvitys, jonka on muodostettava kattava kuva lääkkeen vähittäishinnan muodostumisesta ja vähittäisjakelusta. Selvityksen pohjalta arvioidaan mahdollisuudet laajentaa apteekkien omistajapohjaan.

3.6.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenneuudistus

Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen keskeisinä tavoitteina on kaventaa hyvinvointija terveyseroja, turvata yhdenvertaiset ja laadukkaat sosiaali- ja terveyspalvelut kaikille suomalaisille, parantaa palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta, turvata ammattitaitoisen työvoiman saanti, vastata yhteiskunnallisten muutosten mukanaan tuomiin haasteisiin ja hillitä kustannusten kasvua.

Palvelujärjestelmän haasteet ovat erilaisia eri puolilla maatamme. Väestöä menettävillä, ikääntyvillä alueilla sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudessa on ongelmia. Muun muassa pääkaupunkiseudulla väestönkasvu ja maahanmuuttajien määrän kasvu aiheuttavat haasteita sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämiseen.

Hallitus käynnistää sote-uudistuksen valmistelun. Valmistelussa otetaan huomioon edellisten vaalikausien valmistelu ja perustuslailliset reunaehdot. Uudistus tehdään hallitusti ja vaiheistaen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan painopistettä siirretään perustason palveluihin ja ennaltaehkäisevään toimintaan. Palvelut ovat yhteensovitetuja, hoitoketjut ovat sujuvia ja ihmiset saavat tarpeenmukaiset ja vaikuttavat palvelut oikea-aikaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa kootaan sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestäminen kuntaa suuremmille itsehallinnollisille alueille. Myös pelastustoimen järjestäminen siirretään maakuntien tehtäväksi. Itsehallinnollisia maakuntia on 18. Maakuntien toiminnasta, taloudesta ja hallinnosta säädetään erillisellä lailla. Alueiden päättöksenteosta vastaavat suorilla vaaleilla valitut valtuutetut. Asukkaiden osallisuutta ja käyttäjädemokratiaa vahvistetaan.

Mahdollisuus käyttää palveluita yli maakuntarajojen säilytetään. Maakunnat tekevät yhteistyötä keskenään. Erityistason palveluiden turvaamiseksi muodostetaan viisi yhteistoiminta-aluetta. Alueet pohjautuvat voimassaoleviin erityisvastuualueisiin (erva).

Maakunnat tuottavat palvelut pääosin julkisina palveluina. Yksityinen ja kolmas sektori toimivat täydentävinä palveluiden tuottajina. Kuntien osalta tämä ratkaistaan erillisen selvitynksen pohjalta vuoden 2019 loppuun mennessä. Järjestöjen roolia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisenä vahvistetaan ja järjestöjen mahdollisuus tuottaa palveluita turvataan.

Asiakkaiden yhdenvertaisten ja sujuvien palveluiden turvaamiseksi ja itsemääräämisoikeuden vahvistamiseksi valmistellaan palvelusetelilain uudistus ja tehdään linjaukset henkilökohtaisen budjetin käyttöönnotosta sote-uudistuksessa.

Sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuutta ja tuottavuutta parannetaan, palveluiden kustannusten nousua hillitään ja niiden läpinäkyvyyttä ja avoimuutta lisätään.

Maakuntien rahoitus perustuu pääosin valtion rahoitukseen. Sote-rahoitusjärjestelmä uudistetaan tarvevakioituihin kriteereihin perustuvaksi. Hallitus käynnistää välittömästi valmistelun maakuntaveron käyttöönnotosta. Verorakenteen muutokset eivät saa voimaan astuessaan aiheuttaa verotuksen kiristymistä. Maakunnat voivat periä lakiin perustuvia asiakasmaksuja.

Erillisinä asioina valmistellaan parlamentaarisesä komiteassa maakuntien verotusoikeus ja monikanavarahoituksen purkaminen vuoden 2020 loppuun mennessä.

Sote- ja pelastustoimen kiinteistöjen tilajohtamista kehitetään kokonaisvaltaisen kiinteistöasiantuntijan ja omistajan aikaansaamiseksi joko alueellisten kiinteistönpitäjien tai valtakunnallisen maakuntien yhteisesti omistaman toimijan pohjalta. Hallitus arvioi valmisteilun alkuvaiheessa jatkotoimet. Maakunnilla tulee olla aito mahdollisuus vaikuttaa tilojen hallintaan ja käyttöön.

Uudistus tarvitsee tuekseen toimivat tietojärjestelmä- ja tiedonhallintajärjestelmät sekä kattavan tietopohjan ja yhtenäisen tavan raportoida. Tietojärjestelmien yhteensovittaminen, ICT-valmistelu ja muu sote-kehittämistyön rahoitus turvataan siirtymävaiheen aikana.

Alueelliset erityispiirteet otetaan huomioon mahdollisuksien mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa ja palveluiden järjestämisessä. Hallitus selvittää Uudenmaan, pääkaupunkiseudun tai Helsingin alueen erillisratkaisun yhteistyössä alueen kaupunkien ja kuntien kanssa vuoden 2019 loppuun mennessä.

Pelastustoimen ja ensihoidon tiiviin yhteyden tuoma synnergiaetu turvataan sote-uudistuksessa. Selvitetään ympäristöterveydenhuollon järjestäminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa varmistetaan laadukkaiden ja asiakaslähtöisten palveluiden turvaaminen tasa-arvoisesti suomen- ja ruotsinkielisille. Tämä voi käytännössä vaatia erityisratkaisuja kielellisistä syistä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden ja johtamisen kehittäminen edellyttää tutkittua tietoa ja tiedolla johtamista. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstö on tiiviisti mukana uudistuksen valmistelussa ja palveluiden kehittämisessä.

Sosiaalipalveluiden ja terveydenhuollon sekä perus- ja erityistason palveluiden yhteensovittaminen eli integraatio ja eri ammattiryhmien välinen yhteistyö on saumatonta, jotta palvelut eivät pirstouda ja alueilla on edellytykset ja kannuste suunnitella palveluja kokonaisuutena. Palveluiden yhteensovittamisen tavoitteena on yhtenäiset palveluketjut ja erityisesti paljon palveluja tarvitsevien ihmisten hoidon ja hoivan kehittäminen.

Perustason sosiaali- ja terveyspalvelut tuotetaan lähellä ihmistä. Kotiin vietäviä palveluja lisätään jatkamalla digitaalisten ja etäpalveluiden kehittämistä tavoitteena palveluiden saavutettavuuden parantaminen. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietopohja yhtenäistetään palveluiden laadun parantamiseksi ja kehittämiseksi.

Maakuntien ja kuntien välisellä yhteistyöllä tuetaan erityisesti lasten ja nuorten, ikääntyneiden, haavoittuvassa asemassa olevien ja paljon palveluja tarvitsevien ihmisten

hyvinvointia. Palveluiden avulla vahvistetaan eri-ikäisten ihmisten kykyä huolehtia omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään.

Luodaan erillinen sosiaalityön tutkimusta ja sen osaamisen vahvistamista tukeva valtion rahoitus. Vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotutkimusta suuntaamalla siihen rahoitusta.

Valviran ja aluehallintovirastojen sosiaali- ja terveyspalveluiden valvonta-, lupa- ja ohjaus-tehtävät sekä muiden valtion aluehallinnon tehtävien uudelleenjärjestelyt selvitetään parlamentaarisen selvitystyön yhteydessä.

Itsehallinnolliset alueet mahdollistavat vaiheittaisen siirtymisen monialaisiin maakuntiin. Tämä valmistellaan parlamentaarisen vuoden 2020 loppuun mennessä. Työssä selvite-täään, mitä tehtäviä kunnilta, kuntayhtymiltä ja valtiolta siirretään maakunnille. Parlamen-ttaarisen työn valmistuttua hallitus valmistelee lainsääädännön.

3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen

Sosiaaliturva on tulevaisuusinvestointi, joka mahdollistaa yksilölle täysipainoiseman elämän sekä lisää vapautta ja osallisuutta tavalla, joka samalla palvelee koko yhteiskuntaa. Sosiaaliturvan uudistamisessa keskeistä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja toimeentu-lon turvaaminen sosiaalisten riskien kohdateissa. Olennaista on parantaa järjestelmän luottavuutta, kattavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Tarve sosiaaliturvan uudistamiselle johtuu useasta syystä:

- Työn murros haastaa sosiaaliturvassa käytetyt määritelmät ja järjestelmän toimivuuden.
- Palveluita ja etuuksia on kehitetty eri tahtisesti ja erillään. Niiden yhteen toimivuutta on parannettava vastaamaan ihmisten tarpeita.
- Nykyisessä järjestelmässä tukea tarvitsevaa ihmistä ei aina kohdata oikea-aikaisesti eikä hän välttämättä pääse tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Pahimmillaan hän jää kokonaan vaille tukea.
- Perusturvan matala taso ja järjestelmän monimutkaisuus ovat kasvattaneet toimeentu-lotuen roolia. Alkujaan viimesijaiseksi ja lyhytkestoiseksi tarkoitettu toimeentulotuki on muodostunut pitkäkestoiseksi ensisijaisen tuen täydentäjäksi.
- Sosiaaliturvajärjestelmä on monimutkainen ja vaikeaselkoinen. Pirstaleisuus ja ennako-matto muus korostuvat elämäntilanteiden vaihtelun ja moninaisuuden vuoksi sekä sek-toirajoja ylitettäessä.
- Hyvinvointivaltion kestävyys edellyttää korkeaa työllisyyttä.

Hallitus käynnistää sosiaaliturvauudistuksen, jossa hyödynnetään TOIMI-hankkeessa tehtyä työtä. Uudistus valmistellaan tutkimusperusteisesti parlamentaarisesä komiteassa. Valmistelu tehdään poikihallinnollisesti ja laaja-alaisesti eri alojen asiantuntemusta hyödyntäen.

Komiteassa käsitellään perusturvaa, ansioturvaa, toimeentulotukea sekä niiden välistä yhteyttä ja rahoitusta, ja lisäksi palveluiden nykyistä parempaa yhteensovittamista etuksiin. Työssä on otettava huomioon erityisryhmät, jotka nykyjärjestelmässä jäävät väliinputoajaksi. Komitea ei käsitle vanhuusläkettä. Komitean työ tähtää sosiaaliturvan rakenteelliseen ja toiminnalliseen kehittämiseen pitkällä aikavälillä. Sille laaditaan kahdelle eduskuntakaudelle ulottuva tiekartta ja välitavoitteita, joihin nykyinen hallitus ehtii reagoida.

Uudistuksen tavoitteena on ihmisen näkökulmasta nykyistä selkeämpi ja toimivampi järjestelmä, joka mahdollistaa työntekon ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen muuttuvissa elämäntilanteissa. Sosiaaliturvan tulee osaltaan vastata ihmisten osallisuuden ja merkityksellisyden tarpeisiin sekä tukea työllisyyttä, yrityjyyttä, aktiivisuutta, ihmisen omatoimisuutta, osallisuutta ja elinkäistä oppimista kaikissa tilanteissa. Tavoitteena on, että työn tekeminen on nykyistä kannattavampaa ja työtuloista jää ihmiselle selvästi ennakoitavissa oleva summa käteen. Sosiaaliturvan tulee taata ihmisleille ennakoitava turva eri elämänvaiheissa ja elämäntilanteiden muutoksissa ilman tarpeettomia katkoja ja hallinnollisia esteitä.

Komitea selvittää ja valmistelee tarvittavat toimenpiteet keskenään samantasoisten perusturvaetuksien lainsäädännön yhtenäistämiseksi. Tässä yhteydessä uudistustyö tarkastilee myös muita, esimerkiksi opiskeluun liittyviä etuksia. Ansioperusteisten etuksien määräytymistä yhtenäistetään. Uudistuksessa varmistetaan, että sosiaaliturvaan kuuluvat etuudet ja palvelut (kuten esimerkiksi työvoima-, koulutus- ja terveyspalvelut, kuntoutus, velkaneuvonta ja sosiaalityö) nivoutuvat paremmin yhteen ja kytkeytyvät muuhun sosiaaliturvaan joustavasti ja oikea-aikaisesti. Oikean palvelun saaminen on mahdollistettava etuudesta riippumatta. Uudistus tukee yksilön oikeuksien ja velvollisuuden tasapainoa tavalla, joka on myös sopusoinnussa julkisen talouden ja työllisyden parantamisen kanssa. Perusturvan lisäksi myös tarveharkintaisia tukia tarvitaan.

Sosiaaliturvan tulee vastata perustuslain mukaisesta välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon velvoitteesta. Uudistus toteutetaan perusturvan tasoa heikentämättä ja sillä pyritään pitkäaikaisen toimeentulotuen tarpeen vähennämiseen. Digitalisaation avulla sosiaaliturvasta tehdään ihmisleille selkeämpi ja ymmärrettävämpi. Varmistetaan, että kielelliset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Yleistä asumistukea pyritään kehittämään yksilöllisempään suuntaan. Tuen vaikutukset muihin etuksiin huomioidaan. Osana perusturvan kokonaisuutta asumistuen tulisi

mahdollistaa kaikille kohtuuhintainen ja riittävän laadukas asuminen. Tukea tulee kehitä siten, että työntekon kannusteet paranevat. Komitea selvittää yleisen asumistuen kehittämistarpeet erillisenä muista etuuksista. Asumisen tukemisella on kiinteä yhteys asuntopolitiikkaan.

Tavoite

1

Ikäihmisten toimeentulon turvaaminen ja köyhyyden vähentäminen

Keinot

Hallitus käyttää 183 miljoonaa euroa pienimpien eläkkeiden korottamiseen noin 50 eurolla kuukaudessa nettomääräisenä. Korotus kohdistuisi arvion mukaan noin 1 000 euron kuukausieläkkeeseen saakka. Korotus toteutetaan kansaneläke- ja takuueläkejärjestelmien kautta.

Käynnistetään kolmikantainen selvitys siitä, miten työeläkejärjestelmän sisällä voitaisiin parantaa pienimmillä työeläkkeillä olevien asemaa. Osana tästä selvitystä selvitetään keinoja, joiden avulla voitaisiin nostaa alle 1 400 euron työeläkkeitä nettomääräisesti 100 eurolla työeläkemaksuja nostamatta.

Valmistellaan kunnallisen ja yksityisen sektorin eläkejärjestelmien yhdistäminen Eläkejärjestelmien erillisyyss -työryhmän ehdotusten pohjalta.

Taiteilija- ja urheilijaeläkkeiden määrää lisätään nykyisestä.

Henkilöiden, joiden kokonaiseläke jää tasoltaan alle takuueläkkeen tason, tilanne selvitetään.

Työeläkepolitiikan keskeisiä tavoitteita ovat kestävä taloudellinen huoltosuhde, eläkkeiden riittävä taso, rahoituksen kestävyys ja sukupolvien välinen oikeudenmukaisuus. Hallitus valmistelee työeläkelainsäädännön muutokset kolmikantaiseksi.

Tavoite

2

Lapsiperheiden aseman parantaminen

Yksinhuoltajien ja monilapsisten perheiden toimeentuloa parannetaan.

Keinot

Parannetaan vuorovanhemmuusperheiden asemaa asumistuessa ja muussa sosiaaliturvassa.

Hallitus parantaa pienituloisten lapsiperheiden toimeentuloa. Hallitus seuraa lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehitystä ja toimii johdonmukaisesti lapsiperheköhyyn vähentämiseksi hallituskauden aikana ja tekee lapsivaikutusten arvointia kaikessa päätöksenteossa.

Lapsilisän yksinhuoltajakorotusta korotetaan siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotuen varassa olevat perheet. Neljännen ja viidennen lapsen lapsilisiä korotetaan. Elatustukea nostetaan ja opintorahan huoltajakorotusta korotetaan.

Tavoite

3

Eriarvoisuuden vähentäminen

Keinot

Köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen on keskeinen tavoite, joka ohjaa kaikkea hallituksen päätöksentekoa. Hallitus korottaa perusturvaa. Opintoraha sidotaan indeksiin vuonna 2020 puolikkaana ja sen jälkeen täysimääräisesti. Hallitus arvioi jokaisen budjetti-riihen yhteydessä mahdollisuksia menokehysen puitteissa tehdä uusia panostuksia köyhyden ja eriarvoisuuden vähentämiseksi.

Työtulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittaminen

Helpotetaan palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista sosiaaliturvassa, eritoten työttömyysetuuksien osalta.

Uudistetaan soviteltua työttömyysturvaa siten, että työaikavalvonnan ulkopuolella olevat eivät jää sovittelun ulkopuolelle ja siten, että työajan erilainen kuukausittainen työrytmä kohtlee ihmisiä yhdenvertaisesti. Uudistuksen tavoitteena on työttömyydestä aiheutuvien taloudellisten menetysten korvaaminen, ei ansiotason turvaaminen.

Jatketaan yhdistelmävakuutuksen kehittämistä sosiaaliturvan uudistamisessa.

Selvitetään vaihtoehtoja yrittäjien sosiaali- ja eläketurvan parantamiseen.

Jatketaan työttömyyspäivärahan edellytyksenä olevan työssäoloehdon kehittämistä. Tavoitteena on ottaa nykyistä paremmin huomioon työmarkkinoiden muutos ja digitalisaation mahdollisuudet.

Tehdään jatkoselvitys siirtymisestä yleiseen ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan kaikille työssäoloehdon täytäneille.

Selkiytetään sosialiturvaa

Perusturvan matala taso ja järjestelmän monimutkaisuus ovat kasvattaneet toimeentulotuen roolia. Etuusjärjestelmän monimutkaisuus liittyy usein eri etuksien ja tai muiden tulolajien yhdistelmiin tai siirtymiin niiden välillä. Perusturva on kehitettävä sen tasoa heikentämättä. Lisäksi uudistuksissa on huolehdittava henkilötietosuojan toteutumisesta.

Toteutetaan toimeentulotuen kokonaisuudistus, jolla varmistetaan riittävä viimesijaisen toimeentulon turva ja sosiaalista tukea tarvitsevien ihmisten oikea-aikaiset palvelut.

Selvitetään syitä erityisesti nuorten toimeentulotukiriippuvuuteen ja keinoja sen vähentämiseksi.

Toimeentulotuen suojaosajärjestelmän selkiytetään ja työntekon esteitä helpotetaan.

Tehdään tarvittavat lainmuutokset, joilla edistetään digitalisaation ja tekoälyn hyödyntämistä sosialiturvaetuksien hakemisessa, käsittelyssä ja päätöksissä.

Etuksien käsitteistöä ja maksuajanjaksoja (esimerkiksi hakuprosessin ehdot, tulo- ja perhekäsitteet, maksupäivät -ja ajat mukaan lukien juhlapyhä) yhtenäistetään. Ansioperusteisten etuksien kohdalla kokonaisuus edellyttää kolmikantayteistyötä. Huolehditaan käsitteiden yhdenmukaisudesta ansio- ja perusturvan kesken.

Tarjotaan asiakkaalle ymmärrettävämpi kokonaisuus ja mahdollisuus hakea yhdellä hake-muksella useita etuksia parantaen samalla järjestelmän läpinäkyvyyttä.

Edistetään tulorekisterin hyödyntämistä sosialiturvassa erityisesti epätyypillisten työsuheteiden kannalta.

Sosialiturvan uudistamisessa laajennetaan tulorekisterin tietosisältöä erityisesti työn murroksen näkökulmasta (esimerkiksi työttömyysturvan sujuvampi maksatus). Tämä edellyttää erillistä hanketta, joka rahoitetaan tulevaisuusinvestoinneista.

Nykyisin työttömyysetuksien piirissä on henkilötä, jotka eivät tosiasiassa ole työkykyisiä. Tarkennetaan etuksien saannin edellytyksiä, jotta ihmiset ovat tarpeensa mukaisella

etuudella. Tässä yhteydessä tarkastellaan muun muassa sairauspäivärahaa, kuntoutuksen tukia ja työttömyyspäivärahaa. Samalla selvitetään etuksien sitomista toimintakykyyn diagnoosin sijasta.

Selvitetään sisäilmasta sairastuneiden tilanne siten, että sisäilman vuoksi työkyvyttömät ja työpaikkakyvyttömät eivät jää ilman toimeentuloa.

Selvitetään opiskelijoiden asumistuen yhteisasumisen tulkinnan ongelmat ja niiden korjaustarpeet.

Etuksien ja palveluiden yhteensovittamista parannetaan seuraavasti:

- Parannetaan palveluiden oikea-aikaisuutta. Palveluiden ja resurssien oikea kohdentaminen tulee toteuttaa osana vaikuttavaa sosiaaliturvan uudistusta.
- Tehdään tarvittavat muutokset lainsäädäntöön ja käytänteisiin Kelan ja kuntien yhteistyön parantamiseksi, jotta sosiaalityön tarpeiden tunnistaminen, asiakkaan ohjaus ja henkilökohtainen palvelu vaikeimmassa asemassa olevilla toteutuisivat.
- Kehitetään tulonsiirtoihin liittyviä palveluja osallistavaan ja ennaltaehkäiseväen suuntaan. Hyödynnetään monitoimijasta työtettä, etsivää työtä ja yhteisötyötä. Johtamista ja yhteistyörakenteita uudistetaan. Ehkäisevän toimeentulotuen käyttöä suunnitelmallisen sosiaalityön ja etenkin lastensuojelun välineenä tulee edelleen vahvistaa laativalla valtakunnalliset kriteerit sen myöntämiselle.
- Digitalisaation keinoja hyödynnetään nykyistä merkittävästi enemmän palvelutarpeessa olevien varhaisen tukemisen ja yhteisasiakkaiden tehokkaan hoitamisen tueksi. Varmistetaan, että kielessiset oikeudet ja saavutettavuus toteutuvat.

Hyödynnetään kokeiluja perusturvan uudistamisessa:

- Varmistetaan kokeilujen tieteellinen kestävyys.
- Toteutetaan esimerkiksi byrokratia- ja informaatiokokeilu (VN-TEAS).

Indeksikorotukset tehdään kansaneläkeindeksin ja kuluttajahintaindeksin mukaisina (vuoden 2020 alusta).

Toteutetaan negatiivista tuloveroa koskeva kokeilu hyödyntäen viime kaudella toteutusta perustulokokeilusta saatuja kokemuksia.

A photograph of a group of young boys in school uniforms, looking at a smartphone. One boy in the foreground is smiling and pointing the phone towards the camera. The background shows other students in a classroom setting.

3.7

Osaamisen,
sivistyksen ja
innovaatioiden Suomi

Tilannekuva

Koulutus on paras turva syrjäään jäämistä ja näköalattomuutta vastaan. Koulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin nojannut kasvu on luonut Suomelle edellytykset hyvinvointivaltion rakentamiseen ja tuottavuuden kasvuun. Tasa-arvoisen yhteiskunnan tavoitteena on, että jokaisella on mahdollisuudet kouluttautua niin pitkälle kuin rahkeet riittävät. Koulutusta ja kouluttautumista myös arvostetaan vahvasti. Sivistys on tärkeimpä arvojamme ja ihmisen vapauden tae.

Suomi on kansainvälisten vertailujen mukaan maineeltaan peruskoulutuksen kärkimaita maailmassa, mutta eriarvoisuus, oppimiserot ja syrjäytyminen ilmiöinä uhkaavat suomalaisen koulutuksen menestystarinaa. 1970-luvulla syntyneet ovat jäämässä Suomen korkeammin koulutetuksi ikäluokaksi. Koulutuksemme ei ole myöskään pysynyt riittävällä tavalla mukana globalisoituvan maailman kansainvälistymiskehityksessä.

Alueelliset, sosioekonomiset ja sukupuolten väliset erot sekä koulutuksen periytyvyys näkyvät oppimisessa ja kouluttautumisessa entistä vahvemmin. Koulutuksen ja työelämän sukupuolisegregaatio on Suomessa jyrkkä. Myös maahanmuuttajat, maahanmuuttajataustaiset, vammaiset ja toimintarajoitteiset sekä muut haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jäävät koulutuksessa ja osaamisessa muista väestöryhmistä jälkeen. Tutkimusten mukaan varhaisilla koulutuspanoksilla on merkittävä vaikutus myöhemmälle kouluttautumiselle. Varhaiskasvatuksen osallistumisaste on Suomessa selvästi alhaisempi kuin muissa pohjoismaissa. Lasten ja nuorten jaksamisen ja mielenterveyden ongelmat ovat lisääntyneet huolestuttavasti.

Vaille toisen asteen tutkintoa jää 16 prosenttia ikäluokasta, vaikka nyky-yhteiskunnassa työllistymisen ja osallistumisen vaatimuksena on tunnistettu minimissään toisen asteen tutkinto kaikille. Ammatillisen koulutuksen uudistuksen sinänsä oikeat tavoitteet työpäällä tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi eivät näytä tuottavan riittävää osaamista.

Työllisyyden edistäminen edellyttää vahvaa panostusta koulutukseen ja osaamiseen. Muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Työelämän tarpeiden nopea muutos edellyttää koulutuksen järjestäjiltä nykyistä suurempaa ketteryyttä. Koulutusta eniten tarvitsevat osallistuvat koulutukseen kuitenkin vähiten.

Suomen tutkimus-, kehitys- ja innovatiomenot ovat noin 2,8 prosenttia bruttokansantuotteesta, kun tavoiteeksi on asetettu 4 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Tavoite

1

Koulutus- ja osamistaso nousevat kaikilla koulutusasteilla, oppimiserot kaventuvat ja koulutuksellinen tasa-arvo lisääntyy

Keinot

Hallitus laatii vuoden 2020 loppuun mennessä osaamisen ja oppimisen tiekartan vuodelle 2030, jossa etsitään yhteiset pitkän aikavälin keinot Suomen koulutus- ja osamistason nostamiseksi, koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamiseksi ja oppimiserojen kaventamiseksi. Hallitus ryhtyy sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin. Tarkastelu kohdistuu koko koulutusjärjestelmään ja sen kehittämiseen molemmilla kansalliskielillä. Tavoitteena on, että sivistys, koulutus ja osaaminen muodostavat yhteiskunnan perustan jatkossakin, vahvistavat työllisyyttä ja kestävää kasvua sekä tarjoavat välineitä Suomen globaalilta vaikuttamisen vahvistamiseen.

Tehdään kokonaisselvitys ruotsinkielisen koulutuksen (varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen) erityispiirteistä, haasteista ja kehittämistarpeista sekä luodaan pitkäjänteinen toimenpideohjelma yhdenvertaisuuden takaamiseksi.

Tehdään korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma, jossa käydään läpi korkeakoulutuksen sosiaalisen, alueellisen ja kienellisen tasa-arvon toteutuminen sekä eri vähemmistöryhmien korkeakoulutukseen hakeutumisen mahdolliset esteet sekä ryhdytään selvityksen pohjalta tarvittaviin toimiin. Kirjataan selkeät ja mitattavat tavoitteet aliasedustettujen ryhmien koulutukseen pääsyn ja läpäisyn edistämiseksi.

Jokaisessa maakunnassa on korkeakoulu. Turvataan yliopistokeskusten toimintaedellytykset.

Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 -työssä on sitouduttu korkeakoulutettujen määrän nostamiseen 50 prosenttiin nuorista aikuisista vuoteen 2030 mennessä. Koulutustason nostoon, hakijasuman purkamiseen sekä alojen ja aluiden osaajapulaan etsitään ratkaisuja hallituskauden aikana lisäämällä korkeakoulutuksen aloituspaikkoja merkittävästi.

Varmistetaan lisäyksen yhteydessä, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen aloituspaikkojen määrät vastaavat yhteiskunnan tarpeita ja perustuvat ennusteisiin alan ja alueiden työllisyystä ottaen huomioon myös korkeakoulutuksen uutta työtä luova luonne.

Jotta suurempi osuus ikäluokasta suorittaisi korkeakoulututkinnon 2030 mennessä, aloituspaikkojen lisäyksen ohella pyritään edelleen kohdentamaan opiskelupaikkoja erityisesti

ensimmäistä korkeakoulututkintoa suorittaville ja kehittämään alanvaihtajille ja lisäpätevyyttä etsiville vaihtoehtoisia valintaväyliä tutkintokoulutukseen.

Käynnistetään perusopetuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma oppimistulosten parantamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi:

Parannetaan varhaista perustaitojen oppimista muodostamalla esiopetuksesta ja perusopetuksen kahdesta ensimmäisestä vuosiluokasta nykyistä yhtenäisempi kokonaisuus. Siirtyminen eteenpäin tapahtuu joustavasti siinä vaiheessa, kun perustaidot ovat riittävän hyvin hallussa.

Selvitetään kaksivuotisen esiopetuksen toteuttaminen osana kokonaisuutta.

Tuetaan koulujen johtamisjärjestelmien ja osaamisen kehittämistä. Sitoudutaan perusopetuksen pitkäjänteiseen kehittämiseen ja rahoitukseen sekä opetussuunnitelman toimeenpanoon.

Varmistetaan tasavertaiset mahdollisuudet yksilöllisillä oppimispoluilla, positiivisen diskriminaation rahoituksella, joustavammalla opetuksella ja riittävällä tuella. Vahvistetaan koulun merkitystä yhteisön keskuksena ja hyvinvoinnin edistäjänä.

Tarkastellaan samassa yhteydessä erityisopetuslain säädännön ja siihen sisältyvän inkluusioon toimivuutta ja näihin kohdennettujen resurssien riittävyyttä muun muassa oppilaiden yhdenvertaisuuden ja opettajien jaksamisen näkökulmasta.

Otetaan opettajat, tutkijat ja perheet mukaan peruskoulun pitkäjänteiseen kehitystyöhön.

Kiinnitetään erityishuomio tunnistettuun eriarvoistumiskehitykseen koulujen sisällä ja koulujen välillä, isojen kaupunkien sisällä ja alueiden välillä, sukupuolten välissä osaamiseroissa sekä maahanmuuttajatastaisten lasten ja nuorten kohdalla.

Laaditaan erillisohjelma, jolla varmistetaan maahanmuuttajatastaisten lasten ja nuorten oppimisen edellytykset ja turvataan koulutussiirtymät. Vahvistetaan suomi tai ruotsi toisena kielenä (s2)-opetusta varhaiskasvatuksessa velvoittavaksi ja panostetaan maahanmuuttajatastaisten oppilaiden tukemiseen koulutuksen niveltason.

Otetaan huomioon terveet tilat, asuntopolitiikka, aluekehitys ja esimerkiksi lähiöiden kehitystyö osana koulutuksellisen tasa-arvon vahvistamista poikkihallinnollisesti.

Varmistetaan, että jokainen peruskoulun päättävä suorittaa toisen asteen koulutuksen:

- Vahvistetaan ohjausta ja opiskeluhuollon palveluita sekä peruskoulun mahdollisuksia tarjota jokaiselle riittävät valmiudet suoriutua toisen asteen koulutuksesta.
- Korotetaan oppivelvollisuusikä 18 ikävuoteen. Rakennetaan oppivelvollisuuden sisään erilaisia opinto- ja tukimuotoja, jotka voidaan sisällyttää toisen asteen tutkintoihin, esimerkiksi kymppiluokat, kansanopistot, työpajatoiminta, kuntoutus, valmentavat koulutukset. Oppivelvollisuuden laajentaminen edellyttää toisen asteen koulutuksen maksuttomutta. Valmistelun yhteydessä käydään läpi toisen asteen keskeyttämisen syyt ja ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin niiden korjaamiseksi sekä tehdään selvitys maksuttomasta toisen asteen koulutuksesta ja oppimateriaalikustannusten alentamisesta ja ryhdytään sen pohjalta tarvittaviin toimenpiteisiin aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen toteuttamiseksi.
- Osana oppivelvollisuutta kehitetään toisen asteen valmistavia koulutuksia ja niveltaiheen ohjausta helpottamaan siirtymistä toisen asteen koulutukseen. Määrärahatarpeet tulee varmistaa jokaisen opinto- ja tukimuodon kohdalla. Oppivelvollisuustehtävään liittyvien erilaisten koulutusmuotojen järjestäjille korvataan täysimääräisesti oppivelvollisuustehtävään liittyvät kustannukset, kuten maahanmuuttajien koulutusta koskevien sääösten kohdalta on jo tehty.

Toteutetaan parlamentaarinen jatkuvan oppimisen uudistus, jolla vastataan läpi elämän jatkuvaan tarpeeseen kehittää ja uudistaa omaa osaamista. Kokonaistarkastelussa otetaan huomioon koko koulutuspolun koulutuksen tarjonnan ja rahoituksen, sosiaaliturvan, muutosturvan, työttömyysturvan, omaehtoisen ja työvoimapoliittisen koulutuksen sekä osaamisen tunnistamisen niveltyminen uuteen järjestelmään. Jatkuvan oppimisen uudistus toteutetaan kolmikantaisena yhteistyönä yhdessä koulutuksenjärjestäjien kanssa.

Eri koulutusasteiden toimintaa, ohjausta ja rahoitusta kehitetään siten, että Suomeen syntyy kattava tarjonta työelämälähtöisiä, monimuotoisia jatkuvan oppimisen koulutuskonkursseja.

Laaditaan kansalliset osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteet, joiden tavoitteena on tehdä eri tavoin hankittu yksilön osaaminen näkyväksi työelämässä ja koulutusjärjestelmässä.

Luodaan kattavat elinikäisen ohjauspalvelut, jotta kaikilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet jatkuvaan oppimiseen ja jotta osaamisen kehittämistä ohjataan yksilön ja yhteiskunnan kannalta strategisesti. Ohjauspalveluiden avulla tuetaan myös aikuiskoulutuksessa aliasedustettujen ryhmien osallistumista jatkuvaan oppimiseen. Erityisenä haasteena tunnistetaan, että työn murros ja digitalisaatio muuttavat eniten matalamman koulutustason vaativia töitä, joka korostaa uudelleenkoulutusta ryhmissä, jotka nykyisin osallistuvat aikuiskoulutukseen vähän.

Toteutetaan nopean aikavälin keinoja osaamispulaan vastaaniseksi ja heikoilla perustaidolla olevien aikuisten kouluttamiseksi.

Tutkintoon johtava korkeakoulutus säilyy maksuttomana.

Tavoite

2

Lapset ja nuoret voivat hyvin

Keinot

Vahvistetaan lapsistrategian mukaisesti varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteydessä lasten, nuorten ja perheiden matalan kynnyksen tukipalveluja, kuten neuvolatoimintaa, psykologipalveluita, kotipalvelua ja perheneuvontaa, työllisyyspalveluita sekä laadukkaita oppilas- ja opiskelijahuollon palveluita. Lisäksi vahvistetaan kielikoulutusta työelämän ulkopuolella oleville maahanmuuttajataustaisille vanhemmille.

Vahvistetaan oppilas- ja opiskelijahuollon palveluja kaikilla koulutusasteilla, jotta lapset ja nuoret saavat tarvitsemaansa tukea. Säädetään sitovista mitoituksista toisen asteen opiskeluhuollon palveluihin. Kehitetään varhaiskasvatukseen kolmiportaisen tuen malli ja vahvistetaan kolmiportaista tukea peruskoulussa lisäämällä resurseja samanaikaisopetukseen, erityisopetukseen ja oppilaanohjaukseen.

Vahvistetaan opinto-ohjausta eri koulutusasteilla. Selvitetään sitovat mitoitukset opinto-ohjaajien määrästä toisen asteen koulutuksessa ja jälkiohjausvelvoitteenviiteen ulottamisesta ammatilliseen koulutukseen sekä tukiopinto-ohjaus peruskoulusta toiselle asteelle osana oppivelvollisuusiän korotuksia ja maksuttoman toisen asteen koulutuksen valmistelua. Parannetaan maahanmuuttajataustaisen jatko-opintovalmiuksia lisäämällä opinto-ohjausta ja monialaista yhteistyötä perheiden kanssa.

Taataan jokaiselle lapselle ja nuorelle aito mahdollisuus mieluisaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä. Luodaan Islannin mallista suomalainen toteutus. Vahvistetaan koulujen aamu- ja iltapäivätoimintaa ja sen laatua, kerhotoimintaa sekä yhteistyötä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä. Käynnistetään valmistelu, jonka tavoitteena on edistää maksuttomia harrastusmahdollisuuksia koulupäivän yhteydessä.

Kehitetään terveellistä, yhteisöllistä ja ekologista kouluruokailua. Selvitetään välipalan toteuttaminen koulupäivän uudistamisen yhteydessä.

Vahvistetaan oppilaitosten yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä oppilaiden ja opiskelijoiden roolia ja vaikutusmahdollisuksia kouluyhteisöissä. Asetetaan nollatoleranssi koulu-kiusaamiselle ja tarjotaan oppilaitosten henkilöstölle sekä oppilaille ja opiskelijoille kiusaamisen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen liittyvää koulutusta. Otetaan huomioon myös syrjivän kiusaamisen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy. Laajennetaan hyväksi havaittuja käytäntöjä valtakunnallisesti ja turvataan vaikuttavien hankkeiden jatko. Kehitetään varhaiskasvatukseen kiusaamista ehkäisevää ohjelma.

Tavoite

3

Koulutus rakentaa yhteiskunnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta

Keinot

Toteutetaan toimenpideohjelma varhaiskasvatuksen laadun ja tasa-arvon vahvistamiseksi sekä osallistumisasteen nostamiseksi. Osana toimenpideohjelmaa laajennetaan 5-vuotiaiden maksuttoman osa-aikaisen varhaiskasvatuksen kokeilua, pilotoidaan kaksivuotista esikoulua, luodaan neuvolasta väylä varhaiskasvatukseen sekä kehitetään kolmiportaisen tuen mallia varhaiskasvatukseen. Luodaan ohjelman ympärille tutkimushanke, jossa seurataan toimenpiteiden vaikuttavuutta ja tuloksia.

Kehitetään neuvolapalveluista väylä varhaiskasvatukseen. Toteutetaan yhden ikäluokan monivuotinen ja -ammattillinen tutkimuspohjainen sekä universali neuvoloissa toteutettava interventiohanke, joka tähtää varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostoon pitkällä tähtäimellä.

Toteutetaan täysipäiväinen kokoikainen subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja pienennetään yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoa (1/7).

Turvataan varhaiskasvatuksen ammattilaisten saatavuus koko maassa.

Tehdään varhaiskasvatuksen laatukriteerit.

Seurataan ja edistetään muutamissa kaupungeissa etenevää lähipäiväkotiperiaatetta osana varhaiskasvatuksen kehittämistä osaksi jokaisen lapsen koulutuspolkuia.

Tavoitellaan pitkällä tähtäimellä etenemistä kohti osa-aikaista maksutonta varhaiskasvatusta.

Arvioidaan varhaiskasvatuksen henkilöstö- ja lisäkoulutustarpeet kaikissa henkilöstöryhmissä. Otetaan huomioon lastentarhanopettajien alueellinen ja kienellinen saatavuus aloituspaikkojen kohdentumisessa. Mahdollistetaan nykyisen varhaiskasvatuksen henkilöstön osaamisen päivittäminen osana kokonaisuutta.

Yksityisten varhaiskasvatuspalveluiden on toimittava samoilla laadullisilla kriteereillä kuin julkisten. Yksityisten varhaiskasvatuspalveluntuottajien toiminta tulee olla luvanvaraista. Selvitetään, voidaanko voitontavoittelun rajoittaminen perusopetuksen tavoin ulottaa varhaiskasvatukseen.

Selvitetään, miten paperittomien ja turvapaikkaa hakevien lasten oikeus varhaiskasvatukseen toteutuu.

Tehdään eri koulutusasteiden tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmista velvoitavat. Säädetään velvoittavista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmista myös varhaiskasvatuksessa.

Selvitetään varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen lainsääädännön päivitystarpeet viitomakielilain ja YK:n vammaissopimuksen mukaiseksi. Jatketaan suomenruotsalaisen viitomakielen elvytysohjelmaa muun muassa määrittelemällä kielen tutkimuksen vastuutaho.

Vahvistetaan tukea saamen kielipesille laajentuneita tarpeita vastaavaksi.

Turvataan jokaisen nuoren, kesken koulutuksen maahan tulleiden ja paperittomien oikeus suorittaa perusopetus loppuun.

Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa erityisesti kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen toteutumista sekä työpaikoilla tapahtuva oppimista ja oppisopimuskoulutuksen kehittämistä tukien. Ministeriön on laadittava yhdessä koulutuksen järjestäjien kanssa malli kokonaisten koulupäivien toteuttamisesta. Tätä voidaan tehdä myös työpaikoilla tapahtuva oppimista hyödyntäen ja paikallisia innovaatioita suosien. Lisätään opettajien määrää.

Kasvatetaan ammatillisen koulutuksen rahoitustasoa turvaamaan koulutuksen laatu.

Puututaan toisen asteen koulutuksessa havaittuihin laatuongelmiin välittömästi, jotta koulutuksen laatua, opettajien työskentelyedellytyksiä ja nuorten hyvinvointia voidaan tietopohjaisesti vahvistaa kaikissa lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Erityisesti otetaan huomioon lähiopetus- ja ohjausresurssien riittävyys muuttuneisiin vaatimuksiin nähden. Oppimisen vaikeuksien moninaisuus edellyttää ammatillisen koulutuksen pedagogisten menetelmien vahvistamista ja päivittämistä.

Vahvistetaan ammatillisen koulutuksen sivistysellisiä opintoja (perustaitoja, kriittistä ajatelukykyä ja oppimaan oppimista). Erityisesti vahvistetaan ammatillisen tutkinnon suoritaneiden mahdollisuutta hakeutua ja opiskella menestyksekkäästi korkeakouluissa.

Selvitetään, miten toisen asteen koulutuksessa opiskelijoiden tosiasialliset mahdollisuudet opiskella kokonaisuksia sekä ammatillisessa että lukiokoulutuksessa toteutuvat. Samalla selvitetään, miten kaikki koulutuksenjärjestäjät pystyvät tarjoamaan tämän mahdollisuuden muun muassa rahoituskannustimia kehittämällä ja vahvistamalla toisen asteen koulutuksenjärjestäjien yhteistyötä myös harvaanasutuilla seuduilla, jotta korkea-asteelle hakeutuminen lisääntyisi.

Vahvistetaan lukiokoulutuksen laata ja uuden lukiolain toimeenpanoa.

Otetaan huomioon kestävä kehitys ja ilmastokasvatus, digitalisaatio, talous- ja työelämätiedot sekä seksuaali- ja tasa-arvokasvatus läpileikkaavina teemoina eri koulutusasteilla.

Selvitetään kotoutumiskoulutuksen vahvistamista niin, että se kattaa kaikki väestöryhmät eri koulutusasteilla yhdenvertaisesti ja mahdollistaa kotoutumiskoulutuksen ja siihen sisältyvän kielikoulutuksen myös niille maahanmuuttajille, jotka ovat työmarkkinoiden ulkopuolella.

Tehdään nopealla aikataululla ohjelma, joka vahvistaa koulussa toisen kotimaisen kielen oppimista. Hallitus asettaa tavoitteeksi toisen kotimaisen kielen palauttamisen pakolliseksi ylioppilaskirjoituksessa.

Tavoite

4

Suomi on kansainvälisti houkutteleva paikka opiskella, tutkia ja investoida

Keinot

Vahvistetaan ennakoitavan ja pitkäjänteisen perusrahoituksen roolia korkeakoulurahoituksessa. Toteutetaan indeksikorotukset täysimääräisinä koko hallituskauden ajan.

Selvitetään tutkimusrahoituksen ennakoitavuuteen, pitkäjänteisyyteen ja hyödynnettävyyteen liittyvät haasteet ja mahdollisuudet. Luodaan selvityksen pohjalta toimenpideohjelma tarkoituksenmukaisen tutkimusrahoituksen toteuttamista varten.

Suomeen laaditaan pitkän aikavälin suunnitelma, jonka avulla TKI-toimintaympäristö paranee, ja sitä kautta yksityisten ja julkisten investointien ja rahoituksen tasossa tavoitellaan neljän prosentin bruttokansantuoteosuutta.

Luodaan nykyisten toimintamallien pohjalta edellytyksiä eri puolilla Suomea toimiville korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten muodostamille osaamiskeskittymille.

Vahvistetaan ammatillista osaamisketjua korostamalla ammattikorkeakoulujen, oppilaitosten ja pk-yritysten merkitystä suomalaisessa TKI-järjestelmässä.

Innovaatio- ja tutkimuspolitiikan hallinonrajat ylittää koordinaatiota ja johtamista on vahvistettava läpi valtionhallinnon.

Edistetään Suomen houkuttelevuutta kansainvälisten sekä kotimaisten yritysten tutkimus- ja kehitystoiminnan sijoitusmaana.

Vahvistetaan suomalaisen tutkimus- ja tiedeyhteisön kansainvälistä kilpailukykyä ja vetrovoimaa panostamalla tutkimusympäristöihin ja tutkimusinfrastruktuureihin.

Helpotetaan ulkomaalaisten tutkijoiden, Suomessa opiskelevien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä heidän perheidensä maahan jäämistä uudistamalla lupakäytäntöjä, sujuvoittamalla oleskelulupaprosesseja sekä vahvistamalla korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta. Opiskelijoille myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeen sitä pidennetään kahteen vuoteen.

Jatketaan arviointia EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukuvuosimaksujen vaikutuksista kansainvälyyteen ja korkeakoulujen rahoituspohjaan.

Vahvistetaan luottamusta korkeakoulujärjestelmän ja korkeakouluyhteisöjen sisällä. Tuetaan korkeakouluja toimintansa omaehoissessa kehittämisessä, vahvuksiensa löytämisessä sekä keskinäisessä työnjaossa ja yhteistyön kehittämisessä.

Toteutetaan arviointi eri hallintamuotoisten yliopistojen sisällä hallinnollisen autonomian tilasta ja sen suhteesta perustuslain vaatimuksiin. Arvioinnissa otetaan huomioon kolmikantainen yliopistodemokratia.

Vahvistetaan edelleen strategiarahoituksen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta. Korkeakoulujen autonomiaa ei heikennetä.

Kehitetään korkeakoulujärjestelmää oppijan ja jatkuvan oppimisen alustaksi. Eri statuksella toimivat oppijat – tutkinto-opiskelijat, elinikäiset oppijat ja opiskelupaikkaa vaille

olevat – voisivat opiskella joustavasti opintoja kaikkien Suomen korkeakoulujen tarjonaasta organisaatorajoista ja maantieteellisistä rajoituksista riippumatta.

Painotetaan korkeakoulujen ohjausta ja rahoitusta siten, että se kannustaa korkeakouluja avaamaan koulutustarjontaansa mahdollisimman laajasti muiillekin kuin omille tutkinto-opiskelijoilleen sekä järjestämään opetusta yhteistyössä korkeakoulujen kesken. Kehitetään tietojärjestelmiä tukemaan opintojen joustavaa suorittamista eri korkeakouluissa.

Laaditaan erillinen koulutuksen kansainvälisyyteen ja globaaliiin vaikuttavuuteen keskittyvä toimenpidekokonaisuus, jolla osaltaan vahvistetaan kansainvälisyyttä koko koulutusjärjestelmässä.

Asetetaan EU-ohjelmien kansallinen rahoitusosuuus sellaiselle tasolle, jolla voidaan hyödyttää Erasmus+ ja Horisontti -ohjelmien EU-rahoitus.

3.7.1 Kulttuuri, nuoriso ja liikunta-asiat

Tilannekuva

Hyvä yhteiskunta on yhdessä tekemistä, vuorovaikutusta, osallisuutta ja yhdenvertaisuutta. Suomen kulttuuri-, liikunta- ja nuorisosektorit perustuvat vahvaan ja elinvoimaiseen kansalaisyhteiskuntaan.

Elävä kulttuuri muodostaa sivistysyhteiskunnan itseisarvoisen perustan, vahvistaa demokratiaa ja sananvapautta. Taiteen, kulttuurin ja luovien alojen tuotanto- ja palvelusektorit ovat työvoimavaltaisia ja ne kasvavat edelleen.

Liikunnallinen elämäntapa ja arki on tärkeää omaksua jo lapsena. Vain viidesosa suomalaisista liikkuu terveytensä kannalta riittävästi, mikä aiheuttaa merkittävät yhteiskunnalliset kustannukset.

Valtaosalta nuorista menee hyvin, mutta arviolta 10–15 prosenttia nuorista voi huonosti. Esimerkiksi poikien syrjäytyminen, tytöjen mielenterveysongelmat ja vähemmistöihin kohdistuva syrjintä aiheuttavat ihmillistä kärsimystä ja yhteiskunnallisia kustannuksia.

Nyky-yhteiskunnassa yhä suurempi osa kansantalouden tulosta syntyy aineettomista sisällöistä. Luovat alat muodostavat tällä hetkellä alle 4 prosenttia Suomen

bruttokansantuotteesta, mikä on muita Pohjoismaita vähemmän. EU-alueella luovien alojen osuus on noussut keskimäärin jo 7 prosenttiin.

Myös matkailussa on paljon mahdollisuuksia: tällä hetkellä Suomen matkustustase on yksi Euroopan heikoimpia. Suomen luonossa ja kulttuurielämässä on paljon hyödyntämätöntä vetovoimaa.

Tavoite

1

Luovien alojen työpaikat lisääntyvät, osuus BKT:sta nousee ja työntekijöiden työskentelyedellytykset paranevat

Keinot

Kasvatetaan elokuva-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotukea ja perustetaan Creative Business Finland tukemaan luovien alojen kasvua.

Toteutetaan Kansallisteatterin peruskorjaus- ja parannushanke sekä Kansallismuseon näyttelytilojen laajennushanke. Selvitetään edellytykset toteuttaa uusi Arkkitehtuuri- ja designmuseo.

Vahvistetaan kulttuurimatkailua esimerkiksi hyödyntäen maailmanperintökohteita ja perustetaan luovia aloja ja kulttuuritoimintaa tukeva rahasto pitkän aikavälin investointina. Selvitetään rahaston toimintaperiaatteet.

Valmistaudutaan rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkia vuonna 2026.

Tavoite

2

Kulttuuripalvelut ovat paremmin saavutettavissa ja kulttuurin toimintaedellytykset ovat vahvistuneet

Keinot

Pitkällä aikavällillä pyritään kasvattamaan kulttuurin ja taiteen määrärahojen osuutta valtion budjetissa asteittain yhteen prosenttiin.

Nostetaan taiteilija-apurahojen tasoa.

Kulttuurin hyvinvointivaikutusten lisäämiseksi vahvistetaan eri hallinnonalojen yhteisyyötä. Selvitetään minimikorvausten määrittelemistä eri taiteenaloilla korvauskäytäntöjen yhtenäistämiseksi. Jatketaan lukemista edistää Lukuliike-hanketta. Kehitetään toimiva yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä.

Toteutetaan taiteen toimintaedellytysten parantamiseksi esittävien taiteiden valtionosuuksijärjestelmän uudistus. Uudistus koskee kaikkia esittävän taiteen toimijoita. Uudistuksessa turvataan Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin asema ja rahoitus kansallisina pää näyttämöinä.

Turvataan kulttuurin toimintaedellytykset huolehtimalla valtionosuuksien tasosta, toiminta-avustuksista ja kansallisten laitosten määrärahoista.

Huolehditaan kirjastojen saavutettavuudesta, kirjastoautoista ja kokoelmienv monimuotoisuudesta: valtion tuen kirjastoille tulee olla riittävä esimerkiksi pienlevikkisten kulttuuriotteiden hankkimiseen ja kirjastoissa tulee olla aineistoja myös muilla kuin kotimaisilla kielillä. Tuetaan kotimaisilla kielillä kirjoitetun tiedekirjallisuuden julkaisemista. Parannetaan vähälevikkisen laatukirjallisuuden saavutettavuutta. Huolehditaan aineettoman kulttuuriperinnön suojelesta.

Kehitetään rakentamisen prosenttiperiatetta (prosentti rakennuskustannuksista kulttuuriin ja taiteeseen) ja jatketaan sen jalkauttamista. Tuetaan laajentamista muille kuin visuaalisen taiteen aloille.

Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä annetun lain (1331/2003) mukainen valtionavustus saatetaan riittävälle tasolle.

Edistetään lastenkulttuuria. Tuetaan taiteen perusopetusta ja nostetaan lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustuksia.

Kehitetään kulttuuripalveluita. Laaditaan kulttuuriperintöstrategia ja toteutetaan uuden Arkkitehtuuripoliittisen ohjelman toimenpiteitä. Päivitetään ja kehitetään kansalliskielistrategiaa. Käynnistetään ohjelma kulttuuritilojen käytön tehostamiseksi. Tavoitteena on selvittää tilojen yhteiskäyttöä, kiertuetoiminnan edellytysten parantamista ja vahvistaa kulttuuripalveluiden järjestäjäpohjaa.

Tavoite

3

Nuorten syrjäytymisen vähenee – jokainen nuori pysyy koulutuspolulla ja nuorisotyöttömyys vähenee

Keinot

Valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelmassa otetaan pääteemaksi nuorten syrjäytymisen ehkäisy ja osallisuuden vahvistaminen. Ohjelmassa otetaan huomioon lisäksi seuraavat asiat: luodaan toimintamalli koulukuntoisuuden luotettavaan ja yksilölliseen arviointiin, tuetaan vähemmistöjä ja ehkäistään syrjäytymistä, edistetään nuorten työllisyttä ja mielenterveyttä, puututaan nuorten päihteiden käyttöön ja peliriippuvuuteen, taataan nuorille tasapuoliset mahdollisuudet kasvokkain tapahtuvaan tukeen Ohjamo-toiminnassa, otetaan huomioon talous- ja työelämätaidot osana nuorten hyvinvointia. Nuorisopolitiikan koordinaatiota parannetaan ja perustetaan lapsi- ja nuorisopoliittinen ministerityöryhmä sekä parannetaan nuorisopolitiikan yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Varmistetaan nuorten palveluiden vaikuttavuus, mittarit, arvointi ja tutkimus. Kannustetaan lapsi- ja nuorisolähtöiseen budjetointiin.

Etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan toiminnallisia ja taloudellisia edellytyksiä vahvistetaan. Kehitetään valtakunnallinen digitaalinen järjestelmä helpottamaan yhteys- ja yksilöintitietojen siirtämistä etsivälle nuorisotölle.

Tavoite

4

Nuorten osallisuus kasvaa

Keinot

Nuorten kuulemisvelvoitetta vahvistetaan ja sen kehittämiseksi kehitetään uusia työkaluja.

Edistetään vapaaehtoistyössä tehdyn työpanoksen ja osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Edistetään yhteistyötä järjestöjen ja koulujen välillä.

Vahvistetaan koulujen ja oppilaitosten demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja osallistumista. Pidetään huolta oppilas- ja opiskelijakuntatoiminnasta. Päivitetään demokratiaopolitiittinen toimintaohjelma ja huomioidaan nuorten osallisuus kyseisessä ohjelmassa. Valmistellaan tarpeelliset esitykset nuorisolain tarkistamiseksi tavoitteena erityisesti avustusprosessien sujuvoittaminen.

Tavoite

5

Turvataan Veikkausen edunsaajien määrärahat

Keinot

Kompensoidaan Veikkausen edunsaajille tulevalla hallituskaudella arpajaislain vaikutukseen johdosta mahdollisesti vähenevät määrärahat kulttuurin, liikunnan ja nuorisotoiminnan osalta. Kompensaatio voi tapahtua esimerkiksi niin, että siirretään kuntien liikunta- ja nuorisotoiminnan sekä teattereiden, museoiden ja orkesterien valtionosuuksia asteittain maksettavaksi budjettivaroista sekä palautetaan asteittain etsivän nuorisotyön rahoitusta nuorisotoimen momentille.

Tavoite

6

Liikunnallinen kokonaisaktiivisuus nousee kaikissa ryhmissä

Keinot

Liikkumisohjelma ja sen arvointiyksikkö luodaan ensisijaisesti valtioneuvoston kansliaan. Perustetaan samalla liikuntapoliittisen selonteen mukainen liikuntapoliittinen koordinointielin, jonka valtioneuvosto nimittää.

Tehdään Liikkuva Suomi -ohjelma ja kehitetään arvointitoimintaa. Laajennetaan Liikkuva koulu -ohjelmaa eri elämänvaiheisiin.

Tavoite

7

Ulkoilun ja arkiliikkumisen edellytykset paranevat

Keinot

Tuetaan liikuntapaikkojen rakentamista, pienennetään korjausvelkaa ja parannetaan energiatehokkuutta. Lisätään ja perusparannetaan lähiliikuntapaikkoja ja ulkollureitistöjä. Lisätään lasten, iäkkäiden ja erityisryhmien liikkumisen kannalta keskeisiä arjen lähiympäristöjä, kuten puistoja ja viheralueita. Luodaan kansallinen virkistyskäytöstrategia.

Tavoite

8

Seuratoiminnan ja huippu-urheilun edellytykset paranevat

Keinot

Vahvistetaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuuustyötä. Edistetään vammaisurheilua ja ikääntyneiden liikkumista.

Toimeenpanaan liikuntapoliittisen selonteen toimia. Nostetaan seuratukea ja lisätään huippu-urheilun rahoitusta, lajeille jaettavaa tehostamistukea ja tehdään selvitys huippu-urheilulain tarpeellisuudesta liikuntapoliittisen selonteon mukaisesti. Kohdennetaan lisäresursseja urheiluakatemiaan ja valmennuskeskuksiin.

Taataan urheilua tavoitteellisesti harrastaville nuorille yhtäläiset edellytykset opiskella myös ammatillisen koulutuksen piirissä kuin urheilulukioissa.

4 Ohjaustavat

4.1 Strategisen hallitusohjelman johtaminen

Hallituksen poliittisten tavoitteiden johtamisessa yhteen sovitetaan poliittika- ja resurs-siprosessia, hallituspolitiikan koordinaatiota, tehostetaan toimeenpanoa ja varmistetaan ylivaalikautinen poliikkavalmistelu. Hallitusohjelman toimeenpanon tukemiseksi hallituksen strategiaprosessia vahvistetaan tarvittavilla muutoksilla valtioneuvoston kanslian organisoimisessa. Tarvittavat muutokset valtioneuvoston ohjesääntöön valmistellaan vuoden 2019 aikana.

Strategisen hallitusohjelman ohjaamisessa keskeisessä roolissa ovat ylivaalikautiseen parlamentaariseen valmisteluun perustettavat parlamenttaariset komiteat, strategiset ministeriyöryhmät ja Valtioneuvoston kanslian johdolla tehtävät strategiset sopimukset ministeriöiden kanssa. Valtioneuvoston kanslia valmistelee yhdessä eri ministeriöiden kanssa poliittisen ohjausprosessin, jolla varmistetaan käytettävässä olevien resurssien hyödyntäminen asetettujen painopisteiden mukaisesti. Hallitusohjelmassa olevien tavoitteiden, uudistusten ja priorisoitujen poliikkakokonaisuuksien toimeenpanosta laaditaan hallituskauden toimintasuunnitelma. Hallitusohjelman hankkeiden toimeenpanoa ja tavoitteiden toteutumista seurataan systemaattisesti. Hallituksen strategista päätöksentekoa tuetaan entistä vahvemmin ennakkointi- ja tutkimustiedolla.

Hallituksella on säännöllisesti yhteisiä iltakouluja. Iltakouluissa päivitetään hallituksen yhteistä tilannekuvaaa ja tuetaan hallituksen päättävöiden toteutumista.

Hallitus antaa yhteisen poliittisen ohjeistuksen kunkin tarkistuskierroksen käynnistämiseksi. Valtioneuvoston strategia- ja ohjausasiakirjoista muodostetaan yksi hallittava hierarkkinen kokonaisuus ja varmistetaan, että strategoiden edellyttämät resurssitarpeet ovat sopusoinussa julkisen talouden suunnitelman kanssa.

Valtioneuvoston kanslian roolia hallitusohjelman strategissa ohjausessa vahvistetaan.

4.2 Parlamenttaariset komiteat

Hallitus uudistaa parlamenttaarisen komiteatyöskentelyn. Parlamenttaarinen komiteatyö vastaa tulevien vaalikausien suurten rakenne- ja muiden uudistusten valmistelusta.

Uudella komiteatyön mallilla vahvistetaan valmistelun avoimuutta, osallisuutta ja laajaa tietopohjaa.

Komiteatyö muodostuu komitean tehtäväkuvan määrittämisestä, esiselvitysvaiheesta, asettamisesta, ehdotusten valmistelusta vaihtoehtoineen ja vaikutuksineen sekä toteutuksen seurannasta. Suurten muutosten läpivienti edellyttää parlamentaarisen työn tueksi julkisen hallinnon osaamisen ja kyykkyyden kasvattamista sekä virkavastuulla tehtävään valmistelutyöhön nojaamista.

Yhteiskunnallisesti merkittävien asioiden valmisteluun kootaan valtiollisten instituutioiden lisäksi puolueet, asiantuntijat ja tutkijat, kunnat, yritykset ja yhteisöt sekä muut kansalaiset. Valmistelun tuloksellisuuden varmistamiseksi osallistumista ja laajapohjaista valmistelua tuetaan työvälaineillä, jotka mahdollistavat kootun tiedon käsittelyn vaihtoehdoiksi, vaikuttesselvityksiksi ja perusteluiksi päätöksentekijöille.

Komiteatyön varmistetaan poikkihallinnollinen näkemys, työn jatkuminen yli vaalikausien, vaikuttavuus- ja arvointitietojen saatavuus kaikkeen komiteavalmisteluun sekä digitaalisten ja muiden työvälaineiden hyödyntäminen kansalaisten kuulemisessa.

Valtioneuvoston kanslialla on vastuu komitea-asioiden koordinoinnista. VNK huolehtii siitä, että komitean toimeksiannon vaikutusalan kuuluvien ministeriöiden ja komitean yhteistyö ja tiedonkulku sujuvat saumattomasti. Valtioneuvoston kanslia organisoi yhteisyyssä ministeriöiden kanssa komiteasihteeristöjen työn tukesi tarvittavat vaikuttavuusarviointi- ja muut palvelut.

Lisäksi hallitus osoittaa tarvittaessa resurssit uudistusten arvioinneille ja mahdollisille selviytysille ja tieteellisille kokeiluille osana valtioneuvoston kanslian rahoitusta.

Komitean organisoinnissa ja työskentelyssä varmistetaan tarvittaessa valmistelun ja toimenpanon jatkuvuus vaalikauden vaihtuessa.

Komitean asettamisen yhteydessä määritellään:

- ehdotusten valmistelun ja tulosten toimeenpanon aikajänne siten, että edistetään tavoiitteiden saavuttamista myös ylivaalikausien ulottuvissa uudistuksissa;
- valmisteluun osallistuvat tahot, heidän roolinsa valmistelussa, ja osallistumisen keinot;
- yhteinen ymmärrys tavoitteista ja tietopohjasta, jonka muodostamisessa hyödynnetään valtioneuvoston ja ministeriöiden selvitys- ja tutkimustoimintaa, hallinnon sisäisiä ja ulkoisia asiantuntijoita ja erilaisia verkostoja, muun muassa tiedepaneeleja ja kansalaispalautetta;

- tehtävien, resurssien ja aikataulujen sovittaminen yhteen talouden ja toiminnan suunnittelua varten sekä
- sihteerityö, erilaiset selvitys- ja arvointitoimeksiannot sekä muut tukipalvelut.

Valtioneuvosto asettaa komitean ja nimittää sille puheenjohtajan. Komitean jäseniksi kutsutaan kaikista eduskuntapuolueista sekä keskeisistä eturyhmistä ja kansalaisjärjestöistä.

Komiteoiden työskentelyssä hyödynnetään digitaalisia ja muita osallistavia menetelmiä sidosryhmien ja kansalaisten kuulemiseksi.

Komitealle asetetaan pääasiassa ministeriöiden virkamiehistä koostuva komiteasihteeristö, jonka pääsihteerinä on nimetty ministeriön virkamies. Komiteasihteeristöön voidaan nimittää myös jokaisesta ratkaistavasta alueesta kaksi keskeistä asiantuntijoita.

Komitean asettamista edeltää esiselvitysvaihe, tilannekuvan muodostaminen ja siihen pohjaava jaettu käsitys tavoiteltavasta lopputuloksesta. Valmisteltavan uudistuksen osalta muodostetaan komitean asettamisvaiheessa tilannekuvaan pohjautuen yhteisesti jaettu käsitys tavoiteltavasta lopputuloksesta.

Päävästuu työstä on ministeriöllä, jonka toimialaan kysymys pääasiassa kuuluu. Ministeriöt tekevät yhteistyötä valtioneuvoston kanslian kanssa tilannekuvan laatimisessa ja vaikuttavuuden arvioinnissa.

Komiteatyön tavoitteena on tuottaa ratkaisuehdotuksia ja päätöksiä sovitussa aikataulussa siten, että niihin sitoudutaan.

Komitean työskentelyssä hyödynnetään tehokkaasti ajanmukaisia toimintatapoja, menetelmiä ja työkaluja, erityisesti tiedon hankinnassa ja analyysissä. Työskentely rakennetaan siten, että esiselvitysvaiheessa koottava tietopohja päivitetään komiteatyön edetessä.

4.3 Strategiset ministerityöryhmät

Hallituksen ministerityöryhmät asetetaan eri päätöksellä valtioneuvoston yleisistunnossa. Päätöksessä esitetään ministerityöryhmän tavoitteet ja tehtävät, puheenjohtaja ja jäsenet sekä sihteeristö ja muut tukipalvelut.

Hallitus asettaa tarvittavan määrän strategisia ministerityöryhmiä, jotka toimivat pisimillään vaalikauden ajan. Perustettavat ministeriryhmät, niiden tavoitteet, vetovastuussa oleva ministeri ja ministeriöt määritellään hallituskauden alussa.

Vastuuministerillä on ministeriryhmän johtovastuu. Ministeriryhmän työhön osalistuvat kunkin ministeriön keskeiset virkamiehet sekä valtioneuvoston kanslian vastuuvirkamiehet.

Tehtävänsä toteuttamiseksi strategien ministeriryhmä laatii yhdessä VNK:n poliikkayksikön kanssa tilannekuvan, täsmennetyn toimeksiannon, vaikuttavuusarviot ja toimenpiteiden seurantaan soveltuvat mittarit. Toimintasuunnitelmaprosessissa arviodaan keskeisten strategisten tavoitteiden osalta tilannekuva ja toimenpiteiden vaikuttavuutta osana tulevan vuoden toimintasuunnitelmaprosessia.

4.4 Omistajapolitiikka

Hallitus jatkaa pitkäjänteistä, dynaamista ja valtion strategiset intressit turvaavaa omistajapolitiikkaa. Valtion omistusta arviodaan kansatalouden kokonaisedun, omistettujen yhtiöiden toiminnan ja arvon kehittämisen sekä resurssien tehokkaan allokaation näkökulmasta. Valtion omistuksia eri yhtiöissä kehitetään pohjautuen kunkin omistuksen perustana oleviin tavoitteisiin. Näitä ovat erityisesti strateginen omistusintressi, finanssi-intressi ja pyrkimys edistää kasvua, työllisyyttä ja kestävää kehitystä valtio-omistajuuden keinoin. Uusia valtion investointien kohteita voivat olla esimerkiksi biotalous, cleantech, energiatehokkuus, ympäristötekniologia ja terveysteknologia.

Jokaisen valtionsuhteiston perusarvona on oltava yhteiskuntavastuu. Yrityksen tulee ottaa päättöksenteossaan taloudellisten tekijöiden lisäksi huomioon myös toiminnan sosiaaliset ja ympäristölliset vaikutukset.

Valtion omistajapolitiikkaa koskeva periaatepäätös päivitetään. Samassa yhteydessä arvioidaan strategisten yhtiö-omistusten perusteiden ajanmukaisuus.

Hallitus käynnistää hallituskauden aikana merkittäviä infrastruktuurihankkeita. Varaudutaan tarvittaessa pääomittamaan näitä hankkeita varten perustettavia yhtiöitä tai hankkeita. Kunkin hankkeen tarpeista riippuen tämä voi tapahtua budgettirahoituksella, siirtämällä valtion osakeomistuksia perustettaviin yhtiöihin tai pääomittamalla hankeyhtiöitä valtion osaomistuksista saatavilla myyntituloilla.

Suomen Kuntarahoitus Oy siirretään valtioneuvoston kanslian omistajaohjaukseen. Valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelun yhteydessä arvioidaan, onko tarpeen tehdä muita muutoksia omistajaohjauksen rakenteisiin.

Valtion omistaminen on yhteiskunnan aktiivisen uudistamisen väline. Yhtiöomaisuudessa kiinni oleva pääoma on niin merkittävä, että sillä pitää saada nykyistä enemmän kasvua ja työllisyyttä aikaiseksi. Pääomien käyttämistä tehostetaan valtion omistajaohjauksen keinoin paitsi nykyisen omistuksen aktivoimiseksi, myös uuden taloudellisen aktiviteetin synnyttämiseksi Suomeen. Valtion Kehitysyhtiö Vake Oy:llä on tässä tärkeä tehtävä. Valtion Kehitysyhtiö Vake Oy:n tehtäviä ja tavoitteita tarkistetaan syksyn 2019 aikana tukemaan hallitusohjelman tavoitteita.

4.5 Maailman paras julkinen hallinto

Suomen julkinen hallinto pärjää monilla mittareilla erinomaisesti kansainvälisissä vertailuissa. Suomi on maailman vakain yhteiskunta, perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen on korkealla tasolla ja julkiset palvelut ovat kattavat. Vahva julkisen hallinto on koko oikeusvaltiomme toimivuuden perusta ja mahdollistaa pohjan kehitystölle entistä kansalaislähötisempiin julkisiin palveluihin.

Hallitus valmistelee julkisen hallinnon strategian, jonka keskeinen tavoite on kansalaisille annettava palvelulupaus. Strategialla tavoitellaan julkisen hallinnon läsnäolon vahvistamista suomalaisen arjessa koko maan alueella molemmilla kansalliskielillä, digitaalisen esteettömyyden kehittämistä ja selkeän hallinnollisen kielen käytön laajentamista. Osana strategiatyötä hallitus lujittaa julkisen hallinnon kykyä vastata normaaliolojen kriiseihin ja parantaa julkisen hallinnon riskienhallintaa.

Strategian toimenpiteillä vahvistetaan kansalaisten perusoikeuksien turvaamista, julkisen talouden kestävyyttä tuottavuuden edistämisen kautta, tietopolitiikan koordinaatiota sekä uusien teknologioiden hyödyntämistä. Uudistustyön keskiössä on julkishallinnon vuorovaikuttisuuden kehittäminen sekä kansalaisten palvelujen laadun, sujuvuuden ja saatavuuden parantuminen. Hallituskauden aikana vahvistetaan myös poikkihallinnollista yhteistyötä ja toimeenpanokykyä kokoamalla julkisen hallinnon kehittämisen kokonaistavuu selkeästi yhdelle taholle. Hallitus käynnistää toimia, joilla vähennetään valtionhallinnon siiloutumista sekä päälekkäistä työtä.

Hallitus syventää tietopolitiikan johtamista. Julkisen tiedon avoimuudesta tehdään koko tietopolitiikan kantava periaate. Hallitus edistää avoimen lähdekoodin ensisijaisuutta julkisissa tietojärjestelmissä ja niiden hankinnoissa. Hallitus säättää lailla velvoitteen edellyttää avoimia rajapintoja julkisia tietojärjestelmiä hankittaessa, ellei painavasta syystä muuta johdu. Hallitus jatkaa määräätietoista julkisten tietovarantojen avaamista ja laaditaan niille hyödyntämistä helpottavat sitovat laatuksriteerit. Lisäksi julkisuuslain periaatteet ja vaatimus tietovarantojen avaamisesta ulotetaan koskemaan myös julkisomisteisia yhtiöitä.

Hallitus haluaa edistää siirtymistä reaalialakatalouteen ja tehdä Suomesta reaalialakatalouden edelläkävijämarkkinan. Sähköisten laskujen ja kuittien laajaan käyttöönottoon kannustetaan ja julkinen sektori tulee toimimaan käyttöönnoton etulinjassa. Kansalaisten oikeutta omaan digitaaliseen tietoon ja yksityisyyden suojaan vahvistetaan. Yksilölle luodaan mahdollisuus hallita omia julkisissa tietojärjestelmissä olevia henkilötietojaan omadata-periaatteen mukaisesti ja antaa lupa niiden käyttöön muissa palveluissa. Julkishallinnon digitaalisii palveluihin panostaminen luo pohjaa uusille yksityisen sektorin innovaatioille ja parhaimmillaan vähentää yritysten kustannuksia.

Palvelulupauksen toteuttaminen ja digitaalisten palvelujen kehittäminen edellyttää julkishallinnolta utta osaamista. Lähi vuosina valtionhallinnon keskeisenä haasteena ovatkin voimakas eläköityminen sekä digitaalisen teknologiamurroksen kautta syntynyt tarve rekrytoida uusia osaajia. Pärjätäkseen kilpailussa koulutetusta työvoimasta valtionhallinnossa käynnistetään koko konsernin yhtenäinen henkilöstöjohtamisen uudistusohjelma, jolla parannetaan valtion kilpailukykyä työnantajana sekä valmistaudutaan suureen rekrytointitarpeeseen. Hallitus haluaa vähentää valtionhallinnon siiloutumista, kehittää urapolkuja ja sisäistä työkiertoa sekä jatkaa palkkaharmonisaation edistämistä. Valtion henkilöstöpolitiikan sekä hallinnon kehittäminen tehdään yhteistyössä pääsopijaosapuolien kanssa hyvä henkilöstöpolitiikkaa noudattaen.

4.6 Hallituksen viestintästrategia

Hallitus hyväksyy itselleen viestintästrategian ja sitä täydentävän viestintäsuunnitelman. Viestintästrategia ja -suunnitelma laaditaan valtioneuvoston kanslian johdolla.

Viestintästrategia ohjaa hallituksen tulevaisuushankkeiden viestintää. Strategiassa esitetään hallituksen viestinnän päätavoitteet sekä viestintämalli hallituksen yhteiselle viestinnälle sekä useampia ministeriötä koskeville suuremmille uudistuksille.

Viestintästrategia toimii poliittisen johtamisen välineenä ja tukena hallituksen tavoitteiden toteuttamiselle.

Liitteet

Liite 1. Yhteenvetö pääösperäisistä pysyvistä menomuutoksista

Lisäykset strategisiin kokonaisuuksiin jaoteltuna vuoden 2023 tasolla verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan:

	Miljoonaa euroa
3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi	98
3.1.1 Asuntopolitiikka	12
3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla	100
3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi	40
3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen	15
3.3.2 Puolustuspolitiikka	10
3.4 Elinvoimainen Suomi	125
3.4.1. Liikenneverkon kehittäminen	20
3.4.2 Maatalous	35
3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi	65
3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi (sis. 3.6.1 sosiaali- ja terveyspalvelut)	270
3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen	300
3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi	201,5
3.7.1 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisoasiat	22,5
Josta jakamattomasta varauksesta	-84
Yhteensä	1 230

Taulukko menojen jaosta toimenpiteittäin vuoden 2023 tasolla liitteessä.

Vähennykset

Asetetaan työryhmä laatimaan ehdotus yritystukia koskevista 100 miljoonan euron vähennyksistä vuoden 2023 tasolla syksyn budjettiriheen mennessä. Mikäli vähennyksistä ei päästä yksimielisyyteen, alennetaan kaikkia yritystukia niiden kustannusten suhteessa. Tarkastelu pyritään tekemään myös verotukien osalta mahdollisimman tasaisesti ottaen huomioon toteutuksen tarkoituksenmukaisuus. Tässä yhteydessä ratkaistaan myös päästö-kauppakompensaation jatko.

Siirtomäärärahomenttien tasoja alennetaan pysyvästi yhteensä 50 miljoonalla eurolla (vuoden 2023 tasolla) kohdentaen vähennykset niihin määrärahoihin, joiden käyttö on

viime vuosina perusteettomasti jäätynyt merkittävästi alle budgetoidun tason (poikkeuksellisen suuret niin sanotut siirtyvät erät).

Komission esitykseen pohjautuvaa EU-jäsenmaksun määrärahatasoa alennetaan 50 miljoonalla eurolla (vuoden 2023 tasolla) suhteessa tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan tämänhetkinen neuvottelutilanne huomioon ottaen. Mikäli osoittautuu, että EU-jäsenmaksu kuitenkin määräytyy tästä suurempana, arvioidaan suunniteltujen menolisäysten tilannetta uudelleen.

Liite 2. Kertaluontoiset tulevaisuusinvestoinnit

Kertaluonteisen tulevaisuusinvestointiohjelman puitteissa kohdennetaan enintään 3 miljardia euroa kertaluonteisiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin. Toimet ovat kertaluonteisia, eivätkä ne lisää valtion menoja vuonna 2023.

Rahoitus ja menettelytavat

Tässä tarkoitettujen kertaluonteisten menojen katteeksi varataan 3 miljardia euroa, joista 2,5 miljardia voidaan kerätä valtion suorista yhtiöomistuksista ja loput 500 miljoonaa muista omaisuuseristä.

Näitä varoja käytetään kertaluonteisiin investointeihin ja yhteiskunnallisesti tärkeisiin kokeiluihin, jotka toteutetaan hankkeiden pääomittamisella tai suoralla budgettirahoituksella.

Näiden varojen käytöstä päättää valtioneuvoston yleisistunto talouspoliittisen ministerivaliokunnan valmistelun pohjalta.

Lisäykset strategisiin kokonaisuuksiin jaoteltuna vuosina 2020–2022 yhteensä verrattuna kevään 2019 tekniseen julkisen talouden suunnitelmaan:

	Miljoonaa euroa
3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi	507
3.1.1 Asuntopolitiikka	43
3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla	250,1
3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi	92,6
3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen	6,5
3.4 Elinvoimainen Suomi	522
3.4.1. Liikenneverkon kehittäminen	150
3.4.2 Maatalous	278
3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi	100
3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi	180
3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen	20
3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi	730
3.7.1 Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotoiminta	120
Allokoinnista	50,8
Yhteensä	3 050

Lisäksi Valtion asuntorahastosta kohdennetaan 75 miljoonaa euroa kokonaisuuteen 3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi ja 176 miljoonaa euroa kokonaisuuteen 3.1.1 (Asuntopolitiikka).

Liite 3. Kehyssääntö

Hallitus sitoutuu noudattamaan julkisen talouden suunnitelmaa ja siihen sisältyvää ensimäistä kehyspäätöstä. Julkisen talouden suunnitelmallla pyritään varmistamaan vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä finanssipoliikka.

Hallitus toteaa, että valtiontalouden kehystasoa nostetaan tässä ohjelmassa todettujen linjausten mukaisesti. Hallitusohjelman mukaisia ja muita toimenpiteitä toteutetaan siinä määrin, kuin se on kehynksen puitteissa mahdollista. Vuonna 2023 kehystaso on 1,4 miljardia korkeampi kuin niin sanotussa teknisessä kehysessä (4.4.2019) vuoden 2020 hintatasossa, sisältäen 0,1 miljardin jakamattoman varauksen ja 0,1 miljardin euron lisätalousarviovarauksen, jotka eivät sisältyneet tekniseen kehykseen. Kehynksen rakenteellisten tarkistusten lisäksi kehynksen kokonaistason tehdään hintatasossa tapahtuvia muutoksia vastaavat tarkistukset.

Kehystasossa varataan vuosina 2020–2022 300 miljoonaa euroa lisätalousarvioita varten. Jos menojen taso lisätalousarvioiden jälkeen jää kehystason alle, voidaan erotus käyttää seuraavana vuonna kertaluontesiin menoihin kehynksen estämättä.

Otetaan käyttöön mekanismi poikkeuksellista suhdannetilannetta varten ("poikkeusolojen mekanismi"). Mekanismin tarkoituksesta on osaltaan turvata talouspolitiikan kykyä reagoida taloustilanteen edellyttämällä tavalla. Poikkeusolojen mekanismin käytön sekä työllisyys- ja julkisen talouden tasapainotavoitteen kannalta poikkeukselliset oloet vallitsevat, jos

- maailmantalous ja etenkin euroalue joutuvat vakavaan suhdannetaantumaan, joka ajaa Suomen talouden samaan tilaan tai
- Suomen talous joutuu vakavaan suhdannetaantumaan hallituksen toimista riippumattoman tilapäisen häiriön takia.

Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää määritelmän täytymisestä ja poikkeusolojen mekanismin käyttöä koskevasta suosituksesta valtioneuvostolle valtiovarainministeriön kansantalousosaston valmistelun sekä Suomen Pankin ja taloudellisten tutkimuslaitosten tilannearvion pohjalta. Poikkeuksellisten suhdanneolojen toteamiseen liittyviä menetteleyjä on tarkennettu hallitusohjelman lisäpöytäkirjassa.

Poikkeusolojen mekanismia käytävästä voidaan vuosina 2020–2022 kohdentaa kehynksen estämättä yhteensä enintään 1 miljardi euroa, kuitenkin enintään 500 miljoonaa euroa vuodessa, kertaluontesiin menoihin.

Valtiontalouden kehyksen tarkoitus on rajoittaa veronmaksajan maksettavaksi koituvien menojen kokonaismäärää. Kun talousarviossa tehdään tämän näkökulman kannalta neutraaleja muutoksia, vaalikauden kehykseen voidaan tehdä niitä vastaavat tarkistukset. Kehys ei rajoita menoja uudelleenbudjetointeja, menokokonaisuuksien ajoitukseen tehtävää muutoksia eikä vaalikaudella perusteettomasti liian suurina saaduiksi osoittautuneiden tulojen palautuksia tai korvauksia tai muita vastaavia eriä. Jos käynnissä olevasta menokokonaisuudesta aiheutuvat menot teknisesti siirtyvät seuraavalle vaalikaudelle, kehystasoa alennetaan vastaavasti.

Hallitus ei käytä verohuojennuksia tai verotukia kehysten kiertämiseksi.

Jos hävittäjähankinnoista ja energiaveron palautusjärjestelmästä aiheutuu kehyskaudella vähemmän menoja kuin mihin kehyksessä on varauduttu, erotusta ei käytetä muiden menoja lisäämiseen.

Kehyksen ulkopuolelle kuuluvat:

- Suhdanneluontiset menot eli työttömyysturvamenot, toimeentulotukimenot, palkkatrva ja asumistuki. Työttömyysturvamenoja käytetään myös palkkatuen rahoitukseen. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehykseen niiden perusteisiin tehtyjen muutosten ja muiden niiden tasoon vaikuttavien harkinnanvaraisten päätösten menovaikutusten osalta.
- Valtionvelan korkomenot.
- Valtion päättämien veromuutosten (mukaan lukien sosiaalivakuutusmaksujen) kompenсаatiot muille veronsajajille.
- Teknisesti välitettyjä suorituksia ja ulkopuolisilta (mukaan lukien EU) saatavia rahoitusosuuksia määrältään vastaavat menot.
- Rahapelitoiminnan voittovarojen tuottoa vastaavat menot.
- Finanssisijoitukset.
- Arvonlisäveromenoihin osoitetut määrärahat.
- Yleisradion rahoitus ("siirto valtion televisio- ja radiorahastoon")

Liite 4. Harmaan talouden vastaiset toimet

1. Jatketaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelmaa ja strategiaa myös vuoden 2020 jälkeen.
2. Yritysten taloushallinnossa siirrytään kohti täydellistä automatisointia ottamalla käytöön rakenteisessa muodossa oleva sähköinen kuitti ja lasku. Pienten ja keskisuurten yritysten tarpeet arvioidaan muutoksessa.
3. Verottajalle mahdollistetaan tarvittavat lainsääädännölliset ja teknologiset keinot, joilla se voi mahdollisimman automaattisesti kerätä digitaalisen alustatalouden toimijoiden tiedot verotuksen käyttöön.
4. Arvonlisäveroilmoitusten tietosisällön laajentamista selvitetään.
5. Telakoilla otetaan käyttöön rakennusalalla hyvin toiminut ja harmaata taloutta ennaltehkiässyt veronumero. Veronumeron käyttöönnoton tarvetta ja edellytyksiä kartoitetaan myös muille riskialoille, kuten matkailu- ja ravintola-alalle.
6. Yritystietojärjestelmää (YTJ) voidaan laajentaa sisältämään nykyistä kattavammin tieitä yritysten keskeisten velvoitteiden hoitamisesta.
7. Arvioidaan viranomaisten toimivaltuksia ja tietojenvaihtosäädöksiä, jotta saatetaan rikostaustatiedot paremmin eri viranomaisten käyttöön harmaan talouden valvonnanassa.
8. Kehitetään viranomaisten toimintamahdollisuksia selvittää ilmoittamislainlyöntejä ja arvioidaan niihin liittyvien sanktioiden riittävyyttä.
9. Ulkomaisille yhteisöille asetetaan kirjanpitovelvollisuus, kun niillä on kiinteä toimipaikka Suomessa.
10. Selvitetään, voidaanko varmistaa, että Verohallinto saa tiedot myös suomalaisia hallintarekisteriyä pörssiosakkeita koskevista kaupoista sekä kauppojen osapuolista.
11. Selvitetään, voidaanko myös pörssiyhtiöiden hallintarekisteröjen osakkaiden tiedot asettaa saataville julkiseen rekisteriin.
12. Selvitetään pankkien ja vakuutusyhtiöiden ilmoittamiselvollisuuden laajentamista talousrikoksissa.
13. Selvitetään, miten voidaan varmistaa, että yliopistojen tutkimushenkilökunnan sivutoimet ja muut vastaavat taloudelliset intressiyhteydet tulevat ilmoitusvelvollisuuden sekä yleisjulkisuuden piiriin.
14. Selvitetään harmaan talouden riippumattoman tutkimustoiminnan laajentamista aggressiiviseen verosuunnittelun sekä yksityishenkilöiden toimintaan ja taataan sille riittäväät resurssit.
15. Verotustietojen julkisuutta koskevaa lakia muutetaan siten, että myös verotuksen päättymisen jälkeen tehdyt muutokset verotustietoihin tulevat julkisiksi.

16. Suomi toimii EU:ssa siten, että tosiasiallisten edunsaajien ilmoittamisvelvollisuutta laajennetaan koskemaan kaikkia tosiasallisia edunsaajia, joiden edunsaajaosuus on vähintään 10 prosenttia.
17. Selvitetään uusia keinoja, esimerkiksi hallinnollisia sanktioita puuttua tahalliseen tai törkeän huolimattomaan alipalkkaukseen.
18. Laajennetaan kuljetuksen tilaajan selvitysvelvollisuus ylikuormiin. Ylikuormilla ajamisesta vastuulliseksi saatetaan myös tavarankuljetuksen tilaaja, joka ottaa vastaan ja maksaa kuljetuksista, joissa on ollut ylikuormaa. Näin toimiessaan tilaaja laiminlyö kuljetuksen suorittajaa koskevan selvitysvelvollisuutensa.
19. Selvitetään kuljetuksen tilaajan vastuu ajo- ja lepoaikarikkomuksiin. Ajo- ja lepoaikojen rikkomisesta vastuulliseksi on palautettava myös aikataulun laatija tai kuljetuksen tilaaja, joka on edellyttänyt sellaista toimitusaikaa, jota ei voi saavuttaa ilman ajo- ja lepoaikoja koskevien säädösten rikkomista.
20. Taksilainsäädäntöä, säätelyä ja valvontaa tarkistetaan siten, että se torjuu harmaata taloutta, edistää toimivaa kilpailua ja varmistaa taksipalveluiden saatavuuden koko maassa.

Liite 5. Kansainvälisen veronkierton ja aggressiivisen verosuunnittelun vastaiset toimet

Suomi jatkaa kansallisia toimia kansainvälisen veronkierton ja aggressiivisen verosuunnittelun torjumiseksi erillisellä toimenpideohjelmalla, jolla laajennetaan Suomen veropohjaa ja lisätään läpinäkyvyyttä. Hallitus seuraa jo aiemmin toteutettujen kansainvälisten ja kansallisten veronkiertoa estävien toimien vaikuttavuutta ja arvioi tarvetta uusille toimienpiteille.

1. Selvitetään, onko mahdollista ottaa käyttöön veromallia, joka estää ulkomailla asuvien Suomessa verovelvollisina olleiden myyntieihin, lahjoihin ja perintöihin liittyvien verojen välttämisen.
2. Selvitetään mahdollisuudet siirtää Mankala-yhtiöt ja julkisomisteiset infra-hankeyhtiöt korkovähennysrajoituksen ulkopuolelle. Arvioidaan, onko nykyinen korkorajoitus- ja veronkiertosäännöstö riittävän tehokas keino estämään verotettavan tulon siirtäminen Suomen verotusvallan ulkopuolelle esimerkiksi pääomasijoitusrakenteissa.
3. Arvioidaan väliyhteisölainsäännön uudistamisen tarvetta aggressiivisen verosuunnittelun näkökulmasta.
4. Otetaan käyttöön säännös, jonka mukaan yhteisö tai yhteisetuus katsotaan kotimaiseksi, jos se on perustettu Suomen lainsäännön mukaan, sen kotipaikaksi on rekisteröity Suomi tai sen tosiasiallinen johtopaikka on Suomessa.
5. Uudistetaan konsernien tuloksentasausta koskevaa sääntelyä ja mahdollistetaan ulkomaisten tytäryhtiöiden niin kutsuttujen lopullisten tappioiden vähennyskelpoisuus.
6. Peitely osinko on syytä katsoa kokonaan veronalaiseksi tuloksi.
7. Selvitetään, voidaanko ottaa käyttöön tosiasiallisten edunsaajan määritelmää koskeva säännös.
8. Siirtohinnoitteluoikaisusäännöstä uudistetaan siten, että sitä voidaan soveltaa OECD:n siirtohinnoitteluoheiden laajuudessa. Samassa yhteydessä tarkastellaan sitä, tulisiko lainsääädäntöä täsmentää siten, että tulon kohdentamisessa kiinteille toimipaikoille sovelletaan OECD:n kohdentamisohjeita.
9. Otetaan käyttöön taloudellisen työnantajan käsite, jotta Suomessa ei voi välttää veroja työskentelemällä näennäisesti ulkomaisen työnantajan lukuun. Liitteet ja pöytäkirjamerkinnät

Liitteet ja pöytäkirjamerkinnät

Liite 6. Pöytäkirjamerkinnät

Kestävän talouden Suomi

- Omaisuuden myynneille ei aseteta mekaanisia vuotuisia tavoitteita. Ne toteutetaan tarkoituksenmukaisella tavalla ja aikataululla.
- Hallitus antaa pikaisesti lisätalousarvion, jolla käynnistetään mm. infrahankkeita, jotka vahvistavat koko maan kilpailukykyä ja saavutettavutta, nopeuttavat raideliikennettä sekä vähentävät liikenneverkon korjausvelan määrää.
- Tarvittaessa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tulevan tukiohjelmakauden 2021–2027 EU-rahoitukseen Suomelle kohdentuvan osan alenema kompensoidaan jakamattomasta varauksesta.

Poikkeusellisen suhdannetaantuman toteaminen

- Poikkeusolojen mekanismin käytön sekä työllisyys- ja julkisen talouden tasapainotavoitteiden kannalta poikkeuselliset olo vallitsevat, jos Suomen talous ajautuu poikkeuselliseen taantumaan maailmantalouden ja etenkin euroalueen vakavan suhdannetaantuman tai muun hallituksen toimista riippumattoman tilapäisen vakavan kysyntähäiriön takia.
- Talouspoliittinen ministerivaliokunta päättää poikkeusellisten olojen määritelmän täytymisestä valtiovarainministeriön kansantalousosaston analyysin ja Suomen Pankilta ja taloudellisilta tutkimuslaitoksilta (Etlä, PT, PTT) pyydettyjen tilannearvioiden pohjalta.
- Poikkeusolojen syntyminen perustuu kokonaisarvioon talouden tilasta. Arviossa kiinnitetään erityistä huomiota bruttokansantuotteen ja työttömyysasteen kehitykseen ja muihin merkityksellisiin tekijöihin.
- Euroalueen vakavaan häiriötilaan viittaa esimerkiksi se, että euroalueen bruttokansantuote on supistumassa vähintään 0,5 prosenttia kahtena vuosineljänneksenä peräkkäin

ja euroalueen kausipuhdistettu työttömyysaste on nousemassa kolmen kuukauden aikana kumulatiivisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä.

- Suomen talouden vakavaan häiriötilaan viittaa esimerkiksi se, että Suomen bruttokansantuote on supistumassa vähintään 1,0 prosenttia kahtena peräkkäisenä vuosineljänneksenä ja työttömyysasteen trendi on nousemassa kolmen kuukauden aikana kumulatiivisesti vähintään 0,5 prosenttiyksikköä.
- Analyysissä kiinnitetään huomiota häiriöiden mittakaavan ohella erityisesti niiden arviointiin kestoon ja lähteeseen.

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

- Säädetään maanomistajan lupa malminetsinnän jatkoluvan edellytykseksi.

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

- Hallitus laatii hallituskaudelle laina- ja sijoitusmuotoista kehitysyhteistyötä koskevan investointisuunnitelman, joka ohjaa investointeja hallitusohjelman painotusten ja periaatteiden mukaisesti, erityisesti ilmastorahoitukseen ja vähiten kehittyneisiin maihin. Investointien vaikuttavuuden ja vastuullisuuden kriteereitä vahvistetaan ja niiden toteutumista seurataan. Suunnitelma laaditaan siten, että se voidaan hyväksyä syksyn 2019 budjettiriihen yhteydessä.
- Samassa yhteydessä hallitus laatii suunnitelman kehitysyhteistyön kertaluonteisista kohteista, joilla vahvistetaan hallituksen kehityspoliittisten tavoitteiden toteutumista ja Suomen kansainvälistä profilia, vastataan ajankohtaisiin humanitaarisii tarpeisiin sekä monenkeskisten järjestöjen rahoitustarpeisiin. Suunnitelmissa painotetaan mahdollisimman laajaa ODA-kelpoisuutta.

Neuvottelupöytä kävi keskustelu seuraavista kysymyksistä sisällytettäväksi lisäpöytäkirjaan

1. Suomen kriisinhallintaoperaatioiden osallistumisessa painotetaan YK-operaatioita. Päätökset operaatioihin osallistumisesta sekä tarvittavasta lisärahoituksesta tehdään tapauskohtaisesti ja tarvittaessa lisätalousarviolla.
2. Suomen ja Venäjän välisen liikenteen sujuvoittamiseksi selvitetään mahdollisuutta avata Parikkalaan kansainvälinen rajanylityspaikka.
3. Tavoitteena on, että järjestöjen kansalaisjärjestömomentin kautta kanavoitava kehitysyhteistyötuki nostetaan 15 prosenttiin varsinaisista kehitysyhteistyömäärärahoista.
4. Puolueiden kansainvälisten Demo ry:n voimavarat turvataan osana demokratia- ja oikeusvaltiotukea.

5. Tavoitteena on, että YK:n kautta ohjattava rahoitusosuuus nostetaan 30 prosenttiin kehitysyhteistyömääärärahoista Suomen painopistealueilla korostaen laatua ja vaikuttuvutta.
6. Team Finland –toimintaa ulkoministeriössä vahvistetaan katvalueet huomioiden ja siirtäen Business Finland-toimijoiden painopistettä kotimaasta ulkomaanverkostoihin.
7. Venäjän kauppa sujuvoitetaan turvaamalla vientilupien käsitellyyn tarvittavat resurssit.
8. Kestävän kehityksen osaamisen varmistamiseksi laaditaan valmiaksi opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala koskeva Agenda 2030-linjaus. Mahdollistetaan monimuotaisen kansalaisyhteiskunnan työ kehityksymysten ja globaalikasvatuksen parissa myös Suomessa turvaamalla rahoitus.
9. Hallituskauden aluksi laaditaan selvitys ulko- ja turvallisuuspolitiikan kentällä toimivien kansalaisjärjestöjen ja erillissäätiöiden toimintaedellytyksistä. Sen pohjalta laaditaan kehittämisohjelma.
10. Ilmastorahoituksen lisäämisessä pyritään etupainotteisuteen.

3.6.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus

Rauenneen sote-uudistuksen budjetoidun, mutta käyttämättä olevan tai valmistelusta päättyneen noin 250 miljoonan euron valmistelumääärähan käytöstä sovittiin seuraavaa:

Momentin 28.70.05 määärähan käytöstä valmistellaan valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön sekä tarvittaessa muiden ministeriöiden yhteinen esitys hallituskauden ensimmäiseen JTS:ään ja tuleviin lisätalousarvioesityksiin. Samassa yhteydessä arviodaan mahdollinen päälekkäisyys muun sote-sisältöuudistamisen kanssa.

Valmistelumääärähaa voidaan käyttää tietojärjestelmien yhteensovittamiseen, valtakunnalliseen ICT-valmisteluun, tuottavuutta edistäviin toimenpiteisiin ja muuhun sote-ja perustustoimen kehittämistöön rahoitukseen.

Tästä 250 miljoonan euron rahoituksesta osoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon integraatiotutkimukseen neljä miljoonaa euroa.

Liite 7. Eurooppa-pöydän muistio EU-puheenjohtajakauden keskeisistä teemoista

Ett starkt, enat och handlingskraftigt EU – Prioriteringar för Finlands EU-ordförandeskapsperiod

Strong and united – EU that delivers: Priorities for Finland’s Presidency of the Council of the European Union

EU voi ratkoa aikamme suuria haasteita, luoda hyvinvointia ja turvata kestävät sisämarkkinat olemalla yhtenäinen ja puolustamalla tinkimättömästi omia arvojaan.

EU globaalina ilmastojohtajana

EU som global klimatledare

EU as a global climate leader

Suomen puheenjohtajuuskaudella EU nostaa profiliaan globaalina ilmastojohtajana. EU:lle luodaan pitkän tähtäimen ilmastostrategia, jolla EU on hiilineutraali vuonna 2050. Samalla EU hyödyntää vähähiilisen kerto- ja biotalouden uudet mahdollisuudet ja kasvu- ja vientipotentiaalin ja varmistaa siirtymän sosiaalisesti oikeudenmukaiseen hiilineutraaliin yhteiskuntaan.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen puheenjohtajakauden pääteeksi järjestetään ilmastohuippukokous, jossa EU-maat yhdessä keskeisten sidosryhmien kanssa kehittävät ratkaisuja oikeudenmukaiseen siirtymään kohti hiilineutraalia yhteiskuntaa, jossa päästövähennystavoitteet saavutetaan sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti, myös taloudellista menestystä luoden.

EU vahvistaa oikeusvaltioperiaatetta ja ihmisoikeuksia

EU stärker rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter

EU that strengthens the rule of law and human rights

Eurooppalainen menestystarina pohjautuu demokraattiin instituutioihin ja oikeusvaltioperiaatteeseen. Oikeusvaltioperiaatetta on vahvistettava, jotta Euroopan kansalaiset voivat nauttia rauhasta ja yhtäläisistä oikeuksista ja jotta EU voi uskottavasti puolustaa monenkeskistä säädöperustaista kansainvälistä järjestelmää ja kansainvälistä ihmisoikeusinstituutioita. Tämä edistää myös taloudellisen toimintaympäristön ennakoitavuutta ja on eurooppalaisten ja unionin alueelle sijoittuvien yritysten etu.

Oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien toteutuminen edellyttää myös kansalaisten kokonaisturvallisuuden takaamista. Erilaisiin hybridti- ja laajan turvallisuuden uhkiin varautuminen on tärkeä painopiste. EU:n on myös tehostettava osallistumistaan konfliktien ehkäisemiseen ja rauhanvälitykseen, kiinnittäen erityistä huomiota nuorten ja naisten erityiseen rooliin.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen EU-puheenjohtajuuskaudella rakennetaan yhteisiä keinoja EU:n oikeusvaltioperustan vahvistamiseksi. EU:n rahoitus kytetään oikeusvaltioperiaatteen noudattamiseen. Kansalaisyhteiskunnan sekä riippumattomien tuomioistuinten asema varmistetaan.

**Kilpailukykyinen ja sosialisesti eheä EU
Ett konkurrenskraftigt och socialt enhetligt EU
Competitive and socially cohesive EU**

Toimivat sisämarkkinat, säätöpohjainen vapaakauppa sekä laadukas ja ajantasainen sääntely takaavat kilpailukykyisen EU:n. Tutkimus, kehitys ja innovaatiot sekä digitalisaation täysimittainen hyödyntäminen ovat keskeisessä roolissa luomassa kilpailukykyisempää ja taloudellisesti vahvempaa EU:ta. Edistämällä alueellista ja sosialista oikeudenmukaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa EU luo kestävää kasvua ja hyvinvointia.

EU:lle on tärkeää vahvistaa yhteistyösuhaita Afrikan maiden ja Afrikan unionin kanssa.

Puheenjohtajakauden tavoite: Suomen puheenjohtajuuskaudella EU:lle päätetään luoda uusi kasvustrategia, jonka tähänmessä on rakentaa EU:sta maailman kilpailukykyisin, sosialisesti ehein vähähiilinen talous.

Liite 8. Liikenneryhmässä esille nousseet MAL-kehittämisajatukset kirjattuna

- MAL: Vähennetään yhteistoimin liikennesuoritteita ja priorisoitaa vähäpäästöinen joukkoliikenne sekä kävelyn ja pyöräilyn edistäminen valtion ja kaupunkiseutujen MAL-suunnittelussa, toteutuksessa ja rahoitussopimuksissa. Edistetään hankkeita, joissa pyörälyreitit otettu huomioon.
- MAL-sopimuksilla edistetään liikenneturvallisuuden nollaskenaariota (nolla liikennekuolemalla 2050).
- MAL-seuduilla tavoitteena on eri liikennemuotojen kokonaisvaltainen integrointi tiedon ja rajapintojen avaamisen kautta. MAL-sopimusmenettelytä kehitetään ja laajennetaan kattamaan palveluistumisen ja elinkeinopolitiikan sekä keskisuuret kaupunkiseudut.
- Edistetään kuljetuspalveluiden, merilogistiikan ja siihen kuuluvien multimodaalisten kuljetusketjujen sekä pienlogistiikan nollapäästöisyyttä kaupunkiseuduilla MAL-sopimusten kautta.
- Selvitetään mahdollisuus EU-rahoitukseen ensisijaisesti niiden kaupunkien yhteishankkeissa, jotka mukana liikenteen eurooppalaisella ydinverkolla sekä toiminnallisesti yhteydessä niihin ja sijaitsee välittömässä läheisyydessä.
- Tuetaan suurten kaupunkien raitiotiehankkeita MAL-prosessissa.
- Latausinfrastruktuurin edistämiseksi tulee asettaa rakennusten energiatehokkuusdirektiivin mukainen kansallinen velvoite rakentaa sähköautojen latausinfrastrukturi taloyhtiöiden ja liikehuoneistojen suurten remonttien yhteydessä. Asunto-osakeyhtiöitä tulee muuttaa siten, että sähköjärjestelmään sähköautojen latausta varten tehtävät muutokset olisivat mahdollisia ilman osakkeenomistajien yksimielisyyttä.

Liite 9. Demokratian kehittäminen

Kansalaisyhteiskunta

Vahvistetaan yhdistysten jäsenten suoria vaikutusmahdollisuuksia yhdistystoiminnassa, esimerkiksi sallimalla päätöksenteko jäsen- tai liittoäänestyksellä kaikista yhdistyksen kokouksen toimivaltaan kuuluvista asioista. Tuetaan suomalaisen yhdistyskentän kehitymistä helpottamalla lainsäädännössä kahden tai useaman yhdistyksen yhdistymistä.

Kansalaisyhteiskunnan resurssien vahvistamiseksi selvitetään mahdollisuutta tukeakansalaistenjäjestöjen varainhankinnan kehittämistä.

Arvioidaan tarpeet kansalaisaloitejärjestelmän kehittämiseen esimerkiksi varmistamalla, että aloite ei raukea vaalikauden vaihtuessa ja että muotoseikat eivät estä aloitteen sisälön toteuttamista.

Nuorten osallisuus

Lasketaan kansalaisaloitteiden allekirjoittamisen ikäraja 15 vuoteen nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden vahvistamiseksi.

Lasten ja nuorten osallisuutta ja toimijuutta yhteiskunnassa edistetään esimerkiksi digitaalisin keinoin ja tuetaan medialukutaitojen kehittymistä. Koulujen demokratiakasvatusta lisätään ja niiden yhteiskunnallista kasvatustehtävää vahvistetaan. Vuorovaikutuksen rajaapintaa puolueiden, kansalaisyhteiskunnan ja koulujen kesken tuetaan lasten ja nuorten aktiivisen kansalaisuuden vahvistamiseksi. Nuorisovaltuutettujen roolia kunnallisessa ja maakunnallisessa päätöksenteossa painotetaan.

Poliittisen järjestelmän toiminta

Vahvistetaan erityisesti poliittisen opposition toimintaedellytyksiä kehittämällä kaikkien eduskuntapuolueiden käytettäväissä olevaa riippumatonta laskentapalvelua, joka pystyy mallintamaan puolueiden esitysten taloudellisia vaikutuksia, esimerkiksi eduskunnan tietalvelun yhteydessä. Avataan ministeriöiden ja muun julkishallinnon käytössä olevat eri politiikkasektorien olennaiset laskenta- ja ennustemallit julkisiksi.

Puolueita lähellä olevien ajatuspajojen rahoitus kohdennetaan poliittisen päätöksenteon tukemiseen ja tieteellisen tutkimustiedon hyödyntämiseen uusien yhteiskunnallisten avustusten tekemiseksi. Puolueista riippumattomalle päätöksentekoa tukevalle yhteiskunnalliselle tutkimukselle taataan riittävät resurssit.

Lisätään poliikan avoimuutta ja kansalaisten mahdollisuutta saada tietoa asioista jo käsitellyvaiheessa niin valtakunnallisella kuin kunnallisella tasolla.

Uudistetaan ehdokkaiden asettamista vaaleissa koskevia määräyksiä mahdollistamaan nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päättöksentekotavat siten kuin puolueen säädöissä tarkemmin määritetään.

Perustetaan parlamentaarinen työryhmä selvittämään puoluelain, vaalirahoituslain ja vaalilain kehittämistarpeita sekä tarvittaessa muuta poliittista toimintaa koskevaa lainsäädäntöä.

Puolue- ja vaalirahoitus

Varmistetaan poliittisten nuorisojärjestöjen yhdenvertainen kohtelu rahoituksessa.

Kehitetään vaali- ja puoluerahoituksen ilmoittamista koskevia säädöksiä ja käytäntöjä sen varmistamiseksi, että ilmoitukset antavat oikean kuvan mahdollisia sidonnaisuuksia aiheuttavasta ulkopuolisesta rahoituksesta.

Lisätään puolue- ja vaalirahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyttä vahvistamalla Valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta valvoa ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksia ja saada tästä varten tietoja kolmansilta osapuolilta.

Selvitetään keinuja vahvistaa vaalirahoituksen ennakkotietojen ilmoittamista äänestäjille jo ennen vaaleja, helpottaa kampanjatilin perustamista ja tehostaa lakisääteistä lahjoituskattoa.

Liite 10. Korotusten vaikutukset etuuksiin

Etuuskorotus	Vaikutus julkiseen talouteen, milj. e
Eläkkeiden korotus: Pienimpien eläkkeiden korotus +50e netto	183
Perusturva (peruspäiväraha, työmarkkinatuki ja vähimmäismääritetut sairaus- ja vanhempainpäivärahat) +20e	52
Lapsilisän yksinhuoltajakorotus +10e.	22
Tahtotila: Lapsilisän yksinhuoltajakorotus siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotukiperheet	
4. ja 5. lapsen lapsilisät +10e	6
Opintorahan huoltajakorotus +25e	3
Opintoraha indeksiin 2020 puolikkaana ja siitä normaalisti	25
Elatustuki +7e	9
Yht.	300

Liite 11. Liitteen 1 taulukot

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

Toimenpide	Milj. euroa
	2023
Ilmastopaneeli	0,5
Ilmastopolitiikan pyöreä pöytä kestävän kehityksen toimikunnan yhteyteen	0,2
Tuetaan kivihiiltä korvaavia investointeja, 90 milj. euroa kehyskaudella	18,0
Maankäytösektorin ilmastopolitiikka	15,0
Luonnon suojelejan rahoituksen kasvattaminen	46,0
Vesiensuojelun tehostamisohjelmaa jatketaan	12,0
Lisätään ympäristötutkimuksen ja ympäristöhallinnon resursseja	2,8
Lisätään rakennusalan täydennyskoulutusta energiatehokkuusosaamisen parantamiseksi. Panostetaan riippumattomaan rakennusalan tutkimukseen.	1,0
Kiertotalouden edistämishojelman toteuttaminen	2,0
Jätetiedon raportointi ja tilastointi, tietojärjestelmä, ylläpitorahoitus	0,3
Perustetaan eläinsuojeluasioiden virka	0,1
Eläinkokeita korvaavien menetelmien käyttöönnoton rahoitusta lisätään.	0,2
Yhteensä	98,0

3.1.1 Asuntopolitiikka

Toimenpide	Milj. euroa
	2023
Avustus kuntotutkimusten ja korjaussuunnitelmien laatimiseen	2,3
Toimintamenojen kasvattaminen lisääntyvien tehtävien vuoksi	0,4
Asumisneuvoston kustannukset. Uusi lakisääteinen tehtävä, jolloin kustannusarvio sisältää vaikutuksen julkiseen talouteen. Valtion talousarvioon 3,0 milj. €/v ja kuntien nettokustannusarvio 6,3 milj. €/v valtionavustuksen jälkeen.	9,3
Yhteensä	12,0

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

Toimenpide	Milj. euroa
2023	
Lähetystöverkon ylläpitäminen	4,0
Lähetystöverkon vahvistaminen	3,9
Maahanluloasioiden käsitelyn vahvistaminen edustustoissa ja ministeriössä	2,5
Tietoturvallisuus ja muut henkilöstökulut	2,4
Siviilikriisinhallinnan vahvistaminen	4,5
Rauhanvälityksen oma budjettimomentti	1,5
Kehitysyhteistyön rahoitus 0,41% BKT	83,7
Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön vahvistaminen	1,4
Yhteensä	100

3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi

Toimenpide	Milj. euroa
2023	
Poliisien määrän nostaminen -> 7500 (ml. POAMK koulutusresurssit)	18,0
Rajavartiolaitos, nykytason turvaaminen	4,3
Pakolaiskiintiön korottaminen	4,30
Kybervalmiuden nostaminen vastaamaan tietoturvauhkiin	4,0
Radikalisaation ehkäisy	0,35
Hätäkeskukset	2,5
Ylivelkaantuminen (painopisteenä oikeusaputoimistot, ennakkoneuvonta ja talousosaaminen)	1,5
Suomen Eerillisverkot Oy (VIRVE-verkon uusiminen, siirtymävaiheeseen kustannukset)	5,0
Yhteensä	40,0

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

Toimenpide	Milj. euroa
	2023
Hallinnonalan resurssien turvaaminen	1,70
Rikosasioiden käsittely	5,20
Näytön keskittäminen käräjäoikeuksiin	2,00
Muiden tuomioistuinten toimintamenot / istuntosalivarustelu	0,50
Turvapaikanhakijoiden oikeusapu (julkinen oikeusapu + yksityisille avustajille maksetut korvaukset)	1,30
Lainvalmistelun perus- ja ihmisoikeusosaamisen sekä valtiosääntöoikeudellisen ja muun julkisoikeudellisen asiantuntumeksen vahvistaminen	0,20
Vaikutusarvioinnin vahvistaminen lainvalmistelussa	0,40
Perus- ja ihmisoikeustoimenpideohjelma	0,10
Lisäys ihmisoikeuksien raportointiin ja ongelmien puuttumiseen (yhdenvertaisuusvaltuutettu, ihmisoikeusjärjestöt)	0,45
Asetetaan valtioneuvoston yhteeninen ihmiskaupan vastainen koordinaattori ja osoitetaan toimintaan riittävät henkilöresurssit	0,15
Naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä	0,20
Kansalliskielistrategia (ja kielipoliittinen ohjelma)	0,20
Avoimuusrekisteri: henkilöstö- ja tietojärjestelmäkustannukset	0,10
Ulosottoverkon säilyttäminen nykyisellään	1,20
Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa jatkamalla ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen toimiston lisärahoitusta	1,30
Yhteensä	15,00

3.3.2 Puolustuspolitiikka

Toimenpide	Milj. euroa
	2023
Puolustushallinnolle turvataan riittävät resurssit: Puolustusvoimien henkilöstöä lisätään hallituskaudella noin 100 tehtävällä.	7,0
Asevelvollisuusjärjestelmää kehitetään: Kertausharjoitusten määrää nostetaan asteittain vaalikauden aikana Puolustusvoimien henkilöstömäärään kasvaessa. Tavoitteena on noin 20 % lisäys nykyisestä tasta hallituskauden loppuun mennessä.	1,5
Vapaaehtoinen maanpuolustus: Laki vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta pannaan toimeen.	1,5
Yhteensä	10,00

3.4 Elinvoimainen Suomi

Toimenpide	Toimenpide	Milj. euroa
		2023
Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	43
Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	40
Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan	Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	20
	Kansainvälisen kasvun ohjelma (ml. huippuosaajat Suomeen)	30
Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot	Kilpailu- ja kuluttajapolitiikan vahvistaminen	2
	Paikkariippumattomuuden edistäminen (valtion tehtävien organisoinnissa)	-10
	Yhteensä	125,0

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen ja ylläpitäminen

Toimenpide	2020	2021	2022	2023
Perusväylänpidon pysyvä tasotarkistus	300	300	100	-100
			(teknisessä kehyksessä +300 milj. 2022 alkaen)	
Väylähankkeet				100
Joukkoliikennetuki + ostot (PÄÄSTÖVAIK.)	20	20	20	20
Yhteensä	320,00	320,00	120,00	20,00

3.4.2 Maatalous

Toimenpide	Milj. euroa 2023
Ilmastoystävälinen ruokajärjestelmä	
Tutkimukseen panostaminen (sis. uudelleenkohdennus Akatemiasta)	5,0
Bioakaasun ravinnekiertokorvaus	6,0
Luomuinstituutti	0,5
Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet	0,5
Yhteensä	12,00

Toimenpide	Milj. euroa 2023
Elinvoimainen elintarviketalous	
Eläintautien torjunta	1,25
Elintarviketiedotus	1
Elintarviketiedotus	1,5
Markkinatoimenpiteet, julkiset hankinnat, nimisuoja- ja tuotteet, brändityö	0,5
Ravitsemus, kouluruoka	0,5
Peltorakenteen kehittämishojelma	5
Tulvasuojelu ja peitöiden vesienhallinta	1,7
Luomusitoumusten rahoitus 2020–2024	7,0
Yhteensä	18,5

Toimenpide	Milj. euroa 2023
Kasvua luonnon antimista	
Kalastuslain toimeenpano ja kalakantojen tutkimus	1,25
Kotimaisen kalan edistäminen	1
Ammattikalastuksen vahinkojen ehkäisy	1
Suurpetotutkimus	0,4
Porotalous	0,4
Kalastusmatkailuohjelma ym.	0,5
Yhteensä	4,6
Kaikki yhteensä	35,0

3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

Toimenpide	Milj. euroa
2023	
TE-toimistojen resurssien lisäys (määräikaishaastattelut) + nuorisotakuun edistäminen	9,0
Palkkatiutun käyttöä lisätään (STM säilyy, TEM uusi)	18,0
Tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjelma	0,5
Kotouttaminen ja työlupaprosessien tehostaminen	3,0
Työsuojelu ja valvonta	1,5
Perhevapaaudistus (valtion rahoitusosuuus)	25,0
Kehittämisraha työllisyyden edistämiseksi ja palveluiden kehittämiseksi (esim. urapalvelut) (TEM) 2020, 2021 & Osatyökyvyttömyyseläke (lineaarinen malli) (STM) 2022, 2023	8,0
Yhteensä	65,0

3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi

3.6.1 Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistus

Toimenpide	Milj. euroa
2023	
Tehdään nk. vanhuspalvelulain laaja päivitystyö laatua ja vaikuttavuutta lisäten. Säädetään hoivahenkilöstön sitovasta vähimmäismitoituksesta (0,7) ympäri vuorokautisen hoivan yksiköissä. Mitoitukseen toteutuksessa huomioidaan ensisijaisesti hoitoisuus. Selkeytetään henkilöstön työnjakoa mm. tuki-palveluiden osalta.	70,0
Ympäri vuorokautisen hoivan vahvistamisen rinnalla turvataan kotihoidon resurssien riittävyyss ja kehitetään omaishoitoa.	45,0
Perustetaan vanhusasiainvaltuutetun tehtävä ja vanhusasiainvaltuutetun toimisto.	0,5
Huomioidaan päätöksenteossa perheiden ja elämäntilanteiden moninaisuus. Tuetaan tahottomasti lapsiin perheellistymistavoiteita eri keinoin. Edistetään vuoroviikoasumista koskevan selvityksen toimenpide-ehdotuksia.	2,0
Jatketaan lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelmaa. Levitetään perheeskustoimintamallia ja kehitetään neuvoloiden roolia. Vahvistetaan parisuhdetyötä ja vanhemmuuden tukea. Helpotetaan perheiden kotipalvelun saamis- ja myöntöedellytyksiä.	4,0
Säädetään henkilöstömitoitus lastensuojeluun. Vuonna 2022 mitoitus nostetaan 35 asiakaaseen per henkilö ja vuonna 2030. Turvataan erityistä tukea vaativien lasten moniammatilliset palvelut ja levitetään tiimimallia.	9,0
Lisätään turvakotipalveluiden saatavuutta kohti Istanbulin sopimuksen mukaista tasoa.	3,0
Uudistetaan asiakasmaksulaki tavoitteena hoidon esteiden poistaminen ja terveyden tasa-arvon lisääminen mm. maksuttomuutta laajentamalla ja maksuja kohtuullistamalla.	45,0
Laajennetaan hallituksi seulontaohjelmaa (mm. suolitosyötöt).	10,0
Uudistetaan lomituslaki	6,0
Peruspalveluiden saatavuus (hoitotakuun kiristäminen)	50,0
Tutkimusrahoituksen lisääminen	4,0
Paperittomien terveydenhuolto	2,5
Laaditaan laajassa yhteistyössä kansallinen, poikkihallinnollinen mielenterveysstrategia. Tavoitteena on hoitoon pääsyn nopeuttaminen ja palvelujen oikea-aikaisuus ja laatu.	18,0
Muutetaan Vaasan keskussairaala laajan päivystyksen sairaalaksi	1,0
Yhteensä	270,0

3.6.2 Sosiaaliturvan uudistaminen

	Milj. euroa
Etuuskorotus	Vaikutus julkiseen talouteen
Eläkkeiden korotus	183
Perusturva +20e	52
Lapsilisän yksinhuoltajakorotus +10e. Tahtotila: Lapsilisän yksinhuoltajakorotus siten, että lapsilisän korotuksesta hyötyvät myös toimeentulotukiperheet.	22
4. ja 5. lapsen lapsilisät +10e	6
Opintorahan huoltajakorotus +25e	3
Opintoraha indeksiin 2020 puolikkaana ja siitä normaalisti	25
Elatustuki +7e	9
Yhteensä	300

3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Oppivelvollisuusien pidennys 18-ikävuoteen ja maksuton toinenaste	107,0
Lukiokoulutuksen yksikköhinnan vahvistaminen	18,0
Oppilas- ja opiskelijahuollon vahvistaminen perusopetuksessa ja toiselle astella	29,0
Varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nosto:	
Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeus	17,0
ryhmäkokojen pienentäminen	16,0
Harrastusmahdollisuus kaikille koulupäivän yhteydessä – Suomen Islannin malli	14,5
Yhteensä	201,5

3.7.1 Kulttuuri-, liikunta ja nuorisoasiat

	Milj. euroa
Toimenpide	2023
Esittävän taiteen vos-järjestelmän uudistaminen	10,0
Taiteilija-apurahojen tason korotus	1,8
Taiteen perusopetuksen kehittäminen	2,0
Taiteen prosenttiperiaatteeen edistäminen	0,5
Svenska Finlands Folkting tasokorotus	0,2
Lastenkulttuurin yleis- ja hankeavustukset	1,0
Liikuntapoliittisen selonteen toimeenpano	5,0
Työpajatoiminnan tukeminen	2,0
Yhteensä	22,5

Liite 12. Kertaluontoiset tulevaisuus-investoinnit, liitteen 2 taulukot

3.1 Hiilineutraali ja luonnon monimuotoisuuden turvaava Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Kannustetaan öljylämmittäisiä kiinteistöjä siirtymään muihin lämmitysmuotoihin	80
Maankäytösektorin ilmastopolitiikka	75
Luonnon suojelejan rahoitus	216
Kansallinen ohjelma vaelluskalakantojen elvyttämiseksi	18
Sähköautojen latausinfrastruktuurin rakentamistuki	15
Määräaikainen kiertotalouden innovaatio- ja investointituki	85
Jätetiedon raportointi ja tilastointi, tietojärjestelmähanke	3
Biokaasuohjelma	15
Yhteensä	507
Valtion asuntorahastosta:	
Taloyhtiölle suunnattu energia-avustusjärjestelmä	75
	75

3.1.1 Asuntopolitiikka

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Rahoitus digitalisaation edistämiseksi (maankäyttö- ja rakennuslain uudistus)	22
Puurakentamisen toimenpideohjelman jatko v. 2022	2
Sähköisen huoneistotietojärjestelmän jatkokehittäminen	5
Kestävä kaupunkikehitys -ohjelman jatko	5
Valtion kehittämävastustus asunnottomuuden poistamiseksi (sisältää asunnottomuuden tilastoinnin kehittämisen)	10
Yhteensä	43
Valtion asuntorahastosta:	
Uusi lähiöohjelma	40
Perusparannuksen käynnistysavustus, jonka ehtona energiatehokkuuden parantaminen ja perusparannuskorkutukilainan nostaminen (enimmäissuurus on 4000 e / asunto)	24
Käyttötarkoituksen muutosavustus kasvaville kaupunkiseuduille, jotta olemassa olevaa rakennuskantaa, kuten toimistoja, voidaan muuttaa ARA-asunnoiksi	9
ARA-asuntojen korjaaminen ikääntyville sopiviksi väestöltään vähenevillä alueilla (uusi avustus)	30
Purkuavustuksen korotus (korotetaan määräaikaisesti purkuavustusta ja purkuavustusvaltuutta sekä akordivaltuksia kiinteistökannan sopeuttamiseksi väestöltään vähenevillä alueilla)	27
Korjausavustukset	45
Osuuskunta-asmusisen pilotit	1
	176

3.2 Suomi kokoaan suurempi maailmalla

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Lähetystöverkon vahvistaminen	1
Maahantuloasioiden käsittelyn vahvistaminen edustustoissa ja ministeriössä (pilotti)	6
Elintarviikeivienin edistäminen (pilotti)	2
Tietoturvallisuus ja muut henkilöstökulut (järjestelmäkehitys)	4
Lähetystöverkon vahvistaminen, muutokset kiinteistöissä	17
Rauhanvälitys	6
Kehitysyhteistyö	208
Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön vahvistaminen	6
Yhteensä	250

3.3 Turvallinen oikeusvaltio Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
MIGRI tp-hakemusten ruuhkanpurkuun	6
Rajavartiolaitoksen korvausinvestoinnit	76
Rikollisuuden ehkäisy	8
OM:n ohjelmien toteuttaminen	2
SM:n ohjelmien toteuttaminen	1
Positiivisen luottorekisterin perustaminen	2
Yhteensä	93

3.3.1 Oikeusvaltion kehittäminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Näytön kesittäminen käräjäoikeuksiin	4,5
Avoimuusrekisterin perustamiskustannukset	0,5
Whistleblower -direktiivin edellyttämä rekisteri	1
Tiedustelusioiden lupakäsittelyn tietoturvalliset tilat	0,5
Yhteensä	6,5

3.4 Elinvoimainen Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Miljardiluokan ekosysteemit ja innovaatiot	150
Yrittäjien hyvinvointi ja omistajanvaihdokset	4,5
Toimialakohtainen kasvukokonaisuus	82,5
Business Finland Venture Capital	15
Suomi digitalisaation edelläkävijänä	90
Hankinnoilla säästöjä ja parempia palveluita	30
Sopimusperusteisen yhteistyön rahoitus	45
Alueelliset innovaatiot ja kokeilut (AIKO)	45
Aluekehitysrahoitus (maakunnan kehittämisraha)	30
HAMA-kehittämisen rahoitus (sis. kuljetustuen jatkon)	30
Yhteensä	522

3.4.1 Liikenneverkon kehittäminen ja ylläpitäminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Avustus yksityisteiden kunnossapitoon ja parantamiseen	41
Laajakaistaohjelma	30
Kävelyyn ja pyöräilyyn edistämishjelma ja hankkeet	41
Kemi (Laurila)-Haaparanta radan sähköistäminen	10
Vaarallisten tasoristeysten poistamista	22
Konversiotuki	6
Yhteensä	150

3.4.2 Maatalous

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Biokaasu ja lannankäsittelyinvestoinnit	10
Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke	15,6
Ravinteiden kierrätyksen kärkihanke	9,4
Vesiensuojelun tehostamishjelma	3
Vesiensuojelun tehostamishjelma	3
Kestävä ruokajärjestelmä+ruokahävikki	1
Ympäristökorvaus	88
Luonnonhaittakorvaus	42
Makeran pääomitus	100
Eläintautien korvaaminen	5
Porotalouden investoinnit	1
Yhteensä	278

3.5 Luottamuksen ja tasa-arvoisten työmarkkinoiden Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
PK-yrittysten rekrytuki (kokeilu) ja ensimmäisen työntekijän palkka	25
Työelämän ja työhyvinvoinnin kehittämishjelma	12
Digitalisten palveluiden kehittäminen, osana työllisyyspalveluiden uudistusta	10
Työllisyyspalveluiden hallinnon kehittäminen, kuntien roolia työllisyyspalveluiden tuottajana vahvistetaan	3
Työvoimakoulutus	14
Osatyökykyisten työkykyohjelma, kokeiluhankkeita	36
Yhteensä	100

3.6 Oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi

3.6.2 Sosialiturvan uudistaminen

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Poikihallinnollinen ikäohjelma	15
Kotihoidon kehittämishanke	6
Vahvistetaan ja kehitetään saattohoitoa ja palliatiivista hoitoa	6
Poikihallinnollinen lapsistrategia YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen pohjalta	6
Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (perhekeskustoimintamalli, neuvoloiden rooli, parisuhdetyö ja vanhemmuuden tuki, kotipalvelu)	54
Maksuton ehkäisy alle 25-vuotiaille	10
Päihiteitä käyttävien äitienvaikeuden palvelut	9
Kehitysvammaisten henkilökohtaisten budgettien kokeilut	15
Sosiaali ja terveydenhuollon palvelujen käyttäjien itsemäärimisoikeuslain säädäntö	8
Seulontaohjelma (hallittu laajennus)	10
Välitää viljelijästä -toimintamalli	8
Lomituksen ICT-järjestelmä	3
Lääkehuollon kehittämisen tiekartta	10
Kuntoutuksen kehittäminen	7
Sosiaali- ja terveysalan kasvustrategia	9
Käypähöitosuositukseen käännotökset ruotsinkielelle	0,6
STM:n lainsäädäntöön resurssit	3,4
Negatiivisen tuloveron kokeilu	20
Yhteensä	200

3.7 Osaamisen, sivistyksen ja innovaatioiden Suomi

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Ammatillisen koulutuksen opettajat	235
Peruskoulun laatu- ja tasa-arvo-ohjelma	190
Varhaiskasvatuksen laatu- ja tasa-arvo-ohjelma	205
Jatkuva oppiminen	15
Korkeakoulujen jatkuva oppiminen sekä yhteistyö- ja alustamallin luominen	5
Harrastusmahdollisuus kaikille koulupäivän yhteydessä – Suomen Islannin malli	40
Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma	20
Lippulaivahankkeet	20
Yhteensä	730

3.7.1 Kulttuuri-, liikunta ja nuorisoasiat

Toimenpide	Milj. euroa 2020–2022 yht
Elokuvा-alan ja audiovisuaalisen alan tuotantotuki	36
Creative Business Finland	6
Kulttuurin keskeiset tila-/rakennushankkeet	10
Kulttuuritoimintaa tukeva rahasto	15
Poikihallinnollinen liikkumisohjelma, liikuntapoliittinen koordinaatioelin, liikkuva koulu-ohjelman laajentaminen	24,6
Liikuntapaikkarakentaminen ja kansallinen virkistyskäyttöstrategia	12
Yleisten kirjastojen saavutettavuus, kirjastoautot, kokoelmien monimuotoisuus	3,9
Kirjastoaineistojen hankinta	1,7
Etsivä nuorisotyö	9
Valmistaudutaan rahoittamaan Euroopan kulttuuripääkaupunkia vuonna 2026	0,6
Valtakunnallinen digitaalinen järjestelmä helpottamaan yhteys- ja yksilöintitietojen siirtämistä etsivälle nuorisotyölle	1,2
Yhteensä	120

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN nid. 978-952-287-807-6
ISBN PDF 978-952-287-808-3
ISBN epub 978-952-287-812-0
ISSN nid. 2490-0613
ISSN PDF 2490-0966

